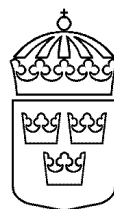

Riksdagens protokoll

2001/02:113

Måndagen den 27 maj

Kl. 10.00 – 18.47

Protokoll
2001/02:113

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 maj.

2 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 30 maj kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Vice statsminister Lena Hjelm-Wallén, kulturminister Marita Ulvskog, näringsminister Björn Rosengren, statsrådet Lars-Erik Lövdén och statsrådet Jan O Karlsson.

3 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Talmannen meddelade att eventuellt arbetsplenum lördagen den 1 juni skulle utgå. Meddelandet hade delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Svar på interpellation 2001/02:433 om diskriminering på grund av sexuell läggning

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Tasso Stafilidis har frågat Mona Sahlin vilka åtgärder hon kommer att vidta så att trossamfunden i sina bidragsansökningar styrker att de arbetar för att stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på samt vilka initiativ Mona Sahlin kommer att ta för att tydliggöra samhällets grundläggande värderingar för trossamfunden och slutligen vilka åtgärder hon kommer att vidta för att diskrimineringsaspekterna ska beaktas när stöd beviljas enligt lagen om stöd till trossamfund.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Interpellanten tar upp en viktig fråga, en fråga som rör alla människors rätt till jämlikt bemötande. Regeringen motarbetar som bekant mycket aktivt alla former av diskriminering i vårt samhälle. Som exempel kan jag nämna regeringens förslag att regeringsformens målsättnings-

stadgande kompletteras med en bestämmelse om att det allmänna bl.a. ska motverka diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person. Vidare har regeringen föreslagit att tillämpningsområdet för straffbestämmelserna i brottsbalken om hets mot folkgrupp utvidgas så att också hets med anspelning på sexuell läggning omfattas. Med sexuell läggning avses homo-, bi- eller heterosexuell läggning.

Dessutom har en särskild utredare tillkallats med uppdrag att lämna förslag till åtgärder för genomförandet av två EG-direktiv om likabehandling. Utredaren lämnade sitt betänkande den 2 maj 2002. Betänkandet innehåller förslag till skärpt lagstiftning mot diskriminering på grund av bl.a. sexuell läggning. Frågan är under beredning.

En ny parlamentarisk kommitté har även tillsatts med uppdrag att överväga en sammanhållen diskrimineringslagstiftning.

Stöd till trossamfund kan utgå i form av statsbidrag och uppbörds-
hjälp och får lämnas endast till ett trossamfund som bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på. Vidare krävs att samfundet är stabilt och har egen livskraft. Det är regeringen som efter ansökan beslutar om vilka trossamfund som kan få statsbidrag respektive uppbördshjälp. Statsbidrag kan lämnas i form av organisationsbidrag, verksamhetsbidrag och projektbidrag. Fördelningen av statsbidraget i det enskilda fallet prövas och hanteras av Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund.

Kravet på att trossamfundet ska bidra till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på utvecklas närmare i förarbetena till de aktuella bestämmelserna (prop. 1998/99:124 s. 64) på så sätt att samfundet bör motverka alla former av rasism och andra typer av diskriminering samt våld och brutalitet. Samfundet bör också verka för att dess medlemmar och betjänade vägleds av etiska principer som är förenliga med samhällets grundläggande demokratiska värderingar.

Regeringen ska vid bedömningen av om ett samfund ska få statligt stöd göra en prövning mot villkoren för stödet och har då alltså att ta hänsyn till frågor om bl.a. demokrati och jämställdhet.

Det förhållandet att ett trossamfund enligt regeringens bedömning har ansetts berättigat till statligt stöd innebär således självfallet inte att ett trossamfund för "tid och evighet" är berättigat till sådant stöd. Det är givetvis viktigt att fortlöpande följa, och i förekommande fall ompröva, om trossamfundet alltså uppfyller de generella krav som gäller för statligt stöd. När det gäller det exempel som interpellanten tar upp avser vi att inleda en dialog med Svenska Missionsförbundet.

Det är givetvis av stor betydelse i detta sammanhang att en fortlöpande, generell dialog äger rum med trossamfunden. Regeringen inrättade i samband med relationsändringen mellan staten och Svenska kyrkan ett särskilt råd för kontakt med trossamfunden, där jag är ordförande. I rådet finns representanter för Sveriges kristna råd, Islamiska samarbetsrådet och Judiska församlingarnas centralråd. I rådet diskuteras frågor av gemensamt intresse för staten och trossamfunden, exempelvis frågor som rör samhällets gemensamma värdegrund.

Anf. 2 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka kulturministern för svaret. Jag är faktiskt väldigt nöjd. Samtidigt skulle jag vilja gå in på några olika frågeställningar. Först och främst skulle jag vilja gå in på den centrala frågan, som handlar bl.a. om Missionsförbundet. Fru talman! Jag anser nämligen att lagen inte har tillämpats i praktiken. Det gäller att Svenska Missionsförbundet har fått ett statligt anslag.

Som jag har tagit upp i min interpellation till ministern har Svenska Missionsförbundet utfärdat en central rekommendation till sina beslutande församlingar om att homosexuella som lever i registrerat partnerskap inte ska ordinerats till pastorer.

Enligt min mening strider det även mot lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. Alla ska ha rätt att söka sig till en prästutbildning och fullfölja den. Det är en klar diskriminering om vissa sedan inte får möjlighet att utöva yrket på grund av sin sexuella läggning.

Jag skulle vilja ha ett förtydligande från kulturministern, fru talman. Jag anser att Missionsförbundet bryter mot lagen. Min fråga är vem som ska se till att lagen efterföljs. Som jag ser det har lagen inte efterföljts i det aktuella fallet.

Det är behjärtansvärt att regeringen avser att inleda en dialog med Svenska Missionsförbundet. Det är kanske samarbetsnämnden som ska inleda en dialog. Jag skulle vilja veta när dialogen ska inledas. Jag tror inte att det räcker med att bara inleda en dialog. Har det begåtts ett lagbrott, vilket jag tycker att det har gjorts, får man göra något annat.

Jag vill att kulturministern utvecklar detta. Kulturministern har bara svarat på frågan om det aktuella exemplet med Missionsförbundet med en enda mening. Tycker kulturministern att Svenska Missionsförbundet bryter mot lagen? Vilka åtgärder tänker man vidta från regeringens sida mer än att inleda en dialog? Det måste väl ändå vara en mer kraftfull hantering när ett lagbrott begås?

Jag tycker att det är jättebra att kulturministern har lyft fram de olika lagarna och förslagen till lagstiftning. Det gäller bl.a. en ändring i grundlagen som ska skydda minoriteter av olika slag, bl.a. med tanke på människors sexuella läggning.

Jag skulle med anledning av det svaret i interpellationen också vilja fråga kulturministern om hon anser att vi även behöver en ändring i 2 kap. 15 §, som handlar om att vi i Sveriges riksdag inte ska få stifta lagar som är diskriminerande. Det ska också finnas ett skydd mot diskriminerande lagar, vilket framkommer i 2 kap. 15 §.

Anf. 3 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag kan börja med den proposition som är grunden för de statliga bidragen och stöden till trossamfundet och de uttalanden som finns i den propositionen, som redan har antagits av riksdagen. Där framgår det att regeringen vid bedömningen av vilka samfund som ska få statligt stöd har att ta hänsyn till frågor om demokrati, jämställdhet, diskriminering osv. Redan här sker det alltså en prövning av de värderingar som samfundet står för. Om ett samfund öppet bejakar exempelvis könsstympning eller tvångsgifte eller bedriver hets mot någon folkgrupp eller mot någon som har en sexuell läggning som gör att personen i fråga

tillhör en minoritet kan man knappast säga att samfundet verkar i enlighet med kraven för stödet. Det är väldigt tydligt.

Sedan är det SST, alltså Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, som har att följa om de som har beviljats stöd också lever i enlighet med lagen. Om Svenska Missionsförbundet har gjort något som är i strid med detta kan jag inte svara på i dag. Det kanske Missionsförbundet kan göra. Det är därför som det är viktigt för oss att säga att vi kommer att ha en dialog med Missionsförbundet just för att skapa klarhet om vilka beslut som har fattats under våren i Missionsförbundet, vad de konkret innebär och hur man avser att fortsätta att agera i den här frågan. Jag kan alltså inte ge förtydligandet. Det är jag övertygad om att Missionsförbundet kan. Därför har det varit viktigt för oss att markera att vi kommer att inleda en dialog. Då talar jag inte om en dialog enbart mellan SST och Missionsförbundet, utan vi avser från departementets sida att ha en direkt kontakt med förbundet.

Den andra frågan om 2 kap. 15 § måste jag nog stå över, för jag är inte tillräckligt inläst på det just nu.

Anf. 4 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Det var ett bra svar som kulturministern gav, och det här är väldigt viktigt principiellt. Nu äntligen, höll jag på att säga, kan vi försöka se hur vår lagstiftning ska följas i det här avseendet och framför allt hur den kommer att tolkas.

Jag skulle ändå vilja ställa en fråga till kulturministern: Tycker kulturministern att man inte ska ge det här statsanslaget till ett trossamfund om det skulle visa sig att det bryter mot den här lagen och inte är berett att göra de förändringar som krävs för att det ska följa lagen? Det är en väldigt viktig principiell fråga. Som jag förstår det är det ju så som lagstiftningen också ska tolkas. Om man bryter mot lagen och inte följer dess intentioner ska man heller inte ha rätt till statsanslaget.

Det finns väldigt många olika områden kring den här lagstiftningen som är intressanta. Kulturministern tog upp några exempel, könsstämpling osv. Det är också intressant att se på relationen mellan jämställdhet och det motstånd som finns mot kvinnopräster. Inom den katolska kyrkan, t.ex., tillåter man över huvud taget inte kvinnopräster. Det tycker jag inte heller är förenligt med de intentioner som lagstiftningen visar upp. Därför är jag intresserad av att höra om man på ett bredare plan tänker följa upp lagstiftningen och intentionerna för att faktiskt se hur man ska förverkliga det här.

Det vore också intressant att veta om man över huvud taget har lyft upp detta och haft det som en diskussion i det råd som kulturministern är ordförande i och om de i SST, som har att följa hur lagen efterlevs, har haft särskild anledning att lyfta fram den här frågan för att se hur man ska förebygga lagbrott och hur man ska se till att lagstiftningen följs.

Ytterst handlar det trots allt om att vi måste få en förändring även inom trossamfunden. Vi måste nå dithän, för lagstiftningen är faktiskt väldigt bra. Och när vi nu har en så bra lagstiftning och en så bra förordning är det självklart väldigt viktigt att regeringen ser till att lagen efterföljs. Därför är jag också väldigt glad åt att Kulturdepartementet självt kommer att initiera den här dialogen med Svenska Missionsförbundet, men i grunden handlar det ändå om hur man aktualiserar de här frågorna

för att faktiskt förebygga att lagbrott begås. Man hade t.ex. kunnat ha en dialog med Missionsförbundet innan det här beslutet fattades. Det försiggick en väldigt livlig debatt i medierna och hos allmänheten. Det kan inte ha undgått vare sig Kulturdepartementet eller kulturministern att Missionsförbundet skulle fatta ett sådant beslut. Därför tycker jag att man redan från början borde ha agerat – man har alltså inte agerat än.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 5 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag tycker egentligen att det är viktigt att börja med det beslut som fattades 1951 i riksdagen om att Sverige fullt ut skulle bli ett land där vi inte bara skulle praktisera religionsfrihet utan där detta faktiskt också skulle finnas fastlagt i lagar och i regelverk. Det var en lång vandring fram till dess att vi faktiskt fick en formell religionsfrihet fullt ut genom att vi fick en ny relation mellan staten och Svenska kyrkan år 2000. Det tog 49 år.

Det är en viktig spegling av den förändring av samhället i stort som vi har genomlevt under dessa 49 år. Det handlar bl.a. om att Sverige är blandat i en rad avseenden. Vi har olika bakgrunder, t.ex. språkliga bakgrunder. Vi kommer från olika delar av världen. Vi har olika religiösa bakgrunder och hemhörigheter. Detta är en viktig del i ett blandat Sverige. Men detta får naturligtvis också konsekvenser för t.ex. lagstiftningen.

Stödet till trossamfundet är ett stöd som har funnits ganska länge. Missionsförbundet, t.ex., har haft det stödet långt innan det att man i vår fattade beslut i frågan om homosexuella pastorer. Det SST, den ansvariga myndigheten, har att göra är att hela tiden stämma av om olika mottagare av detta statliga stöd lever upp till de krav som vi har på bidragsmottagarna.

Jag ska lite kort räkna upp förutsättningarna för det statliga stödet, som det utvecklas i förarbetena. Så här står det:

Samfundet ska utöva sin verksamhet med respekt för alla människors lika värde samt bidra till en normbildning i samhället som överensstämmer med demokratins idéer. Samfundet ska motverka alla former av rasism och andra typer av diskriminering samt våld och brutalitet. Samfundet ska verka för att utveckla förutsättningar för jämställdhet mellan kvinnor och män, och samfundet ska verka för att dess medlemmar och betjänade ska vägledas av etiska principer som är förenliga med samhällets grundläggande demokratiska värderingar.

Det här är naturligtvis sådant som kräver en oerhörd noggrannhet och ödmjukhet hos den myndighet som har att jämföra praktiken med förutsättningarna för det statliga stödet, som det är utvecklat i förarbetena.

Jag tycker att SST gör ett utmärkt jobb på den punkten, men det är en komplicerad och mångfasetterad värld vi lever i. Därför är det viktigt för regeringen att vi också har en direkt kontakt med – i det här fallet – Svenska Missionsförbundet för att söka förtydliganden och föra en diskussion med dem kring dessa frågor.

Anf. 6 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag är väldigt glad över att vi är så rörande överens i denna fråga, jag och kulturministern. Jag ser fram emot att SST kommer att hantera frågan på det sätt som den bör hanteras på, att man aktuali-

serar intentionen i lagen och framför allt också försöker initiera en diskussion för att förebygga att lagbrott begås.

Fru talman! Min och Vänsterpartiets målsättning är att nå fram till ett samhälle där människor inte blir diskriminerade av någon som helst anledning.

Jag vill kort avsluta med att tala om vad jag menade angående 2 kap. i regeringsformen. I 15 § står det: "Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas därför att han med hänsyn till ras, hudfärg eller etniskt ursprung tillhör minoritet". Denna paragraf i 2 kap. förbjuder att vi stiftar lagar i Sveriges riksdag eller ens att regeringen föreslår lagar som diskriminerar på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung.

Det är just där, fru talman, som jag och Vänsterpartiet anser att vi behöver göra ett tillägg för att motverka diskriminerande lagstiftning i Sverige. Det finns trots allt ytterligare några lagar kvar i Sverige som är diskriminerande. Vår målsättning är att få bort även dem. Den lagändring som jag och kulturministern har debatterat i dag är ett led i den riktningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2001/02:439 om offentlig utsmyckning

Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Eva Arvidsson har frågat statsrådet Lena Sommestad vilka åtgärder hon avser att vidta för att den konstnärliga gestaltningen i vår gemensamma miljö ska ingå i planprocessen vid planering och projektering av offentliga byggnader. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Bakgrunden till frågan är att det sedan den 1 januari 1999 finns bestämmelser i plan- och bygglagen att planläggning ska främja en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar. Plan- och bygglagen bör enligt Eva Arvidsson kompletteras med en bestämmelse som mer direkt tar sikte på den konstnärliga gestaltningen.

Jag delar Eva Arvidssons uppfattning att den konstnärliga gestaltningen av våra offentliga miljöer innebär en viktig möjlighet för människors möte med konsten och är av stor betydelse för människors välbefinnande. I propositionen *Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design* som överlämnades till riksdagen 1998 förtydligar regeringen att av de allmänna intressen som ska beaktas vid tillämpningen av plan- och bygglagen ska kommunerna även ta hänsyn till vad som är estetiskt tilltalande i planläggning och byggande.

I lagen finns redan tidigare en anvisning om att man vid förändringar i den fysiska miljön ska ta hänsyn till befintliga kulturvärden och konstnärliga värden. Tillägget i plan- och bygglagen innebär en stark markerings av den estetiska dimensionens betydelse för att den byggda miljön ska få en god kvalitet. Det är, enligt min uppfattning, naturligt att man i detta sammanhang även överväger förutsättningarna för den konstnärliga gestaltningen.

I handlingsprogrammet betonar regeringen även Statens konstråds roll att stimulera till estetiska förbättringar i gestaltningen av den offentliga miljön. Det övergripande målet för Statens konstråd är att konsten ska bli ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön. Sedan 1997 har rådet ett vidgat uppdrag att medverka till att även andra gemensamma miljöer än sådana som ägs av staten tillförs konst när det bedöms som särskilt betydelsefullt.

Konstrådet har inom ramen för sitt vidgade uppdrag ökat sitt samarbete med andra parter, bl.a. kommuner. Rådet har en uttalad ambition att så tidigt som möjligt komma in i byggprocesser och har sökt samarbete med kommuner, landsting, bostadsföretag och fastighetsbolag. Dessutom ska Konstrådet sprida kunskaper om konstens betydelse för en god samhällsmiljö så att fler av dem som är ansvariga för gestaltningen av den offentliga miljön kan överväga egna satsningar på konsten.

Som jag ser det innebär detta, tillsammans med de nya tilläggen i plan- och bygglagen, att staten kraftfullt betonat betydelsen av att konsten integreras i den gemensamma miljön.

Regeringen avser också att inom kort tillsätta en utredning med uppgift att göra en bred översyn av plan- och bygglagstiftningen. Om det i det sammanhanget framkommer behov av ändringar i denna lagstiftning för att främja den konstnärliga gestaltningen av den offentliga miljön är jag naturligtvis beredd att agera.

Anf. 8 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret som jag tycker är positivt, men jag är inte helt nöjd.

Jag instämmer när kulturministern säger att staten kraftfullt betonat betydelsen av att konsten integreras i vår gemensamma miljö. Handlingsprogrammet är alldeles utmärkt. Men i min interpellation – jag har också skrivit motioner om det – handlar det om att underlätta att den konstnärliga gestaltningen kommer med i planprocessen redan från början.

I dag är det så att planeringen för den konstnärliga gestaltningen inte är i fas med övrig planering. Detta försvårar och fördyrar. Allt som kommer in sent i en process fördyrar, men det handlar inte enbart om pengar. När den konstnärliga gestaltningen kommer in sent i processen är det inte ovanligt att kommunens tjänstemän inte bara medverkar vid projekteringen av den konstnärliga utsmyckningen utan också verkställer den utan medverkan av yrkesverksamma bild- och formkonstnärer. Det tycker inte jag är acceptabelt.

Om konstnärerna kunde vara med från början i processen skulle upphandlingen bli enklare, det skulle bli ett större brukarinflytande och framför allt skulle det bli billigare. Precis som kulturministern säger har Statens konstråd ett uppdrag i detta sammanhang. Deras ambition är att vara med så tidigt som möjligt i processen. Men de har själva uttryckt att det är svårt. Ofta handlar det om tidsbrist. Det måste gå snabbt. Man hinner inte alltid vara med som man vill i en upphandlingsprocess. Alla vet hur svårt det är att stoppa upp och ändra i en byggprocess som redan har startats, när man har beställt saker och många människor är involverade.

Jag tycker att skönhetsparagrafen i plan- och bygglagen är alldeles utmärkt. Det är utmärkt att den ska utvärderas. Men jag tror inte att ut-

värderingen över huvud taget tar sikte på den konstnärliga gestaltningen utan snarare på själva utformningen av byggnaderna och byggnaderna i förhållande till miljön. Det är oerhört viktigt. Jag har inget negativt att säga om det. Jag vill bara att man ska tillföra att den konstnärliga gestaltningen finns med från allra första början. Detta medför inga kostnader. Det handlar bara om ett litet tillägg till plan- och bygglagen.

Anf. 9 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det är viktigt att påminna om att ansvaret för den estetiska dimensionen, som den nya texten i plan- och bygglagen pekar ut, också innefattar den konstnärliga gestaltningen. Jag vill gärna förtydliga detta.

Förutom de nya paragraferna i lagtexten tror jag att det goda exemplet på detta område är ett av de kraftfullaste instrument vi kan använda. Där har Konstrådet en av sina kanske allra viktigaste uppgifter.

Låt mig först som sist också förtydliga att vi faktiskt ännu inte har kommit fram till en idealisk situation ens när det gäller själva byggnadskonsten, dvs. arkitekturen. Därför skulle jag vilja ge Eva Arvidssons fråga en mer generell innebörd. Regeringen menar att det är mycket viktigt att både arkitekturen och konsten ges bättre förutsättningar i planeringsprocessen, som Eva Arvidsson pekar på som så viktig – och jag delar helt hennes uppfattning. Det måste avsättas tillräckliga resurser och tillräckligt med tid för att arbeta genom miljöns alla dimensioner.

Det är viktigt att både arkitekter och konstnärer tillåts eller t.o.m. förväntas arbeta utifrån ett konstnärligt uppdrag och att de finns med i ett väldigt tidigt skede. Att bygga är inte bara att praktiskt realisera ett givet lokalprogram; det är också att gestalta en ny form. Riktigt bra arkitektur har faktiskt också en egen konstnärlig verkan. Här har vi mycket kvar att göra än, och här behöver bågen spännas ytterligare.

Det är viktigt att konsten har sina starka förespråkare i dessa processer, men jag tror ändå inte på en modell där man rutinmässigt för in konst i miljöer bara för att så ska vara. Jag tror att vi behöver en helhetssyn. När vi stärker arkitekturens roll i byggandet stärker vi också konstens roll i miljön. Jag tycker mig också se många goda exempel på detta när jag åker landet runt. Det kanske jag får möjlighet att återkomma till senare.

Anf. 10 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag hoppas verkligen att det är som kulturministern säger. Jag vet också att det finns goda exempel. Vi kanske börjar se mer och mer av det nu. Tidigare har det inte funnits så många goda exempel.

Den här helhetssynen tycker jag är en självklarhet. Ofta tar vi en sak i taget, och så tar det ganska lång tid – vi gör förändringar i lagstiftningen, och så ska vi utvärdera det. Jag kan känna mig nöjd om man också tittar på detta med den konstnärliga gestaltningen i den här översynen och kopplar det till arkitekturen, att det är vackert och att man verkligen har tagit vara på det.

Kulturministern och jag är nog överens i stort. Jag ser dock en stor poäng i att det faktiskt skrivs in att man ska vara med från början. Sedan tycker jag inte heller att det ska vara absolut bestämt att här *ska* det finnas konst och här *ska* det se ut på det här sättet. Man kan ju vara med i en process och konstatera: Här bygger vi, och arkitekturen och miljön är

sådan att det behövs väldigt lite konstnärlig utsmyckning. Men man är ändå med från början och gör det ställningstagandet.

Vi har ju en riktlinje på 1 % vid nybyggnation och ½ % vid om- och tillbyggnad. Många kommuner följer den riktlinjen men långtifrån alla. Sedan tycker jag personligen att den är ett väldigt trubbigt instrument som behöver kompletteras.

Det är en sak med miljön i sig, men både kulturministern och jag är ju också angelägna om att skapa arbetstillfällen till våra konstnärer. Detta är ett gyllene tillfälle att göra det. I Stockholm finns goda exempel – man bygger väldigt mycket i Stockholm, och det är kanske därför de goda exemplen syns tydligast där – på hur mycket pengar man faktiskt sparar när detta är med från början så att man slipper bryta upp plattor därför att det var fel plattor osv.

Anf. 11 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Eva Arvidsson och jag är väldigt överens om att det är kolossalt viktigt att arkitekter och konstnärer finns med redan från början i processen. Sedan är frågan om man ska skriva in det i en lagtext. Jag kan föreställa mig att det kan finnas vissa komplikationer i förhållande till t.ex. den kommunala självstyrelsen. Det är dock självklart för mig att vi på något vis ska hantera denna fråga i den översyn av plan- och bygglagen som inom kort inleds.

När det gäller exempel är det ju förebildligheten som lyfts fram i handlingsprogrammet för hur staten ska förhålla sig i frågan om arkitektur, form och design. Staten ska vara en förebild. Vi får kontinuerligt in rapporter från alla de statliga myndigheter som har ett särskilt uppdrag på detta område. Vid några tillfällen har vi också haft stora sammandragningar av dessa myndigheter. De har varit aktiva under arkitekturåret, som avslutades i december. Jag vill säga att de är förebildliga.

På ett särskilt sätt är det just denna fråga, eftersom många av dem har skapat särskilda konstnärliga råd. Det får naturligtvis betydelse för attityder, synsätt och konkreta beslut i dessa statliga myndigheter, som är viktiga förebilder för andra aktörer när det gäller byggande och gestaltning.

Man kan anlägga många aspekter på arkitektur, form- och designfrågorna och den konstnärliga utsmyckningen och gestaltningen. Ur sysselsättningsaspekten är detta mycket viktigt för att konstnärer ska få beställningar. Man kan faktiskt också ha en fördelningspolitisk ingång: Det vackra och det sköna, det som bekräftar oss som individer och starka medborgare, ska inte vara förbehållet dem som kan betala väldigt mycket för det. Det ska finnas där för oss alla. Därför är detta en prioriterad fråga, också inför den översyn av plan- och bygglagen som förestår.

Anf. 12 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Tack för det, kulturministern!

När det gäller det kommunala självstyret har jag själv varit kommunalpolitiker och tycker att det är viktigt. Men ibland finns det något som står över det.

Jag tror att det kan vara till hjälp ute i kommunerna om man har det inskrivet i en lagtext att man ska beakta att alla deltar från början. Då tror jag att vi har större möjligheter att uppnå det fördelningspolitiska målet.

Framför allt när vi bygger om miljonprogramsområden bör vi tänka på detta. Vi har ett gott exempel från Hällefors, där man har byggt om och låtit detta vara med från början. Jag tror dock inte att alla kommuner är så duktiga på det.

Jag tackar så mycket för den här debatten och ser fram emot översynen av plan- och bygglagen. Vi får väl hjälpas åt att se till att man tittar närmare på detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2001/02:460 om offentlig konkurrens

Anf. 13 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Kent Olsson har frågat näringsministern vad han avser att göra för att förändra konkurrenslagstiftningen så att den blir mer småföretagarvänlig. Frågan berör konkurrenspolitikens område. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det därmed är jag som ska besvara interpellationen.

Kent Olssons frågeställning tar sin grund i dels resonemang kring behovet av avknoppningar och ökad konkurrensutsättning av offentlig verksamhet, dels frågan om problemen då offentliga aktörer bedriver verksamhet i konkurrens med privata företag.

Jag vill inleda med att säga att jag välkomnar nya verksamhetsformer inom den offentliga sektorn. Området för offentliga tjänster har också genomgått en stark förnyelse under det senaste decenniet. Kommuner och landsting har prövat och etablerat nya styrformer och alternativa driftsformer. Regeringen anser att det är angeläget att denna utveckling drivs vidare. Det är samtidigt regeringens uppfattning att system för ökat inslag av konkurrens i vård, skola och omsorg måste vara förenliga med principerna om att en sådan verksamhet ska vara demokratiskt styrd, gemensamt finansierad och tillgänglig för alla på likvärdiga villkor.

Denna utveckling kan inte tvingas fram genom konkurrenslagstiftningen. Det är i stället de offentliga aktörerna, inte minst kommunerna och landstingen, som har ett stort ansvar för att öka inslaget av alternativa driftsformer inom de offentligt finansierade områdena. I det sammanhanget har också staten ett ansvar. Däremot tror jag inte på Kent Olssons förslag att alla näringsidkare skulle ges rätt att få lämna bud på utförandet av offentlig produktion.

Det stämmer att en rad problem som uppkommer då offentliga aktörer bedriver konkurrensutsatt verksamhet har uppmärksammats under de senaste åren. Det kan vara kännbara problem för småföretagare som ofta är de som bedriver verksamhet inom de sektorer där offentliga aktörer också agerar.

En departementspromemoria har föreslagit att en lagregel införs i konkurrenslagen som en yttersta lösning om problemen inte kan klaras upp på frivillig väg. Det presenterade förslaget till lagregel har givit upphov till ytterligare diskussioner och synpunkter från olika utgångspunkter om hur en eventuell lagreglering bör utformas. En lagreglering av konkurrensproblem mellan offentlig och privat näringsverksamhet, som ytterst kan innebära prövning i domstol, bör enligt regeringens me-

ning grundas på bredast möjliga uppslutning från berörda aktörer. Beredningen av lagförslaget kommer därför att fortsätta. Inriktningen i det arbetet är att ett förslag till lagregel som har en uppslutning både från offentlig och privat sektor ska kunna presenteras före utgången av år 2002.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 14 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka ministern för svaret, även om jag kanske hade väntat mig att svaret skulle vara lite mer långtgående än det var. Men det är möjligt att det ingår i den nya socialdemokratiska strategin. Man talar om att man ska ha vårdgaranti men inte på samma villkor som de borgerliga föreslår utan lite mindre, man lägger fastighetsskatten i en utredning därför att den är bekymmersam.

Vad är det ministern säger? Jo, att man i en departementspromemoria föreslår att en lagregel införs i konkurrenslagen om problemen inte kan klaras på frivillig väg och med uppslutning från offentlig och privat sektor.

Men jag hade ju frågat vad ministern avser att göra för att förändra lagstiftningen så att den blir småföretagervänligare och hur konkurrenslagstiftningen kan förändras för att privata aktörer inte ska behöva konkurrera med kommunala och statliga bolag. Man kan konstatera att om detta finns inget konkret sagt från ministrarnas sida.

Jag skulle vilja fråga ministern om ett antal exempel som vi har kunnat läsa om i tidningarna under de senaste åren. Folkets Hus i Lessebo bedriver konferensverksamhet i konkurrens med privata företagare på orten. När kommunen beslöt att ge ytterligare stöd till Folkets Hus överklagades beslutet av en företagare. Trots att domstolen troligen säger att beslutet är olagligt betalar kommunen ut lånet innan rättssaken är klar.

Bureå kommun inrättade gym i sin befintliga simhall och lät simhallsverksamheten subventionera gymet. Uddevalla kommun beslutade inrätta en kommunal massageverksamhet i den kommunala simhallen. I Kungälv kommun erbjuder komvux skräddarsydda utbildningar för det privata näringslivet. Genom att kommunen har tillgång till lokaler och datorer som är betalade med skattemedel kan man sätta mycket låga priser på sina kurser. I Borås erbjuder kommunen privatpersoner elinstallationer, lagning av staket och bilreparationer. Kommunala gymnasier har rätt att i egen regi körkortsutbilda och examinera elever på fordons-tekniska linjen. Privata trafikskolor får svårt att hävda sig i den konkurrensen. I Lysekil, min egen hemstad, bedriver kommunen en kommunal golfbana.

Tycker ministern att det är riktigt att man på det här viset har skatte-subventionerat kommunal verksamhet som hotar att slå ut privata företagare och dessutom inte ger möjlighet till jobb på den privata sidan? Jag skulle vilja höra vad ministern har för åsikt om detta. Man talar väldigt välvilligt om att det är bra med konkurrens. Jag kan också konstatera att konkurrensen gör saker och ting billigare. Det skulle vara intressant att höra vad ministern säger om detta. Avser ministern att förbjuda kommuner att syssla med näringsverksamhet i den lag som kommer, eller är det så att om kommuner och privata företag inte kommer överens kommer inte ministern att lägga fram den här lagen?

Det här tror jag i dag många småföretagare ser som en av de väsentligaste sakerna. Kommer det i fortsättningen att vara tillåtet för kommuner att bedriva verksamhet eller blir det så att verksamheten ska bedrivas på normal konkurrensutsatt väg? Jag tror att många väntar på att få höra svaret på den frågan.

Anf. 15 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Kent Olsson tyckte inte att jag var tillräckligt konkret i mitt svar. Jag vill förtydliga det men också nämna två andra konkreta förslag som har en tydlig småföretagarprofil.

Det ena är faktiskt det jag säger i mitt interpellationssvar, att vi förbereder en lagregel i konkurrenslagen som ytterst skulle kunna prövas i domstol om småföretagare upplever att de har blivit orättvist behandlade av en offentlig aktör, dvs. orättvist behandlade utifrån ett konkurrenssperspektiv. Det är mycket konkret.

Vi har redan i dag på Näringsdepartementet den s.k. Simplexenheten som varje dag granskar två lagar ur ett småföretagarperspektiv för att förenkla och för att förbättra möjligheten för småföretagare och enskilda företagare att ta till sig lagstiftningen och kunna följa den. Det är också mycket konkret.

Vi har under vintern öppnat en ny webbsida via våra myndigheter, en företagsguide som gör det möjligt för småföretagare och enskilda företagare att via *en* ingång komma i kontakt med en rad myndigheter, att skriva en konkret fråga och få den frågan slussad till rätt myndighet och rätt person i stället för att man själv ska ägna mycket tid åt att fundera över var den rätta ingången egentligen kan vara. Det är mycket konkret och ett tydligt exempel på att vi kan göra än fler saker för att förenkla och förbättra villkoren för företagaren.

När vi bildade Rådet för konkurrensfrågor 1997 var det utifrån vetenskapen att det fanns problem mellan offentlig och privat verksamhet på en rad olika områden. Det finns fortfarande tvistefrågor mellan offentlig och privat verksamhet som behandlas av rådet, och under de år som rådet har funnits har det hanterat ett hundratal olika ärenden. Det man många gånger har kommit överens om är var gränsen ska gå mellan offentlig och privat verksamhet.

Jag tycker att rådet har varit oerhört värdefullt. Parterna har tvingats samman för att diskutera det ömsesidiga behovet av varandra, för det är självklart så att man som liten företagare också är oerhört beroende av att kommunen kan svara för den service som en kommun ska stå för till sina medborgare, till privata företagare och till privata personer.

Nu upphör rådets verksamhet fr.o.m. den sista juni. Det gör det med anledning av att vi förbereder en lagregel i konkurrenslagen som ska kunna bli en fortsättning på rådets arbete. Vi ska ta med oss de erfarenheter som rådet har gjort under alla de år det varit aktivt. Jag ser framför mig att de konflikter som kommer i fortsättningen måste och bör vara färre eftersom rådet har kommit överens om en rad olika gränsdragningsfrågor.

Tyvärr finns det fortfarande kommuner som ibland bedriver verksamhet inom områden där det borde och skulle kunna vara en privat aktör som gör det i stället. Den typen av frågor får vi fortsätta att diskutera. Men regeringen har konkreta förslag och vi har markerat det tydligt

när vi säger att konkurrenslagen också ska innefatta just den konflikt som Kent Olsson tar upp i sin interpellation.

Sedan måste all utgångspunkt i konkurrenspolitiken vara konsumentnyttan. Det är konsumenternas väl och ve som ska vara fokus i konkurrenspolitiken. Det är vi som privatpersoner som kan tjäna på ökad konkurrens. Men vi är som privatpersoner naturligtvis också oerhört beroende av att vi har en fungerande offentlig verksamhet.

Anf. 16 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Det var många välvilliga saker statsrådet sade i detta inlägg. Jag skulle vilja ha ett klart svar om statsrådet anser att de verksamheter jag tidigare gav exempel på inte ska bedrivas av kommunen. Det vore ett klart svar för alla våra småföretagare, dvs. att kommunen inte ska bedriva kommunal massageverksamhet när det finns konkurrerande verksamhet, inte driva gym i simhallar och inte driva kommunala golfbanor när det finns konkurrerande företag. Det vore intressant att få ett klarläggande svar.

Så går jag över till en annan del i min interpellation. Jag frågade också hur regeringen ser på alternativa verksamheter. Då svarade ministern att hon välkomnar nya verksamhetsformer inom den offentliga sektorn och att det är angeläget att denna utveckling drivs vidare. Men då har jag lite svårt att förstå att man inom sjukvårdsområdet är så ovillig att där öka de få privata vårdcentraler som finns och att man inte ser det som positivt. På många ställen är det oerhört svårt att bedriva dessa vårdformer på entreprenad.

Det här är en sektor där vi vet att det finns många kvinnor som startar företag. Det har räknats ut att ca 25 % av alla företagare i Sverige är kvinnor. Det är för lite. Det borde bli ett ökat kvinnligt företagande. Att det är så beror till stor del på att många kvinnor vill syssla med den verksamhet de har sysslat med tidigare inom vård, skola och omsorg. Här ligger offentliga monopol som ett hinder.

Många säger att här finns en stor möjlighet att öka det kvinnliga företagandet. Är ministern beredd att positivt se på att vi får fler privata företag inom vårdsektorn, att vi får fler företag som bedrivs av sjuksköterskor gemensamt i kooperativ eller inom privat sektor? Jag blir lite tveksam när det heter att sådan verksamhet ska vara demokratiskt styrd, gemensamt finansierad och tillgänglig för alla på likvärdiga villkor. Visst är det så! Det är väl självklart att den ska vara gemensamt finansierad, tillgänglig för alla och på likvärdiga villkor. Vad menar ministern med demokratiskt styrd? En privat verksamhet inom vården styrs av dem som arbetar där. Det har visats att det är populärt med vårdcentraler som bedrivs i entreprenadform, både bland dem som arbetar där och bland dem som besöker vårdcentralerna. Sjukskrivningarna blir färre, och det finns fler sökande till den typen av verksamhet. Trots det upplever jag att det finns en negativ inställning.

En annan sak som diskuteras mycket nu är invandringen och alla invandrare som står utanför arbetsmarknaden. Det har också visats i undersökningar att där det finns en hög andel privata entreprenader är sysselsättningen bland invandrare också högre. En undersökning i Stockholm har visat att det finns ett samband mellan antalet entreprenader och arbetslösheten bland invandrare. Här finns också en positiv väg att gå.

Anf. 17 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Kent Olsson redogjorde för en rad exempel runtom i vårt land där han menar att det är tydligt att kommunen ägnar sig åt verksamheter som kommunen inte borde ägna sig åt. Jag varken vill eller kan kommentera särskilda fall eftersom jag inte är insatt i dem. Men jag är medveten om, och jag anser, att det finns exempel där kommuner bedriver verksamheter som privata entreprenörer skulle kunna bedriva bättre och billigare i stället för kommunen. Det är mot bakgrund av det som jag också menar att det råd för konkurrensfrågor som finns i dag är ett viktigt råd och att det har en stor funktion att fylla.

Det skulle vara en stor poäng att få den uppslutning vi önskar från parterna kring en lagreglering i konkurrenslagen för att tydligt markera att det finns gränsdragningsfrågor och att det finns exempel i vårt land där kommuner ägnar sig åt verksamheter som andra skulle kunna göra i stället.

Kent Olsson tar sedan upp alternativa driftsformer inom sjukvården. Regeringen har vid flera tillfällen uttalat sig för en ökad mångfald av vårdgivare inom sjukvården. Vi gjorde det i t.ex. den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården.

Driftsformerna i hälso- och sjukvården i dag är inte reglerade på något sätt. Det enda som är reglerat är landstingets möjligheter att lämna över driften av akutsjukhus till annan verksamhet, den s.k. stopplagen. Där har vi nu en utredning som tittat på om den lagen ska permanentas eller om det ska vara någon annan reglering. Möjligheterna för alternativa driftsformer inom hälso- och sjukvården finns redan. Vi ser en rad olika exempel på det.

Det finns ingen skyldighet för kommunerna att konkurrensutsätta olika verksamheter. Den upphandling av verksamheter som kommunerna gör i dag svarar kommunerna för själva. Där är det den kommunala självstyrelsen som utgör begränsningen.

Anf. 18 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Jag sammanfattar debatten så att ministern anser att det är bra att vi får privata entreprenörer som driver verksamheter inom den offentliga verksamheten och att vi ska försöka göra vad vi kan för att stoppa att kommuner ägnar sig åt privat näringsverksamhet. Utgångspunkten är att ministern sade att driften blir bättre och billigare.

Jag beklagar att jag inte kunde få ett helt klart svar från ministern i frågan. Men ministern har ytterligare ett inlägg kvar.

En annan sammanfattning är att ministern också ser som positivt att vi får fler aktörer inom den offentliga vården och den offentliga skolan. Det utvecklar skolan och vården. Det är åtminstone min uppfattning av vad ministern sade, men det är möjligt att jag hade fel. En ökad mångfald med privata aktörer gör det bättre och billigare för landet.

Ministern tog till sist upp lagstiftningen. Ministern kan vara med och skapa en lagstiftning om att det ska bli en skyldighet att konkurrensutsätta en större del av den offentliga marknaden. Problemet är att kommuner ägnar sig åt saker som i stället skulle upphandlas på marknaden. Det skulle ge fler jobb för landets småföretagare och det skulle bli billigare för skattebetalarna och för kommunerna.

Min förhoppning är att ministern skulle kunna säga någonting positivt om detta också. Annars får jag lyssna på när ministern i morgon har en halvtimme på sig att uttala sig i samband med att Svenskt Näringsliv bjudit in till diskussion om ökad konkurrens. Jag är fortfarande hoppfull om att få något mer svar de sista minuterna.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 19 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag är inte beredd att lägga fram förslag till en lag som säger att kommuner har skyldighet att lägga ut all verksamhet på entreprenad eller att konkurrensutsätta all verksamhet. Jag ska förklara varför.

Jag är inte bara ansvarig för konkurrensfrågorna i regeringen, även om det är ett stort och viktigt område – inte minst utifrån det konsumentperspektiv som både Kent Olsson och jag är överens om ska vara i fokus. Jag är också ansvarig för regionalpolitiken inom regeringen. Jag inser att det skulle vara omöjligt att ha en lag som säger att kommunerna är skyldiga att lägga ut all verksamhet.

Vårt land ser oerhört olika ut från norr till söder, från små platser till stora platser. Om vi är intresserade av att företagare runt om i vårt land ska ha likvärdiga möjligheter att bedriva verksamhet och att kvinnor och män runt om i vårt land ska ha likvärdiga förutsättningar att förverkliga sina drömmar, bilda familj, studera och arbeta, måste det grundläggande ansvaret för skola, vård och omsorg ligga hos kommunerna. Det finns en mängd olika platser i vårt land där det inte skulle vara lönsamt och där det inte skulle vara möjligt för en företagare att konkurrensutsätta verksamhet om den inte var gemensamt finansierad.

Om vi är måna om likvärdiga förutsättningar att bo och leva, oavsett om det är på en liten eller en stor ort, finns det en stor poäng i att det också finns ett stort ansvar för kommunerna att skapa de möjligheterna och förutsättningarna för enskilda personer och för företag.

Jag välkomnar alternativa driftsformer, t.ex. privata entreprenörer, men jag välkomnar också kooperativa driftsformer. Kooperativa driftsformer blir inte bara ett alternativ till offentliga eller privata verksamheter, utan de har oerhört bra resultat i utvärderingar om ökad delaktighet och ökat inflytande för personalen. Det gäller inte minst det Kent Olsson tog upp, nämligen förmågan att attrahera människor med invandrarbakgrund eller människor med olika former av arbetshandikapp.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2001/02:469 om sociala arbetskooperativ

Anf. 20 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Barbro Feltzing har frågat näringsministern om han avser att verka för dels att kooperatörsbidrag tas fram för människor som står mycket långt från arbetsmarknaden, dels att på andra sätt stödja de sociala arbetskooperativen, och i sådana fall på vilket sätt.

Barbro Feltzings frågor berör kooperativt företagande. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det därmed är jag som ska besvara interpellationen.

De sociala arbetskooperativen vänder sig till människor med nedsatt arbetsförmåga som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Den miljö och den anpassning till vars och ens personliga förutsättningar som kooperativen kan erbjuda har visat sig vara ett utmärkt alternativ till en vanlig anställning.

De sociala arbetskooperativen är huvudsakligen ekonomiska föreningar, där deltagarna är huvudintressenter. Olika former av stöd lämnas till människor som är funktionshindrade inom de sociala kooperativen, ofta sjukbidrag och sjukpension. Det yttersta ansvaret för en meningsfull sysselsättning för funktionshindrade som inte står till arbetsmarknadens förfogande har, enligt socialtjänstlagen, kommunerna. Kommunerna är också de som ger ekonomiskt stöd till dessa kooperativ.

För vissa funktionshindrade kan sysselsättning i ett kooperativ vara ett led i en rehabiliteringsprocess med arbete på den ordinarie arbetsmarknaden som mål. Om den funktionshindrade står till arbetsmarknadens förfogande kan olika slag av arbetsmarknadspolitiska stödformer bli aktuella. Det gäller framför allt lönebidrag och särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS). En förutsättning för att dessa stöd ska bli aktuella är att personerna har en anställning inom kooperativet.

Det finns också kooperativ som drivs av de funktionshindrade själva. De betraktas då som egna företagare och kan därför, enligt gällande regler, inte få de stödformer som finns för anställda.

Ett utvecklingsarbete som finansierats av Nutek, Socialstyrelsen och Rådet för arbetslivsforskning pågår inom ramen för det s.k. Sociala kooperativ-projektet. En rapport om deras arbete kommer att presenteras den 30 maj 2002.

Regeringen har också beslutat om en översyn av arbetsmarknadspolitiska program för personer med nedsatt arbetsförmåga. En särskild utredare ska pröva om nuvarande arbetsmarknadspolitiska program är effektiva så att personer med nedsatt arbetsförmåga därigenom får det stöd som gör det möjligt för dem att försörja sig genom eget arbete.

Utredaren ska bl.a. undersöka om det är lämpligt med ett bidrag till s.k. sociala arbetskooperativ inom ramen för de arbetsmarknadspolitiska insatserna för funktionshindrade. Utredaren ska också föreslå vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en verksamhet ska betraktas som ett socialt arbetskooperativ och därmed kunna komma i fråga för ett eventuellt bidrag. Uppdraget ska redovisas senast den 22 september 2003.

Då Barbro Feltzing, som framställt interpellationen, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet förklarade talmannen överläggningen avslutad.

8 § Svar på interpellation 2001/02:488 om glesbygdsombudsman

Anf. 21 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Runar Patriksson har frågat mig om jag avser att utreda möjligheterna att inrätta en glesbygdsombudsman.

Till att börja med vill jag poängtera att jag och regeringen är bekymrade över de konsekvenser som en minskande befolkning får för delar av

vårt land. Regeringen kommer under en treårsperiod att lämna bidrag med sammanlagt 425 miljoner kronor till de kommuner som haft störst befolkningsminskning under perioden 1990–2000. Jag vill i det här sammanhanget också poängtera det kommunala utjämningssystemets stora betydelse för vår befolkningsutveckling. Utan detta skulle förutsättningarna att upprätthålla bl.a. en god skola och äldreomsorg och erbjuda en bra livskvalitet kraftigt förändras i många kommuner.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att den negativa befolkningsutvecklingen i många kommuner inte enbart är orsakad av ett ensidigt flyttningsmönster. Många studier som gjorts, bl.a. av den regionalpolitiska utredningen, visar att den negativa befolkningsutvecklingen i olika delar av landet är ett resultat av att födelsetalen understiger dödstalen. Även om alla människor i dag skulle bo kvar på sina nuvarande bostadsorter skulle många platser fortsätta att minska kraftigt i befolkning.

I december 2001 beslutade riksdagen om en ny regional utvecklingspolitik i enlighet med propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet*, som jag presenterade i höstas.

Den nya regionala utvecklingspolitiken syftar till att främja och stärka alla regioners möjligheter att tillvarata den utvecklingspotential som finns för att därigenom bidra till Sveriges gemensamma utveckling. Tillväxten är inte ett nollsummespel. Att det går bra för vissa regioner får inte innebära att andra måste stå tillbaka.

Den nya politiken bygger på det lokala och regionala engagemanget. Den måste kunna hantera de olika utvecklingsförutsättningar som finns och de olika utmaningar som Sveriges kommuner står inför.

För att ge de bästa förutsättningarna för tillväxt och livskraft, både för enskilda personer och för företagande, måste också statens ansvar vara tydligt. Vi har tydliggjort det på en rad områden som bl.a. berör högskolornas roll för regional utveckling, infrastruktur, tillgången till kommersiell service och förutsättningarna för entreprenörskap.

Med anledning av det jag precis har sagt ser jag inget behov av att inrätta en särskild glesbygdsombudsman. Det är viktigare att politiken och besluten förmår se både likheter och olikheter som finns mellan olika delar av vårt land. Ingen av oss tjänar på en tudelning och en ojämn utveckling. Ingen av oss tjänar heller på att försöka dela in Sverige i olika områdestyper, såsom glesbygd, landsbygd, storstadsnära områden eller storstäder, och ställa dem mot varandra.

Anf. 22 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Jag blev i går uppringd av en mycket bekymrad Runar Patriksson, som insåg att han inte klarade att komma hit i dag på grund av att han befinner sig i de värmländska urskogarna. Jag är tacksam att jag får ta den här debatten.

Jag får tacka statsrådet för svaret.

Interpellationen handlar om inrättande av en glesbygdsombudsman, men i botten ligger precis det som statsrådet var inne på, nämligen vårt gemensamma bekymmer för glesbygdens utveckling. Runar Patriksson menar att om det fanns en glesbygdsombudsman skulle det vara lättare för folk när de är missnöjda med den service som kommuner och lands-ting ger, även regeringen. De skulle då kunna kontakta glesbygdsom-

budsmannen och känna att de har direktkontakt med en person. Vi kommer också in på frågan hur det står till i glesbygden.

Därför blir jag förvånad när statsrådet säger att det är tack vare det kommunala utjämnningssystemet som vi har så bra service i kommunerna. Samtidigt talar statsrådet om alla de bekymmer som finns i kommunerna.

Jag tycker inte att det kommunala utjämnningssystemet har löst glesbygdens problem. Vi är helt överens om problembilden. Det finns väldigt stora problem. Från Folkpartiets sida är vi intresserade av ett kommunalt utjämnningssystem, men inte på det sätt som det fungerar i dag, just därför att det har visat sig att det inte fungerar.

Det finns också anledning att reflektera över varför unga familjer flyttar från glesbygden. Är det inte just därför att de ser att de inte får den service där som de tycker att de behöver, t.ex. bra skolor för sina barn?

Trots att jag är storstadsbo är jag naturligtvis också väldigt intresserad av vad vi kan göra för glesbygden. Skälet till att Runar Patriksson har ställt interpellationen är just att han ständigt får brev, mejl och telefonsamtal från personer som bor runtom i landet och känner att de har det besvärligt och inte vet om de kommer att kunna bo kvar där.

Jag tror att det för dem skulle vara skönt att veta att det fanns en glesbygdsombudsman som de kunde ringa och framföra klagomål till. Det är i dag svårt att hitta rätt i den byråkrati som finns på olika områden. Det är med det perspektivet som vi ska se förslaget om en glesbygdsombudsman.

Anf. 23 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! I dag har Glesbygdsverket att svara för mycket av det uppdrag som Helena Bargholtz pekar på. Glesbygdsverket gör kartläggningar varje år av tillgången till service. Man tittar på närheten till postkontor, närheten till hälsocentraler och närheten till kommersiella affärer – alltifrån lanthandel till större köpcentrum. Man följer befolkningsutvecklingen och man kartlägger bostadsutvecklingen, dvs. tillgången till bostäder eller det överflöd av bostäder som många kommuner har. Man tittar också, inte minst, på högskolornas roll och möjligheten till distansutbildning runtom i vårt land.

Med den nya regionala utvecklingspolitik som riksdagen nu har ställt sig bakom finns det ändå skäl att fundera över om Glesbygdsverkets roll ska ändras som en konsekvens av det. Därför arbetar vi nu med direktiv inom Näringsdepartementet för att göra en översyn av Glesbygdsverkets roll utifrån den nya politik som ska gälla. Men Glesbygdsverket är den myndighet som i dag svarar för de frågor som Helena Bargholtz pekar på. Jag tycker att verket gör ett mycket bra jobb när det gäller att kartlägga just utvecklingen i olika delar av vårt land.

Helena Bargholtz tycker inte att det kommunala utjämnningssystemet är tillräckligt. Det var också regeringens åsikt, och det var skälet till att regeringen föreslog – eftersom man utöver det kommunala utjämnningssystem som finns i dag ändå ser ett ökat behov – att ge ett extra bidrag till de kommuner som har tappat allra flest invånare under de senaste åren. Detta bidrag ska vara kopplat till just befolkningsutvecklingen.

Om man tycker att det kommunala utjämnningssystemet inte är tillräckligt så måste min motfråga till Helena Bargholtz bli: Skulle möjligheterna för glesbygdskommunerna öka om utjämnningssystemet inte fanns?

Eller delar Helena Bargholtz min åsikt att det är mer utjämning kommunerna emellan som är den bästa garanten för tillgången till service och det bästa sättet att möta möjligheten för enskilda företag och personer att bo och verka runtom i vårt land?

I dag för vi en diskussion om flyttströmmar runtom i vårt land. Precis som jag sade i mitt svar så tycker jag att det är viktigt att se att det största problemet för de drygt 200 av våra 289 kommuner som tappar invånare varje år inte är det faktum att människor flyttar. Vi tror gärna det, men flyttlassen från små till större orter är inte alls så många som man ibland kan uppleva i debatten. Det visar alla studier som både utredningen, TCO och många andra har gjort.

Det största problemet är att vi föder allt färre barn. Vi föder fler barn i de stora städerna, och det beror på att här bor många människor med invandrabakgrund och många människor som är i den ålder då man föder barn. Men generellt sett föder vi färre barn än vad vi någonsin har gjort i vårt land. Det påverkar glesbygden. Även om alla vi som bor utanför storstadsområden i dag skulle fortsätta att bo kvar där så kommer vi inte ifrån det faktum att kommuner ändå skulle tappa befolkning.

Därför är det viktigt att fundera på hur man med utvecklingen med färre barn i vårt land ändå kan ta ett gemensamt ansvar för att förutsättningarna i landet ska vara så likvärdiga som möjligt när det handlar om tillgången till kommersiell service, närheten till en skola, till vården och till omsorgen.

Mitt svar på detta är att det oslagbara är det kommunala utjämningsystemet. Men ibland räcker inte ens det till, och då får vi göra extraordinära insatser.

Anf. 24 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Det är inte mer av kommunal utjämning som vi behöver, utan vi behöver ett annorlunda system för den kommunala utjämningen eftersom det uppenbarligen inte fungerar i dag. Trots att vi har ett långtgående kommunalt utjämningsystem så räcker pengarna inte till, precis som statsrådet säger, utan man måste gå in och skjuta till ännu mycket mer pengar. Det är alltså någonting som är snett i det här systemet.

Det föds fler barn i större städer – det är alldeles riktigt. Det hänger naturligtvis ihop med dels befolkningssammansättningen, dvs. att det är yngre familjer som bor där, dels med att man trots allt kanske ser bättre utvecklingsmöjligheter för sina barn i storstadsområdena. Detta är ett jättestort dilemma, som vi måste lösa, men som jag inte tror att man löser med det nuvarande utjämningsystemet tillsammans med förstärkta bidrag.

Det är precis som statsrådet säger; man gör ett bra jobb på Glesbygdsverket. Jag tycker att det är intressant när statsrådet säger att Glesbygdsverkets organisation ska ses över osv. Kanske blir det i slutändan en glesbygdsombudsman av Glesbygdsverket? Tanken med en ombudsman i det här fallet är att människor ska känna att de kan ringa direkt och klaga. Naturligtvis är det bra med utredningar, underlag och allt det som statsrådet talar om, men man ska också kunna ringa till ombudsmannen och klaga över saker som man ser inte fungerar. Det gör man nog inte till generaldirektören i Glesbygdsverket i dag! Men om hon i stället blir en glesbygdsombudsman så är det möjligt att det blir en bättre direktkontakt

mellan henne och invånarna i glesbygden. Därför ska det bli spännande att se vad översynen av Glesbygdverket kommer fram till, och om den inte rentav resulterar i en glesbygdsombudsman.

Anf. 25 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag tror att viljan att föda barn påverkas av oerhört mycket. Jag tror att den påverkas av föräldraledigheten, av maxtaxan, av fler vuxna i skolan och inte minst av jämställdhetslagen, så att kvinnor och män känner att det är möjligt att kombinera föräldraskapet med ett aktivt yrkesliv. Jag tror inte att viljan att skaffa barn skulle påverkas av tillsättandet av en glesbygdsombudsman. Men jag underskattar inte de bekymmer som många enskilda personer och företagare i dag har i vårt land med tanke på den befolkningsutveckling som finns och de långa avstånd som det ibland är fråga om i delar av landet när det gäller tillgången till service, närheten till en flygplats och mycket annat.

Därför är det också min utgångspunkt att regeringens ansvar när det gäller den nationella politiken ska vara tydligt. Det gäller infrastrukturen, högskolornas roll och mycket annat. Men det är också min uppfattning att detta inte räcker, utan det måste också finnas ett utjämningssystem kommuner emellan. Oavsett var de unga bor och oavsett var de gamla bor får vi ta ett gemensamt ansvar för alla innevånare i vårt land om vi vill att det ska vara likvärdiga förutsättningar runtom i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2001/02:393 om sjuksköterskor

Anf. 26 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Margareta Cederfelt har frågat mig om jag kommer att medverka till ett ändrat regelverk för att sjuksköterskor med utländsk legitimation lättare ska kunna erhålla svensk legitimation och därmed arbeta som sjuksköterskor.

Det är enligt regeringens uppfattning viktigt att ta till vara den resurs som personer med utländsk sjuksköterskeutbildning utgör. För att upprätthålla en hög kvalitet och patientsäkerhet i den svenska sjukvården måste man dock självfallet ställa höga krav på de sjuksköterskor som ges legitimation och därmed rätt att arbeta här.

Sjuksköterskor med utbildning från länder utanför EU/EES ansöker hos Socialstyrelsen om prövning av denna utbildning. Enligt praxis för prövningen ska den som har en fullbordad, postgymnasial yrkesutbildning som bedöms som likvärdig den svenska sjuksköterskeutbildningen beredas tillfälle att genomgå Socialstyrelsens kompletteringsprogram för att erhålla legitimation som sjuksköterska i allmän hälso- och sjukvård.

Kompletteringsprogrammet består av fyra delar: prov i svenska språket, medicinskt kunskapsprov, kurs i samhälls- och författningskunskap samt slutligen en praktikperiod. Efter genomförd komplettering med godkänt på alla delar utfärdas legitimation.

Den person vars utbildning inte bedöms likvärdig den svenska hänvisas till högskolan för komplettering där. Den aktuella högskolan tar då

ställning till vilken komplettering som behövs, om personen i fråga behöver genomgå hela sjuksköterskeprogrammet eller kan få tillgodoräkna sig vissa tidigare studier.

För att förbättra situationen för personer med utländsk utbildning har regeringen avsatt 100 miljoner kronor per år under 2001–2003 för riktade insatser för att öka sysselsättningen bland invandrare. Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, har fått regeringens uppdrag att genomföra kompletterande utbildning för arbetslösa personer med utländsk högskoleexamen inom olika bristyrken, i första hand inom hälso- och sjukvårdsområdet, men också lärare, tekniker och naturvetare.

Vid AMS finns en referensgrupp med representanter för berörda huvudmän, fackliga organisationer och myndigheter knutna till utbildningssektorn. Inom ramen för referensgruppen har en kartläggning gjorts av möjligheterna att tillvarata den kompetens som finns hos redan anställda som arbetar i yrken som de är överkvalificerade för.

Olika projekt pågår i landet för att stötta den som fått Socialstyrelsens kompletteringsprogram. Det gäller t.ex. ekonomiskt stöd till den som går en s.k. stödkurs som förberedelse för det medicinska kunskapsprovet. Projekten är även behjälpliga med att skaffa praktikplatser. Genom att Socialstyrelsen kunnat förse projekt med uppgifter om de personer som har erhållit styrelsens kompletteringsprogram, har projekten kunnat engagera och reaktivera många som under en lång period inte varit aktiva med sin komplettering.

Inom ramen för av regeringen beviljade medel gavs via Socialstyrelsen s.k. tilläggsutbildningar vid Mälardalens högskola och Röda korset i Stockholm under 1998 och 1999. Utbildningen, som var på 70 poäng, vände sig till personer med sjuksköterskeutbildning på gymnasienivå, dvs. inte likvärdig med den svenska sjuksköterskeutbildningen. Samtliga som startade utbildningen fullföljde den och erhöll legitimation som sjuksköterska under 1999/2000. I januari i år startade Mälardalens högskola åter en tilläggsutbildning.

Frågan om i vad mån personer som redan är anställda, i det här fallet personer som har utländsk sjuksköterskeexamen men saknar svensk legitimation, ska kunna ta del av arbetsmarknadspolitiska program är inte alldeles enkel. Staten kan allmänt sett spela en viktig roll för att genom en aktiv arbetsmarknadspolitik säkerställa att arbetskraften svarar mot de krav som ställs på en alltmer föränderlig arbetsmarknad. Olika i och för sig önskvärda insatser i sammanhanget måste emellertid alltid vägas mot varandra. Statens ansvar måste dessutom vägas mot det ansvar varje arbetsgivare har för att långsiktigt klara sin kompetensförsörjning genom strategisk rekrytering och kompetensutveckling av de redan anställda.

Av naturliga skäl har de arbetslösa stått i fokus för insatserna inom ramen för den aktiva arbetsmarknadspolitiken i Sverige. Samtidigt har det under olika perioder också funnits åtgärder som tagit sikte på redan anställda. För dagen finns emellertid inte några planer på nya program med denna inriktning.

Anf. 27 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Först ska jag be att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Men att döma av socialministerns svar har antingen problemets karaktär inte framgått i frågan eller också har socialministern inte

förstått hur allvarlig situationen är inom hälso- och sjukvården. Att det råder brist på sjuksköterskor inom hälso- och sjukvården torde knappast vara obekant. Det är inte bara en kortsiktig brist inför sommaren och andra större ledigheter, utan det är en långsiktig brist. Det finns uppgifter om detta i medierna dagligen. Patienter och fackliga organisationer berättar om det, och även Statistiska centralbyråns, Landstingsförbundets och Kommunförbundets prognoser visar hur det ser ut. Landstingsförbundets prognos visar t.ex. att det kommer att saknas 6 000–7 000 sjuksköterskor år 2010. Det är väldigt många. Bristen på sjuksköterskor kommer som sagt var att förvärras, framför allt på grund av pensionsavgångar.

För att förbättra situationen och motverka bristen på sjuksköterskor behövs flera åtgärder. Det handlar bl.a. om att öka antalet utbildningsplatser för sjuksköterskor. Det är precis så som socialministern sade, att arbetsgivarna måste se över sin utbildningsorganisation när det gäller vidareutbildning. De måste naturligtvis också se över organisationen för att behålla personalen. Det ska finnas en mångfald av vårdgivare, men det är en annan fråga som vi inte behöver diskutera just nu.

En annan fråga som är viktig när det gäller sjukvården är sjukskrivningarna. Sjukskrivningstalen är väldigt höga inom den offentligt drivna vården, och det ökar också behovet av sjuksköterskor.

Vi behöver också ta till vara kunskaperna hos de personer som har invandrat till Sverige och har med sig en utländsk sjuksköterskeutbildning i bagaget på ett betydligt bättre sätt än vad som sker i dag. Här handlar det om att komplettera sin utbildning.

De sjuksköterskor som tar initiativ till att börja arbeta när de kommer till Sverige – det handlar inte om att arbeta som sjuksköterskor i de fall utbildningen inte är godkänd, utan kanske som undersköterska eller vårdbiträde – och vill komplettera sin utbildning till sjuksköterska stöter ofta på stora problem. De får inte utbildningen finansierad. De är ju inte arbetslösa. Varför ska det vara ett så svårt ställningstagande för socialministern att här inte titta till de arbetsmarknadspolitiska frågorna som handlar om att de arbetslösa ska gå först utan att faktiskt se till vårdens behov av kompetent personal som har en adekvat utbildning? Det handlar också om att stimulera de sjuksköterskor som tar initiativ till att utbilda sig och börja arbeta när de kommer till Sverige i stället för att passivt invänta arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Frågan handlar egentligen om åtminstone två helt olika problemställningar. Den första är hur vi löser bristen på sjuksköterskor. Där handlar det först om att öka utbildningen. Det sker nu mycket kraftfullt från 1 000 utbildningsplatser till över 1 200. Nu finns det bedömningar som säger att vi inom ganska få år kommer att ha balans när det gäller sjuksköterskor, men därom kan man ha olika uppfattningar. Den här redovisningen kommer från Landstingsförbundet. Det sker nu en kraftfull ökning. Det sker också en kraftfull rekrytering till den svenska sjukvården. Dessutom sker det utbildning på arbetsgivarnas ansvar och initiativ.

Den andra frågan handlar om i vilken mån man ska använda arbetsmarknadspolitiska medel för att erbjuda redan anställda utbildning inom sitt eget yrke. Där svarar jag att det är en ganska komplicerad fråga. Jag

är inte alldeles säker på att man löser rekryteringsproblemet med den metoden. Det är ju många andra inom sjukvården, t.ex. undersköterskor, som ser fram emot att komplettera sin utbildning och att utbilda sig till sjuksköterskor. Det är möjligt att det kan bli lite problematiskt om man väljer ut en alldeles speciell grupp och säger ett de ska få arbetsmarknadsmedel för sin utbildning medan andra som redan finns i sjukvården inte får det. Det är detta som är problemet. Det är inte alldeles enkelt att ha ett svar på den frågan. Det är inte alldeles säkert att det är arbetsmarknadsmedel som man ska använda.

Däremot tycker jag att arbetsgivarna, dvs. sjukvårdshuvudmännen och landstingen, har ett stort ansvar att erbjuda alla anställda möjlighet till utbildning. De som har en utländsk utbildning som inte motsvarar den svenska utbildningen bör arbetsgivarna erbjuda en möjlighet att komplettera sin utbildning på arbetsgivarens initiativ och bekostnad.

Jag vet att AMS i sina planer och sina förslag inför 2003–2005 har aktualiserat frågan om man ska använda arbetsmarknadspolitiska medel. Det är inte min sak att svara på den frågan. Jag kan bara konstatera att det kan vara problematiskt för arbetsgivarna att vissa grupper anställda får arbetsmarknadsmedel för sin utbildning och andra inte får det. Det var detta jag försökte visa. Jag tror att vi är alldeles överens om att arbetsgivarna har ett ansvar för att erbjuda de anställda utbildning.

Anf. 29 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Arbetsgivaren har ett ansvar för att erbjuda vidareutbildning, men socialministern kan inte heller helt bortse från det ansvar som staten har när det gäller att se till att det finns högskoleutbildad personal och att ge de personer som kommer hit till Sverige en möjlighet att vidareutbilda sig och få inträde på arbetsmarknaden.

Som jag nämnde tidigare är det ofta just sjuksköterskor som kommer hit till Sverige och tar ett arbete inom hälso- och sjukvården, lär sig den svenska kulturen och lär sig det svenska språket. De trivs ofta på sitt arbete men vill gå vidare för att kunna arbeta inom den profession de är utbildade till. Varför är inte socialministern beredd att medverka till att dessa personer ska kunna få en utbildning till sjuksköterska inom ramen för arbetsmarknadspolitiska programmet?

Landstingsförbundet har tagit fram ett förslag och ställt samma fråga. De har begärt att sjuksköterskeutbildningen för invandrade sjuksköterskor ska klassas som en bristutbildning. Hur ställer sig socialministern till det?

När det gäller arbetsgivarnas insatser har t.ex. Stockholms läns landsting tagit ett väldigt föredömligt initiativ som syftar till att just vidareutbilda personer med sjuksköterskebakgrund och även personer med läkarbakgrund för att de så småningom ska kunna arbeta inom sin gamla profession i Sverige.

Men ytterst berör situationen faktiskt patienten. Det går inte att bortse från den brist som i dag finns. Socialministern säger att den brist som råder i dag kommer att vara åtgärdad inom två år. I så fall har vi olika uppgifter. Den statistik som jag har tillgänglig visar att situationen kommer att förvärras. Bristen på sjuksköterskor kommer i framtiden att bli avsevärd för att kulminera 2010.

Möjligheterna att klara behoven via den ordinarie högskoleutbildningen bedöms av Landstingsförbundet som väldigt små. Landstingsförbundet har också vädjat om att personer som har en sjuksköterskeutbildning som inte är godkänd i Sverige ska kunna få arbetsmarknadspolitiskt stöd för att skaffa sig en svensk kompetens och en svensk legitimation.

Jag undrar hur socialministern ställer sig till detta och om socialministern är beredd att här sätta patienten i centrum i stället för att se till det byråkratiska regelverket.

Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag är osäker om Margareta Cederfelt har förstått vad problemställningen egentligen handlar om. Låt oss säga att det finns ett sjukhus med en stor grupp som inte har tillräcklig utbildning för att bli legitimerad sjuksköterska i Sverige. En del av dessa har inte sådan utbildning därför att de kommer från ett annat land. Andra har en utbildning på gymnasial nivå i Sverige men är inte sjuksköterskor.

Vad Margareta Cederfelt argumenterar för är att de som kommer med en utländsk utbildning ska få arbetsmarknadsmedel för att utbilda sig på arbetsplatsen, medan de som inte har detta ska klara utbildningen antingen genom arbetsgivarna eller på eget initiativ. Det som jag vill påpeka är att det inte är säkert att detta är så klokt när det gäller svensk sjukvård. Det rimliga är väl att arbetsgivaren, precis som i Stockholms läns landsting och för övrigt i många andra landsting, tar egna initiativ för att erbjuda alla, oavsett bakgrund, som vill komplettera sin utbildning för att få legitimation denna möjlighet.

Vad vi diskuterar är ifall vissa ska ha arbetsmarknadsmedel för att svara för utbildningen eller inte ska ha det. Nu är jag inte ansvarig för några arbetsmarknadsmedel, så det är väl rimligt att den frågan ställs till arbetsmarknadsministern. Jag vill dock säga att det inte är alldeles säkert att man löser problemen på ett klokt sätt med denna metod. Det är väl bättre att följa exemplen från Stockholms läns landsting och andra att som arbetsgivare erbjuda alla anställda som vill komplettera sin utbildning en möjlighet till detta för att de därmed ska få sin legitimation. Jag tror att detta är det enda sättet som vi kan hantera detta på. Det är ett klokt sätt, rättvist för alla anställda och bäst för patienterna.

Anf. 31 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Socialministern och jag har uppenbarligen väldigt olika åsikter i den här frågan. Vad det i stora delar handlar om är att de personer som tar en anställning och börjar arbeta för att integreras i det svenska samhället drabbas i form av utestängning från en möjlighet att erhålla en arbetsmarknadsutbildning och få svensk sjuksköterskelegitimation.

Det torde vara bekant för socialministern att det för att man ska kunna uppfylla t.ex. utfästelser om vårdgaranti och andra löften också behövs personal. Det räcker inte att ha tomt gapande avdelningar eller stängda enheter eller att patienter får flyttas tillbaka på väntelistorna därför att det inte finns behörig personal, t.ex. operationssköterskor, sjuksköterskor på barnmottagningar, på kirurgmottagningar osv.

För att det ska vara möjligt att upprätthålla en bra hälso- och sjukvård och uppfylla vårdgarantier, som Socialdemokraterna nu har börjat tala

om, tror jag att det behöver vidtas flera åtgärder. Det handlar dels om arbetsgivarnas utbildningsinsatser, dels om det statliga åtagandet. Jag kommer att ställa en fråga till arbetsmarknadsministern, men just nu ställer jag till socialministern frågan om han är beredd att i utökad omfattning verka för att sjuksköterskor med utländsk utbildning ska ha möjlighet att skaffa sig svensk legitimation, trots att de har varit så initiativrika att de skaffat sig ett arbete.

Prot. 2001/02:113
27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 32 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag har ett mycket enkelt svar på den sista frågan, nämligen att jag självklart är beredd till detta. Men det är inte det som interpellationen handlar om. Frågan är om vi ska använda arbetsmarknadsmedel för det eller inte. Det är detta som är så komplicerat.

Min uppfattning är den att vi behöver fler sjuksköterskor, men vi har lite olika uppfattningar när det blir balans i tillgång och efterfrågan på sjuksköterskor. Landstingsförbundet bedömer inte att det sker inom två år utan inom fyra år. Jag är inte säker på att man har rätt. Jag tror att vi kommer att ha kvar problemet under en längre tid, men vi måste göra allt för att motverka det: öka utbildningen, rekryteringen och den interna utbildningen samt erbjuda flera möjligheter att komplettera sin utbildning.

Allt detta är vi överens om. Då återstår bara en fråga: Ska landstingen räkna med att AMS ska klara finansieringen, eller ska landstingen känna att detta är deras skyldighet som arbetsgivare? Mitt svar som socialminister är att landstingen har detta som sin skyldighet. De ska ta ansvar för det, och de ska erbjuda alla som vill komplettera sin utbildning möjlighet att göra det. Då får vi fler sjuksköterskor, och då löser vi problemet.

Jag är inte säker på att det är klokt att använda AMS-medel just för detta. Jag kan förstå att landstingen själva gärna tar emot alla tänkbara intäkter, men jag tror inte att det är klok arbetsmarknadspolitik att agera på det sättet. Arbetsgivarna, i det här fallet landstingen, har ett stort ansvar för att klara rekryteringen i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2001/02:359 om förskrivningsrätter för legitimerade sjuksköterskor

Anf. 33 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson har frågat mig om jag ämnar vidta åtgärder för att också ge gruppen legitimerade sjuksköterskor verk samma inom den kommunala hälso- och sjukvården och utbildade före 1993 möjlighet att efter utbildning förskriva vissa läkemedel, vidare om jag ämnar vidta åtgärder för att också skolsköterskor med adekvat utbildning ska få möjlighet till viss förskrivning av läkemedel.

År 1994 infördes en generell förskrivningsrätt för distriktssköterskor som uppfyllde vissa särskilt uppställda kunskapskrav i farmakologi och sjukdomslära. Socialstyrelsens uppföljning av denna reform visade att förskrivningsrätten hade bidragit till en enklare och effektivare handläggning, t.ex. genom att distriktssköterskan fått en bättre överblick för

uppkomna läkemedelsproblem. Andra positiva effekter var att andra behandlingsmetoder än läkemedel valts i ökad omfattning eller att man avvaktat läkemedelsbehandling. Framför allt hade den också medfört ett mervärde för patienten i form av bättre omvårdnad.

Mot bakgrund av de positiva resultaten Socialstyrelsen såg i samband med sin uppföljning föreslog man att det skulle göras en utvidgning av förskrivningsrätten så att även andra sjuksköterskekategorier skulle få förskriva läkemedel. Mot den bakgrunden gav regeringen styrelsen i uppdrag att, i samråd, med Läkemedelsverket bl.a. överväga en utvidgning av förskrivningsrätten.

Med beaktande av Socialstyrelsens förslag föreslog regeringen i januari 2000 att rätten att förskriva läkemedel skulle omfatta fler sjuksköterskor. Med hänvisning till utvecklingen mot alltmer öppen vård, framför allt i kommunal regi, föreslog regeringen att sjuksköterskor som uppfyller vissa uppräknade utbildningskrav, och dessutom arbetar som distriktssköterska vid vårdcentral eller motsvarande, inom kommunal hälso- och sjukvård för äldre och funktionshindrade eller inom hemsjukvård bör ges förskrivningsrätt. Verksamheten där arbetet sker ska bedrivas av landsting, kommun eller annan offentligt finansierad vårdgivare. De utbildningskrav som uppställdes kan i vissa fall innebära att sjuksköterskor med äldre utbildningar måste komplettera sin utbildning för att kunna få förskrivningsrätt.

Socialstyrelsen har utfärdat närmare föreskrifter om de förutsättningar som ska gälla för sjuksköterskornas förskrivningsrätt. De nya bestämmelserna har varit i kraft under en begränsad period. Innan man går vidare med en ytterligare utvidgning av förskrivningsrätten bedömer jag att de erfarenheter som gjorts av de nu införda ändringarna måste utvärderas. Det är regeringens avsikt att ge Socialstyrelsen ett sådant uppdrag.

Anf. 34 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, herr socialminister. Jag hade ändå trott att socialministern skulle ha tagit larmrapporterna om äldres ohälsa och bristande läkemedelsförhållanden och larmrapporterna om äldres nutrition och stora medicinintag på lite större allvar och att han inte bara skulle säga att regeringen har för avsikt att ge Socialstyrelsen ett uppdrag att utvärdera den utökade förskrivningsrätten.

Jag skulle önska att socialministern här i dag mer kunde precisera när detta uppdrag ska komma. Min förhoppning är att socialministern här i dag säger att Socialstyrelsen före sommaren ska få detta uppdrag.

Regeringens avsikter kan vara nog så välmenande, men jag tror inte på detta uppdrag förrän jag ser det, och jag skulle gärna vilja att det kommer fram nu, inte så mycket för min skull utan för alla de äldre som behöver dra fördel av den här extra kompetensen i vården.

Att säga nej till utökad förskrivningsrätt är samma sak som att acceptera att äldre inte får tillgång till en mer välutbildad personal. Det handlar om patientens rättigheter och säkerhet. Vi har haft nog av larmrapporter.

Det talas om personalbrist, att läkare inte hinner komma ut till äldreboendena och ännu mindre till de äldres hem. Socialstyrelsen har, precis som socialministern sade, tittat på sköterskornas förskrivningsrätt och sagt att det bara är positivt. Jag beklagar att man för en grupp sköterskor utbildade före 1993 undanhåller möjligheten att efter genomgången ut-

bildning och praktik höja kompetensen inom äldreomsorgen och att man bara svarar att vi ska utreda.

Det handlar om 6 173 sjuksköterskor utbildade före 1993 som i dag arbetar inom äldreomsorgen. Man säger nej till 6 173 sjuksköterskor.

Socialstyrelsen säger att omvårdnaden har blivit bättre med den utökade förskrivningsrätten. Sköterskorna har bättre överblick över patienternas läkemedelsbehandling. Det finns mycket mer positivt att läsa i utvärderingen. Ändå får de inte möjligheten.

Jag skulle vilja fråga socialministern hur regeringen kan utelämna 6 173 sköterskor utbildade före 1993 som arbetar inom den kommunala äldreomsorgen. Det gäller inte bara i dag utan också när beslutet togs för snart två år sedan. De får inte möjlighet att vidareutbilda sig och göra ett bättre jobb med en utökad förskrivningsrätt. När ska uppdraget till Socialdepartementet ges, socialministern?

Anf. 35 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att Cristina Husmark Pehrsson delar min uppfattning att det inte vore bra ifall riksdagen beslutade vilka som ska ha förskrivningsrätt. Man ska pröva det mycket noggrant och låta de myndigheter som hanterar frågan om gränsdragningar och ansvarsfördelning inom sjukvården också pröva detta med stor noggrannhet. Vi kan vara stolta över att det i Sverige finns en stor säkerhet när det gäller just förskrivning av läkemedel grundat på att varje steg har prövats mycket noggrant.

Nu togs ett stort steg 1994. Det var det som utvärderades av Socialstyrelsen. Socialstyrelsen konstaterade att det i allt väsentligt hade fått positiv betydelse. Som en följd av det togs ytterligare många viktiga steg år 2000. Innan vi tar ytterligare steg för att utvidga förskrivningsrätten är det rimligt att utvärdera också det sista steget. Det är inte utvärderat av Socialstyrelsen än.

Det finns alltså skäl att be Socialstyrelsen studera detta i syfte att pröva just frågan om en utvidgad förskrivningsrätt. Jag tror inte att det hade varit bra ifall vi bestämde oss nu för att utvidga förskrivningsrätten och sade att vi tyckte att det verkade förnuftigt och vettigt allmänt sett. Det behöver prövas av de myndigheter som hanterar frågan, med krav på hög säkerhet och med övertygelsen om att utökad förskrivningsrätt verkligen skulle vara till gagn för vården och patienterna.

Jag kan inte säga exakt när uppdraget ges till Socialstyrelsen, men det sker mycket snart.

Anf. 36 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Jag har inte alls sagt att vi här och nu ska bestämma detta, socialministern. Jag bad om ett förtydligande av när uppdraget ska ges. Faktum var att när beslut togs om utvidgad förskrivningsrätt nämnades ingenting om att det inte också skulle gälla sköterskor med utbildning från före 1993. Majoriteten glömde faktiskt bort denna grupp, och det tycker jag är väldigt tragiskt.

Det finns bristande logik på fler områden. I min interpellation till socialministern nämnde jag också en annan viktig grupp sköterskor, nämligen skolsköterskorna. I svaret berör inte Lars Engqvist det, trots att jag också ställde frågan om skolsköterskornas förskrivningsrätt. Det nämns

inte med ett enda ord. Det är ganska anmärkningsvärt. Det står ingenting om behovet av en god och nära skolhälsovård. Det står inget alls om skolsköterskornas vidareutbildning eller deras behov av kompetenshöjning, trots att regeringen i propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* framhåller just elevhälsa och vikten av kompetens hos all personal kring eleven.

Skolsköterskor har ofta en vidareutbildning inom öppen hälso- och sjukvård och en vidareutbildning inom hälso- och sjukvård för barn och ungdom. Det handlar om 2 000 skolsköterskor som trots att de genomgått en 10-poängskurs i farmakologi och sjukdomslära inte har samma förskrivningsrätt som en distriktssköterska som genomgått samma kurs. Det är inte ovanligt att distriktssköterskan är skolsköterska också. Jag bor själv på landet och där har det ofta varit så. Men distriktssköterskan har landstinget som huvudman. Då kan det horribla inträffa att distriktssköterskan får använda förskrivningsrätten på förmiddagen som distriktssköterska men inte som skolsköterska på eftermiddagen. Hon får skriva ut läkemedel mot huvudlöss på förmiddagen, som distriktssköterska, men inte på eftermiddagen i skolan när hon är skolsköterska. Var finns logiken i det, Lars Engqvist? Detta borde ha utretts för länge sedan.

En skolsköterska finns nära eleven och kan mycket bra följa upp åtgärder och effekter av den behandling hon satt in eller råd som hon har gett. Hon är närmare eleven än någon vårdcentral.

Skolsköterskorna som har en utbildning i sjukdomslära och farmakologi borde få möjlighet att utöva förskrivningsrätten på skoltid och inte behöva be eleven som har huvudlöss att be mamma eller pappa ta ledigt från arbetet för att nästa dag eller nästa igen åka till en vårdcentral och där få medlet utskrivet, kanske av samma sköterska som var skolsköterska dagen innan eller av en läkare.

En skolsköterska får alltså inte skriva ut medel mot mask eller skabb men det får en distriktssköterska.

Om Lars Engqvist och regeringen är det minsta intresserade av frågan om höga läkemedelskostnader borde det som jag tar upp vara ett led i besparingarna som samtidigt ger en högre kvalitet. Jag kan bara fortsätta att hänvisa till Socialstyrelsens utvärdering som visade att skolsköterskornas förskrivningsrätt innebar att man ibland kunde avvakta läkemedelsbehandling eller välja andra läkemedel.

Ni säger nej till besparingsförslag, socialministern, trots att det skulle gynna båda patienten och eleven. I detta finns ingen logik. Varför säger ni nej till skolsköterskorna? Varför sade inte socialministern någonting om detta i sitt svar?

Anf. 37 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det måste vara så att Cristina Husmark Pehrsson hade väntat sig ett annat svar än det hon har fått. Vi säger inte nej. Vi säger att vi ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera den förändring som har skett för att komma tillbaka med nya förslag om förskrivningsrätten. Det handlar naturligtvis också om skolsköterskor.

Vi ber Socialstyrelsen att utvärdera de förändringar som nu har skett för att se hur det har fungerat. Är det samma positiva bedömning av den förändringen är det rimligt att vi diskuterar om vi ska gå vidare och utvidga. Ett ställningstagande kommer. Men vi vill gärna att Socialstyrel-

sen gör en utvärdering och går igenom vad som har skett, så att vi får ett bättre underlag än bara allmänna föreställningar om att det skulle vara förbättringar. Nu får Socialstyrelsen detta uppdrag. Det är inte ett nej utan i själva verket det stöd som jag trodde Cristina Husmark Pehrsson tyckte var bra. Nu händer i alla fall någonting.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 38 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Av skadan blir man vis. Jag fortsätter att ge exempel på vad det horribla att man inte redan har fattat sådana här beslut betyder. Snart ska socialministern och jag diskutera ställföreträdarfrågan. Där har jag också fått löften under många år. Än så länge har den frågan inte kommit fram. Jag fortsätter att ge exempel i min förhoppning om att skynda på det uppdrag som socialministern har lovat att ge till Socialstyrelsen, där också skolsköterskorna inkluderas. Jag tar detta som ett löfte. Men, socialministern, ge dem en möjlighet att få reda på när uppdraget kommer – om ett halvår, om ett år eller före sommaren.

I dag får 6 173 sköterskor inom äldreomsorgen inte ge äldre vitaminer och mineraler för att kompensera otillräckligt födointag. 6 173 sköterskor får inte skriva ut läkemedel mot infekterade eller smärtande sår. 6 173 sköterskor får inte skriva ut läkemedel för ögoninflammationer, muntorrhet, sura uppstötningar eller halsbränna. 6 173 sköterskor får inte skriva ut medel mot tillfällig förstoppning, hemorrojder, blåmärken eller ytanestesi vid nålstick.

2 000 skolsköterskor får inte skriva ut läkemedel mot springmask och spolmask, utan man måste gå till vårdcentralen för detta. Trots 10-poängskursen i farmakologi och sjukdomslära får de heller inte i dag skriva ut läkemedel mot fotsvamp, eksem, finnar, mjäll eller mensvärk.

Någonting måste göras nu. Jag tar socialministerns ord på allvar, och jag hoppas att socialministern i den sista repliken talar om när uppdraget kommer att ges. Blir det innan sommaren?

Anf. 39 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Alla har inte förskrivningsrätt. Det innebär att de som inte har förskrivningsrätt inte heller får skriva ut läkemedel. Man kan göra en lång uppräkningslista av de läkemedel som den som inte har förskrivningsrätt inte får skriva ut.

Jag har svarat att vi, innan vi tar steget mot att utvidga förskrivningsrätten, bör be Socialstyrelsen att utvärdera den förändring som har skett. Problemet är att sommaren för min del kom redan i mitten av april så nu är det för sent. Men uppdraget kommer att ges mycket snart.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2001/02:365 om patienträttigheter

Anf. 40 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att snarast i lag garantera och säkerställa ställföreträdarskapet inom hälso- och sjukvården, samt informera personalen om att

deras arbete kan strida mot svensk grundlag i den meningen att yttrandefriheten åsidosätts för vissa svårt sjuka.

Jag har tidigare svarat på frågor med samma innebörd från Cristina Husmark Pehrsson. Under det senaste året har regeringen dock vidtagit vissa åtgärder på detta område som jag vill redovisa här.

Regeringen har bl.a. beslutat att tillsätta en arbetsgrupp som ska sammanställa befintliga kunskaper om situationen för personer med demenssjukdomar och deras anhöriga samt identifiera utvecklingsområden där åtgärder behöver sättas in på olika nivåer. Arbetsgruppen, som ska ha avslutat sitt arbete senast den 30 juni 2003, ska bl.a. lämna förslag till hur skydds- och tvångsåtgärder i möjligaste mån kan undvikas inom demensvården.

Viktigt i detta sammanhang är också att regeringen nyligen tillsatte en utredning med uppdrag att utvärdera 1995 års förmynderskapsreform samt att ta ställning till behovet av ändringar i regelverket för gode män och förvaltare. Denna utredning ska enligt sina direktiv bl.a. ta ställning till om några ändringar i regelsystemet ska göras mot bakgrund av Europarådets rekommendation om det legala skyddet för hjälpbehövande vuxna.

I direktiven konstateras vidare att god mans eller förvaltares behörighet inte är heltäckande i förhållande till de situationer som kan uppstå. Utredaren ska ta ställning till om det är möjligt att låta god mans- eller förvaltarinstitutet innefatta en vidare behörighet än vad som nu är fallet i fråga om t.ex. vård- och omsorgsinsatser och forskningsmedverkan när den enskildes samtycke på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande förhållanden inte kan inhämtas.

Vidare ska utredaren föreslå alternativ till utvidgning av de stödformer som ges i föräldrabalken när det gäller frågor om samtycke i dessa sammanhang, t.ex. en ny form av legala ställföreträdare, för det fall god mans- eller förvaltarinstitutet inte bedöms kunna inrymma sådana uppgifter. Utredningen ska vara klar senast den 1 juli 2004, men har möjlighet att redovisa vissa frågor i ett delbetänkande om den anser det lämpligt.

De frågor som Cristina Husmark Pehrsson tar upp kommer alltså att bli föremål för en grundlig belysning som förhoppningsvis kommer att klarlägga hur de ska lösas i lagstiftningen.

Jag har svårt att se att det är den grundlagsskyddade yttrandefriheten som åsidosätts inom hälso- och sjukvården om patienter inte själva kan fatta beslut om sin egen vård. Problemet är ju inte att patienterna hindras att uttrycka sin vilja utan att de inte förmår göra detta. Även om det inte är yttrandefriheten som begränsas finns det emellertid andra problem med att människor har svårt att ta till vara sina rättigheter enligt lagstiftningen på vård- och omsorgsområdet. Detta kommer att ingå i den översyn som jag nu redogjort för.

Anf. 41 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, socialministern.

Jag ser positivt på det faktum att det äntligen händer något i frågan om ställföreträdarskapet, dvs. vem som ska vara min röst den dag jag inte orkar eller förmår uttrycka mig själv.

Det är riktigt att socialministern har besvarat ett stort antal frågor från mig vid ett flertal tillfällen. Det beror på att jag har sett att ingenting har hänt. Nu ser det alltså ut som om det hela snart ska lösa sig, och det är positivt. Det är länge sedan Demensförbundet och Socialstyrelsen larmade om denna brist i svensk lagstiftning.

Om socialministern försöker lugna mig i sitt svar vill jag säga att jag fortfarande är orolig. Jag har anledning till det. Ett exempel är den proposition som regeringen helt nyligen kom med. Det är ett förslag som även i fortsättningen ställer de mest utsatta och svårast sjuka helt utanför patienträtt och patientsäkerhet. Det gäller alltså den nya biobankslagen.

Konsekvenserna av denna lag är ganska alarmerande för dem som inte har förmåga att själva kunna uttrycka sig. Detta borde regeringen ha insett långt tidigare, och därför är jag fortfarande orolig. Eftersom vi inte har löst frågan om ställföreträdare ställer biobanksfrågan saker och ting på sin spets. Alltså borde ställföreträdarfrågan ha behandlats innan lagen om biobanker antogs.

Med den nya biobankslagen blir många människor utlämnade. Den som är alla sjukast och inte kan göra sin röst hörd kan inte genom den nya lagen garanteras en likvärdig rätt till hälso- och sjukvård. Det handlar alltså om informerat samtycke vid provtagning och bevarande av vävnadsprover. Det handlar om integritet och etik. Därför är det både självklart och viktigt att man ska inhämta tillstånd.

Men alla kan inte lämna sitt tillstånd. Det medför att vävnadsprover för icke beslutskompetenta personer, sådana som inte kan lämna sitt informerade samtycke, inte får samlas in eller bevaras i en biobank. Dessa människor berövas därmed möjligheten att få sina prover bevarade i hälso- och sjukvården under den tid som deras sjukdom eller behandling kräver detta.

De prov som rutinmässigt tas för diagnos, vård och behandling inom hälso- och sjukvården undantas nämligen inte från lagen om biobanker och behöver alltså inte sparas. Om de ska sparas längre än två månader måste informerat samtycke ges.

Med denna lag är det alltså inte möjligt att under lång tid följa en förståndshandikappad eller demenssjuk person som får cancer. Då hjälper det inte, socialministern, att det sitter en utredning som efter viss tid ska komma fram med förslag i ställföreträdarfrågan. Nu slängs proverna efter två månader då det inte finns någon som kan ge ett informerat samtycke – även om de skulle behöva sparas. Det innebär att dessa personer berövas sina möjligheter till patientsäkerhet, och med tanke på framtida vårdbehov sina chanser att få proverna bevarade inom hälso- och sjukvården.

Detta kan inte vara riktigt. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och den enskilda människans värdighet. I dag är det så att om jag inte är beslutskompetent och kan ge ett informerat samtycke slängs mina prover efter två månader. Det är inte likvärdig vård, Lars Engqvist.

Vad tänker socialministern säga till de svagaste i samhället som inte får rätt till likvärdig behandling?

Anf. 42 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Om jag är rätt informerad har riksdagen alldeles nyligen haft en ganska omfattande debatt om lagförslaget om biobanker. Utskot-

tet har behandlat frågan, riksdagen har behandlat frågan, och riksdagen har också fattat beslut. Jag förutsätter att de frågor som Cristina Husmark Pehrsson tagit upp rörande biobankslagen behandlades i det sammanhanget.

Frågan om ställföreträdarskap är mycket större. Vi måste få en lagstiftning som öppnar för ett vidare ställföreträdarskap än det vi har i dag.

Utredningen är tillsatt, och senast den 1 juli 2004 kommer vi att få förslag. Om utredningen bedömer att förslag behöver läggas fram dessförinnan kan den göra det. Det är inte alldeles osannolikt att utredningen väljer att på några punkter gå före och komma med ett delbetänkande.

Den stora frågan om ställföreträdarskap är föremål för en stor utredning. Vi kommer att få möjlighet att få en modernare lagstiftning på området än vad vi har i dag. Därmed löser vi de problem som Cristina Husmark Pehrsson har ställt frågan om.

Invändningar mot biobankslagen på det sättet som nu redovisas håller inte. Det går inte att vänta med biobanken. Det har ställts enormt många andra frågor om medborgarnas och patienternas integritet som måste få sin lösning.

Genom en snabb hantering och utredningen och utredningens förslag när det gäller ställföreträdarskap får vi en helhet som kan fungera.

Anf. 43 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Det hade varit trevligt om vi i kammaren hade fått den äran av socialministern när biobankslagen antogs att också få möjlighet att debattera tillsammans med socialministern.

Jag hoppas att socialministern uppfattade mig rätt. Biobankslagen är viktig, men den blev inte så bra som den hade kunnat bli. Ett exempel är att hade ställföreträdarfrågan varit löst – vilket Socialstyrelsen och Demensförbundet har larmat om sedan år 1999 – hade denna också kunnat vara en långt mycket bättre lag än vad den är i dag.

Problemet är att till dess att ställföreträdarfrågan löses kommer en stor grupp av människor i dag som icke är beslutskompetenta att få en sämre sjukvård. Antalet cancerfall i Sverige har ökat kraftigt de senaste årtiondena. För de flesta cancersjukdomar gäller att man kan få återfall. Metastaser upptäcks kanske många år efter den ursprungliga tumören, men också helt nya tumörer kan uppkomma.

Eftersom behandlingarna är mycket olika om det är en ny tumör eller ett återfall är det väldigt viktigt att veta hur den gamla tumören såg ut och hur man behandlade den då. Det är en fråga som nu inte kommer att ställas därför att medgivande inte har kunnat lämnas. Det gäller t.ex. medgivande från någon som i dag inte är beslutskompetent. Efter två månader slängs provet. Får patienten ett recidiv, ett återfall, kan man inte jämföra. Detta diskuterades i denna kammare. Kritik framfördes precis på det sättet.

Dessutom säger Uppsala universitets juridiska fakultet när det gäller just biobanken att ett informerat samtycke många gånger utgör den bästa garantin för patientens självbestämmande och respekt. Men man ifrågasätter hur hanteringen av prov från icke beslutskompetenta vuxna går till. Jag är ställer mig frågande, och juridiska fakulteten vid Uppsala universitet är undrande. Men socialministern är inte oroad över hur vi ska tillämpa biobankslagen när det gäller icke beslutskompetenta.

Det vore väl bra om socialministern här kunde tala om att vi kanske inte behöver följa biobankslagen. Vi kanske kan spara proverna efter två månader utan informerat samtycke och gå emot lagen. Kanske någon gång den 1 juli 2004 kan lagen vara i kraft, och då löser det sig självt. Biobankslagen hindrar analys av gammalt och nytt prov om patienten inte har givit ett informerat samtycke. Då kan man också missa diagnoser. Patienten kan heller inte utkräva ansvar.

Jag har en fråga till socialministern. Hur kan patientsäkerheten och patienträttigheten garanteras fram till dess att ställföreträdarfrågan är löst och den ingår i ett sammanhang? Som det ser ut i dag kräver den lag som har antagits i denna kammare att informerat samtycke ska lämnas om man ska bevara prov efter två månader. Vad händer om patienten inte kan ge ett informerat samtycke, till dess att vi är framme vid en ny lag?

Anf. 44 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson kanske ska interpellera om biobankslagen i stället för om patienträttigheter. Det är två helt olika diskussioner.

I någon mån beklagar jag en del av den debatt som har funnits kring biobankslagen. Där har de som var emot lagen, som inte var intresserade av patienternas rättigheter och hela problemet med integriteten för den enskilde patienten, använt just det argumentet för att förhindra lagstiftning över huvud taget.

Det hade varit otroligt olyckligt ifall vi med tanke på allting som sker när det gäller utveckling hade stått utan lagstiftning som garanterar patienten rätt att själv bestämma om man ska få använda vävnadsprover för forskning. Det hade inte varit ett särskilt starkt argument för att fördröja lagstiftningen eller för att inte införa biobankslagen.

Jag tror att lagen är bra för svenska patienter, svenska medborgare och också dem som forskar på detta område. De vet vad som gäller, och de vet under vilka villkor forskningen kan bedrivas. Det är patientens vävnad det handlar om. Det är inte forskarnas. Patienten måste ha rätt att bestämma.

Vi har när det gäller ställföreträdarfrågan ett stort problem som gäller vården över huvud taget alltifrån äldreomsorg till sjukvård i övrigt och naturligtvis också vid sådana här beslut. Men dessa problem blir inte större av biobankslagen. De problemen måste vi hantera oavsett vilken del av vården och omsorgen vi talar om.

Nu är frågan föremål för utredning, och vi kommer att få den. Hade vi fattat ett beslut att avvakta med biobankslagen med detta som argument hade vi kommit i ett mycket osäkert rättsläge för patienterna.

Anf. 45 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Det handlar inte om att försena biobankslagen, herr socialminister. Det handlar om att man skulle ha varit ute i tid med ställföreträdarfrågan.

Europarådet har i konventionen om mänskliga rättigheter och biomedicin betonat att en beslutsförmögen patient ska ge sitt fria och informerade samtycke till medicinska åtgärder. För personer som inte själva är i stånd att göra det säger man år 1997 i konventionen: När en vuxen person inte har förmåga att samtycka till en medicinsk åtgärd beroende på

psykisk störning, sjukdom eller liknande skäl får åtgärden vidtagas endast om det är till direkt nytta för patienten och med tillstånd från patientens ställföreträdare eller från en myndighet, en person eller ett organ med stöd av lagen.

Sverige har skrivit under konventionen men inte ratificerat den. Det betyder att Sverige inte är bundet av dess bestämmelser. Detta fanns i konventionen från 1997. Demensförbundet och Socialstyrelsen har arbetat om ställföreträdarfrågan sedan 1999. Socialministern tycker tydligtvis inte att detta är ett problem att det i dag finns personer i Sverige som inte kommer att få en likvärdig behandling. Det beklagar jag. Det handlar om att man är alldeles för sent ute med detta.

I t.ex. Norge finns en norsk lag om patienträttigheter. Den är en betydligt mer långtgående lagreglering av patientens ställning. Det är den tydligaste av patientlagar i Europa. Den lagen trädde i kraft den 1 januari 2001. Där har man samlat ihop utspridda lagar, och man har patienten som utgångspunkt. Vad avser ställföreträdarfrågan anger lagen en rangordning om vem som ska tillfrågas när patienten inte längre kan uttrycka sin vilja.

Jag får avslutningsvis säga att jag tolkar socialministern som att det inte kommer att hända någonting för de beslutsförmögna. De får väl hoppas att de inte drabbas av någon allvarlig sjukdom. Gör de det riskerar de att inte få en likvärdig behandling som det ser ut i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 2001/02:422 om statlig finansiering av äldreomsorgen

Anf. 46 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson har frågat mig dels vilka åtgärder jag tänker vidta för att garantera också äldre med vård och omsorgsbehov rätten att fritt kunna flytta mellan kommuner i Sverige, dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att införa statlig finansiering av äldreomsorgen för att på detta sätt uppnå verklig valfrihet och mångfald.

Socialstyrelsen har följt upp effekterna av äldres och sjukas rätt att flytta till annan kommun åren 1998 och 2000. Socialstyrelsens huvudintryck efter den senaste uppföljningen är att för flertalet kommuner har tillämpningen av ansökningar enligt 6 h § i socialtjänstlagen (nuvarande 2 kap. 3 §) inte inneburit några större problem. Huvuddelen av landets kommuner har inte haft några större besvär med att upplåta platser i särskilda boenden för det lilla antal personer det rör sig om som ansökt om och fått bifall till flyttning. Det är endast ett trettiotal kommuner som har haft svårt att leva upp till lagstiftningens intentioner. Det är främst kranskommuner i storstadsregionerna som fått många ansökningar som har sådana svårigheter, i huvudsak beroende på bristen på särskilda boenden. Det sker inte några stora flyttströmmar mellan kommunerna. Endast nio kommuner har haft en nettoinflyttning på mellan sex och nio personer.

Kommunerna har valt att bygga ut äldreomsorgen på olika sätt. Vissa kommuner har valt att i första hand bygga ut öppenvårdsinsatser och i

andra hand fler platser i särskilda boendeformer. I storstadslänen har olika initiativ tagits för att åstadkomma ett bättre samarbete när det gäller effektivare utnyttjande av varandras resurser. Ett exempel är nordvästra Skånes kommuner och Malmö kommun som tar fram en databas med information om lediga platser i särskilda boenden.

När det gäller de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna har reformen inneburit att nästan lika många kommuner har fått ökade kostnader på grund av nettoinflyttning som kommuner som fått minskade kostnader på grund av nettoufflyttning. I 82 kommuner har kostnaderna ökat med ca 85 miljoner kronor, och i 95 kommuner har kostnaderna minskat med 72 miljoner kronor. Drygt 100 kommuner har inte fått några kostnader alls annat än administrativa kostnader i samband med biståndsbedömningen. Sammantaget rör det sig inte om några uppseendeväckande stora kostnader för dem som flyttar in från andra kommuner räknat på totalkostnaderna för äldreomsorgen.

Skillnader i behov av kommunal service beaktas i det kommunala utjämningsystemet. Förändringar i åldersstrukturen uppdateras, och förnyade beräkningar görs årligen och beaktas i kostnadsutjämnningen. En statlig utredning har för närvarande i uppdrag att se över utjämningsystemet och ska lämna förslag till förändringar senast i oktober 2003.

Socialstyrelsens uppfattning är att tillämpningen av § 6 h har fungerat väl i de flesta kommuner och finner inte några starka skäl som talar för en lagöversyn. Många äldre har genom flyttningen till andra kommuner kommit närmare sina barn och andra anhöriga, vilket var lagens syfte.

Äldreomsorgen är en samhällselig angelägenhet och ska vara ett kommunalt ansvar. Detta till trots har staten tillfört stora resurser till äldreomsorgen. Det har skett genom ökade generella statsbidrag och särskilda satsningar. Detta visar att staten kan hjälpa till i situationer då kommunerna behöver extra resurser. En statlig finansiering av äldreomsorgen löser inte frågan om valfrihet och mångfald när det gäller äldre som vill flytta till särskilt boende. För att ha rätt att flytta till särskilt boende krävs att den äldre har ett varaktigt behov av vård och omsorg. Många av dem som söker från andra kommuner har inte dessa stora behov och får därför avslag på sin ansökan.

Den nya bestämmelsen i socialtjänstlagen om rätten att flytta kom till för att förverkliga de grundläggande målen om valfrihet och självbestämmande. De problem som några kommuner i framför allt storstadsregionerna uppger bör i första hand lösas mellan dem.

Anf. 47 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tack för detta svar! Socialministern, det är nu den tredje debatten vi har här om äldrefinansieringen.

Låt mig börja med att fråga socialministern om han verkligen vill att äldre med vård- och omsorgsbehov ska kunna flytta och bo var de vill i landet. I dag är det nämligen inte så därför att kommunerna är fast i ett ekonomiskt styrsystem som inte gynnar vare sig valfrihet, mångfald eller kvalitet – vad lagen än säger. Äldres valfrihet är faktiskt en chimär i dag. Ordet valfrihet är fint på papperet. Kanske kan det t.o.m. tilläggas att en del äldre snarast verkar få ”kommunarrest”. Man hindras från att flytta.

Låt oss titta närmare på den utredning som socialministern nämnde och som gäller en utvärdering av § 6 h i socialtjänstlagen som ska ge

äldre rätt att kunna flytta. Man har intervjuat representanter för samtliga kommuner och stadsdelar samt biståndshandläggare osv. I utvärderingen står det faktiskt att kommunerna ser äldre som vill flytta in till en kommun som ett problem, en kostnad och ett irritationsmoment.

Tänk om barnfamiljer skulle behöva ansöka om att flytta till en annan kommun! De genererar ju också kostnader i form av barnomsorg och skola. Tänk om de skulle behöva ansöka och bli nekade, och tänk om jag skulle vilja flytta till ett annat boende i en annan kommun och av någon anledning blev bedömd efter mina behov och fick avslag! Då tror jag att det skulle bli stora tidningsskriverier. Men när 2 000 äldre, som Socialstyrelsen i det här fallet har tittat på, med vård- och omsorgsbehov vill flytta till en annan kommun men inte får det syns det inte i pressen. I svaret från socialministern kallas de för ett litet antal.

Vad är det då som skiljer en frisk skattebetalare eller en barnfamilj från en sjuk person? Jo, de behov som jag har som sjuk ska utvärderas av någon annan. Någon annan ska avgöra mina behov. Men som frisk behöver jag inte fråga någon, utan då kan jag bara flytta. Det är ojämlikt i detta land, socialministern, mellan friska och sjuka.

Socialstyrelsen har också intervjuat biståndshandläggare. Man säger så här:

”Vissa kommuner har infört som en rutin att besöka samtliga sökanden i deras hemkommun oberoende av var de bor i Sverige.” Det kan kanske verka ambitiöst. Sedan säger Socialstyrelsen i sin kommentar: ”För en kommun som erhållit ett stort antal ansökningar kan detta medföra stora kostnader. Å andra sidan kan dessa kostnader vägas upp om hembesöket innebär att den äldre tar tillbaka sin ansökan.”

Varför vill då äldre flytta? Ska de inte bara vara tacksamma över att över huvud taget ha fått en plats? Socialstyrelsen har tittat på varenda ansökan. Man vill, precis som socialministern säger, flytta till sina barn, till hemtrakter och till ett annat vårdinnehåll med språk som gemenskap. Det kan handla om homosexuella och om andra vårdformer. Man vill också välja bort.

Socialministern talar i svaret om ett litet antal. 2 000 personer är tydligen ett litet antal som man inte behöver fästa så stor vikt vid.

När, Lars Engqvist, blir äldre som vill flytta tillräckligt många för att också deras behov ska värderas likvärdigt med våra behov när det gäller möjligheten att få flytta? När blir äldre med vård- och omsorgsbehov tillräckligt många för att vi ska fästa uppmärksamhet vid deras önskemål?

Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! När vi talar om huruvida ett antal är litet eller stort är utgångspunkten om det är så stort att det inte går att lösa med nuvarande system eller om det är så pass litet att det borde vara möjligt för kommunerna att i direkt samverkan med varandra lösa problemet. Jag menar att det är fullt möjligt att lösa problemet.

Alternativa lösningar med statlig finansiering löser nämligen över huvud taget inte det grundläggande problemet: att vi ska se till att kommunerna har en långsiktig planering för utbyggnad av det särskilda boendet.

Äldreomsorgen är en kommunal angelägenhet. Varje kommun måste planera för att bygga ut så att det finns platser. Det handlar då inte bara om dem som bor i kommunen utan också om att göra en bedömning av i vilken mån man kan räkna med att andra flyttar in och önskar bosätta sig i kommunen. Detta är alltså en kommunal skyldighet.

Med en statlig finansiering, en sorts äldrepeng, försvinner ansvaret för kommunerna när det gäller att planera för detta. Med pengarna i hand, utan att det finns ett äldreboende, är man helt utan trygghet. Vem tar ansvar för att det verkligen finns en plats att söka i den kommun som jag vill bo i om kommunen inte har det grundläggande ansvaret? Pengarna kan vara en tröst. Men finns det ingen plats att använda pengarna till står man helt utan trygghet.

Jag tror alltså inte att en framtida lösning skulle vara att ersätta nuvarande kommunala skyldigheter på äldreomsorgens område med en sådan statlig peng därför att det garanterar inte att det verkligen finns en plats när en sådan behövs. Skillnaden mellan den friske och den som behöver vård och omsorg är ju att den senare behöver just detta. Då måste man ansöka om en plats. Det handlar inte om vilken bostad som helst, utan det handlar om att ansöka om att få just en plats i särskilt boende med den personal som behövs för att man ska klara ett anständigt liv. Alltså måste man ansöka. Ansökan handlar således inte om en flyttningsansökan vilken som helst utan om en ansökan om att få vård och omsorg. De flesta som får ett nej får det därför att deras omsorgsbehov inte bedöms på samma sätt som man bedömer det på andra områden.

Att vi har en ansökan och en bedömning är alltså ganska rimligt när det gäller så stora insatser. Vad det handlar om är att se till att äldre faktiskt får möjlighet att själva välja i vilken kommun de vill ta del av detta. Om jag har mina anhöriga i en annan kommun ska jag kunna söka dit. Då ska kommunen vara skyldig att leverera detta. Det löser vi inte genom att införa en sorts äldrepeng därför att pengarna inte ger kommunerna en skyldighet att leverera den omsorg som behövs. Det är bara med nuvarande system som vi kan klara detta. Sedan gäller det att se till att kommunerna samverkar när det gäller att öppna för möjligheter för äldre att flytta från en kommun till en annan.

Anf. 49 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Det var roligt att höra socialministern vid ett flertal tillfällen här nämna den moderata äldrepen. Jag har inte nämnt den i dag, men det är bra när det här liksom börjar gå in. Då börjar man också förstå och acceptera metodikerna.

Socialministern säger i svaret att man ser ekonomin totalt sett vad gäller flyttningar som ett nollsummespel. Det blir då ännu mer anmärkningsvärt att man inte ska lägga ihop pengarna. I svaret sägs följande:

”När det gäller de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna har reformen inneburit att nästan lika många kommuner har fått ökade kostnader på grund av nettoinflyttning som kommuner som fått minskade kostnader på grund av nettouflyttning. I 82 kommuner har kostnaderna ökat — — —, och i 95 kommuner har kostnaderna minskat — — —. Drygt 100 kommuner har inte fått några kostnader alls annat än administrativa kostnader.”

Då kan jag väl undra om socialministern tycker att det är rimligt att vissa kommuner ska tjäna på att de kanske har långa köer och inte kan erbjuda vård och omsorg så att äldre i stället flyttar till andra kommuner.

Då spar den första kommunen ett antal kronor, medan den mottagande kommunen får mycket mer kostnader, för varje särskilt boende kostar 300 000–400 000 kr. Det är väldigt mycket pengar, och det handlar inte bara om storstadskommuner.

Vi har sett det t.ex. i Ljusdal. Dit ville tio äldre flytta, men det vara bara en som kom. Till Karlskrona ville 15 flytta, fyra kom. Till Sunne ville fyra flytta, men bara en kom. Det är alltså många som vill flytta till små kommuner men som hindras. Hade de haft med sig pengarna från den kommun där de faktiskt har haft vård och omsorg tidigare skulle de säkert ha varit välkomna. I dag tar sig kommunpolitikerna för pannan och säger: Låt oss inte få en massa äldre som flyttar in och som vill ha stora omsorgsbehov tillgodosedda, för det har vi inte råd med i kommunen.

När vi då ser att det är ett nollsummespel, att den ena kommunen tjänar, den andra förlorar, är det väl logiskt att lägga ihop de här pengarna. Låt kommunerna behålla det yttersta ansvaret, men se till att pengarna följer individen, vad vi sedan än kallar det. Då får kommunerna möjlighet att säga: "Välkommen till kommunen. Vi är en liten kommun, vi har ett litet skatteunderlag, men ni har ju pengarna med er, 300 000 kr, för vad omsorgen kostar. Välkommen hit, vad roligt!" Men i dag tar man sig för pannan och säger: "Äldre som vill flytta in är en kostnad, en belastning, ett irritationsmoment."

Det finns många exempel. Vi ser sommarkommuner som i dag är oroliga inför den stundande sommaren för vad äldreboende i vård och omsorg ska kosta. Sommargästerna fördyrar, skriver Bohuslänningen. Nu har småkommunerna i Bohus län och Dalsland tröttnat. De vill inte längre stå för notan när de ordnar hemsjukvård och hemtjänst till besökare från andra kommuner. Höörs kommun med en stor stiftsgård och med många som behöver vård och omsorg gör det jättegärna, men när den andra kommunen tjänar på och kan ge hemvårdspersonalen sommarsemester i de äldres vinterkommun, varför kan man inte få pengarna med sig från den kommunen? Jag förstår inte att det ska vara så.

Dessutom kostar alla de nya biståndsprövningar som måste till när någon ska flytta en massa pengar. I Skåne skulle det, med tanke på dem som ville flytta ut från en skånsk kommun och dem som ville flytta in, i själva verket betyda en nettoinflyttning av åtta personer efter bedömning av 151 ansökningar. I Västra Götaland behövde man bedöma 269 ansökningar för att sju netto skulle flytta ut från Västra Götaland. Vad kostar inte dessa nya biståndsprövningar?

Det handlar inte bara om att man begär för mycket, utan vi har så olika biståndsprövningar i kommunerna att vi inte klarar av att ge en rättvis vård i det här landet vad avser äldreomsorgen.

Anf. 50 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Frågan är: Finns det anledning att ändra finansieringssystemet för äldreomsorgen? Jag tycker inte att det finns anledning att göra det. Däremot finns det en rad problem i samspelet mellan kommunerna. Interpellationssvaret visar att det knappast är någon brist på resurser. De

kommuner som får ökade kostnader motvägs av att andra kommuner får ungefär lika mycket minskade kostnader. Det handlar om att se till att samspelet mellan kommunerna fungerar och att man hittar ett system som gör att det går att samverka och få ett bättre samspel.

Jag är inte alls främmande för att diskutera i vilken mån man ska justera utjämnningssystemet inom kommunerna för att hitta ett system som reglerar detta. Men det grundläggande är att det är kommunerna som ska ansvara för planering – det är otroligt viktigt – och att eventuella delproblem i samband med att människor flyttar från en kommun till en annan måste kunna lösas inom systemet. Tar vi steget över till en helstatlig finansiering får vi ett nytt system som jag menar skapar helt nya problem som enligt min bedömning skulle skapa större svårigheter än det nuvarande systemet. Det är förhållandevis få som flyttar. Det är ett förhållandevis litet problem jämfört med den stora andel äldre som i dag får vård och omsorg. Det bör vara möjligt för kommunerna att hantera detta.

Den irritation som refereras i rapporter handlar i huvudsak om det problemet att man söker flyttning trots att det är ganska korta avstånd – i storstadsområdena. Man söker från en kommun till en annan trots att det kanske inte tar mer än en halvtimme att ta sig från den kommun man bor i till de anhöriga. Då har flera kommuner velat införa en sorts regel att om det handlar om mindre än en kvarts avstånd ska man inte få flytta. Socialstyrelsen påpekar att en sådan regel inte kan införas. Man kan inte bedöma tiden på det sättet. Socialstyrelsen avråder från att ändra systemet. Men den irritation som har varit har gällt korta flyttningar där man vill komma nära anhöriga trots att avstånden inte är så långa. Det är någon som påpekade att det t.o.m. kan vara så att den nya adressen är längre ifrån än den gamla när man har flyttat från en kommun till en annan. Det är den irritationen som man pekar på. Socialstyrelsen säger i sin rapport att man inte ska ta hänsyn till sådant, man kan inte göra den typen av bedömningar, och föreslår heller ingen lagändring.

Jag tror att det är fullt möjligt att se till att kommunerna samverkar bättre än i dag och att man på den kommunala nivån kan lösa detta, i stället för att vi går över till ett helt nytt system där staten tar över hela det finansiella ansvaret, som skulle vara ett bytarsystem med mycket stora risker.

Anf. 51 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Det grundläggande problemet, som jag ser det, är att andra människor ska avgöra mina behov. Vi har "olikvärdig" biståndsbedömning i hela landet, vi måste få den mer likvärdig. Vi ska inte göra nya bedömningar så fort någon ska flytta. Det kan lätt kopplas ihop med den kommunala ekonomin. Vi har sett det. I Karlskrona var det 15 som ville flytta in, bara fyra fick komma. I dag har man en kö till det särskilda boendet på 80 personer. Det avskräcker. Hade de äldre i stället haft pengarna med sig hade detta kunnat lösas bättre. Då tror jag att man hade kunnat nyanställa i Karlskrona eller bygga nytt.

Jag och Moderaterna tycker att vi ska lägga ihop pengarna, de 67 miljarderna, till äldreomsorgen i dag och låta dem sedan följa patienten eller de äldre efter val. Så gör vi när vi går till tandläkare eller sjukvården. Nu ska t.o.m. norrlänningarna kunna välja sjukvård. Vad vi har reagerat

emot var att de var inlåsta i sitt landsting. Nu får de bättre möjligheter. Vi ska ge också äldre med vård- och omsorgsbehov möjlighet att välja.

Tack för att socialministern säger att skatteutjämningsystemet måste göras om, det fungerar inte. Vi ser att man i dag får "cleara" två år efter, ja, då har man redan eventuellt kört kommunens ekonomi i botten.

Slutligen: För att få pengarna att räcka till totalt sett inom äldreomsorgen måste vi – vi har uttryckt det ett flertal gånger – få en parlamentarisk beredning som ser över hur vi ska garantera att det finns tillräckligt mycket pengar för en god vård och äldreomsorg i framtiden. Alla partier ska komma fram till en lösning som håller över tid och över val. LO, SKTF, Kommunal, Riksförsäkringsverket, Claes Örtendahl m.fl., Lars Söderström i ESO-rapporten, alla säger att någonting måste göras, se till att det någonting händer. I dag är det kris, men det är ingenting mot vad som kommer att kunna hända på 2000-talet.

Anf. 52 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vid omfattande vård- och omsorgsinsatser går det inte att undvika att någon annan måste bedöma behovet. Det finns inget system någonstans i världen som utgår från att ingen gör en annan bedömning. Detta är problemet när det handlar om stora vård- och omsorgsinsatser. Någon gör en bedömning. Även om det teoretiskt skulle kunna tänkas att vi hade ett helt privat försäkringssystem är det någon i försäkringsbolaget som bedömer ifall jag behöver det som jag önskar mig. I fråga om stora omsorgs- och vårdinsatser är det nödvändigt att ha den prövningen. Det måste ske.

Den prövning vi nu har ligger på kommunal nivå. Jag menar att detta i allt väsentligt fungerar bra. Nu vet jag inte exakt hur många kommuner som har sagt nej, men flertalet av dem som har sagt nej har gjort det därför att de bedömer att ett behov inte föreligger. Det är den bedömning som kommunerna har en skyldighet att göra.

Det är väldigt få bedömningar som handlar om att man helt enkelt säger nej beroende på att man inte har plats. Men det är det andra argumentet, alltså att man inte har plats. Och vi får ju inte fler platser i Karlskrona för att man har många ansökningar. Problemet är att kommunerna måste ha en långsiktigare planering, och en tydligare planering, när det gäller särskilt boende. Där arbetar de flesta länsstyrelser – jag skulle tro att det också sker i Blekinge – med att stimulera kommunerna till en långsiktigare planering för framtida behov. När man gör det ska man också ta hänsyn till möjligheten att flytta.

Det finns kommuner, exempelvis Piteå kommun uppe i Norrbotten, som har en fantastisk idé. Man ser alltid till att man har några platser mer än man behöver. Det kallas ibland för Piteåmodellen. Det har inneburit lägre kostnader eftersom folk vet om att det alltid finns plats. Det märkvärdiga är alltså att de har lägre kostnader per invånare än övriga Norrbotten när det gäller äldreomsorg genom att de alltid har någon plats ledig. Tänk om vi kunde få den situationen i flertalet kommuner. Då skulle vi inte ha det här problemet. Så planering, långsiktighet och framför allt tillgång till fler platser än vi har i dag – det löser problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 53 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Chatrine Pålsson har frågat mig dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att de äldre ska garanteras god vård av välutbildad personal, dels om jag avser att vidta åtgärder så att det blir samma tillsynsmyndighet över landstingens och kommunernas sjukvård och omsorg.

I de flesta kommuner finns i dag ett stort behov av att rekrytera personal inom äldreomsorgen. Det handlar bl.a. om sjuksköterskor, rehabiliteringspersonal och personal i arbetsledande befattning. Kommunerna har – av flera olika skäl – haft svårt att tillgodose detta personalbehov. En förklaring är att kommunerna inte har lyckats skapa tillräckligt attraktiva arbetsvillkor för anställda inom äldreomsorgen. Andra förklaringar är brister i arbetsorganisation och arbetsmiljö samt svårigheter för personal att få tillgång till kompetensutveckling.

Behoven av att anställa ny personal kommer också att öka under kommande år eftersom antalet äldre i höga åldrar beräknas öka kraftigt redan under den närmaste femårsperioden – och därmed också de samlade vårdbehoven. Det under många år successivt förbättrade hälsoläget bland äldre kommer endast delvis att kunna hålla tillbaka denna utveckling. Samtidigt kommer antalet pensionsavgångar bland vård- och omsorgspersonal att öka betydligt redan inom några år. Även behovet av kompetenshöjande insatser bland befintlig personal kommer att öka framöver, främst på grund av att vårdtyngden hos omsorgstagarna ökar alltmer och därmed också deras behov av kvalificerad medicinsk vård.

Utvecklingen inom äldreomsorgen och dess konsekvenser när det gäller behoven av rekryteringar och kompetenshöjande insatser har kartlagts i ett flertal olika sammanhang. Tyvärr har de åtgärder som hittills vidtagits av huvudmännen för att tillgodose behoven visat sig vara otillräckliga.

På senare år har staten tagit flera initiativ för att skapa bättre förutsättningar för kompetensförsörjningen inom kommunernas vård och omsorg. Satsningar har skett främst inom utbildningsområdet, där staten har ett ansvar bl.a. för dimensioneringen av vissa högre utbildningar. Nämnas bör särskilt att antalet platser på sjuksköterskeutbildningen och läkarutbildningen har utökats. Vidare har staten fr.o.m. den 1 januari 2002 övertagit huvudmannaskapet för landstingens vårdutbildningar, vilket förbättrat förutsättningarna att anpassa dimensioneringen av dessa utbildningar. Satsningar görs också på att underlätta för personer med utländsk utbildning inom vård och omsorg. Utbildningar med vård- och omsorgsinriktning inom gymnasiet och inom universitet och högskola har kartlagts och brister lyfts fram.

Staten har också bidragit med ekonomiska resurser. Sedan år 1997 har kommunsektorn tillförts ca 25 miljarder kronor i ökade statsbidrag för bl.a. vård- och omsorgsändamål.

Chatrine Pålsson lyfter i sin frågeställning fram äldre med olika typer av demenssjukdom. Jag vill här nämna att regeringen nyligen har tillsatt en arbetsgrupp för att kartlägga vissa frågor med anknytning till personer med sådana sjukdomar, bl.a. vilken typ av kompetensutveckling av be-

*Svar på
interpellationer*

fintlig personal som krävs för att vårdtagare ska kunna ges en vård och omsorg anpassad efter deras speciella behov.

Jag vill också nämna att jag har initierat åtgärder som syftar till att åstadkomma en samlad statlig åtgärdsplan för rekryteringar och kompetensutveckling inom äldreomsorgen.

Det finns en tendens att lägga ansvaret för brister i vård och omsorg på tillsynsmyndigheterna när det i själva verket är kommuner som i vissa fall inte klarar av att ge människor den hjälp och det stöd de behöver.

Det betyder dock inte att tillsynsmyndigheternas arbete är av underordnad betydelse. Tvärtom behövs en effektiv statlig tillsyn inom socialtjänsten för att uppmärksamma kommunerna på fel och brister samt för att bidra till kunskapsutvecklingen inom området. Ingenting garanterar dock att tillskapande av nya myndigheter eller en omfattande samordning av tillsyn inom en och samma myndighet ger en effektivare tillsyn. Däremot tror jag att ökad samverkan mellan befintliga tillsynsorgan ger en bättre tillsyn. Och just samverkan är något som tillsynsmyndigheterna måste bli bättre på.

Jag anser att tillsynen över hälso- och sjukvården med fördel kan utföras parallellt med tillsynen av den sociala äldreomsorgen. En sådan modell håller också på att byggas upp inom ramen för ett nationellt program för tillsyn. Regeringen har i regleringsbrev till tillsynsmyndigheterna uttalat att de ska vidareutveckla det sociala tillsynsarbetet inom ramen för det nationella programmet. Syftet är dels att uppnå ökad samordning såväl mellan länsstyrelserna som mellan den regionala och nationella tillsynen, dels att åstadkomma en ökad samordning vad gäller tillsynen över socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Anf. 54 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka så mycket för svaret jag har fått på den här viktiga frågan. Vi tycks ju dela uppfattningen att den är viktig. För mig, fru talman, är det helt oacceptabelt att man tio år efter att kommunerna övertog ansvaret för vård och omsorg om våra äldre fortfarande konstaterar att det är minst 40 % som saknar utbildning av dem som vårdar våra äldre.

För mig känns det nästan som att vi diskriminerar våra äldre när vi inte tycker att en adekvat utbildning är så viktig som den är när vi vårdar medelålders och unga människor. Jag tycker att man med rätta kan säga att vi inte riktigt följer med. När vi nu bestämmer om ett nytt huvudmannaskap för äldreomsorgen hänger vi inte riktigt med på att vi också ska ha välutbildad personal. Jag tycker att vi ska be om ursäkt för detta, för att vi inte har klarat av det.

Samtidigt tror jag också att inom det rekryteringsbehov som finns, som socialministern har tagit upp, är undersköterskan en oerhört viktig yrkesgrupp. Tyvärr har nu undersköterskeutbildningen i princip nästan försvunnit. Det är nu en helt annan utbildning. Det tycker jag är mycket beklagligt. Undersköterskan har en otroligt viktig funktion när det gäller omvårdnadsarbetet. Jag tror att det är nyckeln i sjukvården att vi får det mångprofessionella arbetslaget så att vi får arbeta med det som vi verkligen är utbildade för. Då tror jag att man även i äldreomsorgen måste plocka fram rehabiliteringspersonal, som socialministern har gjort. Vi måste ha

kuratorer, undersköterskor, läkare. Vi behöver också ekonomer osv. så att vi verkligen möter de här vårdbehoven.

När det så gäller arbetsmiljön finns det väldigt mycket att säga. Jag tror att för väldigt många som jobbar inom den kommunala äldreomsorgen har stressen blivit en faktor som är oerhört jobbig; att känna sig otillräcklig varenda dag man går hem från jobbet. Man vill göra ett gott jobb för våra äldre men man har inte tid att göra det.

Vi kristdemokrater har ju många gånger pratat om att vi behöver mer tid på jobbet. Jag hade möjlighet att vara med på den offentliga utfrågningen gällande de långa sjukskrivningarna som socialförsäkringsutskottet hade initierat förra veckan. Där var en av de faktorer som kom fram att vi måste hitta en arbetsmiljö där man kan vara även om man inte kan göra 100 % insats. Vi måste hitta en miljö där det finns tid för vård, där det finns tid för omsorg och där det också räknas som vård och omsorg att jag pratar, lyssnar och inte utför någon handgriplig behandling.

Jag vill verkligen fråga socialministern om inte också han tycker att det behövs mer personal inom vård och omsorg och även om undersköterskans roll och den utbildningen. Jag vet ju också att huvudmannaskapet för sjuksköterskeutbildningen har gått över till staten, och jag tycker att det är bra. Jag tycker att det är mycket bra. Men just det här med det mångprofessionella arbetslaget vill jag ställa min första fråga om.

Anf. 55 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Låt oss inte glömma bort att det under de senaste åren faktiskt har skett en ganska påtaglig nyrekrytering till äldreomsorgen. Under en femårsperiod handlar det om 30 000 fler, exakt 29 000 fler tror jag att det är, som jobbar i äldreomsorgen i dag än för fem år sedan.

Det är en personalökning som innebär att det i dag är fler anställda per vårdtagare än för tio år sedan. Det sker alltså en personalökning som inte bara hänger ihop med att vårdbehoven ökar eller att det är flera som behöver vård, utan det sker också en kvalitetsökning i form av att det är fler anställda per vårdtagare.

Den här utvecklingen behöver vi fortsätta. Det behövs ännu fler. Men som en följd av det stora rekryteringsbehovet och den stora rekrytering som har skett har vi också fått en situation där alltför många saknar adekvat utbildning för sina uppdrag. Nu har de flesta kommuner egna program för att erbjuda de anställda utbildning på jobbet, så att de får en utbildning när de väl är anställda, för att se till att målet om att alla som arbetar i äldreomsorgen har adekvat utbildning. Men det är en lång väg dit. Det är alltför många som i dag saknar utbildning. Det är viktigt att kommunerna tar på sig det ansvaret.

Grundläggande för den långsiktiga rekryteringen är att vårdutbildningar allmänt, inte bara högskoleutbildningar, upplevs som attraktiva. Det är inga svårigheter att rekrytera unga människor till läkarutbildning. Det är heller inga svårigheter att rekrytera till sjuksköterskeutbildning. Dit är det många sökande. Men det är jättestora svårigheter att få intresse för vårdprogrammet på gymnasiet.

Jag tror att det är så enkelt att förklaringen till detta är att vi helt enkelt erbjuder för dåliga arbetsvillkor för dem som jobbar i vården. Unga människor söker sig inte till vårdutbildningar, därför att de tror inte att detta är ett framtidsjobb. De tycker inte att det verkar tillräckligt attrak-

ti tv. Man har för lite att säga till om, man har för dåliga villkor och kanske också för dåligt betalt.

Ska vi klara detta på lång sikt måste vi förbättra villkoren för dem som jobbar med äldreomsorgen, inte bara för dem som är högskoleutbildade utan framför allt för dem som är gymnasieutbildade. De måste känna att detta är ett arbete som hör framtiden till och att de får arbetsvillkor som är förnuftiga.

Det här löser man naturligtvis inte över en natt eller på kort tid. Vi måste vara medvetna om att vi måste skapa utrymme för kommunerna att se till att öka kostnaderna för äldreomsorgen för att de i sin tur ska kunna erbjuda de anställda bättre arbetsvillkor. Bara på det sättet kan vi få det som Chatrine Pålsson är ute efter, ett modernare sätt att arbeta inom äldreomsorgen där man utnyttjar undersköterskorna och vårdbiträdena för de uppgifter som de är bäst på.

Äldreomsorg handlar i mycket stor utsträckning om omvårdnad och omsorg. För det behövs det speciellt utbildad personal, och då är det undersköterskorna eller, för vissa uppgifter, vårdbiträdena det handlar om.

Anf. 56 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Det är helt riktigt att det är mycket omvårdnad i äldreomsorgen. Men det har också blivit så att det är mycket svårt sjuka äldre människor som vårdas i kommunens regi av distriktssköterskor t.ex. En av de saker som har inträffat är att distriktssköterskan numera nästan hela sin tid har att göra med mycket svårt sjuka människor och kan t.ex. inte jobba lika preventivt som de gjorde förut med folkhälsoarbete.

Jag håller också med om att vi ska höja statusen på vårdutbildningarna, det är jätteviktigt. Sedan vet jag också, även om det har kommit till nya medarbetare i äldreomsorgen, att det är ett antal yrkesgrupper som kanske inte är lika aktiva i äldreomsorgen. De gör andra saker och ägnar mycket tid åt administrativt arbete även på den nivån. Här behöver man hjälpas åt, framför allt på lokal nivå, att göra förändringar.

Jag vill också nämna någonting om socialministerns 25 miljarder i ökade statsbidrag för bl.a. vård- och omsorgsändamål sedan 1997. Jag har två tabeller med mig. Den ena är från Landstingsförbundet och den andra är från Svenska Kommunförbundet. I båda påstås det att det blivit mycket marginella resurstillskott nettomässigt eftersom staten ger och staten tar. Man plockar bort pengar med ena handen och lägger till dem med den andra handen. Det tror jag är en bidragande orsak till att det är oändligt många som arbetar inom äldreomsorgen och inom landstingens sjukvård som i dag inte känner igen sig: Oj, har vi fått så mycket pengar, och ändå ser det ut på detta makabra sätt i vården!

Jag tycker att det är viktigt att väljarna får reda på att det inte har blivit så stora nettotillskott. Då kanske man visar större acceptans för och förstår att vi har dåliga resurser.

Socialministern har också nämnt demenssjukdomen och att det nu kommer en utredning, en arbetsgrupp, för att kartlägga vissa frågor. Ja, äntligen! Men jag måste nu vara ärlig och säga, även om det i dag är ett av de sista interpellationstillfällena, att jag är lite trött på regeringens utredning efter utredning. Det är inte så många svårt sjuka människor och inte så många demenssjuka och deras anhöriga som känner sig särskilt trygga med att det pågår en utredning, för de har ett akut behov.

Det är ju bättre att vakna fem i tolv än att inte vakna alls. Men jag hoppas verkligen att den här utredningen, som ska ligga till grund för kompetensutveckling av vårdpersonalen, ska komma till skott. Vi har ju oändligt många människor som är eldsjälar här och som kan bidra med väldigt mycket – jag tänker inte minst på Demensförbundet, som har jobbat mycket med de här frågorna – så att det händer någonting så fort som möjligt.

Jag vill ställa frågan: Hur snart kan vi vänta oss att det kommer förslag när det gäller vilken kompetens personalen som vårdar demenssjuka ska ha och när det gäller andra frågor som tas upp?

Anf. 57 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att det är ungefär 80 miljarder, om jag minns rätt, som staten bidrar med till kommuner och landsting. Under den senaste femårsperioden har statsbidraget i alla fall höjts med 25 miljarder, alltså sedan 1997.

Visst, kommunerna har andra åtaganden och också andra utgifter. Men utan de 25 miljarder som staten har bidragit med hade vi kanske inte haft möjlighet att ens en gång ha en debatt om någon äldreomsorg, så visst har det statliga stödet under de senaste åren betytt mycket för kommunernas möjligheter att utveckla verksamheten. Jag tror att detta är en av förklaringarna till att vi kan se att antalet anställda, både i äldreomsorgen och, för landstingens del, i sjukvården, har ökat de senaste åren. Kommunerna och landstingen har fått en förbättrad ekonomi och kan nu expandera sin verksamhet, vilket är nödvändigt.

Sedan, Chatrine Pålsson, detta med utredningar. Jag tror, och där är jag lite gammaldags, att det är bra att man utreder frågor. Och jag tror att det är alldeles utmärkt att vi nu får en utredning om demensvården, där Demensförbundet är engagerat. Hade vi haft svar på alla frågorna, om vi hade vetat exakt vad vi skulle göra och det inte hade funnits några delade meningar om något, hade vi möjligtvis kunnat lägga fram förslag direkt. Men vår tradition att utreda och pröva olika alternativ för att komma fram till bra förslag tycker jag att vi ska slå vakt om.

Utredningen har kommit i gång, och jag förväntar mig att vi under arbetets gång i arbetsgruppen ska kunna få flera förslag som vi ska kunna gå till riksdagen med för att just öka kompetensen och framför allt också försöka få en överblick av framtida behov inom demensvården.

Jag tycker att det är bra att utredningen har kommit i gång. Vi kommer att lyssna till Demensförbundet och till de andra som deltar i arbetet.

Anf. 58 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag förstår otroligt väl att också socialministern känner oro för kvaliteten inom äldreomsorgen. Ibland när vi står här och debatterar om alternativ inom äldreomsorgen diskuteras kvaliteten i äldreomsorgen väldigt mycket, men det är i princip den offentliga verksamheten som har de här bristerna i dag.

Socialministern har sagt att han har initierat åtgärder som syftar till att åstadkomma en samlad statlig åtgärdsplan för rekrytering och kompetensutveckling inom äldreomsorgen. Då vill jag fråga: När kommer åtgärdsplanen och vilka initiativ är tagna för den?

När det sedan gäller tillsynsmyndigheterna är det bekymmersamt att tillsynen inte fungerar, och det är särskilt bekymmersamt för de människor som inte själva kan föra sin talan och för de människor som inte har några närstående som kan tala för dem. Det är just när sådana situationer uppdagas i medierna som vi alla känner en frustration. Det borde vara vår plikt att skapa en tillsynsmyndighet som fungerar bättre.

Jag kan inte se varför länsstyrelserna ska ha tillsynsansvaret över äldrevården. I äldrevården ställs det ju precis samma krav på kvalitet och innehåll som när vi, som är i den ålder som socialministern och jag är, vårdas. Före 1992 var tillsynsmyndigheten densamma. Men med det har jag inte sagt att Socialstyrelsen nödvändigtvis vore den lämpligaste, utan det borde kanske vara en fristående myndighet som har hand om tillsynen.

Funderar inte Lars Engqvist på det någon gång?

Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tycker att den organisatoriska uppläggningsen av det tillsynssystem som vi har i dag är alldeles utmärkt. Däremot krävs det bättre samordning och framför allt tydliga anvisningar om hur tillsynen ska gå till.

Nu pågår det en diskussion om att Socialstyrelsen ska utfärda tydliga anvisningar om tillsyn som stöd för länsstyrelsernas tillsyn. På det viset får man en normering av tillsynen så att man vet exakt vad man ska se på och så att rutinerna blir gemensamma.

Samverkar Socialstyrelsen och länsstyrelserna när det gäller tillsynen tror jag att den kommer att fungera alldeles utmärkt. Man kan få samma bedömningar och samma sätt att utöva tillsynen. Vi behöver inte inrätta ett nytt verk eller en ny myndighet. Vi kan se till att de som i dag har ansvaret fungerar bättre.

Chatrine Pålsson tog upp frågan om en gemensam handlingsplan för de statliga myndigheter som på olika sätt ansvarar för eller berörs av rekrytering. Frågan förbereds nu inom Regeringskansliet. Tanken är att man ska uppdra åt ett antal myndigheter – Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Högskoleverket, Migrationsverket, Riksförsäkringsverket, Skolverket och Socialstyrelsen – att gemensamt upprätta en handlingsplan för kompetensförsörjning som ska utgöra ett stöd för kommuner och landsting, men den ska också tydligt visa på de brister som finns när det gäller att klara framtidens kompetensförsörjning.

Här behöver staten ta ett samlat grepp. Alla statliga myndigheter som på något sätt berörs bör samverka kring en gemensam plan. Frågan håller på att beredas inom Regeringskansliet, och jag hoppas att jag ganska snart kommer att kunna ge myndigheterna detta uppdrag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 60 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Chatrine Pålsson har frågat vad jag avser att vidta för åtgärder för att förbättra samhällets tillsyn och informationen till de funktionshindrade.

Inte bara för personer med funktionshinder utan för alla människor är det angeläget att ha ett trygghetssystem som garanterar värdighet och god omsorg. Vi kan alla hamna i situationer när vi måste kunna känna oss trygga med den vård, det stöd och den omsorg som myndigheter, institutioner och andra erbjuder – både som mottagare av insatserna, nära anhörig eller nära vän. Då är det viktigt att de system som byggts fungerar på alla nivåer.

De styrsystem som staten förfogar över för att detta ska fungera är lagar och förordningar, information, ekonomiska styrmedel samt tillsyn och kontroll. Tillsyn och kontroll av att lagar fungerar som det är tänkt har särskild betydelse när lagstiftningen mer anger mål och intentioner än exakta rättigheter, som är fallet när det gäller socialtjänstlagen. Även normeringen är viktig, dvs. regler för hur tillsyn bör bedrivas, vad som särskilt bör granskas, vad som kan krävas etc. Tillsynsmyndigheter behöver vägledning när de granskar och kontrollerar verksamheter och inom detta område kommer utvecklingen sannolikt att föra med sig större satsningar.

Jag vill understryka att vi har en mycket bra lagstiftning på socialtjänstområdet. Det gäller särskilt för personer med omfattande funktionshinder som utöver socialtjänstlagen har rätt till särskilda insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Lagarna ger kommunerna en skyldighet att informera, bedriva uppsökande verksamhet för att främja förutsättningar för goda levnadsförhållanden, bedriva en verksamhet som ska vara av god kvalitet, samverka med andra myndigheter och organisationer etc.

Lagarna förutsätter således att kommuner är aktiva och tar egna initiativ. Det förekommer däremot att kommuner av olika skäl brister i tillämpning av lagarna. Därför behöver vi en effektiv tillsyn.

Vi har under de senaste åren gjort en hel del för att ge förutsättningar för en mer effektiv tillsyn. I den nya socialtjänstlagen som gäller från årsskiftet har länsstyrelserna getts större möjligheter att ingripa mot missförhållanden. Socialstyrelsen och länsstyrelserna har tidigare också fått mer resurser för att utöva tillsyn inom äldre- och handikappomsorgen. Socialstyrelsens och länsstyrelsernas samarbete har också kunnat utvecklas inom ramen för ett nationellt program. Men den kunskap som vinnas i tillsynen måste bättre kunna föras ut till berörda kommuner.

En effektivare tillsyn från samhällets sida räcker dock inte. Avgörande är att det finns utbildad och engagerad personal och att kommuner tar sitt ansvar. Vi måste satsa på personalen och dess arbetsvillkor. Under senare år har vården och omsorgen också tillförts stora ekonomiska resurser för att bättre kunna leva upp till de skyldigheter som lagen anger.

Kommunernas interna kontroll av sin egen verksamhet har också stor betydelse. Det är angeläget att kommuner utvecklar och följer upp kvali-

*Svar på
interpellationer*

teten i sin egen verksamhet. Förutom interna kvalitetssystem kan det innebära att inrätta någon form av klagomålshantering.

Som jag framfört tidigare är jag intresserad av att det utvecklas en funktion dit människor som har eller behöver vård och omsorgsinsatser från socialtjänsten kan vända sig i olika situationer. Det kan vara att få hjälp med en oro och osäkerhet som man känner inför en händelse. Det kan även vara för att få information och råd eller för att klaga. Jag tänker särskilt på äldre men det kan också gälla personer med funktionshinder. Funktionen behöver inte nödvändigtvis vara kopplad till patientnämnder. En modell skulle kunna vara kommunala funktioner som liknar de som ombudsmännen har i dag. Men det kan också finnas andra modeller.

Socialstyrelsen har tillsammans med länsstyrelserna genomfört en uppföljning av bestämmelsen som reglerar anmälningsskyldigheten av allvarliga missförhållanden i omsorgerna – den s.k. lex Sarah. Studien omfattar särskilt äldre men också yngre personer med funktionshinder som får insatser enligt socialtjänstlagen. En rikstäckande rapport beräknas vara klar hösten 2002.

Det är mycket angeläget att de som behöver stöd, vård eller omsorger får detta. Kommunerna har därför en skyldighet att aktivt verka för att information sprids till berörda grupper. Kommuner är som jag sagt tidigare också skyldiga att bedriva uppsökande verksamhet. Men även Handikappombudsmannen har en viktig funktion. Här kan jag nämna att Handikappombudsmannen nyligen gett ut en guide för barn med funktionshinder och deras familjer som heter *Hitta dina rättigheter*. Också handikapporganisationer spelar en viktig roll för informationsspridningen.

Anf. 61 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret. När vi beslutar om lagar och förordningar i den här kammaren kan vi många gånger känna en viss stolthet över att vi har gjort det. Men det är ute i verkligheten som det visar sig om våra ambitioner har uppfyllts eller inte.

Bakgrunden till min interpellation var att jag kontaktades av en kvinna i medelåldern som hade ett svårt funktionshindrat barn. Barnet fick i tidiga år hjärtfel och opererades därför. I samband med operationen drabbades barnet av syrebrist med bestående skador. Det fanns också fler barn i familjen. Av den anledningen valde man att placera barnet i gruppboende för att familjen skulle kunna fungera.

Den här kvinnan i Västra Götaland var oerhört förtvivlad över sin situation. Jag blev mycket berörd av hennes öde. Hon sade bl.a.: Inte nog med att vi för allas bästa var tvungna att lämna bort vårt barn. Dessutom är vi osäkra på om boendet fungerar.

Föräldrarna hade försökt att prata med personalen. Personalen hade gjort en anmälan, men länsstyrelsen ansåg att så länge föräldrarna inte anmälde fanns det ingen anledning att bry sig.

Inom vård och omsorg har man inte som tradition att göra anmälningar på samma sätt som när det gäller företag som inte uppfyller kraven på kvalitet. Det jag frågade henne var just om det skulle räcka med att man hade en t.ex. patientnämnd, som man har i landstingets verksamhet, dit man kunde vända sig för att prata, få synpunkter och hjälpas

fram. Hon tyckte då att det var en bra idé att ha någon instans där man kan få samtala och berätta även om det som fungerar men också få råd om hur man ska göra i den här situationen.

Man funderar kanske inte så mycket på att det saknas förrän man får ett sådant här fall eller andra exempel på hur viktigt det kan vara. Hon sade att hon inte visste vart hon skulle vända sig. Hon menade att de hade försökt att göra allt. Hon är talför osv., men hela situationen var så smärtsam. Därför tänkte jag att detta måste bli utgångspunkt för en diskussion om hur vi som politiker kan göra det bättre och hitta någon möjlighet så att man kan få råd, stöd och trygghet.

Vi ska ha klart för oss att detta inte är vilken fråga som helst. Om något brinner upp därhemma är det en annan sak, som kan föra en process om mot ett försäkringsbolag. Men när det rör ens eget barn, som inte själv kan tala för sig och som innebär så mycket smärta, och man därtill känner att det inte fungerar blir det ett mycket känsligare och svårare område.

Jag förstår att socialministern har funderat på någon nivå. Jag vill ändå fråga: Varför skulle det inte kunna vara en patientnämnd? Vad finns det som skulle kunna tala emot det?

Anf. 62 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att vi för framtidens omsorg – det handlar om både äldreomsorg och handikappomsorg och ytterst om hela socialtjänstens arbete – behöver hitta ett instrument där man som vårdtagare eller anhörig kan vända sig till någon neutral person. Det är det som är det intressanta med idén om en patientombudsman.

Många kommunalpolitiker från olika politiska partier menar att det naturliga är att man vänder sig till dem som sitter i nämnden. Man ska ha sådana kontakter med medborgarna att de ska kunna vända sig till den partiföreträdare de har sympatier för. Så ska man prata om problemet. Jag tror att väldigt många människor då känner att de ändå talar med den som på något sätt är ansvarig för verksamheten. Då kan det vara svårare att tala om det.

Det vore bra om man fick tala med någon som är neutral, som står vid sidan om och bara hanterar klagomål. I den mån denna person bedömer att klagomålen ska föras vidare och att det finns en grund för dem ska just ombudsmannen ta kontakt med den verksamhetsansvarige eller med nämnden och framföra synpunkterna. Det innebär också en möjlighet att vara anonym. Man ska kunna framföra sina synpunkter och säga att man är orolig för sin mamma eller någon annan anhörig, och man ska vara säker på att frågan hanteras.

Jag har stor sympati för tanken att på det sättet ha en ombudsman för klagomålshanteringen. Det är möjligt att man kan ha det i form av en patientnämnd, och att patientnämnden således är ombudsmannen. Det kan vara någon anställd på kansliet som är den som fungerar som ombudsman. Det är möjligt att man också kan tänka sig andra modeller, t.ex. att små kommuner samverkar kring samma funktion eller att man har en gemensam nämnd med landstingen.

Vi kommer senare att lägga fram ett förslag – det bereds just nu – som innebär att kommuner och landsting får laglig rätt att ha gemen-

samma nämnder i större utsträckning. Då skulle man kunna tänka sig att man också upprättar den här typen av funktion.

Det spelar egentligen ingen roll vad man kallar det för, men någonstans måste det finnas en instans som kan hantera klagomål och dit man med förtroende kan vända sig och också har rätt att vara anonym om man begär det. Jag tycker att begreppet "ombudsman" är alldeles utmärkt, för det förstår man vad det handlar om. Ord som "patientnämnd" eller "omsorgsnämnd" kan leda tankarna fel. Man tror kanske att det är den som är ansvarig för verksamheten. Men i det här fallet är inte tanken att man ska vända sig till den verksamhetsansvarige, utan man ska vända sig till någon som står vid sidan om och som kan hjälpa till att framföra synpunkterna. Jag har stor sympati för detta.

Vi kommer att få möjlighet att i riksdagen diskutera förslaget om gemensamma nämnder. Då kan man diskutera möjligheten att där också anvisa att det öppnar möjligheten att ha en gemensam klagomålshandling och kanske också en gemensam ombudsman. I dag har kommunerna möjlighet att göra detta. Många kommuner har egna ombudsmän, vilket jag har förstått att de flesta har mycket god erfarenhet av. Kommunerna kan ju ta egna initiativ. Vi i Sveriges riksdag får möjlighet att diskutera detta i anslutning till att vi diskuterar förslaget om gemensamma nämnder.

Anf. 63 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag är givetvis väldigt glad över att socialministern delar åsikten att det behövs någonting. Självklart är inte heller jag fastlåst vid att det ska vara en patientnämnd. Det viktiga är att man hittar ett forum som fungerar och är trygghetsskapande. Jag tror att väldigt många närstående som har anhöriga som inte själva kan tala för sig har detta behov mer än de som kan berätta hur det är, hur det känns och vad de har upplevt. Jag tror att det också handlar om behov av information och kontakter med andra som har det likadant. Jag är mycket intresserad av förslaget om gemensamma nämnder, för det skulle också visa att allt är lika viktigt.

Jag vill ta upp frågan om information. Man behöver information t.ex. om vad som händer när barnet fyller 18 år eller om vad det innebär att ha en god man. I mitt eget län, om jag har förstått saken rätt, är det väldigt ofta handikapporganisationerna som är behjälpliga och informerar om detta. Jag tror att kommunerna kanske känner att man har dåligt med resurser för just sådan verksamhet. Det kan man också förstå. Men kommunerna har faktiskt, såvitt jag har förstått, en laglig skyldighet att informera anhöriga om detta. Borde man inte tydliggöra detta för att komma längre på den vägen och öka tryggheten i detta avseende? Det finns olika sorters människor. En del är talföra och kan ta för sig och ringa; andra har jättesvårigheter med detta och förblir anonyma. Jag vill fråga om socialministern anser att det skulle vara bra med ett sådant förtydligande.

Det är bra att det har kommit ett informationsblad – *Hitta dina rättigheter* – från Handikappombudsmannen. Jag ser fram emot att ta del av detta också.

Anf. 64 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi kommer till hösten att få en rapport från Socialstyrelsen om uppföljningen av lex Sarah. Det sades inledningsvis att det var en bra lagstiftning men att för få känner till hur den fungerar. Det påstods också att det fanns en tveksamhet hos de anställda att verkligen anmäla misstänkt vanvård eller missförhållanden på den egna arbetsplatsen. Det är inte alls omöjligt att det har varit så, men jag skulle tro att vi nu kan konstatera att personalen i äldreomsorgen har lärt sig att de har en skyldighet att anmäla. Man är inte lika rädd, och jag tror att ledningen för verksamheten inte längre betraktar det som illojalt att anmäla missförhållanden. Man säger att det är bra att man gör det, och man får faktiskt beröm efter att ha framfört kritik.

Jag är däremot inte alldeles säker på att anhöriga vet vad lex Sarah betyder och vilka möjligheter man har att påpeka missförhållanden. Väldigt många av de uppmärksammade fallen har ju visat att de anhöriga inte vet vart de ska vända sig. Det finns t.ex. ett fall där den anhörige själv tog initiativ för att dokumentera missförhållanden och vanvård. Jag tror att det behövs en samhällelig information om vilken lagstiftning som gäller, vilka rättigheter man har som anhörig och vilka skyldigheter man har som anställd. Det bör vara en mer omfattande information än det vi hittills har bidragit med.

Vi får möjlighet att diskutera detta när Socialstyrelsen kommer med sin rapport. Den skulle ha kommit nu, men jag har förstått att den beroende på sjukdom och liknande kommer att dröja något. Vi får en rejäl genomgång i höst.

Anf. 65 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! I mitt sista inlägg vill jag tacka socialministern för många intressanta debatter som vi har haft. Jag är också väldigt glad över detta inlägg och den samsyn som vi har att komma längre. Mycket bra är gjort, och jag ska avsluta med att säga att vi väl alla känner en stolthet över att vi har kommit långt när det gäller möjligheterna för de handikappade att inte känna sig lika handikappade, eftersom det är samhällets planering som i stort avgör hur de känner sig. Men vi måste komma längre, och det gäller speciellt människor med osynliga handikapp. Det bådär väl gott när vi är överens om detta. Och avsett vilken riksdagsmajoritet det blir till hösten lär vi ha en samsyn om att vi behöver komma längre, arbeta konstruktivt och försöka samarbeta för att få breda majoriteter i sådana frågor som är utomordentligt viktiga för oss alla och främst för dem med handikapp och deras närstående.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 2001/02:376 om ersättning enligt patient-skadlagen

Anf. 66 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Göran Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att de patienter vars skador i dag inte omfattas av patientlag-

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

stiftningen, trots att de bevisligen uppstått till följd av ingrepp inom hälso- och sjukvården, ska få ekonomisk kompensation.

Fr.o.m. den 1 januari 1997 gäller en patientskadelag som innehåller bestämmelser om rätt till patientskadeersättning och om skyldighet för vårdgivare att ha en patientförsäkring som täcker sådan ersättning. För skador som inträffat före lagens ikraftträdande tillämpas de regler som gällde enligt den tidigare frivilliga patientförsäkringen.

Patientskadelagen, som i stor utsträckning bygger på den tidigare frivilliga patientförsäkringen, innebär bl.a. att patienten inte behöver bevisa att skadan orsakats genom att hälso- och sjukvårdspersonalen gjort sig skyldig till fel eller försummelse för att ersättning ska kunna lämnas, utan att bedömningen sker på objektiva grunder. Genom den obligatoriska försäkringsskyldigheten för alla vårdgivare riskerar inte heller längre någon patient att bli utan ersättning därför att vårdgivaren inte har tecknat en patientförsäkring. Det grundläggande skälet för en lagreglering var att patienternas utsatta ställning ansågs motivera ett särskilt ersättningssystem för skador på patienter inom hälso- och sjukvården.

Jag kan självklart inte kommentera de bedömningar som gjorts i de enskilda ärenden rörande kvinnor som skadats efter epiduralbedövning vid förlossning, som Göran Lindblad hänvisar till.

Patientskadelagen har varit i kraft i drygt fem år. Det finns därmed underlag för att kunna bedöma om lagen fungerat på det sätt som varit avsett. Detta tillsammans med att riksdagen har tillkännagivit för regeringen att en översyn bör ske av den s.k. självrisken i patientförsäkringen är bakgrunden till att regeringen nu har för avsikt att inom kort tillsätta en utredning som ska göra en översyn av patientskadelagen. Jag vill avvakta resultatet av översynen innan jag överväger några förändringar av lagen.

Anf. 67 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Dessvärre innehåller svaret inte någon som helst viljeinriktning från socialministern. På ett byråkratiskt sätt har Lars Engqvist ställt sig vid sidan av som en åskådare, och jag skulle vilja fråga vad Lars Engqvist egentligen vill. I stället hänvisas till en översyn av en utredning, en utredning som ännu inte ens är tillsatt.

Jag vill därför fråga socialministern om han kan sätta sig in i de människors lidande som i dag inte omfattas av patientskadelagen. Är det ett avsiktligt undantag, Lars Engqvist, som gjordes med berätt mod vid lagstiftningens införande, eller har Lars Engqvist liksom jag själv levt i den villfarelsen att alla behandlingsskador omfattas av ett försäkrings-skydd? Det förekommer givetvis mängder av fall där patienter inte blivit botade och inte omfattas av lagen. Det kan gälla komplikationer i form av infektioner vid operationer och annat. Men tycker inte Lars Engqvist att, i fall där sjukdom uppstår hos en i övrigt frisk person, t.ex. vid epiduralbedövning i samband med förlossning, att dessa patienter, dessa medmänniskor, faktiskt borde omfattas? Där kan det vara intressant att få en opinionsyttring från socialministern, utan att han tar ställning till just de enskilda patientfallen, att han ger en mer principiell hållning när det gäller behandlingsmetoden och lagstiftningen. Är det så, socialministern,

att skyddet för just denna grupp av patienter är mindre nu än innan lagen infördes, dvs. att skyddet var bättre med den frivilliga försäkringen?

Låt mig få göra en närliggande jämförelse. I min verksamhet som tandläkare gör jag ofta endodontisk behandling, dvs. rotfyllningar. Om man vid den behandlingen perforerar roten så att det blir en kommunikation ut till benet råder det ingen som helst tvekan om att det är en behandlingsskada, detta trots att behandlingen utförts helt enligt alla konstens regler. Däremot förefaller det som om epiduralbedövning, som liksom rotfyllningen också görs helt i blindo, man ser alltså inte vad man håller på med, inte omfattas om någonting går snett. Tycker Lars Engqvist att detta är rimligt? Är detta en lucka i lagen? Vad är förväntad respektive inte förväntad effekt respektive biverkan av en behandlingsmetod? Försök att lämna byråkratiska formalia, Lars Engqvist. Berätta nu här för mig och för kammaren: Vad tycker statsrådet själv, och hur skulle statsrådet vilja ha skyddet för patienter som drabbas?

Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Är det någonting som jag har lärt mig under de mer än fyra år som jag har varit statsråd så är det att det finns en skillnad mellan att vara ledamot av kammaren och att vara statsråd. För mig skulle det förmodligen vara om inte ett tjänstefel så i alla fall en allvarlig avvikelse om jag skulle tala om vilka resultat som denna utredning som nu tillsätts ska komma fram till. Jag tänker avstå från detta.

För mig är det viktigt att vi nu får en översyn av patientskadelagen och av lagstiftningen för att just gå igenom vilka luckor den eventuellt kan ha, vad det är som brister i lagstiftningen och hur vi kan göra för att få den bättre. Denna översyn ska ur denna synpunkt ske förutsättningslöst utan att jag har talat om vilka förslag den ska komma med. Om jag skulle göra det och om jag visste exakt vilka förbättringar som skulle ske, då skulle vi inte behöva tillsätta en utredning. Men som ledamot av kammaren har man möjlighet att på ett annat sätt tala om hur man skulle önska sig att det ska se ut. Men den diskussionen får vi nog avstå från tills vi har fått denna översyn och kan ha en bättre grund för att diskutera hur en ny lagstiftning ska se ut. Jag ser fram mot den översyn som nu kommer att ske och hoppas att vi då får en rejäl diskussion om de förbättringar som behövs på området.

Anf. 69 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Fortfarande vill jag fråga statsrådet Lars Engqvist vad han egentligen har för hållning när det gäller patienter som oskyldigt drabbas. Det är ju inte att föregripa utredningen om man har en generell åsikt huruvida vissa patientgrupper ska undantas av en lagstiftning och ett försäkringsskydd, om vissa patientgrupper är viktigare än andra och om vissa patientgrupper är oviktiga.

Jag kan ta exemplet med farbror Gustav, 120 år, som är intagen för behandling av en lunginflammation. Farbror Gustav råkar ramla ur sängen. Han omfattas naturligtvis av den här lagen. Det tycker jag är rätt. Det är alldeles utmärkt bra, eftersom den skada som åsamkas i form av benbrott eller liknande inte har någonting med vården i övrigt att göra.

Men vi har dessa fall med epiduralbedövningar och en del andra fall där det i dag råder stor tveksamhet om det är en skada som hade kunnat

förutses, om det är en biverkan som inte är ovanlig. Såvitt jag förstår är denna effekt i just dessa fem–tio fall extremt ovanlig. Är det då inte rimligt, Lars Engqvist, att man har en lagstiftning och ett försäkringssystem som omfattar samtliga patienter? Jag fick inte heller något svar på frågan: Är försäkringsskyddet i dag faktiskt sämre än det var när det gällde den frivilliga försäkringen för just dessa patientgrupper?

Anf. 70 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag kan svara mycket kortfattat. Det finns ingenting i det material som jag har tagit del av som säger att försäkringen i dag är sämre. Men däremot är det ganska mycket som pekar på att den inte är tillräckligt bra i förhållande till de allmänna önskemål som man kan ha om en patientskadeförsäkring. Det finns luckor, och det finns skador som uppenbart inte omfattas av försäkringen. Och den allmänna hållningen måste naturligtvis vara att patientskadeförsäkringen ska vara heltäckande. Men det är just för att se till att den blir det som vi tillsätter utredningen.

Anf. 71 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det verkar faktiskt slutligen som om Lars Engqvist och jag här i alla fall kan bli överens om att lagstiftningen ska vara heltäckande och att inga patienter ska falla emellan. Då tycker jag att den hållningen är bra. Däremot tycker jag att det går lite långsamt och att det hade varit bra om denna lagstiftning hade kunnat ändras med det samma. Jag hoppas att den här utredningen skyndsamt kommer i gång och skyndsamt får avsluta uppdraget eftersom det inte kan vara så väldigt komplicerat att gå igenom de fall som det gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 2001/02:465 om företagsklimatet

Anf. 72 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Per Westerberg har frågat mig vad jag avser att göra för att förbättra det svenska företagsklimatet.

Per Westerberg hänvisar till att svenskarna är bland de mest uppfinningsrika i Europa men att idéer och patentansökningar inte leder till att företag startas i samma utsträckning som sker i andra länder. Idéerna finns, men de leder i alltför ringa utsträckning till att nya företag startas. Sverige går därmed miste om det välstånd, de arbetstillfällen och de inkomster som fler företag skulle kunna skapa.

Det är sant att svenskar och svenska företag ligger mycket högt i antalet meddelade patent per capita. Forskning och utveckling frodas alltså i vårt land. Likaså är det sant att nyföretagandet i landet inte till fullo återspeglar detta, vilket även jag ser som ett problem. En förklaring till detta kan vara att en hel del av idéerna förverkligas och kommersialiseras utomlands. Detta kan bero på att patenthavaren finner det ekonomiskt mer lockande att sälja sitt patent eller att upplåta licens för det än att själv dra i gång tillverkning. Om licenstagaren inte bor i Sverige missar vi

chansen till nya arbetstillfällen. En orsak till den höga patenteringsfrekvensen kan också finnas i det faktum att många uppfinningar patenteras inte i första hand för att exploateras utan för att skydda områden närliggande det där företaget i fråga tidigare har patent och där företaget inte vill riskera att andra företag går in. Många patentansökningar kommer också från företag där någon anställd gjort uppfinningen. Förhållandena kan vara annorlunda i andra länder.

Det faktum att forskning och utveckling ligger i topp leder till kommersialisering och till att företag bildas med sysselsättning och tillväxt som följd, men det kan självklart bli bättre.

Jag ser innovativ verksamhet – omvandling av kunskap till produkter, processer, tjänster – som mycket viktig för Sveriges ekonomiska tillväxt och välfärdsutveckling. Inom Näringsdepartementet har ett projektarbete satts i gång kring frågor om innovationssystem. Projektet har identifierat ett antal olika nyckelområden: exploatering av forskningsresultat, nyföretagande och företagstillväxt, kapitalförsörjning samt immaterialrättsligt skydd. Vi arbetar med hur forskningsresultat från universitet, högskolor, institut och företag kan exploateras, med nyföretagandet och eventuella hinder för detta samt med riskkapitalmarknaden och särskilt finansiering i tidiga skeden. Vi tittar också på hur innovationer kan skyddas och hur man i högre utsträckning kan exploatera existerande patent nationellt och internationellt.

En mycket viktig del i detta arbete syftar således till att verka för att innovationer leder till fler realiserbara affärsidéer, fler företag, utveckling av befintliga företag och ökad sysselsättning.

Det är riktigt som Per Westerberg säger att GEM-studiens resultat är intressant att studera och att det vid första anblicken inte ser så bra ut för Sverige. Men vid en närmare granskning så kan vi finna att många av de länder som redovisar en högre aktivitet än Sverige är utvecklingsländer vilka har en hög grad av behovsgrundat entreprenörskap – Mexico, Korea, Brasilien, Ungern, Indien, Argentina, Polen och Sydafrika. Med det menas att man startar företag för att det inte finns något annat arbete att få. I industriländer är anledningen snarare att man ser en affärsmöjlighet och prövar sin lycka.

Ett annat sätt att mäta företagsklimat är att konstatera att Sverige har många utländska investeringar. Dessa uppgick under den senaste femårsperioden, 1997–2001, till ungefär 1 miljard 100 miljoner svenska kronor, och de svenska investeringarna i utlandet uppgick till 930 miljoner svenska kronor. Under samma period förvärvade utländska företag runt 700 företag i Sverige, medan svenska företag förvärvade knappt 1 200 företag i utlandet. Dessa siffror understryker att in- och utflöden är förhållandevis balanserade och att Sverige och näringslivet i Sverige deltar i den omstrukturering av det internationella näringslivet som pågår. Sverige var under den angivna perioden en av världens tio största mottagare av utländska investeringar i absoluta tal. Klimatet för utländska investeringar i Sverige håller hög internationell klass, och vi har därmed ett gott utgångsläge. Vi kan dock bli bättre.

Andre vice talmannen konstaterade att interpellanten inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

17 § Svar på interpellation 2001/02:475 om företagens villkor

Anf. 73 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Maria Larsson har ställt sammanlagt tolv frågor om företagens villkor och vilka åtgärder jag avser att vidta på ett flertal områden.

Jag tycker att det är mycket tråkigt att Maria Larssons alla frågor inte kan bli föremål för debatt på grund av den korta tid som står till förfogande. Frågorna är angelägna och förtjänar att debatteras. Att ställa så många som tolv frågor i en interpellation omöjliggör tyvärr att alla frågor dryftas seriöst.

Jag vill också inledningsvis säga att frågor om generationsskiftet i fåmansbolag, provanställning, skattetillägg, miljö sanktionsavgifter, jämställandet av miljörapport med försenad deklaration och frågan om förlängd sjuklöneperiod är föremål för utredningar eller för beredning inom Regeringskansliet. Jag kan därför i dag inte säga något om dessa frågor. Svaret i övrigt är utarbetat i samråd med mina kolleger i regeringen.

Att vi får fler och växande företag är en förutsättning för tillväxt och leder till ökad sysselsättning. Vi behöver samtidigt ta vara på och uppmuntra de individer som vill starta och driva företag i Sverige. Att skapa ett gynnsamt näringsklimat är ett långsiktigt arbete som måste bedrivas på flera fronter samtidigt. Det är alltså inte fråga om en engångsinsats, som Maria Larsson antyder.

Jag vill också nämna att i syfte att utveckla regeringens arbete med näringspolitiken jämför vi årligen Sverige med andra EU-länder med hjälp av indikatorer i en *benchmarking*-studie. I förra årets undersökning befann sig Sverige avseende 27 av 45 indikatorer i den övre tredjedelen i rangordningen mellan länderna. Vi hade förbättrat vår position avseende 14 indikatorer.

Regering, riksdag, kommuner och myndigheter delar ett ansvar för företagsklimatet. Att vi alla förmedlar positiva röster om företagande, och inte bara lyfter fram svårigheter, bidrar också till attitydförändringar hos allmänhet, ungdomar och myndigheternas personal, något som oppositionens företrädare brukar framhålla som viktigt.

Fru talman! Positiva attityder är inte allt; det krävs åtgärder också. Jag tänkte berätta om några.

Vad gäller frågan om regelkrånglet och uppgiftslämnandet vill jag framhålla att regeringen sedan 1998 arbetar systematiskt med att granska alla nya och ändrade regler ur ett småföretagsperspektiv – det s.k. Simplexarbetet. Alla förslag som har betydelse för små företag underställs en särskild konsekvensanalys. Arbetet syftar till att vi ska uppnå minskad administrativ börda för småföretagen.

Det befintliga regelverket är också en angelägen uppgift som åtgärdas framför allt genom punktinsatser. Utredningarna ska därför också redogöra för sina förslags konsekvenser för småföretag enligt Simplex checklista.

Frågan om uppgiftslämnande är ständigt aktuell. I syfte att underlätta företagens uppgiftslämnarbörda till myndigheterna avser regeringen att lämna ett uppdrag till bl.a. PRV om att göra en kartläggning av hur stor andel av myndigheternas företagsrelaterade information som är gemen-

sam och på vilket sätt den gemensamma informationen kan standardiseras och samordnas.

Vad gäller frågorna om myndigheternas service och tidslimit för svar vågar jag påstå att myndigheterna redan i dag arbetar serviceinriktat. Ett exempel är RSV:s blanketter som finns på Internet. Myndigheterna samarbetar vidare under en portal, Företagarguiden, för att kunna ge svar på frågor om regelverket, tillstånd m.m.

Att myndigheterna ska svara på frågor och avgöra ärenden så snart som möjligt följer av deras lagreglerade serviceskyldighet. Det går dock inte att ange någon specifik tidsgräns för detta, eftersom alla ärenden är olika. Därtill pågår en försöksverksamhet där ett tjugotal myndigheter deltar. Myndigheterna ska utforma ett serviceåtagande, en s.k. service-deklaration, som ger tydlig, relevant och förpliktande information om utbudet av tjänster och nivån på servicen, t.ex. när det gäller handläggningstider för ärenden och hanteringen av klagomål. Frågorna om dubbelbeskattning av aktier, sänkning av arbetsgivaravgifter, ökade möjligheter till riskkapitalavdrag och inbetalning av mervärdesskatt medger inte tiden att jag besvarar i detalj, utan jag ber i den delen, om Maria Larsson så kräver, om att få återkomma i repliken.

Anf. 74 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag har ställt tolv frågor som handlar om att undanröja hinder och stimulera företagande. Alla frågor har jag fått med mig från fältet, från studiebesök. Det är för företagare angelägna frågor. Flertalet har jag debatterat med näringsministern eller finansministern under mandatperiodens gång.

Jag uppskattar att näringsministern inte skyfflar i väg frågorna åt olika håll till olika departement den här gången. Näringsdepartementet, superdepartementet, var ju tänkt som en helhet, men tyvärr blev det handlingsförlamning.

Tycker inte näringsministern att det är ett misslyckande att jag inte får något besked om sex av mina tolv frågor, eftersom det pågår utredning? Samma svar har jag och andra interpellanter fått om och om igen under fyra år. Fyra av frågorna förblir obesvarade för att tiden inte medger annat. Det måste väl ändå betraktas som ett svepskäl. Har man ett besked att komma med kan det ges tämligen kort och koncist, för problematiken bakom varje fråga är ganska väl känd och väl debatterad av såväl näringsministern som av mig. Sanningen är den att näringsministern när det gäller tio av tolv frågor inte har några svar att komma med som stärker nyföretagandet och som ökar möjligheten för små företag att växa.

Två frågor får ett svar, den om regelförenkling och den om tidsgräns för svar från myndigheter. Alla förslag som har betydelse för små företag underställs en särskild konsekvensanalys, säger Björn Rosengren. Det är bra. Men vad har hänt? Jag skulle gärna vilja ha en rad konkreta exempel på vilka förslag som har lagts fram under mandatperioden till följd av Simplexgruppens arbete. Uppgiftslämnandet ska samordnas. PRV ska göra en kartläggning. Det är jättebra. Jag bejakar det, men det är ingen hjälp i det här skedet. Det måste ju också komma ett kraftfullt förslag på området. Det väntar jag på, och det väntar Sveriges småföretagare på.

Prot. 2001/02:113

27 maj

Svar på
interpellationer

Den andra frågan, som får ett svar, handlar om att myndigheter borde ha en fastställd tidsgräns för svar gentemot företagare och individer. Den besvaras med ett nej. Detta är inte möjligt. Saker tar olika lång tid att utreda. Det har jag full förståelse för, men om det sätts en tidsgräns på exempelvis en månad innebär det att man från myndighetens sida kan skicka ett svar och berätta hur långt man har kommit, tala om att ärendet är på gång och när man avser att återkomma med ett slutgiltigt svar. Det är ett serviceorgans skyldighet att inom en begränsad tidsram kunna lämna ett besked. Jag tycker inte att det borde vara svårt.

Ja, så här blev resultatet av min interpellation. Det var tolv frågor. Sex frågor hänvisades till utredningar, fyra blev obesvarade och två fick svar, varav ett var nekande. Det svaret är kanske också symtomatiskt för resultatet av regeringens näringslivspolitik. Det spelar ingen roll hur många frågor man ställer. Svaret blir ändå: Det finns en pågående utredning. Vi följer frågan. Vi återkommer.

I dag finns chansen. Jag har ställt de här frågorna till näringsministern för att näringsministern före valrörelsen faktiskt ska få chansen att ge ett antal kraftfulla förslag.

Anf. 75 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag ska nu med en viss hastighet läsa upp svaren på de frågor som jag har fått. Jag vidhåller att det är svårt att få en seriös diskussion när man ställer tolv frågor så onyanserat som man har gjort här. Men låt oss börja!

Kan näringsministern visa på resultat av förbättrad service? Ja, Näringsdepartementet genomförde nyligen en kundundersökning bland företagen om myndigheternas service. Den visar preliminärt på förbättring jämfört med en kundundersökning 1999 men måste utvärderas vidare.

Varför har regeringen inte infört en tidsgräns för svar? Enligt förvaltningslagen 7 § ska varje ärende där någon enskild är part handläggas så enkelt och snabbt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Detta är en grundläggande skyldighet för myndigheten. Ett ärende får inte ta längre tid än vad som behövs. Vad detta innebär i praktiken varierar naturligtvis starkt beroende på vad för slags ärende det handlar om och hur det enskilda ärendet ser ut. Det går därför inte att ställa upp några specifika tidsgränser. Om ett ärende tar för lång tid – även om det i ett enskilt fall skulle vara så att handläggningen av ett ärende tar orimligt lång tid – löser man knappast detta genom att ett beslut måste fattas vid en viss tidpunkt eller att ett beslut med ett visst innehåll ska anses ha fattats då. Risken för att ett sådant beslut blir felaktigt är nämligen stor, t.ex. därför att ärendet inte är färdigutrett. Om dessa beslut sedan ska rättas till har man ju inte uppnått någon förkortning av handläggningstiden, snarare tvärtom. Att myndigheter kan få kritik av JO för utdragen handläggningstid är ett sätt att inskräpa betydelsen av snabbhet och effektivitet. Jag utgår från att kritiserade myndigheter vidtar åtgärder för förbättringar.

Varför går det att ha tidsfrister på vissa områden men inte på alla? På vissa klart avgränsade områden, t.ex. när det gäller den finansiella marknaden, finns en hel del EG-rättsligt grundade tidsfrister för handläggning av ärenden. Dessa regler har bedömts lämpliga med hänsyn till de förhållanden som präglar just dessa områden. Man kan inte dra någon generell

slutsats av detta. Det är alltså inte något stöd för att införa tidsfrister för handläggning av ärenden i allmänhet.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att omedelbart förändra regelverk och skatt för att förenkla för generationsskiften i fåmansbolag? När det gäller frågan om generationsskifte i fåmansföretag redovisar finansministern i ett annat interpellationssvar i dag att regeringen kommer att ta ställning till den s.k. 3:12-utredningens förslag efter sedvanlig remissbehandling. När kommer utredningen? Utredningen kommer att slutföra sitt uppdrag till den 31 maj i år. Därefter kommer den att lägga fram sitt betänkande.

Avser näringsministern att avskaffa dubbelbeskattning på aktier som gynnar utländska köpare framför svenska? Det kan starkt ifrågasättas om ett införande av generella lättnader i aktiebeskattningen på ägarnivå, med de avräkningssystem som förekommer i Europa som förebild, är förenligt med EG-rätten. Detta slag av överväganden hade viss inverkan när man i Tyskland nyligen övergav det tidigare avräkningssystemet och införde ett klassiskt system för beskattning av bolagsinkomster, dvs. det system som Sverige tillämpar.

Jag vill också poängtera att den svenska bolagsbeskattningen är internationellt sett konkurrenskraftig genom en kombination av låg skattesats och förhållandevis generösa reserveringsmöjligheter. En isolerad lättnad när det gäller beskattningen av avkastning på aktieplaceringar skulle vidare innebära en subventionering av ett visst slag av sparande. Detta skulle få högst begränsade effekter på investeringar och sysselsättning. Det är därför inte aktuellt att ta bort dubbelbeskattningen av aktier. För mindre företag som endast har begränsad tillgång till den internationella kapitalmarknaden finns som bekant särskilda lättnadsregler som gäller för beskattning av utdelningar och kapitalvinster på onoterade aktier. Dessa regler omfattas av 3:12-utredningen.

Fru talman! Jag avser att fortsätta att svara på dessa tolv frågor när jag får tid igen. Jag hoppas att jag ska hinna med alla.

Anf. 76 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för snabbheten. Den var imponerande. Svaren är tämligen väl kända och innebär i praktiken kanske inte de förbättringar som jag efterlyste med frågorna. Vi har, som sagt var, diskuterat frågorna var för sig många gånger. Men när det gäller förslag på sådant som kan underlätta för företag och företagande i Sverige är det inte tillräckligt med de svar som näringsministern ger. Det är samma gamla vanliga svar. Det är inga nya svar. Sveriges företagare sitter fortfarande och väntar på förändringarna.

Jag förstår t.ex. inte varför myndigheter inte kan ha en tidsgräns – jag är tacksam om näringsministern lyssnar; om vi ska ha en diskussion förutsätter det att vi lyssnar på varandra.

Det handlar inte om att man behöver ge ett slutgiltigt svar. Det handlar om att berätta om hur lång tid det kommer att ta och inom vilken tidsram man avser att lämna ett slutgiltigt svar. Den företagare som sitter och väntar på ett svar har ingen aning om huruvida det kommer att ta en, två, tre eller fyra månader. Det är att vara *service-minded* som myndighet att kunna lämna ett besked inom en månad, också om beskedet är att det kommer att ta längre tid, t.ex. ytterligare två månader.

Det skulle inte vara några som helst problem att införa. Det skulle ha ganska stor betydelse för rättssäkerheten för företagare.

När det gäller generationsskiftet och 3:12-reglerna kommer utredningen om detta på fredag. Näringsministern måste väl ha lite hum om vad de har kommit fram till och kunna säga om det kommer skarpa förslag från regeringen på detta område? Det är de två allra viktigaste reglerna att förändra i dag.

Skolministern går ut och säger massor med saker innan Gymnasiekommittén är färdig med sitt betänkande. Varför har inte näringsministern samma frimodighet att kunna gå ut och göra utspel? Ta bladet från munnen och säg: Så här vill jag att det ska bli – redan innan ett remissförfarande är färdigt. Lite mera av mod skulle jag vilja efterlysa.

När det gäller skattesatser på företag ligger bolagsskatten högre. Vi tillhör ett parti som driver frågan att man gott kan höja bolagsskatten men ta bort dubbelbeskattningen, eftersom den är mer skadlig för företagandet. Det finns mycket att fortsätta att diskutera.

När det gäller regelförenklingen är det i dag förödande att den administrativa regelbördan i de små företagen med upp till 19 anställda kostar 30 000 kr per anställd. Om man har mer än 50 anställda är det bara 6 000 kr per anställd och år. Detta gynnar inte de små företagen, tvärtom straffar det de små företagen än mer så att de inte orkar växa upp över 50-strecket.

Simplex var bra och stort tänkt, men det var en liten budget med underbemanning. Arbetet gick väldigt fort i stå.

Simplex har uppdraget att förenkla reglerna. Samtidigt kommer det direktiv om att införliva EG-direktiv med svensk lagstiftning, vilket gör att regelverket kompliceras ytterligare. Arbetstidsutredningen jobbar med precis denna problematik.

Jag är bekymrad, näringsministern. Jag kan inte tolka något av de svar jag hittills har fått som att det är ljusare tider på gång för ett växande företagande och ett bättre näringslivsklimat.

Anf. 77 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag ska fortsätta att svara på frågorna. Det är ganska spännande när Maria Larsson argumenterar. Det var inte så länge sedan vi stod här och argumenterade och Maria Larsson var väldigt bekymrad över arbetsmarknaden. Alla skulle bli arbetslösa. Hon hade erfarenhet av det. Hon hade träffat folk, inte minst i sitt eget län. Arbetslösheten skulle gå rakt upp.

I dag kan jag meddela att vi har en öppen arbetslöshet på 3,8 %. Det är den lägsta i april månad på tio år. Maria Larsson är inte speciellt trovärdig när hon ger de mörka bilderna.

Företagsklimatet i Sverige är mycket bra. Jämfört med andra länder är det mycket bra. Jämfört med den tiden Maria Larssons parti var inblandat i regeringsarbetet är det formidabelt mycket bättre. Det är det jag måste utgå ifrån. Det kan finnas olika saker som bör förbättras. Låt oss då hålla en mer nyanserad diskussion om det utan att måla svarta bilder.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att öka möjligheten till riskkapitalavdrag? Den möjlighet att göra skattereduktion för riskkapitalinvesteringar som infördes 1995 gjordes i avsikt att stimulera de små och medelstora företagens försörjning av riskkapital i avvaktan på

mer långsiktiga lösningar. Bestämmelserna gällde ursprungligen betalningar för förvärv av onoterade aktier som gjordes under år 1996 eller år 1997. Skattereduktionen utgjorde 30 % av underlaget men medgavs endast om underlaget uppgick till minst 10 000 kr. Underlaget fick högst uppgå till 100 000 kr. En utvärdering av reglerna gjordes, och erfarenheterna var inte goda.

År 1997 infördes i stället permanenta regler om en lättnad i beskattningen av utdelning och kapitalvinst på aktier i onoterade företag. Reglerna innebär att ett visst utrymme beräknas varje år och att utdelning inom det nuvarande utrymmet undantas från beskattning hos delägare.

I samband med införande av lättnadsreglerna avskaffades riskkapitalavdraget i förtid. Reglerna kom därför enbart att gälla betalningar som gjordes under år 1996. Lättnadsreglerna fyller samma syfte som riskkapitalavdraget. Jag är därför inte beredd att vidta några åtgärder för att åter införa regler om riskkapitalavdrag.

Varför behölls inte den 1995 införda möjligheten till riskkapitalavdrag? Systemet prövades men en utvärdering visade att erfarenheterna inte var så goda.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att sänka arbetsgivaravgiften? Arbetsgivaravgiften används i huvudsak för finansiering av system för social trygghet. Frågan om sänkta avgiftsnivåer får därför i första hand prövas mot kostnaderna för de sociala trygghetssystemen. Jag avser för närvarande inte att verka för att sänka arbetsgivaravgiften.

Det måste ses mot bakgrund av de sociala trygghetssystemens omfattning och konstruktion. Det är svårt att göra direkta jämförelser mellan olika länder eftersom arbetsgivaravgiften liksom skatten och de skattskyldigas disponibla inkomst utgör en integrerad del av landets totala köpkraft. Därför kan man inte göra jämförelser.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att momsinsbetalningen ska registreras den dag betalningen sker? En inbetalning av mervärdesskatt anses, i likhet med andra skatteinsbetalningar, gjord den dag betalningen har bokförts på skattekontot. Denna ordning infördes i samband med skattebetalningslagens tillkomst. Ordningen överensstämmer med de civilrättsliga principerna för när en betalning anses fullgjord. Några skäl att särskilt gynna inbetalning av mervärdesskatt finns inte.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder för att beviskraven på skattemyndigheten vid skattetillägg och upptaxering skärps och att låta betalning ske först vid fällande dom i sista instans? Jag ska försöka svara på den frågan också för att visa respekt för interpellanten.

Anf. 78 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag är fortfarande bekymrad, eftersom det också finns annan statistik att tillgå än den Björn Rosengren citerar.

Sverige ligger på 24:e plats i OECD:s tillväxtliga för åren 1990–2000. Vi har tappat 30 % i BNP-utveckling. Om man jämför med bara de små OECD-länderna har Sverige tappat 43 %.

Vi har haft en högkonjunktur, men regeringen har inte tagit chansen att göra de nödvändiga strukturella förändringar som krävs. Jag tror att ministern har insikten. Jag vet inte om det är bristande mod eller bristande inflytande i Regeringskansliet som är orsaken till det uteblivna handlandet eller om orsaken är brist på tid.

Av småföretagens 81 konkreta förslag är bara en tredjedel genomförda. Nyföretagandet i Sverige ligger på en mycket låg nivå och är dessutom på väg ned. Inom EU är Sverige ett av de länder som har lägst andel nyföretagare. Bara 35 % av småföretagarna säger att de vill utöka sin verksamhet, enligt en alldeles färsk undersökning som gjorts av Företagarnas riksorganisation. Tycker inte näringsministern att det är alarmrande? Man vill inte växa!

17 gånger har regeringen lagt fram en budget som saknar tillväxtåtgärder. I den senaste budgeten fanns det i stort sett inte ett enda förslag som tog upp företagande, stimulerade nyföretagande eller stimulerade de små företagen att växa.

Jag har inte fått några andra svar i dag än de redan bekanta. Näringsministern har inte något nytt att komma med.

Jag vill sluta med att citera en företagare som skickade ett mejl till mig, där det stod så här: Vi som företagare ser ingen stimulans i att fortsätta att slita dag och natt om regeringen bara ska utreda och utreda och inget konkret kommer ut av detta. För mig som liten företagare skulle det vara positivt om löftena blev till beslut någon gång.

Anf. 79 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag hade tänkt fortsätta svara på frågorna, men jag förstår att Maria Larsson inte är intresserad av mina svar. Jag ska därför gå tillbaka till den diskussion som fördes om Sveriges situation.

Låt mig bara säga att efter en nedgång 1998–1999 steg antalet nystartade företag igen år 2000 och nådde ny rekordnivå. Sammanlagt startade 39 520 företag, vilket är 14 % fler än 1994. Under 2001 har antalet nystartade företag sannolikt minskat, men i början av 2002 finns indikationer på att nyföretagarkurvan pekar uppåt igen.

Möjligheten till ökad tillväxt är intimt förknippad med förmågan att utnyttja ny teknologi och utveckla nya produkter. Satsning på forskning och utveckling, framför allt inom kunskapsintensiva sektorer, är en av de viktigaste indikatorerna på bra företagsklimat. Sverige investerade 1999 mest av alla OECD-länder i forskning och utveckling. Tre fjärdedelar av pengarna satsas inom näringslivet. Andelen forskare i förhållande till arbetskraften är hög i Sverige. Som en parentes vill jag säga att vi av Småföretagsdelegationens förslag till åtgärder har vidtagit ungefär 70 % och inte en tredjedel.

I en jämförelse mellan olika länders konkurrenskraft som International Institute for Management Development gjorde 2002 bedömdes 49 länder efter 314 kriterier. Avsikten var att rangordna länderna efter förmågan att skapa en miljö för uthållig konkurrenskraft i företag. Ungefär en tredjedel av kriterierna baserades på opinionsundersökningar med 4 000 företagsledare världen över, och Sverige har i konkurrensårsboken avancerat från nittonde plats 1997 till en elfte plats 2002.

Tittar vi sedan på EU-kommissionens innovationslista ser vi att Sverige ligger etta före USA. Tittar vi på den internationella näringslivsorganisationen World Economic Forum, som publicerar en årlig rapport om tillväxtutsikterna i 75 länder, ser vi att Sverige har avancerat i båda rangordningarna.

Jag kan ta studie efter studie. Men jag brukar säga så här. Vill man inte lyssna på Maria Larsson och vill man inte lyssna på mig kan man ju

lyssna på vår omvärld som ändå bedömer Sveriges näringslivsklimat, och det är mycket gott.

Prot. 2001/02:113
27 maj

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

18 § Svar på interpellation 2001/02:429 om svenskt glas

Anf. 80 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Carina Adolfsson Elgestam har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att säkra den svenska glasindustrins framtid vad gäller fortlevnad, utbildning och forskning.

Carina Adolfsson Elgestam ställde samma fråga till mig i februari så mitt svar här i dag kommer i stort sett att bli en upprepning av det frågesvar jag lämnade då.

Till att börja med vill jag säga att jag har förståelse för interpellantens oro för Glasrikets och glasbranschens framtid. Glasindustrin är bärare av ett viktigt kulturarv och har gjort svenskt hantverk och svensk design känt långt utanför våra gränser.

Regeringen för en långsiktig och strategiskt inriktad politik för att utveckla näringsklimatet i Sverige. Den syftar främst till att skapa goda ramvillkor för företagande så att det samlade kunnandet, kapitalet och övriga tillgångar utnyttjas på bästa sätt. Regeringens arbete bygger således i första hand på att skapa goda basvillkor för alla branscher. Regler ska vara så enkla och ändamålsenliga som möjligt, och stöd lämnas i allmänhet inte till en enskild bransch. Politiken innebär också en långtgående decentralisering av olika insatser till i första hand den regionala nivån. Den samlade nationella tillväxten är beroende av hur väl potentialen i de förutsättningar som finns lokalt och regionalt tas till vara.

I Glasriket i Kronobergs och Kalmar län finns organ som har till uppgift att, bl.a. med statliga medel, främja nya företag och företag som vill växa, produktutveckling och marknadsföring. Exempel på statliga medel är stöd till allmänt näringslivsfrämjande åtgärder som ges inom EG:s strukturfonders mål 2, Industriella utvecklingscentra, IUC, och lån från ALMI Företagspartner AB. Företag inom glasindustrin kan, som alla andra företag, söka stöd från dessa finansieringsorgan. Inom ramen för EG:s strukturfonder finns också gemenskapsinitiativet Leader-plus som ger stöd till glas, trä, aluminium och design inom regionen. Statliga medel beviljas som s.k. medfinansiering i sådana projekt.

Stiftelsen svensk industridesign, SVID, visar alltfler goda exempel på värdet av bättre design. SVID driver med hjälp av statliga medel regionala projekt, bl.a. i Kalmar län, som syftar till ökad lönsamhet med hjälp av design i små företag.

Att Glasrikets fortlevnad säkras är av yttersta vikt inte bara för regionen utan för hela landet. Om de statliga aktörerna i regionen samverkar med näringsliv, kommuner och andra intressenter på ett effektivt sätt, tror jag att det finns goda förutsättningar för att Glasriket går en ljus framtid till mötes.

Anf. 81 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Det känns positivt när näringsministern har förståelse för den oro som jag och vi som bor i Glasriket känner inför framtiden för svenskt glashantverk.

Jag vet ju att ministern har varit på glasbruksbesök. Jag har även hört att ministern var på Nalen när Glasriket besökte Stockholm. Det betyder att ministern har fått ta del av det fascinerande skådespelet i hyttan när glasblåsarna formar den glödande glasmassan till tunna vinglas, färgsprakande glasfat, en clown eller en fisk. Detta skådespel är ett kulturarv. Det ger oss i Glasriket cirka en miljon besökare varje år. Man vågar inte ens leka med tanken på vad som skulle hända i vår region om de besöken upphörde.

Att som besökare stå inne på hyttgolvet, känna värmen och mullret från smältugnen, se hur pipan rullar, höra hur det fräser från skopan eller tidningspapperet – ibland är det Dagens Industri man använder – se hur föremålen sakta växer fram för att sedan gå in i kylröret och till efterbearbetning, slipning, målning osv. är en speciell känsla. Får man dessutom kombinera detta med hyttsill är det en fantastisk upplevelse.

Turism i Glasriket och i vår glesbygd är viktig. Den spelar roll för att säkerställa sysselsättningen för alla oss som bor där året runt. Det är viktigt att vi har glasbruken som kan nå upp till en viss serieproduktion för leverans ut till våra svenska butiker och butiker runtom i hela världen. Vi klarar oss inte enbart med glashyttor. De är jättebra, och man tillverkar mycket vackra saker i våra hyttor, men de klarar aldrig av serietillverkning.

Vi har 15 glasbruk, eller är det 14 eller 13? Ugnen i Älghult är släckt, Rosdala, Sveriges sista glasbruk som tillverkade lampglas, är nedlagt för knappt ett år sedan. Den kunskapen försvinner förmodligen sakta men säkert. Ska vi då bara stå här och titta på när en bransch sakta avvecklas?

Vi som bor i de här fyra kommunerna känner oro inför framtiden och ställer oss frågan: Klarar svensk glasindustri i framtiden att styras enbart av marknadskrafterna? Vi tror inte det. Vi tror att om vi ska bevara det här hantverket och designen och få formgivare till branschen så behövs det insatser. Annars tror vi att svenskt glas inte går att rädda. Själva glaset kan man tillverka precis var som helst runtom i hela världen. Men det vi är duktiga på, designen och hantverket, måste vi vara rädda om och bevara. Annars är jag rädd att glasindustrin blir nästa utflaggade bransch.

I sitt svar pekar ministern på olika stödformer för att främja nya företag och företag som vill växa, produktutveckling och marknadsföring. Det är i och för sig bra. Men det handlar inte om att starta och växa. Det handlar om att bevara. Det handlar om att glasindustrin konkurrerar med alla andra branscher om de avsatta medlen.

EU-medlen har kommunerna lite olika förutsättningar att söka. Strukturfonden mål 2 handlar ju om gamla 5b, och det är bara Uppvidinge och Lessebo som har rätt att ta del av de pengarna. Det handlar ju om att föreningen söker pengar. Enskilda företag har inte rätt att söka.

Ministern säger också att i allmänhet ges inte stöd till enskilda branscher. Frågan är vad som händer om vi inte går in speciellt och undersöker den manuella glasindustrins förutsättningar. Frågan är också om vi klarar detta själva i regionen när det faktiskt är en nationell angelägenhet.

Eftersom ministern i sitt svar säger att han inte är beredd att vidta några konkreta åtgärder när det gäller utbildning och forskning ställer jag frågan så här: Är ministern beredd att tillsätta en utredning som kartlägger och analyserar förhållanden som är av betydelse för Glasriket i ett regionalt och nationellt perspektiv som sedan kan leda till en samlad plan för samhällets insatser?

Anf. 82 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Glasindustrin är känslig för konjunkturedgångar. Det beror på den stora exportandelen. Andra branscher i regionen har också drabbats hårt av höstens konjunkturedgång. Återhämtningen har, enligt länsarbetsnämnden, varit mycket snabb. Det har varit många varsel inom branschen det senaste året. Glasindustrin drabbades i förhållande till sin storlek relativt hårt av konjunkturedgången i höstas. Detta var då en direkt följd av minskad export till USA efter den 11 september. Tack och lov verkställdes endast cirka hälften av varslen.

Enligt länsarbetsnämnden är situationen bra för glasarbetare. Endast ett fåtal har registrerats som arbetslösa. Snarast är situationen den omvända. Regionen kan snabbt komma att behöva rekrytera särskilt hantverkare såsom glasblåsare och slipare – som självklart oftast utgör den största bristen. De varsel som har lagts handlar inte heller om blåsare utan om personal i industrin.

Sedan var det frågan om forskning. Såväl stora som små företag står bakom Glasforskningsinstitutet. Orrefors Kosta Boda AB, som till största delen är utlandsägt, är ett av de företag som genom sitt medlemskap bidrar till Glasforskningsinstitutets verksamhet. Det kan också vara värt att notera att sammanslutningen av de mindre konstglasbruken, Svenska glasbruk, fortfarande är svenskägt. Dessa glasbruk bidrar till Glasforskningsinstitutets verksamhet. Därutöver bidrar staten till Glafos forskning genom projektmedel från Nutek, Vinnova och Energimyndigheten. Totalt har under perioden 1998–2002 9,5 miljoner kronor beviljats för olika projekt.

Länsstyrelserna i Kronobergs och Kalmars län beviljade investeringsbidrag till olika projekt med anknytning till glasindustrin. Regionkontoret i Kalmar beviljade tillsammans med Stiftelsen svensk industri-design projektmedel till glasindustrin. Här finns cirka en och en halv miljon statliga medel att fördela under 2002.

Yrkeskunskap försvinner. Det sägs att det satsas för lite på utbildning. Låt mig ändå notera att universitetet i Växjö och högskolan i Kalmar nyligen startat treåriga designutbildningar, bl.a. med glasinriktning. I Växjö finns dessutom en ettårig glasdesignutbildning. I Kalmar län finns en hantverksskola för glasindustrin på gymnasienivå. Kortare påbyggnadskurser finns vid universitetet i Växjö. Här finns också en adjungerad glasprofessor.

Vi har från statens sida satsat rejält på utbildningar för glasarbetare och designer. Jag anser att fortbildning för anställda är arbetsgivarens ansvar.

Fru talman! Självklart är jag beredd att överväga hur vi bättre kan förstärka glasindustrin. Jag ska själv ta kontakt med glasindustrin och berörda kommuner. Staten har gjort mycket. Självklart kan mer göras.

Men ytterst handlar det också om företagens förmåga att konkurrera på en hård marknad. Vi vet att design betyder mycket.

Anf. 83 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Jag tackar ministern speciellt för det allra sista. Visst är vi medvetna om att det har satsats mycket. Det har skett av och till under åren.

Jag har med mig en utredning av Statens industriverk, gjord 1980, om Glasrikets framtid och de hot och möjligheter som då fanns. Den är värd att läsa.

De utbildningar och satsningar som i dag görs på forskning räcker inte. Det är ingen kontinuitet i forskningen i dag vad gäller de ekonomiska medlen. Där behövs ökade insatser.

Det finns andra problem i det hela. Det är jättebra att det på Växjö universitet finns flera utbildningar som har anslutning till design och glas, men här har vi en bransch i en nedåttrend och som är på väg utåt. För 15 år sedan sade man att när det finns färre än 2 000 anställda i branschen börjar det bli problem med möjligheten att få intresserade ungdomar att söka sig till branschen och utbilda sig till bl.a. glasblåsare – det tar 5–10 år att bli glasblåsare – och gå vidare till forskning och formgivning. Om det inte finns en attraktiv bransch med tillräckligt många jobb hjälper det inte hur många bra utbildningar vi har.

Detta är en av anledningarna till att vi i dag känner rädsla. Det är viktigt att vi i dag diskuterar frågorna för att inte om 5–6 år mötas av dem – och det är då försent att göra någonting. Det är bra att ministern är beredd att överväga frågorna och ta kontakt med branschen.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 2001/02:461 om miljövänlig energiproduktion

Anf. 84 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Göte Jonsson har frågat miljöministern vilka åtgärder han avser vidta för att stimulera elproducenterna till miljövänlig elproduktion. Interpellationen har överlämnats till mig.

Först av allt vill jag säga att Sverige i ett EU-perspektiv har en mycket hög andel förnybar elproduktion. Sverige är det land inom EU som i absoluta tal producerar mest el med förnybara energikällor. Sverige har näst efter Österrike den högsta andelen el producerad från förnybara energikällor. Användningen av fossila bränslen för elproduktion är mycket låg. Oljekondenskraftverk och gasturbiner utgör i första hand en reservkapacitet under år med liten nederbörd och därmed liten vattenkraftsproduktion.

Under många år har staten på olika sätt stöttat utvecklingen av miljövänlig och förnybar elproduktion. Detta har skett bl.a. genom stöd till forskning och utveckling och genom investerings- och driftsbidrag. Konkret innebär insatserna inom 1997 års energipolitiska program att ytterligare 1,5 terawattimmar förnybar el årligen kommer att produceras.

Sedan länge används marknadsekonomiska instrument för att internalisera miljökostnader och skapa en marknad för förnybar energiproduktion. Bland sådana instrument kan nämnas energi- och koldioxidskatt på fossila bränslen, skatt på svavelutsläpp samt en avgift på utsläpp av kväveoxider. Sammantaget har dessa instrument bidragit till kostnadseffektiv minskning av utsläppen.

I mars i år överlämnade regeringen propositionen *Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning* till riksdagen. I propositionen finns flera förslag som berör Göte Jonssons fråga. En viktig del är förslaget om en ny stödform för den förnybara elproduktionen, det s.k. certifikatssystemet. I propositionen föreslås även ett vägledande mål att användningen av el från förnybara energikällor ska öka med 10 terawattimmar från 2002 års nivå till 2010. Om det visar sig att det finns förutsättningar för att ytterligare öka elproduktionen med förnybara energikällor, bedömer regeringen att en lämplig ambitionsnivå bör vara att öka den årliga förnybara elproduktionen med 15 terawattimmar från 2002 års nivå till 2012. Vid sidan om certifikatssystemet föreslås särskilda åtgärder för vindkraften. På klimatområdet pågår arbetet med ett system för handel med utsläppsätter.

Regeringen har alltså vidtagit en rad åtgärder för att stimulera till ökad miljövänlig elproduktion. Jag bedömer att det nya marknadsbaserade stödssystemet som nu föreslås är ett effektivt sätt att nå de högt ställda mål som föreslås.

Avslutningsvis: Vad gäller Vattenfalls verksamhet i Tyskland kan jag konstatera att ca 60 % av Tysklands elproduktion är beroende av förbränning av fossila bränslen. Ett bolag måste självklart anpassa sig till de förutsättningar som finns på de marknader man verkar i. Vattenfalls ambition är att genom ständiga förbättringar bli ett föredöme på de marknader där de verkar. Vattenfalls miljökunskande är stort, och Vattenfall bör kunna bidra positivt till miljön i Europa, t.ex. genom minskade utsläpp av föroreningar. Exempelvis har det av Vattenfall ägda företaget VEAG världens mest moderna brunkolseldade anläggningar, och utsläppen befinner sig under vad tysk lagstiftning och relevanta EG-direktiv anger.

Anf. 85 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka näringsministern för svaret.

Det är ett känt faktum att det finns ett klart samband mellan miljöpolitik och energiellproduktion. Det här var någonting som inte minst Finlands statsminister betonade nu i samband med beslutet att bygga ytterligare en reaktor i Finland. Han underströk att det var två skäl som var bärande när det gällde det beslutet i den finska riksdagen. Det ena var givetvis en tryggad elproduktion, och den andra viktiga faktorn var att man skulle ha en elproduktion som var baserad på miljövänlighet när det gällde frågan om växthuseffekten.

Jag delar helt den syn på elproduktionen som Finlands statsminister poängterade i samband med detta.

När det gäller Sverige delar jag näringsministerns uppfattning – det vet vi också – att tack vare att vi har en elproduktion som är baserad på vatten- och kärnkraft har vi små utsläpp av växthusgaser jämfört med andra länder.

Det är väl ingen tvekan om att detta också var en bidragande orsak till den överenskommelse inom EU som innebar att Sverige får öka sina koldioxidutsläpp i förhållande till andra EU-länder utifrån Kyotoprotokollet och att energiproduktionens bakgrund var en given faktor.

Om de låga utsläppen nu beror på bl.a. elproduktion baserad på kärnkraft måste det också innebära att om man avvecklar kärnkraften ökar de negativa miljöeffekterna. Jag vill fråga näringsministern om han inte delar min uppfattning på den punkten.

Växthusfrågan är internationell. Sverige har låga utsläpp sett i ett internationellt perspektiv. Det beror på att vi har liten kolanvändning när det gäller framför allt elproduktionen. Nu är vi på väg mot en ändring. Sverige engagerar sig i storskalig kolbrytning, visserligen i ett annat land, men ändå, och därmed också kolenergiproduktion i stor omfattning. Svenska Vattenfalls engagemang innebär att man äger ca 90 % av tysk kolbrytning framöver. Det är sannerligen ingen liten andel. Brunkolet som bryts beräknas till ca 50 miljoner ton per år.

Det är ingen tvekan om att detta faktiskt är en helt ny inriktning när det gäller svenskt engagemang i energipolitik.

En annan dimension i sammanhanget är flytten av 150 hushåll. Det motsvarar ca 300 personer, som måste flytta från byn Horno. Det här är ett starkt ingrepp när det gäller de enskilda människornas liv och förutsättningar. Det har skapat en mycket stor debatt både i Tyskland och i andra länder när det gäller det sätt på vilket man behandlar enskilda människors livsmiljöer.

Jag vill med anledning av detta fråga näringsministern: Har det förevarit kontakter och samtal mellan de svenska och tyska regeringarna när det gäller det svenska engagemanget i den tyska brunkolsbrytningen och den tyska brunkolsnäringen? Vad har i så fall de samtalen föranlett? Vad kommer det nu att innebära för ett svenskt företag när det gäller de stora förändringarna i bl.a. Horno och andra delar av Tyskland? Hur ser näringsministern på just de här frågorna och den förändring av svensk energiproduktion som detta engagemang innebär?

Anf. 86 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Megawatten är den miljövänligaste watten. På dagens elmarknad fungerar det i princip så att den som installerar direktverkande elvärme subventioneras av det övriga elkollektivet i sin konsumtion. Det beror på att den personen behöver använda mycket el, speciellt när det är ont om el och speciellt när det är kallt och effektsituationen är besvärlig. Men det syns inte på elräkningen att han använder mycket el just när effektsituationen är svår.

Man kunde ha en elmarknad där kostnaden tas ut av den som orsakar kostnaden. Den som har en hög konsumtion vid tillfällen då det är ont om el orsakar egentligen hela kollektivet stora kostnader. Det är den personen som gör att nya kraftverk måste byggas. Vi vet att nya kraftverk är dyra. Om elmarknaden fungerade väl borde alltså effektuttag vara dyrare när det är ont om el än effektuttag när det är mindre ont om el.

Jag undrar om näringsministern har några funderingar på hur vi kan reformera elmarknaden så att det tydligare avspeglas i kostnader hur man tar ut sin el. Det borde vara dyrare för konsumenter av direktverkande el, så att de inte subventioneras av kollektivet, vilket händer nu. Det är där-

för som regeringen ska utreda ett förbud. Det vore bättre om marknaden såg till att de här investeringarna inte var lönsamma. Jag undrar om näringsministern tänker göra någonting åt den delen.

Jag undrar också hur det går med funderingarna på att de icke-elintensiva företagen ska belastas med energiskatt. De har ju visat sig vara elslösande. Det är ett svårt problem.

Anf. 87 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Får jag först göra det konstaterandet, som jag sade tidigare, att Sverige i dag har den näst efter Österrike högsta andelen el från förnybara energikällor i hela EU. Enligt kommissionens statistik hade Sverige år 1997 den högsta elproduktionen från förnybara energikällor inom EU. Sverige producerade då 72 terawattimmar, vilket motsvarar över 20 % av den totala förnybara elproduktionen i EU. Då talar vi om vattenkraften, inte om kärnkraften.

När det sedan gäller diskussionen om att sätta upp ett kärnkraftverk till, den femte reaktorn, i Finland är det nog lång väg innan man har kommit dit. Det ska planeras, miljöprövas och framför allt undersökas om det är ekonomiskt möjligt, så jag väntar med mina synpunkter där.

Får jag sedan ta upp frågan om Vattenfall och statens roll som ägare. Jag vill först konstatera att som ägare bestämmer staten de övergripande målen för företagets verksamhet. Vattenfall har som huvuduppgift att på ett effektivt sätt producera och leverera el till sina kunder. Detta ska ske på ett affärsmässigt sätt, vilket innebär att företaget ska uppfylla marknadsmässiga avkastnings- och utdelningskrav i sin affärsverksamhet. Den operativa verksamheten är bolagets styrelses och ledningens ansvar. Denna beslutsordning gäller såväl privata som helt eller delvis statligt ägda företag.

Jag kan också ta upp frågan om att tvångsförflytta en sorbisk minoritet. Det är naturligtvis utomordentligt allvarligt. Jag vill ändå göra det konstaterandet att brunkolsutvinningen, och hur den görs, rör tysk energipolitik och tysk lagstiftning. Det är resultatet av en tysk politisk överenskommelse och godkänt av berörda myndigheter. Jag har inga synpunkter på Tysklands energipolitik.

Som ägare ska den svenska regeringen se till att de statliga bolagen följer gällande lagstiftning och befinner sig väl inom de ramar som lagen anger. Lagstiftningen är ytterst ett uttryck för ett samhälles värderingar och moral. Jag utgår från att Vattenfall följer gällande regler och lagstiftning i Tyskland.

När vi sedan talar om huruvida det är rimligt att ett svenskt företag går in och gör ingrepp i naturen – eldning av brunkol är, som sagt var, inte speciellt miljövänligt – vill jag konstatera att all energiutvinning innebär ingrepp i naturen. Kraftverk måste byggas i älvar, vindkraftverk vid kuster osv. Det är tyvärr i dag oundvikligt.

VEAG, som förbränner kolet, har världens modernaste brunkolseldade anläggningar. Utsläppen befinner sig under den gräns som tysk lagstiftning och EG-direktiven anger. Exempelvis har man minskat koldioxidutsläppen med 51 % och svavelutsläppen med 92 %.

Tyskland, och t.o.m. dess förbundskansler Schröder, har uttalat sig mycket positivt när det gäller att just Vattenfall är en stor operatör på

området. Det finns alltså inget annat än applåder från den tyska regeringen i detta avseende.

Anf. 88 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag inser givetvis också, precis som näringsministern, att all energiproduktion kan innebära ingrepp i naturen och ingrepp i förutsättningarna för vissa människors sätt att leva och vara. Men jag är ändå bekymrad över läget och över det anseende som Sverige får som miljönation genom omväxlingen när det gäller energipolitik. Det råder som jag ser det ingen tvekan om att det finns ett samband mellan beslutet om avvecklingen av kärnkraften i Sverige och Vattenfalls engagemang i brunkolsbrytningen i Tyskland. Att sedan den tyske förbundskanslern ser det som positivt att ett svenskt företag går in innebär ju egentligen bara att han slipper se tyska företag ta de konflikter som detta innebär. Jag kan därför i och för sig ha förståelse för den uppfattning som Schröder har i det här sammanhanget.

Jag tycker att det är allvarligt för svenskt förtroende när det gäller miljöfrågan att Sverige växlar om när det gäller energipolitiken. Energipolitiken är ju en sådan viktig faktor just ur miljösynpunkt.

Jag ställer frågan: Hur ska den svenska miljöministern agera i EU när han nu möter sina kolleger och ska ta upp frågan om fossila bränslen? Den svenska miljöministern får ju faktiskt ta på sig solglasögon om han ska kunna titta kollegerna i ögonen och diskutera avvecklingen och förändringen i energipolitiken och hur man ska växla bort från en fossilbaserad energiproduktion. Det är ju ändå detta det handlar om: Ett svenskt företag som staten är engagerad i går in i en mycket storskalig verksamhet när det gäller energiproduktion baserad på brunkolsaktivitet. Detta tror jag kommer att skada tilltron till den svenska miljöpolitiken framöver.

Det intressanta är att enligt energiöverenskommelsen 1977 sägs det att Vattenfall ska vara ett verktyg i omställningen av energisystemet i uthållig riktning. Anser näringsministern att brunkolsbrytning i stor skala är en sådan omställning i miljövänlig riktning? Det är ju det som Vattenfall sysslar med för närvarande.

Det råder väl ingen tvekan om att det engagemang som svenska Vattenfall har i brunkolsbrytningen i Tyskland inom ramen för den handel med el som bedrivs mellan länderna i dag – och som jag bejakar i stor utsträckning – kommer att innebära att Sverige importerar den elen samtidigt som vi lägger ned de svenska kärnkraftverken, som miljömässigt är betydligt bättre om vi ser det ur koldioxidsynpunkt.

Jag tycker att detta är en utomordentligt viktig fråga i sammanhanget. Hur ser miljöministern på denna faktor, dvs. att vi i Sverige blir beroende av importerad elproduktion samtidigt som vi avvecklar kärnkraften? Det är ju en elproduktion som i stor utsträckning är baserad på fossila bränslen och brunkol.

Det intressanta är att om vi ska ersätta Barsebäck 1 med kolbaserad produktion utifrån den nyaste tekniken, som näringsministern hänvisar till, så motsvarar de ökade utsläppen dem från en miljon moderna bilar med den bästa rening som vi har för närvarande, eller motsvarande tre och en halv miljoner ton koldioxid. Även om Vattenfall har en hög ambition när det gäller reningsteknik av brunkolsanvändning så hamnar vi

Anf. 89 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Jag vill gärna understryka den senaste talarens funderingar kring Vattenfall, även om vi inte drar samma slutsats av det hela. Vattenfall skulle ju vara en viktig part i omställningen av energisystemet, och det har företaget de facto inte varit enligt mitt sätt att se det.

Jag fick inga svar på mina tidigare frågor till näringsministern, men jag fortsätter ändå, och ställer ett par frågor till.

Den första frågan gäller certifikaten. Det handlar nämligen enbart om elproduktion och har inte med den övriga energiproduktionen att göra. Vi har en stor möjlighet att spara el genom t.ex. solvärme, som egentligen är kommersiellt gångbart nu. Men människor vet inte om det, och därför fungerar det inte. Dels skulle det behövas informationsinsatser, dels skulle det behövas att staten hjälper till på något sätt med finansieringen när människor bygger sina hus. De har inte råd att bygga långsiktigt, utan tenderar att ta direktverkande elvärme för det är det billigaste på kort sikt. Om de hade en långsiktig möjlighet att investera skulle de t.ex. kunna sätta in solvärme. Det skulle löna sig i längden.

Detta har med lånens konstruktion att göra, och jag undrar om näringsministern har några tankar kring detta. Hur skulle man kunna göra investeringsmöjligheterna förståeligare för de människor som bygger hus så att de kan bygga mer långsiktigt?

Staten skulle ha möjlighet att föregå med gott exempel genom att sätta t.ex. solvärme eller solceller på offentliga byggnader. Är det någonting som näringsministern tycker vore en bra idé att ägna sig åt?

Anf. 90 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Låt mig börja med detta att ett svenskt företag bryter brunkol i Tyskland. Det är inte så att tyskarna applåderar att det är ett svenskt företag därför att de slipper ha ett tyskt företag – det är jag övertygad om att interpellanten här också förstår. Det är mer retorik. Jag tror inte att man bryr sig om ifall det är ett amerikanskt, tyskt eller danskt företag, utan det handlar om att just detta svenska företag, Vattenfall, är ett företag som är känt för och även har visat att man satsar och investerar mycket i miljön.

Som jag tidigare sade har man minskat koldioxidutsläppen med 51 % och svavelutsläppen med 92 %. Man säger här att Tyskland ska sluta att bryta brunkol, när 60 % av dess elproduktion kommer från fossila bränslen. Det vore att mer eller mindre mörklägga Tyskland, och det har väl ingen tänkt sig. Oberoende av vem som bryter kolen så ska den brytas, men den ska brytas på ett miljömässigt riktigt sätt.

I den svenska energipolitiken är vår linje att vi i huvudsak ska ersätta kärnkraften med en inhemsk förnybar elproduktion. Det är inte så att vi ska lägga ned kärnkraften nu och köpa kolbaserad el, utan vi ska satsa på inhemskt. Det står också tydligt och klart i propositionen. Det är den linjen som har gällt för Barsebäck 1 och som kommer att gälla för Barsebäck 2 och framdeles när vi ska ersätta kärnkraften.

*Svar på
interpellationer*

Jag vill också påstå att Vattenfall tar ett stort ansvar när det gäller energiproduktion kopplad till miljön, och det är ändå det som är det viktiga i detta sammanhang.

Propositionen handlar om att vi nu ska bygga ut förnybara energikällor. Vårt mål är att vi ska öka mängden produktion med ungefär 10 terawattimmar på 8 år, och helst med 15 terawattimmar på 12 år. Det är ändå ungefär 10 %. I dag har vi en produktion på ungefär 150 terawattimmar.

Det som vi gör skiljer sig något från vad Moderaterna gör. Moderaterna har i någon mening samma mål som socialdemokratin när det gäller att vi ska ha billig energi till industrin och att industrin ska kunna konkurrera. Vi ska också ha en hög nivå när det gäller miljön etc. Vi ska kunna investera i ny produktion. Men just när det gäller att investera i ny produktion så har inte Moderaterna några idéer alls, utan bara en låt-gå-princip. Ni har något förslag om *benchmarking* av nätsystem eller något liknande.

Det viktiga är att vi säger att kärnkraften inte är evig. Den kommer att läggas ned. Den har sin tekniska och ekonomiska livslängd. Därför föreslår vi också den tyska modellen för en avveckling där det ges tid för planering att göra detta och ersätta den med inhemsk förnybar produktion. Därför kan man inte blanda ihop vad som sker i Tyskland med vad som sker här. Det är deras energipolitik. Här råkar det vara ett svenskt företag som utför detta på ett utomordentligt bra sätt.

Anf. 91 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Det vore mig främmande att försöka dirigera tysk energipolitik. Det var inte därför jag ställde interpellationen till miljöministern. Vad jag däremot reagerade mot var att ett svenskt statligt företag går in och engagerar sig i ett land och i en energiproduktion som vi själva i Sverige inte vill ställa upp på. Miljöfrågan är gränsöverskridande. Det är det som är allvarligt.

Till sist skulle jag, utifrån det svar som jag har fått på min interpellation, vilja fråga näringsministern om han anser att Vattenfalls engagemang i den tyska brunkolsbrytningen är en miljöstatsning. Den nya tekniken kan väl även andra tillämpa? Det är väl inte enbart Vattenfall som kan tillämpa den? Även om man utgår från den nya tekniken när det gäller elframställningen av brunkol, så motsvarar nedläggningen av Barsebäck ungefär 1 000 bilar. Det är också viktigt att betona att här får vi en stor andel nya utsläpp.

Vi i Moderaterna har ingen annan uppfattning än att vi också ska satsa på förnybar energi. Men vi måste givetvis göra det med förnuft och i den takt som den kan ersätta den nuvarande kärnkraften. Vi menar att regeringens politik inte är realistisk i de här sammanhangen. Vi kommer att hamna i ett interregnum när det gäller vårt energibehov. Det kommer att innebära ökade kostnader för konsumenterna samtidigt som det innebär en påfrestning på miljön. Det vill vi inte ställa upp på, fru talman.

Anf. 92 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! För det första inför vi gröna certifikat. Det innebär att vi nu satsar på förnybar energi på marknadens villkor. Det handlar om biobränsle, sol och mindre vattenkraft, för att nämna några.

För det andra har vi utsett en förhandlingsman som förhandlar med basnäringarna, dvs. de industrier som kräver en mycket stor del av vår energi, för att få ned den genom miljöåtgärder och effektivare teknologi. Det har hittills varit mycket framgångsrikt.

För det tredje börjar vi nu föra en diskussion med kärnkraftsindustrin om att avveckla kärnkraften på sikt. Det innebär att kärnkraftsindustrin, enligt den tyska modellen, tar över ansvaret. De får producera en viss mängd. Det innebär att de både kan investera och lägga ned, men efter en viss tid planar kärnkraften successivt ut.

För det fjärde tittar vi nu på utsläppsrikt.

Detta innebär att vi sammantaget har en strategi för hur vi ska möta framtiden. Det är viktigt. Hittills har vi faktiskt klarat detta mycket väl, och det kommer vi att göra i fortsättningen också.

Sedan gällde det frågan om megawatt, dvs. att konsumenten skulle drabbas hårdare när det finns en liten mängd energi på grund av kall vinter. Det skulle bli ett högre pris. Det har vi inte för avsikt att införa. Vi gillar inte det.

Generellt kan jag säga att regeringen följer utvecklingen när det gäller solenergi, jordvärme etc. Jag tror att dessa frågor kan få en väldigt stor betydelse. Vi följer detta och stimulerar forskning och utveckling på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på interpellation 2001/02:472 om regelkrångel

Anf. 93 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Karin Falkmer har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att öka intresset för regelförenkling inom Regeringskansliet, samt vad jag avser att göra för att minska regelkrånglet och göra den svenska regelfloran mer småföretagsvänlig.

I sin fråga refererar Karin Falkmer bl.a. till Småföretagsdelegationens förslag. Karin Falkmers fråga om varför regeringen inte har genomfört samtliga Småföretagsdelegationens förslag återkommer gång på gång i frågor och interpellationer. Vid varje tillfälle har jag redogjort för vad regeringen har gjort, varför det tar tid att genomföra en stor del av förslagen och varför regeringen av olika anledningar har valt att inte prioritera en minoritet av förslagen, t.ex. att varje bibliotek ska ha Internetanslutna datorer. Regeringen har följt upp förslagen och vidtagit de åtgärder som vi anser nödvändiga.

Jag tänkte även kort kommentera den OECD-studie som Karin Falkmer nämner i sin fråga. Studien presenterades 2001 och beskriver företagens administrativa kostnader för att följa skatte-, arbetsmarknads- och miljölagstiftningen i elva olika länder. Av studien framgår att Sverige befinner sig någonstans i mitten vad gäller administrativ börda. Resultatet varierar beroende på vilket mått som används. Mätt i kostnad per anställd ligger vi sämre till för de mellanstora företagen, dvs. företag med 50–200 anställda. I procent av BNP eller i förhållande till företagets omsättning ligger dock Sverige bra till.

När det gäller Simplex är verksamheten fr.o.m. innevarande år inte längre ett projekt utan en del av den reguljära verksamheten. Förutom att Simplex granskar alla nya och ändrade regelförslag bedriver man även ett långsiktigt attitydförändringsarbete, som bl.a. omfattar råd och stöd till samt utbildningar av regeringstjänstemän och myndighetspersonal. Simplex uppgift är även att initiera förslag till förenkling av befintlig lagstiftning. I detta arbete fyller arbetsgruppen för regelförenkling en viktig uppgift. Tillsammans med arbetsgruppen, som består av företrädare för näringslivsorganisationerna och småföretagare, för regeringen en kontinuerlig dialog angående det fortsatta regelförenklingsarbetet. Som jag har nämnt i tidigare svar har regeringen bl.a. tillsatt olika utredningar och vidtagit ett antal åtgärder för att förbättra informationen för småföretagare och underlätta kontakten med myndigheterna, t.ex. genom IT-lösningar.

Det är viktigt att påpeka att regelförenklingsarbetet är en angelägenhet för hela Regeringskansliet. För att markera detta har bl.a. statssekreterargruppen med särskilt ansvar för arbetet med regelförenkling intensifierat sitt arbete. Gruppen, som består av statssekreterare från Justitie-, Finans- och Näringsdepartementet, har bl.a. beslutat om de särskilda rutiner som ger Simplex den särställning som gruppen har inom Regeringskansliet i dag. Statssekreterargruppen beslutade även om de uppdrag som gavs till sex myndigheter i höstas om att inkomma med förenklingsförslag.

Att förenkla tillvaron för småföretag är ett långsiktigt arbete där det gäller att utveckla bra metoder för ändamålet. Detta är inte unikt för Sverige. Olika länder arbetar på olika sätt och vi har mycket att lära av varandra. Regeringen följer därför noga vad som händer i andra länder och har regelbundna erfarenhetsutbyten, bl.a. träffas EU-ländernas regelförenklingsansvariga två gånger per år. Simplex har även bilaterala erfarenhetsutbyten med sina kolleger i övriga länder. Jag kan i detta sammanhang nämna att Norge nu inför en Simplexfunktion inom sin motsvarighet till Näringsdepartementet. Man har insett det långsiktiga värdet av en granskningsfunktion.

Avslutningsvis vill jag betona vikten av att kvantitativt kunna följa upp och utvärdera regelförenklingsarbetet. Regeringen kommer därför att utveckla en svensk modell i nära samarbete med näringslivet för att mäta administrativ börda i företagen. Det är viktigt att regering och näringsliv är överens när det gäller mätmetoder innan nya mål sätts för det fortsatta arbetet med att förenkla reglerna. Det är ett arbete som jag avser att driva vidare med oförminskad kraft.

Anf. 94 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag tackar näringsministern för svaret. Trots många fagra ord under snart åtta år med socialdemokratisk regering är den allmänna meningen bland svenskar i allmänhet och bland företagare att regeringen har misslyckats med näringspolitiken. En Temoundersökning visade för två månader sedan att tilltron till företagarklimatet blivit sämre från en redan låg nivå. 3 av 4 företag i vårt land upplever att regelbördan ökat under senare år.

Bennettrapporten, som presenterades nyligen, pekar bl.a. på det olösta problemet med regelkrånglet som en del av det otillfredsställande företagsklimatet. Det är inte konstigt att antalet företagare minskat och att antalet nyföretagare är rekordlångt. Det är inte heller konstigt att färre och enklare regler är ett ständigt återkommande krav från landets företagare.

Interpellationssvaret föranleder en del frågor, som jag vore tacksam om näringsministern ville lyssna på. I interpellationssvaret påstår näringsministern helt utan förbehåll att Simplex granskar alla nya och ändrade regler. Var finns då Simplexanalysen avseende förslaget om nya ändrade regler om offentlig upphandling, ett förslag som är direkt småföretagarnegativt? Var, Björn Rosengren, kan jag ta del av den konsekvensanalysen?

När Simplexgruppen havererade avgick dess ordförande med orden: Jag hade räknat med att stänga pannan blodig men inte att avlida på min post. – Han hade tröttnat på det interna motståndet och den interna byråkratin. När näringsministern nu påstår att det finns ”särskilda rutiner som ger Simplex den särställning som gruppen har inom Regeringskansliet” undrar jag: Om avsikten är att Simplex ska ha en särställning, varför var då en av Björn Rosengrens första åtgärder som ansvarig minister för Simplex att ta ifrån Simplex dess organisatoriska status som egen enhet?

Näringsministerns betoning av vikten av att kvantitativt kunna följa upp och utvärdera regelförenklingsarbetet låter närmast patetisk. Björn Rosengren säger: ”Regeringen kommer därför att utveckla en svensk modell, i nära samarbete med näringslivet, för att mäta administrativ börda i företagen.” Detta, Björn Rosengren, betyder att ingenting i denna väg, trots alla årens diskussioner om denna sak, har utvecklats eller ens varit föremål för ett utvecklingsarbete.

Varför har metoder för att kvantitativt kunna följa upp och utvärdera regelförenklingsarbetet inte utvecklats under hittillsvarande tre och ett halvt år med Simplex? Är inte detta en metod som borde finnas sedan länge, även avssende annat regelarbete än det som berör de mindre företagen?

Björn Rosengren! Hur avser regeringen att mäta sitt för två år sedan uppställda luddiga treårsmål för regeringsarbetet?

Anf. 95 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Låt mig börja med att ta upp den Temoundersökning som Karin Falkmer hänvisade till. Jag är faktiskt lite tveksam till vad den undersökningen egentligen visar.

Undersökningen omfattar 1 100 intervjuer med svenskar som är 16 år eller äldre. Intervjuerna har genomförts per telefon, och av de 1 100 är 73 företagare. Som Karin Falkmer säger visar svaren när det gäller samtliga tillfrågade att något färre än tidigare tycker att företagsklimatet är gynnsamt, 31 % i augusti 2001 och 27 % år 2002. Samtidigt har dock andelen som tycker att företagsklimatet är ogynnsamt sjunkit från 33 % i augusti 2001 till 28 % år 2002.

Bland de tillfrågade egenföretagarna upplevs företagsklimatet i dag som gynnsamt av 22 %, att jämföras med 24 % 1999. Samtidigt upplevs företagsklimatet i dag som ogynnsamt av 45 % mot 53 % år 1999.

När man läser den här Temoundersökningen måste man konstatera att regeringen har lyckats ganska väl. Så kan man använda statistik och

undersökningar. Går man lite djupare, som jag nu gjort, visar det sig dock att de företagare som tillfrågades tyckte att det hade blivit bättre, och det var väl en poäng.

Likväl har Sverige ett bra företagsklimat, trots vad var och varannan moderat riksdagsman interPELLerar om här i riksdagen. Jag måste säga att jag inte är djupt imponerad över detta.

Jag har mött den här debatten tidigare i dag, och jag kan konstatera att det svenska näringslivet likväl fungerar ganska bra:

Likväl är det så att vi har hanterat ungefär 70 % av Småföretagsdelegationens förslag.

Likväl är det så att vi startar en mängd olika företag i Sverige.

Likväl är det också så att många av de här företagen utvecklas och går bra.

Mycket kan göras bättre, och låt oss då tala lite just om Simplex.

Det är ändå så att Simplex har lyckats väldigt väl. Det är också så att Simplex har en särställning i regeringen. Anledningen till hopslagningen var att vi hade väldigt svårt att skilja mellan vad som är en regel och vad som är något annat som ska åtgärdas i näringslivsklimatet.

Den som pläderade för detta var Gunvor Engström, som då jobbade på Näringsdepartementet och som nu är verkställande direktör på Företagarnas Riksförbund. Jag har stort förtroende för henne. Hon argumenterade väl för detta, och jag tyckte att det var riktigt att man inte kan skilja mellan en liten regel och en stor regel och hantera dem olika. Reglerna hör ihop.

Som jag uttalat har Simplex en stark särställning. Det är ett organ som ska sortera och gå igenom alla förslag oberoende av vilket departement de kommer ifrån. Därför har vi också en samordningsgrupp med inriktning både mot näringslivet och mot arbetet i Regeringskansliet. Det är i första hand Justitiedepartementet, Finansdepartementet och Näringsdepartementet som berörs av detta.

Anf. 96 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag fick inte svar på två av mina ställda frågor. Jag hoppas att näringsministern besvarar dem i nästa inlägg.

Vi kan kivas om olika mätningar av företagarklimatet, men den mest kända internationella studien av nyföretagande, *Global Entrepreneurship Monitor*, visar att Sverige kommer på en mindre hedrande 24:e plats bland 29 undersökta länder vad avser andel av befolkningen som är engagerad i aktiviteter kring företagande. Samtliga övriga nordiska länder har långt bättre placeringar. De bakomliggande anledningarna är flera, och regelkrånglet är en viktig orsak.

Näringsministern säger i interpellationssvaret att Simplex bedriver ett långsiktigt attitydförändringsarbete, som bl.a. omfattar råd och stöd samt utbildningar av regeringstjänstemän och myndighetspersonal. Negativa attityder till företagande utgör hinder för näringslivets utveckling. Det medger nu näringsministern, men vad är det som har skapat denna negativa attityd om inte ett långt socialdemokratiskt och företagarfientligt regeringsinnehav?

Näringsministern pekar i sitt svar på att regeringen tillsatt olika utredningar. Det stämmer. De senaste 91 månaderna har den socialdemokratiska regeringen tillsatt 993 utredningar. 114 av dessa ligger inom

näringsministerns ansvarsområde. Många av utredningarna följer regeringen inte upp, t.ex. Regionalpolitiska utredningen. Andra utredningar förlängs eller läggs ned utan att man gör någonting i sak.

Att regelförenkling har utretts i Småföretagsdelegationen vet alla. Alla vet också vad som har hänt. Det har inte förändrat bördorna för företagen. Det är det viktiga i den här frågan, näringsministern.

När det gäller Simplex vill jag säga följande, efter åtta år med Socialdemokraterna. Regeringens regelförenkling havererade innan den ens kom i gång. Sedan har regeringen själv krånglat till och hindrat regelförändringsarbetet.

Organisatorisk form har ändrats fyra gånger. Namn har ändrats fyra gånger. Ansvarig statssekreterare har ändrats sex gånger. Ansvarig minister har bytts en gång. Minst fyra s.k. nystarter av regelförenklingsarbetet har gjorts. Vi har hört många fagra ord utan synbara resultat.

Småföretagsdelegationen har mest blivit en kuliss. Förslagen har hamnat i utredningar eller inte genomförts. Ungefär 12 % är genomförda enligt den socialdemokratiska rapporten om företagarklimatet som kom för inte så länge sedan. Småföretagarna har inte märkt någon lättnad av regelbördan. Det är detta som är problemet, näringsministern.

Om näringsministern får fortsätta efter valet, vilken garanti finns då för att Simplex inte kommer att fortsätta förändras och ryckas upp och bli föremål för nystarter? Varför gör inte näringsministern som i England och ser till att regelförenklingsenheten får tyngd, kraft och en självständig ställning?

Anf. 97 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag trodde inte att vi skulle göra någon allmän bedömning av politiken. Jag tycker i så fall att mitt läge är ganska gott. Här talas om åtta år med Socialdemokraterna och att allt har havererat, gått åt skogen.

När vi tog över 1994 hade vi ett budgetunderskott på över 200 miljarder. Vi hade en öppen arbetslöshet på nästan 10 %.

I dag har vi goda statsfinanser. De hör till de bättre i Europa. Den öppna arbetslösheten ligger i dag på 3,8 %. Det är den lägsta siffran sedan tio år tillbaka. Jag tycker att ni moderater ska vara lite försiktiga. Ni höll på att köra detta land i sank totalt. Nu har vi rättat upp det.

Vad uppehåller ni er kring? Jo, Simplex. Ni säger att det inte har gått riktigt bra. Jag vill ändå påstå att det faktiskt går väldigt bra när det gäller regelförändringarna och den verksamhet som Simplex har dragit i gång. Vi för en dialog med Företagarnas Riksförbund och framför allt Svenskt Näringsliv. Men man löser inte detta på en dag. Vi har gjort mycket.

Jag ska be att få återkomma till frågan om mätmetoder.

Eftersom jag har en minut kvar ska jag nämna några källor när det gäller olika bedömningar. Efter nedgång 98/99 steg antalet nystartade företag igen år 2000 och nådde en ny rekordnivå. Sammanlagt startade 39 520 företag vilket är 14 % fler än 1994. Det var inte så dåligt.

Under 2001 har antalet nystartade företag sannolikt minskat. Det har helt att göra med den konjunkturella situationen. Det finns indikationer på att nyföretagarkurvan pekar uppåt i början av 2002, enligt ITPS.

Möjligheten till ökad tillväxt är, som sagt var, intimt förknippad med förmågan att utnyttja ny teknologi och utveckla nya produkter. Satsning

på forskning och utveckling, framför allt inom kunskapsintensiva sektorer, är en av de viktigaste indikatorerna på ett bra företagsklimat. Sverige investerade 1999 mest av alla OECD-länder i forskning och utveckling. Tre fjärdedelar av pengarna satsas inom näringslivet. Andelen forskning i förhållande till arbetskraften är hög i Sverige, allt enligt OECD.

I en jämförelse av olika länders konkurrenskraft från International Institute for Management and Development 2002 bedöms 49 länder efter 314 kriterier. Avsikten är att rangordna länderna efter förmågan att skapa en miljö för uthålliga och konkurrenskraftiga företag. Ungefär en tredjedel av kriterierna baseras på en opinionsundersökning bland 4 000 företagsledare världen över. Sverige har avancerat i konkurrenskraft från nittonde plats år 1997 till elfte plats 2002.

Vi kan ta frågan om innovationsligan. Där ligger Sverige etta, t.o.m. före USA. Den internationella näringslivsorganisationen World Economic Forum publicerar årligen en rapport om tillväxtutsikterna i 75 länder. Den senaste rapporten har sammanställts av ekonomer vid det amerikanska Harvarduniversitetet. Länderna rangordnas både efter förmågan att utnyttja aktuella resurser för att skapa välbefinnande och efter potentialen för tillväxt fem år framåt i tiden. Sverige har avancerat i rangordning både när det gäller globalt konkurrenskraftsindex från sjunde till sjätte plats och tillväxtindex från tolfte till nionde plats. Jag kan fortsätta på punkt efter punkt.

Som jag har sagt tidigare i dag, vill man inte lyssna på mig eller på interpellanten kan man lyssna på andra som gör bedömningar.

Anf. 98 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Det stämmer att vi toppar i forskning och utveckling och patent. Men det blir inga företag av det. Det är det som är problemet. Där är näringsklimatet skulden.

Näringsministern har inte svarat på min fråga om var jag kan hitta konsekvensanalyser när det gäller offentlig upphandling, inte heller när det gäller mätmetod. I stället går näringsministern i bräsch för att klaga på att moderater klagat över att företagsklimatet är dåligt. Det är inte bara moderater som gör det. Det är inte vi som har hittat på att näringsklimatet är dåligt.

”För krångligt att vara småföretagare” är en artikel som Mona Sahlin har skrivit. ”Företagarpolitiken en katastrof” är ett uttalande av en f.d. medarbetare på näringsministerns departement, en som är verkligt insatt i vad som händer på departementen. ”Ett helvete att driva företag” – ursäkta, fru talman – skriver Michael Treschow. Företrädare för företagen i Västmanland, Södermanland och Örebro län har gått ut och begärt de två näringsministrarnas avgång beroende på att ingenting har hänt som förbättrat villkoren för företagande i Sverige.

Näringsministern borde vara bekymrad över att så få företag startas i Sverige med anledning av alla dessa patentansökningar, att forsknings- och utvecklingsinsatserna ger så liten effekt i tillväxt av företag och att nyföretagandet är så lågt.

Vad kommer näringsministern att göra för att se till att det blir enklare för företagare att bedriva verksamhet i Sverige?

Anf. 99 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Likväl har 39 520 företag startat under 2000 vilket är 14 % fler än 1994. Likväl har Sverige ett utomordentligt bra företagsklimat om vi jämför oss med andra länder. Likväl kan det bli bättre. Det är min och regeringens roll att se till att det kommer att bli bättre. Vi tar bit för bit.

Avslutningsvis ska jag svara på några frågor. Det tar tid att utveckla mätmetoder. Andra länder har fått kritik för att de inte har valt tillräckligt bra metoder. Det gäller exempelvis Danmark och Holland. Vi vill välja en bra metod som passar för svenska förhållanden. När vi startade för tre och ett halvt år sedan fanns få metoder att utgå från.

I propositionen som föregick lagen om offentlig upphandling finns en konsekvensanalys. Det finns alltså att läsa i propositionen. Det trodde jag att interpellanten var medveten om.

Får jag avslutningsvis tacka för debatten. Den har varit spännande om än inte alltid så saklig, dock självklart från min sida. Vi har tagit fram en skrift som heter *Produktionsplats Sverige – fakta om det svenska näringslivsklimatet*. Vi tar där upp frågor som har med makroekonomi att göra, överskott i de offentliga finanserna. Vi har tagit upp frågor som handlar om skuld och inflation. Vi visar räntekurvor. Vi har tittat på tillväxt, skattekvot, arbetskraftens sammansättning och kompetens etc. Vi kan bara konstatera att Sverige ligger mycket bra till. Detta är fakta.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på interpellation 2001/02:474 om resegarantin

Anf. 100 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Petra Gardos har frågat näringsminister Björn Rosengren vad han avser att göra för att lösa resegarantifrågan på ett sådant sätt som inte hämmar svenskt småföretagande och inte heller drabbar konsumenterna.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Syftet med resegarantilagen (1972:204) är att ge konsumenterna ett skydd mot förluster de kan drabbas av om ett reseföretag får svårigheter med att betala sina skulder. Därför ska de företag som anordnar eller förmedlar resor som omfattas av lagen ställa säkerhet för sin verksamhet. Resegarantilagen bygger i stora delar på EG:s paketresedirektiv (rådets direktiv 90/314/EEG).

Regeringen har nu, som Petra Gardos påpekat, föreslagit riksdagen att resegarantilagen även ska tillämpas på paketreseliknande resor (prop. 2001/02:138 *Utökad resegaranti för konsumenter*). Ett sådant förstärkt konsumentskydd är mycket angeläget, eftersom det har blivit allt vanligare att konsumenter sätter ihop sina egna resor i stället för att köpa färdiga paketresor. Denna trend har förstärkts ytterligare genom att man numera kan köpa resor på Internet.

Den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde är också angelägen eftersom den bidrar till att skapa en förbättrad konkurrensneutralitet i resegarantisystemet. Resegarantilagens nuvarande tillämpnings-

Prot. 2001/02:113

27 maj

Svar på
interpellationer

område innebär nämligen en risk för att vissa reseföretag medvetet försöker kringgå lagstiftningen genom att marknadsföra separata tjänster, t.ex. flyg och hotell var för sig. Eftersom dessa företag i dag inte behöver ställa någon resegaranti vinner de konkurrensfördelar.

Regeringen föreslår dessutom att de minimibelopp på 50 000 respektive 200 000 kr, som gäller i dag, tas bort. Enligt gällande rätt krävs det särskilda skäl för att Kammarkollegiet ska kunna bestämma resegarantins storlek till ett lägre belopp. Minimibeloppens avskaffande kommer att skapa ett mer flexibelt garantisystem och bör leda till att säkerheten i flera fall kan fastställas till lägre belopp än vad som är möjligt i dag. Detta innebär kostnadssänkningar för framför allt de små företagen i resebranschen.

Regeringens lagförslag innebär också att rättssäkerheten stärks för reseföretagen. De kommer nämligen att kunna överklaga Kammarkollegiets beslut i ärenden om ställande av säkerhet till domstol.

Frågan om garantisystemets utformning har övervägts i flera utredningar och lagstiftningsärenden. Bl.a. har alternativa fond- och försäkringslösningar diskuterats. I en proposition (prop. 1995/96:182 *Stärkt konsumentskydd i resegarantilagen*) som överlämnades till riksdagen 1996 gjorde regeringen bedömningen att inte gå fram med det förslag om en fondkonstruktion som utarbetats av en arbetsgrupp inom Civildepartementet. Ett avgörande skäl för regeringens ställningstagande den gången var resultatet av remissbehandlingen, där företrädare för både stora och små reseföretag hävdade att det svenska resegarantisystemet står sig väl i jämförelse med andra länders system.

Den nu aktuella Resegarantilagsutredningen kom fram till att det nuvarande systemet i huvudsak bör bibehållas. Utredningen presenterade inte några alternativa förslag i form av exempelvis en fond- eller försäkringslösning. En övervägande majoritet av remissinstanserna delade utredningens bedömning eller lämnade den utan invändning. Regeringen har därför inte föreslagit några förändringar av garantisystemet. Men jag kan försäkra Petra Gardos att jag noga kommer att följa utvecklingen och ta initiativ till att på nytt se över utformningen av systemet om det skulle behövas.

Anf. 101 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Jag tackar så mycket för svaret.

Jag tycker att det är bra att det finns en resegarantilag. Den kritiserar eller ifrågasätter jag inte, utan kritiken gäller snarare hur det nya lagförslaget ser ut med tanke på de små företagen.

Enligt min mening binder resegarantin mycket kapital utan att den utnyttjas. Det är alltså det jag ifrågasätter. Låt mig ta ett exempel.

En kvinna startade på äldre dar, som hon själv uttrycker det, ett företag som arrangerar trädgårdsresor både inom Sverige och i Europa. Trädgårdstrenden, liksom upplevelsetrenden, växer stadigt enligt henne. Intresset för hennes resor har också ökat och är numera ganska stort.

Hon flyger med SAS, dvs. reguljärt. Ändå måste hon ha samma resegaranti som de stora charterbolagen. För fem planerade resor förra året hade hon stundtals krav på en garanti på över 800 000 kr, vilket hon tycker är ganska betungande.

Det är ganska mycket pengar för ett litet företag. Detta kan jämföras med arrangörer som My Travel, Vingresor, Always och andra, vilka har kapital som de kan avsätta för resegarantin. Apolloresor hade som mest 200 miljoner kronor deponerade på banken för resegarantin. Om någonting hade inträffat skulle det ha kostat dem 140 miljoner kronor att ta hem alla resenärer.

Vi är helt eniga om att konsumenterna självklart ska komma hem. Det vore väl illa annars. Men jag tycker inte att detta står i proportion till vad man vill åstadkomma för att skydda konsumenterna.

Jag ser inte heller att man har lyssnat på alla i samband med remissbehandlingen. Föreningen Sverige Turism har lämnat in en stor bibba som det inte har tagits någon notis om. Vi har i lagutskottet fått föredraget för oss varför man inte gjorde det. Det framkom också hur mycket företagen får betala för resegarantin.

I remissrundan ansåg Kammarkollegiet att garantibeloppet skulle vara högre än tidigare, dvs. det som nu föreslås tas bort. Med tanke på rättssäkerheten undrar jag hur rättssäker man kan vara när reseföretagen ska ställa säkerheter i form av garantibelopp.

Anf. 102 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Man kan säkert, som Petra Gardos nämner, hitta exempel på enskilda företagare som tycker att de har fått ställa alldeles för stora säkerheter jämfört med vilka risker de anser att konsumenterna kan drabbas av i den verksamhet som de erbjuder.

Det är omöjligt för mig att gå in på enskilda fall där Kammarkollegiet har gjort bedömningar. Jag kan bara konstatera att det här finns en inbyggd konflikt som det inte går att bortse från. Den handlar om att små nystartade företag inom denna bransch inte har en historia och ett namn att värna om. Därmed utgör de rimligen en större risk för den enskilde resenären. Detta måste man väga in.

Det kan visserligen tyckas som en tung ekonomisk börda för mindre företag att behöva ställa säkerheter, men om vi ska kunna garantera en viss grundläggande trygghet för våra charterresenärer och andra resenärer måste vi se till att vi kan ta hem dem om någonting händer.

Det har inträffat en del otrevliga historier tidigare, även om det är fråga om undantagsfall. Resegarantilagsutredningen tillsattes just för att vi hade erfarenheter av att systemet inte var tillräckligt bra tidigare.

Jag vill också säga, möjligtvis till glädje för småföretagare och andra som känner att systemet i dag är betungande, att förslagen till förändringar rimligen av dem måste ses som förbättringar, eller åtminstone som steg åt rätt håll.

Vi ökar rättssäkerheten. Om man tycker att man har fått ett felaktigt beslut av Kammarkollegiet kan det överklagas. Förslagen innebär också större flexibilitet jämfört med nuvarande förhållanden. Kammarkollegiet kan ta in fler faktorer t.ex. vid bedömningen av vilken sorts säkerhetskrav man ska ställa på enskilda företag jämfört med vad som gäller i det nuvarande systemet. När vi väl har fått se systemet i kraft ett tag tror jag att erfarenheterna kommer att visa sig vara väldigt goda.

Självfallet har vi lyssnat på synpunkter. Nu är jag inte riktigt medveten om hur det är med det Petra Gardos tar upp om behandlingen av ett enskilt remissvar. Vi har fått in en mängd synpunkter. Även om syn-

punkter kommer in efter remisstidens slut brukar vi försöka beakta dem. Jag känner mig fullt tillfreds med att regeringens förslag till ny resegarantilag tar till vara de goda idéer, uppslag och erfarenheter som har kommit från samtliga parter.

Anf. 103 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Också jag värnar om rättssäkerheten. Jag ska ställa mig här i talarstolen igen om några minuter och diskutera just rättssäkerheten i ett annat ämne.

Statsrådet Lejon säger att man ska värna om att konsumenterna ska kunna komma hem. Det var vi eniga om. Men det är samtidigt konsumenterna som får betala resegarantin. De pengarna kommer inte från himlen, utan den kostnaden läggs självklart på konsumenterna.

Frågan är om resorna blir så dyra att de stora bolagen därför kan bli ännu större. Då känns det som att regeringen återigen värnar om de stora bolagen. Men de små företagen och de människor som inte har fullt lika mycket pengar som alla andra som har råd att åka kommer i kläm.

Bankerna lånar t.ex. ut pengar för att täcka resegarantin till en ränta av 8 %. Pengarna sätts in på ett konto hos banken med en ränta på 2 %. Mellanskillnaden blir en kostnad för företagen, trots att pengarna aldrig lämnar banken. Dessutom kostar garantiutfästelsen 2 %.

Nystartade småföretag har självklart svårt att ställa dessa säkerheter. Det är klart att det blir konsumenten som betalar. Det tycker inte jag är bra. Jag hoppas att statsrådet också tittar på det. Statsrådet sade i sitt svar att hon självklart följer upp frågan, och det hoppas jag verkligen.

Det var inte ett litet enskilt remissvar som skickades in, utan det var en stor lunta. Det kom in före remisstidens utgång. Man kom med en mängd synpunkter som tydligen inte ens hade noterats. Det tycker jag är synd. Där fanns det enkla lösningar, och det var inte bara gnäll. Det är väldigt synd att man inte har tittat på det.

Anf. 104 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! När det gäller det sista, som jag inte var riktigt uppdaterad på förut, kan jag konstatera att vi nog har haft med också deras synpunkter i vårt arbete. Vi refererar inte i propositionen till alla remissinstanser. Det skulle bli ogörligt om många säger liknande saker. Men jag tror inte att det är något större bekymmer där. Vi har lyssnat noga på de synpunkter vi har fått.

Det är bl.a. erfarenheterna från branschen som måste vara underlaget för de förslag vi lämnar. Precis som Petra Gardos säger kommer vi självfallet från regeringens sida när vi följer upp detta att se på lagstiftningen och verkningarna av den både ur ett konsumentperspektiv och ett företagarperspektiv.

Petra Gardos säger att det känns som om vi från regeringens sida mer värnar om de stora företagen än om de små och konsumenterna. Vi har lagt fram de här förslagen utifrån perspektivet att framför allt värna konsumenterna och att se till att det blir ett konkurrensneutralt och rättssäkert system.

Jag vill nog påstå att vi har lyckats ganska väl med alla de tre målsättningarna. Konkurrensverket har t.ex. i sitt remissvar starkt betonat att förslaget som det ser ut nu lever upp till högt ställda krav på konkurrensneutralitet.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 105 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Jag behöver inte repetera vad jag har sagt. Jag hoppas på det Britta Lejon har sagt om att hon kommer att följa upp detta. Det har hon lovat. Jag hoppas innerligt att det gynnar konsumenterna och självklart också de små företagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på interpellation 2001/02:489 om yttrandefriheten

Anf. 106 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Barbro Feltzing har frågat mig vad jag tänker göra för att stärka meddelar- och yttrandefriheten för privatanställda.

Som Barbro Feltzing nämner gav jag Sören Öman i uppdrag att utreda frågan om huruvida den yttrande- och meddelarfrihet för offentligt anställda som följer av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen också bör gälla för anställda i privat verksamhet med anknytning till det allmänna. Bakgrunden till utredningsuppdraget var främst min oro över att yttrandefriheten för de anställda har försämrats i takt med att delar av offentlig verksamhet har övergått till att bedrivas i privat regi.

Enligt min mening bör privatanställda, i likhet med de offentligt anställda, ha möjlighet att exempelvis diskutera förhållandena på sina arbetsplatser utan risk för att utsättas för repressalier. Skälet till att uppdraget ändå begränsades till att avse endast verksamheter med anknytning till det allmänna var att jag anser att man först bör pröva om det är möjligt att hitta en användbar lösning för den verksamhet som är demokratiskt beslutad och finansierad.

Privatanställda kan i och för sig alltid fritt berätta för t.ex. företrädare för massmedier om brott eller andra allvarliga missförhållanden i arbetsgivarens verksamhet. Lagen om skydd för företagshemligheter ger dem en sådan rätt. Privatanställda kan också fritt berätta om sådant som inte kan skada arbetsgivaren, exempelvis personliga åsikter i samhällsfrågor. Men när det gäller sådant som kan skada arbetsgivaren har arbetstagaren däremot som regel inte den friheten på grund av den lojalitetsplikt som följer av ett anställningsavtal. Att helt likställa de privatanställda med de offentliganställda låter sig därför inte utan vidare göras. Detta har ju också kunnat konstateras när man i tidigare utredningar har sett närmare på den här frågan. Förutom de svårigheter som utredarna har haft att finna lämpliga vägar som ger privatanställda meddelarfrihet har även remissinstanserna haft allvarliga invändningar mot de förslag som utredarna lämnat.

Trots detta var jag ändå beredd att överväga att – vad gäller yttrandefrihet och meddelarfrihet – likställa privat anställda med offentligt an-

ställda, i vart fall i fråga om sådan verksamhet som i realiteten kan ses som en förlängning av det allmänna, t.ex. driftsentreprenad för en kommuns räkning.

Som Barbro Feltzing känner till lämnade utredaren i mitten av februari förra året över till mig sin promemoria *Yttrandefrihet för privatanställda* (Ds 2001:29). I promemorian föreslogs en ny lag om skydd för privatanställdas yttrandefrihet. Lagförslaget innebär att i stort sett alla privatanställda får ett skydd mot ingripanden från arbetsgivaren för att de utnyttjat tryck- och yttrandefriheten i fråga om åsikter och upplysningar om verksamhet inom eller med anknytning till det allmänna. Enligt förslaget ska arbetsgivaren inte heller få efterforska vem som på detta sätt har utnyttjat tryck- och yttrandefriheten.

Förslaget har mött ett starkt motstånd bland remissinstanserna. Avstyrkanden har kommit från en rad olika typer av myndigheter och organisationer. Hos ett stort antal remissinstanser ligger skälet till avstyrkandet på ett principiellt plan. Enligt dessa är yttrande- och meddelarfriheten rättigheter som tillkommer de enskilda i egenskap av medborgare och inte främst i egenskap av arbetstagare. De anser därför att det är principiellt felaktigt att reglera arbetstagarnas yttrande- och meddelarfrihet i en lagstiftning som är uppbyggd efter mönster av den arbetsrättsliga antidiskrimineringslagstiftningen.

De fackliga organisationerna menar å sin sida att förslaget inte ger något skydd av betydelse för arbetstagarna eftersom undantagen från yttrande- och meddelarfriheten är för långtgående. Detta gäller framför allt det föreslagna undantaget för företagshemligheter. En annan invändning mot förslaget är att det leder till stora tillämpningssvårigheter. Man menar att varken en arbetstagare eller en arbetsgivare kan ta ställning till vilka uppgifter som kan lämnas till medier utan risk för sanktioner. Å andra sidan har många remissinstanser framhållit det angelägna i att utsträcka det meddelarskydd som gäller för offentliganställda också till privatanställda. Detta gäller också flera av de remissinstanser som har varit kritiska till förslaget.

Inom Justitiedepartementet överväger vi nu hur man ska gå vidare i ärendet. Jag har i det sammanhanget för avsikt att kontakta bl.a. de fackliga organisationerna för att diskutera dessa frågor. Det kan också finnas anledning att se närmare på frågan om det är möjligt att på det här området göra undantag från lagen om skydd för företagshemligheter för de anställdas yttrande- och meddelarfrihet.

Då Barbro Feltzing, som framställt interpellationen, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet förklarade talmannen överläggningen avslutad.

23 § Svar på interpellationerna 2001/02:389 och 473 om rättssäkerheten inom skatteområdet

Anf. 107 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Carl Erik Hedlund har frågat mig om jag kommer att initiera en förändrad lagstiftning så att skattskyldiga som följer skattemyn-

dighetens råd ska kunna lita på dessa och varken drabbas av omprövningar eller skattetillägg.

Vidare har Petra Gardos frågat näringsminister Björn Rosengren vad han avser att göra för att öka rättssäkerheten inom skatteområdet och göra skattelagstiftningen mer småföretagarvänlig. Arbetet inom regering-
en är så fördelat att det är jag som ska svara på den interpellationen.

Båda interpellationerna gäller rättssäkerheten vid beskattning. Jag har därför valt att besvara dem gemensamt.

I maj förra året hade Carl Erik Hedlund och jag en diskussion om bl.a. skattemyndigheternas råd och upplysningar till enskilda. Jag vill nu som då framhålla att jag har ett stort förtroende för skatteförvaltningens personal. Självfallet ska man kunna lita på de råd och upplysningar som lämnas av Riksskatteverket och skattemyndigheterna. Med tanke på den mycket omfattande verksamhet som bedrivs inom dessa myndigheter och de komplicerade frågor det handlar om kan det emellertid inte uteslutas att det i några fall lämnas en felaktig upplysning. Det är ett av skälen till att det allmännas skadeståndsansvar utvidgats fr.o.m. 1999.

Har en enskild efter ikraftträdandet av de nya reglerna fått en felaktig upplysning av en myndighet kan han få ersättning för den förmögenhets-skada han har drabbats av. Det finns i detta sammanhang inte något krav på att upplysningen har lämnats i samband med myndighetsutövning.

Som Carl Erik Hedlund påpekar i sin interpellation har de skattskyldiga dessutom en möjlighet att, i de fall de anser att det är extra viktigt att få ett tillförlitligt besked i en svårbedömd skattefråga, begära ett bindande förhandsbesked.

Enligt min åsikt är det inte lämpligt att ha en ordning som innebär att en skattskyldig som har fått ett felaktigt besked med automatik ska få lägre skatt än vad som egentligen skulle påföras enligt de regler som riksdagen har beslutat. Det är i stället nödvändigt att ha en ordning som i dag och som innebär att den skattskyldige kompenseras för den skada som han eventuellt har lidit. Skulle Riksskatteverket komma fram till att ekonomisk ersättning inte ska utbetalas eller ska utgå med lägre belopp än det begärda kan den enskilde få frågan prövad i allmän domstol.

I de fall där en enskild har lidit skada av ett felaktigt råd innebär reglerna om skadestånd att han kan kompenseras inte bara i omprövnings- och eftertaxerings- eller efterbeskattningsfallen utan också för skada han lidit i samband med de ordinarie taxerings- och beskattningsbesluten.

Skattetillägg ska tas ut om den skattskyldige lämnat en oriktig uppgift. Anför den skattskyldige att han erhållit uppgiften från skattemyndigheten är detta en omständighet som får beaktas vid bedömningen av om den skattskyldige ska befrias från skattetillägget eller inte. Befrielse förutsätter att den skattskyldige har lämnat alla relevanta och nödvändiga uppgifter till skattemyndigheten och ändå fått en felaktig upplysning. En annan förutsättning är att den skattskyldige inte visste att upplysningen var felaktig när han använde den i deklarationen.

Både den nu berörda skattetilläggsfrågan och de problem kring rättssäkerheten i skattetilläggsprocessen som Petra Gardos tar upp i sin interpellation behandlas i det betänkande, *Skattetillägg m.m.*, som lämnades av 1999 års skattetilläggskommitté i februari 2001. Betänkandet, som har remissbehandlats, bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Petra Gardos påpekar att rättsosäkerheten för småföretagare ökar av att systemet med överklagande till förvaltningsdomstolarna i dag är så krävande att den företagare som blir felaktigt behandlad tvingas avstå från att överklaga på grund av resursbrist vad gäller tid och pengar.

För att underlätta enskildas processföring i förvaltningsdomstolarna har rätten en skyldighet att se till att målet blir utrett i den omfattning som krävs. Rätten ska vid behov också anvisa hur utredningen bör kompletteras.

Det är också av betydelse för rättssäkerheten att den skattskyldige i vissa fall kan medges ersättning av allmänna medel för kostnader för ombud eller biträde, utredning eller annat som skäligen har behövts för att ta till vara hans rätt.

I syfte att förenkla deklarationsförfarandet kommer även de fysiska personer som är näringsidkare fr.o.m. taxeringen 2003 att erhålla en förtryckt allmän självdeklaration. Resultatet av näringsverksamheten kommer de att få redovisa på en bilaga till den allmänna självdeklarationen.

För att förenkla för nya företagare pågår inom Regeringskansliet beredning av ett förslag som innebär en möjlighet för nystartade företag att få uppskov med den preliminära skatten i tre månader. Förslaget omfattar både fysiska och juridiska personer. Genom möjligheten att få uppskov med betalning av preliminärskatten förbättras likviditeten för de företag som omfattas av förslaget, eftersom de då bör hinna få betalt för sina första fakturor innan preliminärskatten ska börja betalas.

Beredning pågår också av det förslag till förenklade bestämmelser för beskattning av handelsbolag som lämnats av Förenklingsutredningen i april i år. I korthet innebär förslaget att handelsbolag ska beskattas som skattesubjekt och att delägarna ska beskattas för de uttag de gör från bolaget.

Det pågår alltså ett flertal lagstiftningsarbeten som syftar till att öka rättssäkerheten i skatteprocessen och till förenklingar för företagare. Detta är ett arbete som regeringen bedriver kontinuerligt.

Anf. 108 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Tack så mycket för svaret! Jag tycker också att det är väldigt bra att man förenklar. Vi moderater har ju länge och väl tjatat om detta med att förenkla för företagare för att man ska dels orka starta ett företag, dels orka driva det.

Vad jag tycker är tråkigt är när verkligheten slår till. Det hände t.ex. en herre som jobbade som vaktmästare i Stadshuset. Han hade ett litet företag för s.k. kändistransporter vid sidan av sitt ordinarie yrke. Vid en skatterevision hos hans huvudsakliga kund drogs även han in i själva skatteärendet. Skattemyndigheten bedömde då att han var anställd hos den här kunden och överförde alla avdrag som han hade gjort för företaget under fyra år som lön. Detta gav honom en personlig skatteskuld på närmare en halv miljon kronor. Han gick i personlig konkurs. Hans arbetsredskap, bilen, konfiskerades.

Som även finansministern vet får man när man går i personlig konkurs inte ha ett eget telefonabonnemang. Man får inte heller ha ett förstahandskontrakt på sin bostad – alltså en hyresrätt. Det är väldigt många

saker som man absolut inte får på grund av att man är försatt i personlig konkurs.

Efter 17 år och åtta advokater fick denne man rätt mot staten. Kammarrätten i Stockholm underkände skattemyndighetens eftertaxeringar, som år 1984 försatte mannen i konkurs. Trots vinsten, eller vad man ska kalla det för, i kammarrätten blev han inte glad. 17 år av sitt vuxna liv när han kunde ha arbetat, utvecklats på arbetsmarknaden osv. blev han ju bestulen på. Då spelar det ingen roll vad som står i skadeståndslagen om att man kan få ersättning osv., för då sitter man där och kan inte så mycket.

I stället för att ägna all kraft och tid åt att bygga upp företaget har den här mannen brutits ned ganska kraftigt både fysiskt och psykiskt.

Med all heder åt att man förenklar i skatteregler och åt rättssäkerheten undrar jag vad finansministern konkret tänker göra åt sådana här exempel som kommer från verkligheten och som inte finns i en utredning.

Anf. 109 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! Först vill jag tacka finansministern för ett klart och tydligt svar.

Jag är övertygad om att vi båda är intresserade av att rättssäkerheten inom skatteområdet ska vara mycket stor. Vi har olika uppfattning om skattetrycket och om utformningen av skattelagar, men vi är nog överens om att staten alltid måste anlägga ett medborgarperspektiv på de skatter och avgifter som medborgarna ska betala.

Vad gör då en medborgare som vill göra rätt för sig i fråga om skatten? Han vänder sig till skattemyndigheten för att få besked om vilka regler som gäller för ett tänkt beteende. För säkerhets skull kanske han kontrollerar uppgifterna en gång till innan den skattepliktiga handlingen påbörjas. Efter något år kan samma skattemyndighet som varit rådgivande göra en skatterevision och underkänna det tidigare godkända upplägget med högre skatt och skattetillägg som påföljd.

I min interpellation har jag exemplifierat hur sådana här frågor behandlas i praktiken. I ett i massmedierna uppmärksammat fall har länsrätten gett den skattskyldige rätt då det visats att skattemyndigheten gett felaktiga upplysningar. Skattetillägg och avgiftstillägg har slopats.

Så långt är allt gott och väl, men avgifts- och skattetilläggen är ändå bara delar av den totala skuld som uppstått på grund av de felaktiga upplysningarna. Hade skattemyndigheten gett riktiga upplysningar hade den skattskyldige kunnat förändra sitt upplägg så att skatteeffekten hade blivit annorlunda eller avstå helt och hållet eftersom skatte- och avgiftsuttaget blivit för högt.

I ett civilmål har man därför yrkat på att den påförda extraskatten ska ersättas av staten på grund av de felaktiga uppgifterna. Tingsrätten har prövat ärendet och också funnit att den skattskyldige har visat att skattemyndigheten lämnat felaktiga uppgifter, men tingsrätten anser samtidigt att de felaktiga beskederna inte har haft en så nära anknytning till skatteärendena att de ska anses ha lämnats vid myndighetsutövning och därför ogillat talan.

I finansministerns interpellationssvar i samma ärendeområde för nästan på dagen ett år sedan sade finansministern: ”Någon omprövning bör inte ske om det är uppenbart oskäligt, exempelvis om den skattskyldige

har följt skattemyndighetens råd och anvisningar.” Vidare sade finansministern: ”Om den enskilde har lämnat en oriktig uppgift kan beslut omprövas genom eftertaxering eller efterbeskattning. Skattemyndigheten ska dock inte korrigera ett felaktigt beslut genom en sådan åtgärd om det skulle vara uppenbart oskäligt. Med uppenbart oskäligt avses bl.a. att den skattskyldige på goda grunder kunde tro att han deklarerat korrekt.”

Finansministern säger i dag att den skattskyldige ska kompenseras för den skada som han har lidit på grund av felaktig upplysning från myndighet, och i detta sammanhang finns det inget krav på att upplysningen lämnats i samband med myndighetsutövning. Den enda förmögenhets-skada som uppstått är att skatten, som alltså grundats på felaktiga upplysningar, ändå drivits in! Stämmer detta överens med vad finansministern tänkt sig när de gäller skadeståndslagen?

I min interpellation har jag redovisat hur ett rättsfall bedömts av såväl tingsrätt som länsrätt. Båda rättsinstanserna är överens om att felaktiga besked lämnats av myndigheten, men ändå drivs skatteskulden in!

Riksskatteverket har dessutom i ett brev till den skattskyldige kommenterat lagstiftningen på följande sätt: ”Det kan noteras att det i den nämnda propositionen inte uttalas något om att felaktiga råd eller anvisningar från en skattemyndighet skulle innebära att oskälighetsrekvisitet inte är uppfyllt.”

Jag har några frågor till finansministern: Vilken tolkning av lagen är den rätta? Kan man förlita sig på RSV:s bedömning, eller är det den ansvarige ministrarnas, dvs. finansministrarnas, bedömning som är den rätta? Uppenbarligen finns det en diskrepans.

Kommer finansministern att vidta några åtgärder för att förvissa sig om att skattemyndigheterna blir uppmärksammade på vad som verkligen gäller i sådana här fall?

Anf. 110 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! I mitt interpellationssvar har jag mycket utförligt redovisat de svar som är lämnade på de olika frågorna och också den lagstiftning som gäller för närvarande. Det är en oerhört komplicerad lagstiftning, och det finns alltid skäl till omprövningar och prövning av aktuella lagar. Det har skett också på skatteområdet. Därför redovisar jag i mitt svar att det har skett oerhört många saker på det här området under senare tid.

Varje enskilt fall kan naturligtvis föranleda reflexioner, men som interpellanterna torde vara väl medvetna om är det varken möjligt eller önskvärt att jag ägnar mig åt att kommentera enskilda fall i den här typen av diskussioner. Det är en fråga för skattemyndigheterna att hantera enskilda rättsfall. Därför nöjer jag mig med att hänvisa till de svar som jag har gett och som ger uttryck för att skattemyndigheterna är starkt medvetna om komplexiteten i lagstiftningen. Skattemyndigheterna arbetar med att förstärka sin information. De ökar på så vis sin servicebenägenhet gentemot de skattskyldiga och hoppas att den kommunikationen, dialogen mellan skattemyndigheter och enskilda, kan vara till bådadas nytta i framtiden.

Anf. 111 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Det är i och för sig sant att man inte ska gå in i de enskilda fallen. Det har inte jag bett om, utan jag frågade om själva problemställningen. Det ligger väl i alla fall på ministerns bord att svara.

Det gick 17 år för denne man. Man tog 17 år från hans liv. Dessa långa processer är väl någonting som har med rättssäkerheten att göra, men det behöver man inte diskutera i det enskilda fallet.

Ministern hänvisar i interpellationssvaret till en del betänkanden och utredningar. Den här regeringen har satt 993 utredningar i sjön. Det måste jag ge en eloge för. Utredningar i all ära, men var ser man resultat i verkligheten, inte bara i det här rummet eller i utskottsrummen eller på annan nivå? Var är resultaten som gör att det blir bättre för de små företagen och de enskilda personerna? Det skulle jag hemskt gärna vilja ha svar på.

Anf. 112 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! Jag hade inte för avsikt att kommentera ett enskilt fall utan exemplifierade hur det ser ut i verkligheten. Här har vi alltså ett fall där såväl tingsrätt som länsrätt har konstaterat att skattemyndigheten har gett felaktiga uppgifter. Det som finansministern har angett i sitt klara och tydliga svar till mig är att om skattemyndigheterna har gjort fel ska man vidta åtgärder. Det har skattemyndigheten i det här fallet bestritt. Sedan har såväl länsrätt som tingsrätt kommit fram till slutsatsen att felaktiga råd lämnats.

Då måste det vara någonting som inte riktigt stämmer – antingen är det lagstiftningen eller den myndighet som sorterar under Finansdepartementet och dess interna anvisningar. Det är det jag försökte få fram i min första fråga. Vilken tolkning är rätt? Jag citerade också det brevsvaret som har lämnats från RSV för så sent som två veckor sedan som visar att det finns en diskrepans här.

Den slutsats man kan dra av finansministerns andra svar, inte det skriftliga som jag har fått tidigare, är att det enda säkra sättet att undvika efterräkningar på grund av felaktig rådgivning är att begära skriftliga förhandsbesked. Om det skulle bli regeln, är det önskvärt med ett ökat antal sådana ärenden? Hur skulle det påverka näringslivets funktionssätt, och hur skulle det förändra myndigheternas sätt? Redan i dag har vi köer i skatterättsnämnder, och det skulle naturligtvis inte vara bra att öka dessa. Ett regelverk ska vara tydligt och klart, precis på det sätt som finansministern sade ursprungligen i sitt svar. Det är därför jag frågar, med anledning av den här debatten och fjolårets debatt vid den här tiden, om finansministern har för avsikt att dyka lite djupare, inte i det enskilda fallet, men i problemkomplexet för att skapa ytterligare tydlighet på området, för det behövs.

Anf. 113 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Ett väldigt tydligt exempel på förenkling på det här området är att väldigt många småföretagare fr.o.m. nästa år kommer att få en förtryckt deklarationsblankett på samma sätt som vanliga löntagare och pensionärer har fått under några års tid. Det är naturligtvis en stor förbättring för väldigt många småföretagare. Vi ska vara medvetna om att av de ungefär 600 000 företag som vi har i Sverige i dag är ca 400 000, dvs. två

tredjedelar, i stort sett enmansföretag. De allra flesta kommer att ha nytta av den nya regeln genom betydligt mindre arbete med deklarationen när de får den förtryckt. Det är ett bland många exempel på praktiska resultat och regeringens ambition för att förenkla för enskilda företag.

Anf. 114 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Moderaterna har lagt fram ett förslag om att man inte ska, som den man som jag berättade om tidigare, behöva gå igenom alla instanser innan rättvisan vinner sin kraft. Såvitt jag har förstått är det inte någonting som finansministern tyckte verkade vara så bra. Skulle jag kunna få någon kommentar till det?

Anf. 115 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! Jag fick inte svar på mina frågor annat än att det skulle bli en förenklad deklaration för ett stort antal företagare, men det är inte det som den här diskussionen handlar om. Med den komplicerade skattelagstiftning som vi har – och vi är helt överens om att den är komplicerad, vilket den kanske måste vara i ett komplicerat samhälle – uppstår det frågetecken kring tolkningen.

Om man vänder sig till skattemyndigheten och får beskedet att det blir rätt om du gör så och så och det sedan visar sig att det rådet är felaktigt har den enskilde medborgaren eller företagaren gjort vad han har kunnat. Jag har uppfattat finansministerns svar till mig så, både i fjol och i dag, att i det fallet får naturligtvis myndigheten stå för det och att den enskilde då inte kan krävas. Men den ansvariga myndigheten har uppenbarligen en annan uppfattning.

Frågan har prövats rättsligt, och då konstaterades att skattemyndigheten lämnat felaktiga upplysningar. Ändå drevs denna skatteskuld in. Då är det någonting som inte stämmer. Det är därför jag som jag vill fråga finansministern: Ska det behöva gå så långt att det enda sättet att få klarhet i sådana här komplicerade frågor är att gå till Skatterättsnämnden och få ett svar där? Är det önskvärt att ha det så? Vore det inte bättre – vilket jag tycker är lämpligt – att finansministern initierade en intern utvärdering av hur det egentligen står till med saker och ting? Om det då visar sig önskvärt med åtgärder, är finansministern beredd att vidta dessa åtgärder?

Anf. 116 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Dessa interpellationer belyser att vi har ett komplicerat skattesystem. Mitt svar har varit att regeringen är mycket väl medveten om det. Därför har man genomfört en hel del förenklingar under senare tid – och fler förenklingar utreds för närvarande – för att förbättra för den enskilde företagaren.

Samtidigt är jag väl medveten om att den rättssäkerhet som har efterlysts i sin tur kräver en del komplicerade processer. Jag är inte beredd att hoppa över några enstaka steg för att förenkla så till den grad att man äventyrar rättssäkerheten – som svar på den fråga som Petra Gardos ställde.

Interpellanterna säger att de inte vill diskutera enskilda fall. Sedan diskuterar de hela tiden enskilda fall och begär att jag ska ta ställning till dem. Jag tycker att Riksskatteverket har gjort ett utomordentligt arbete

för att tillämpa den lagstiftning som riksdagen har beslutat om. Jag har inte för avsikt att gå in och bedöma varje enskilt fall som Riksskatteverket och skattemyndigheterna har sysslat med. Det får interpellanterna ha respekt för. Jag tror också att de förstår dessa bevekelsegrunder.

Däremot är det min uppgift att se till att vi på annat sätt – via lagstiftning – kan förenkla för de mindre företagen, och det har jag gjort, både genom att se till att företagarna i fortsättningen får en förtryckt deklarationsblankett, genom att införa regelsystem som skapar bättre ekonomiska möjligheter för mindre företag att t.ex. vid början av sin verksamhet skjuta upp skattebetalningarna under en period och genom att minska skattenivåerna för de allra minsta företagen, vilket jag också tycker är oerhört viktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2001/02:113
27 maj

*Svar på
interpellationer*

24 § Svar på interpellation 2001/02:395 om alkoholskatten

Anf. 117 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Margareta Cederfelt har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att den svenska ölproduktionen inte ska läggas ned på grund av Sveriges höga skattetryck på alkohol.

Som jag vid ett flertal tidigare tillfällen har påpekat kommer höjda införselkvoter, om åtgärder inte vidtas, att medföra att gränshandeln med alkohol successivt kommer att öka och att den illegala handeln och försäljningen av alkohol också kan komma att öka. Därför följer regeringen utvecklingen av gränshandeln, privatimporten, konsumtionen och försäljningen av alkoholdrycker noga för att avgöra vilka framtida åtgärder på alkoholskatteområdet som kan bli nödvändiga. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD) har i uppdrag att ta fram månadsvis statistik över konsumtions- och försäljningsutvecklingen. Statistiken inkluderar även det s.k. mörkertalet.

Sedan 1996 har starkölsförsäljningen i systembolagsbutikerna ökat med drygt 50 %. 1996 sålde Systembolaget ca 100 miljoner liter starköl och förra året var försäljningen drygt 150 miljoner liter. Systembolaget har aldrig någonsin sålt så mycket starköl som förra året. Även starkölsförsäljningen på restaurang har ökat kraftigt sedan 1996 och starkölet svarar i dag för 55 % av den alkohol som konsumeras på restaurang. Samtidigt har folkölsförsäljningen minskat med 22 % och lättölsförsäljningen med 34 % sedan 1996 enligt statistik från SoRAD. Starkölsförsäljningen har således ökat mer än dubbelt så mycket som folkölsförsäljningen har minskat. Lättöl ses inte som en alkoholdryck och dess försäljningssiffror bör därför närmast relateras till försäljning av bordsvatten och läskedrycker. Det kan konstateras att för lättöl samt för folköl med en alkoholhalt om högst 2,8 volymprocent tas inte någon ölskatt ut.

När det gäller gränshandeln med öl har jag erfarit att man t.ex. i Danmark kan köpa vissa ölsorter till ett mycket lågt pris. Även vid en kraftig sänkning av den svenska ölskatten skulle det svenska ölet, med nuvarande prissättning, inte kunna konkurrera med denna typ av öl.

Om svensk bryggerinäring har konkurrensproblem är detta naturligtvis oroande. Jag har dock svårt att se att dessa problem enbart skulle bero

på den svenska ölskatten. Bryggerinäringen har också ett eget ansvar för att stärka sin konkurrenskraft. Jag är således inte beredd att nu utlova någon sänkning av ölskatten.

Anf. 118 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Jag vill först tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Regeringen och finansministern har uppenbarligen inte förstått allvaret i den problematik som finns kring de höga svenska alkoholskatterna. Eller är det så att regeringen vill att den inhemska produktionen och försäljningen av öl helst ska upphöra och flytta utomlands till förmån för inköp och tillverkning i andra länder där skatterna är lägre?

I en del andra skattefrågor har regeringen gått till reträtt eller gått med på att tillsätta utredningen, men det har varit först när det har brunnit i husknutarna. När kommer det ett ställningstagande i alkoholfrågorna och ölproduktionen?

När produktionen i Sverige väl är nedlagd är det väldigt svårt att starta en ny tillverkning. Det är också svårt att bryta nya inköpsmönster och nya mönster för konsumtion.

Det finns ett väldigt bra exempel att jämföra med, och det är tobaksskatten. Nu förespråkar jag inte rökning på något sätt, men som finansministern säkert kan dra sig till minnes var tobaken för något år sedan belagd med väldigt hög skatt. Inköpen gjordes inte längre i Sverige utan utomlands. Som en följd av detta beslutade riksdagen att sänka skatten på tobak. Men skattesänkningen kom tyvärr för sent. Inköpsmönstren hade ändrats. Smugglingen hade ökat. Fortfarande är cigarettsmuggling ett stort problem.

Att antyda att bryggerinäringen ensam är ansvarig för de villkor som branschen har och den svåra situationen med bristande lönsamhet tycker jag är fel, speciellt som stora delar av branschens villkor styrs av statliga beslut i form av skatter.

Finansministern är säkert medveten om att det i södra delarna av Sverige anordnas speciella bussresor till Danmark och Tyskland där det handlas stora kvantiteter öl, bl.a. vid gränserna. Och varför gör man det? Ja, det är inte precis behovet av öl som styr, utan det är priset. Öl är mycket billigare i dessa länder.

Tysklands ölskatt är 86 öre per liter och den danska ölskatten är 4,19 kr. I Sverige uppgår ölskatten till 7,35 kr per liter. Det som kommer att försvåra situationen ytterligare framöver är att Danmark planerar att sänka sin ölskattenivå till samma nivå som Tyskland har. Det innebär att inköpen utomlands ytterligare kommer att öka.

Samtidigt ändras införselkvoterna. Redan i dag är det möjligt att föra in 32 liter öl legalt. Nästa år blir införselkvoten 64 liter öl. 2004 blir den 110 liter öl. Bryggerinäringen själv säger att det är omöjligt att konkurrera redan med de villkor som gäller i dag. En sänkning av ölskatten behövs.

Det finns ytterligare viktiga aspekter på detta, och det är att upprätthålla den svenska alkoholpolitiken, därför att när inköpen sker utomlands, speciellt om de sker illegalt, blir det helt andra regler som gäller.

Om finansministern har möjlighet att lyssna och delta i debatten i stället för att tala med sin handläggare är jag väldigt tacksam.

Det är inköpspriset och Systembolagets monopol som styr.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

25 § Svar på interpellationerna 2001/02:459 och 457 om arvs- och gåvoskatterna

Anf. 119 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Stefan Hagfeldt har frågat näringsminister Björn Rosengren vad han avser att göra för att förändra de s.k. 3:12-reglerna.

Per Westerberg har frågat näringsminister Björn Rosengren vad han avser att göra för att förändra arvs- och gåvoskatterna. Han anför att det är av yttersta vikt att de skattemässiga villkoren för generationsskiften i familjeföretag åtgärdas snabbt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationerna.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare för att se över de regler som gäller för beskattning av utdelning från och kapitalvinst vid försäljning av andelar i fåmansföretag samt de särskilda regler i arvs- och gåvoskattelagstiftningen som gäller vid arv och gåva av företag, den s.k. 3:12-utredningen (Fi 1999:12). Uppdraget ska vara avslutat senast den 31 maj 2002. Regeringen kommer att ta ställning till förslagen efter sedvanlig remissbehandling.

Anf. 120 STEFAN HAGFELDT (m):

Fru talman! Min fråga till näringsministern, som nu besvaras av finansministern, gällde hur 3:12-reglerna ska ändras för att Sverige ska få ett bra företagsklimat.

Svaret från finansministern är att regeringen har tillkallat en särskild utredare för att se över dessa regler. Av svaret framgår tydligt att finansministern inte vill ta någon debatt om de här frågorna i dag.

Att en utredning tillsatts är ingen nyhet, och det tar jag också upp i min interpellation. Det som oroar är att nu har nästan hela fyraårsperioden gått, och de småföretagare som drabbats av dessa regler är minst sagt upprörda. På grund av regeringens senfärdighet har några t.o.m. drabbats av konkurs och arbetslöshet i stället för att kunna bidra till sysselsättningen. Det har talats om ett näringsklimat i världsklass, men förhållandet visade sig i det här fallet bli det motsatta.

Sedan oktober 1994 har de socialdemokratiska regeringarna tillsatt 993 olika utredningar. 114 av dessa har varit inom Näringsdepartementets område. Fler och fler företagare kritiserar regeringen för att de begraver viktiga frågor i utredningar i stället för att snabbt lösa problemen. Principen som den socialdemokratiska regeringen står bakom, att missgynna små företag, är minst sagt olycklig i det svenska skattesystemet. Varför ska de små företagen ha större risk i skattehänseende än de stora företagen?

Fru talman! I Dagens Industri från den 24 maj framförs det att utredningen kommer att bli en besvikelse för företagarna. Enligt tidningen träffades utredningen för sitt sista möte i fredags. Betänkandet väntas överlämnas till finansministern den 18 juni. Sedan går väl utredningen ut på remiss, vilket naturligtvis innebär att inga beslut kommer att fattas förrän tidigast efter valet.

Enligt Dagens Industri kommer utredningen att föreslå att fåmansbolag även i fortsättningen ska diskrimineras jämfört med ägande av aktier i börsföretag. Skattekrav avvisas. Näringslivets krav på en radikal skattesänkning som tar hänsyn till den stora risk som fåmansbolagsägarna tar avvisas av utredningen – allt enligt Dagens Industri.

Fru talman! Utredningsbetänkandet kommer även att behandla frågan om generationsskiften i fåmansbolag. I dag hindrar den höga skatten ofta den yngre generationen att ta över familjeföretaget, som i stället måste säljas till externa ägare.

Även om finansministern inte vill kommentera vad som läckt från utredningen, måste väl regeringen ändå ha en uppfattning i de här frågorna. Var löftet om ett näringsklimat i världsklass bara tomma ord?

Anf. 121 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! I sitt svar tar finansministern på några väldigt få rader upp problemet med arvs- och gåvoskatterna.

Regeringen ger sken av att problemet inte finns och hänvisar återigen till en liten utredning. Utredningar i all ära, de är naturligtvis viktiga och ett bra sätt för regeringen att skaffa sig ett beslutsunderlag. Men, och detta men är ett viktigt men, en regering måste också visa ledarskap och handlingskraft.

De problem som dessa skatter medför överstiger vida de summor som de drar in till statskassan. Därför bör de absolut avskaffas.

Statsrådet säger att regeringen nu ska vänta på sedvanlig remissbehandling, som det så fint heter. Synd bara att detta innebär att frågan om arvs- och gåvoskatterna på sätt som vi vet sopas under mattan inför valet i höst. Jag anser att det är viktiga politiska frågor som verkligen bör lyftas fram och diskuteras – detta speciellt inför valet, eftersom det är det bästa sättet för medborgarna att kunna bilda sig en uppfattning om de olika alternativ som står till buds i valet. Att då bara hänvisa till en utredning utan att över huvud taget säga något om regeringens inställning är milt uttryckt otillfredsställande.

Jag ska återge några exempel. Ministern behöver inte gå in i sak och diskutera enskilda fall utan kan bara ta till sig vad folk i gemen anser.

Pengar i Sverige – varför då?

Detta är en skamfläck för Sverige, tyvärr inte den enda.

Då jag under min levnad tjänar pengar betalar jag inkomstskatt. Köper jag något betalar jag moms. Firman jag köpte något av betalar vinstskatt, arbetsgivaravgift m.m., dvs. att större delen av mina pengar går till skatt. När jag lämnar jordelivet ska det jag lämnar efter mig beskattas igen. Varför? Vad är det för fördelningspolitisk socialdemokratisk grundidé som detta fenomen baseras på? I praktiken är arvsskatten en skatt på skatten. Detta borde vara olagligt.

Jag kan stå här och läsa citat efter citat, men det jag undrar är varför finansministern dels inte kan ta debatter, dels inte svarar på frågor som ställs.

Prot. 2001/02:113
27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 122 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Tillsättandet av den s.k. 3:12-utredningen är ett uttryck för att regeringen ser att det finns en del problem på företagsskatteområdet som behöver åtgärdas. I direktiven till utredningen finns också de här problemen närmare redovisade, och dessa har interpellanterna säkert kunnat ta del av.

Eftersom det är en väldigt viktig utredning förväntar regeringen sig att utredningen kanske t.o.m. kan påvisa alternativa vägar för att lösa de problem som regeringen har tagit upp i direktiven. Det vore mig naturligtvis fjärran att innan utredningen har lagt fram sina förslag ta ställning till förslag som jag inte ens känner till. Det tror jag att interpellanterna också förstår. Därför får interpellanterna helt enkelt ha lite tålamod med att jag inte kan stå här och kommentera rykten i affärspressen om vad utredningen kommer att innehålla. Det tycker jag vore ganska oseriöst mot en utredning som har arbetat mycket noggrant och omsorgsfullt och som självfallet kommer att ha många intressanta förslag, som vi så snabbt som möjligt ska bereda i Regeringskansliet. Det är regeringens ambition att det naturligtvis ska resultera i förbättringar för de enskilda företagen. Det är därför som vi har tillsatt utredningen som sådan.

Jag tror inte att det är rätt metod att ägna sig åt att kommentera rykten, utan jag tycker att vi ska avvakta den utredning som är tillsatt och det seriösa utredningsarbete som har bedrivits under ett antal månaders tid.

Anf. 123 STEFAN HAGFELDT (m):

Fru talman! Jag förstår att finansministern inte vill debattera vad som kan stå i utredningen. Men självklart måste väl ändå finansministern ha en egen uppfattning i de här frågorna? Det här är ju inget nytt problem som har uppkommit det senaste året, utan under de fyra år som jag har varit med i kammaren har det varit en livlig debatt. Vad säger exempelvis finansministern till de småföretagare som drabbas av de här orättfärdiga reglerna?

Jag har själv fått många uppvaktningar i de här frågorna från förtvivlade småföretagare. Jag förutsätter att finansministern också har varit flitigt uppvaktad om hur hårt 3:12-reglerna drabbar småföretagarna.

På grund av tidsbrist tar jag inte här upp några konkreta fall. Jag kan bara konstatera att en hel riksdagsperiod som sagt har gått till ända, och fortfarande drabbas småföretagare av de här diskriminerande reglerna.

Vi behöver fler små företag i det här landet som också tillåts att växa. Varför inser inte regeringen detta? I stället för att motarbeta de små företagen borde självklart regeringen underlätta för dem att bedriva sin verksamhet. Löftet om ett näringsklimat i världsklass klingar verkligen falskt.

Anf. 124 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Jag vet inte om det är finansministerns debatteknik att gå upp i talarstolen och inte bemöta det man frågar om.

Ett annat problem som i alla fall jag ser med de här utredningarna är att den utredning som statsrådet hänvisar till inte verkar leda till vare sig rejäla eller konkreta förslag. Det bidde en tumme, skriver t.ex. ett par debattörer med god insyn i utredningen i Dagens Industri den 24 maj. Fenomenet med att något stort till slut bara blir en tumme är tyvärr alltför välkänt. Som jag sade tidigare i en interpellationsdebatt är det så att under de senaste åtta åren då Socialdemokraterna har suttit i regeringen har det tillsatts 993 olika utredningar. Med samma utgångspunkt som finansministern har här i dag kan olika statsråd komma till kammaren 993 gånger och hänvisa till utredningar och sedvanlig remissbehandling. Medan gräset växer dör kon, som det heter.

Anf. 125 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! För den som vill ha en seriös behandling av olika ämnen är det ju en vanlig gång att när man väl har tillsatt en utredning bör man avvakta utredarens rapporter, betänkanden och förslag innan man dömer dem – och framför allt dömer *ut* dem, som interpellanterna gör här. Det vore mig fjärran att kommentera en utredningsfas, ett utredningsarbete som är väldigt seriöst, på grund av rykten såsom interpellanterna kräver. Jag tycker inte att det verkar särskilt seriöst från interpellanternas sida. Det verkar mera vara ett politiskt propagandaspel, och jag inlåter mig inte i detta.

Anf. 126 STEFAN HAGFELDT (m):

Fru talman! Det är ju faktiskt så att det har kommit mängder av utredningar. Det har också visat sig att många av de här utredningarna inte har lett till någonting. Att jag tar upp den här frågan i dag är för att den naturligtvis är angelägen för alla de småföretagare som drabbas av 3:12-reglerna. Nu har det faktiskt gått en hel valperiod och finansministern har inte gjort något åt detta – eller näringsministern, ska jag säga, som jag faktiskt ställde den här interpellationen till. Det var också näringsministern som faktiskt gick ut och lovade detta fina klimat i världsklass.

Det är väl någonting som vi gemensamt, finansministern och alla vi ledamöter i riksdagen, bör jobba för, att underlätta för småföretagarna att få ett bra näringsklimat. Vi behöver mängder av nya, små företag som också växer och utvecklas positivt. Det ska inte motarbetas av krångliga 3:12-lagar.

Anf. 127 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det har förvisso tillsatts många utredningar. De allra flesta har också resulterat i propositioner här i kammaren. Det har fattats många goda beslut i anslutning till dessa förslag. Dessutom har regeringen tagit en rad egna initiativ som inte har föregåtts av utredningar. Jag kan redovisa ett par sådana som haft stor betydelse för de mindre företagen.

Regeringen har vid två tillfällen förbättrat de mindre företagens möjligheter att använda vinstmedel för framtida investeringar. Vi sänkte vid det första tillfället skattesatsen. Vid det andra tillfället såg vi till att företagen också fick en längre period på sig att föra över pengar till de fonder som man kan använda för framtida investeringar. På så vis har vi möjlig-

gjort för de mindre företagen att kunna utjämna sina resultat under längre perioder.

De här förslagen tillkom utan att någon utredning hade bedrivits på området. Men jag kan redovisa att det också på många andra områden, där det har förekommit utredningar, har lämnats sådana förslag till riksdagen. Jag tycker att det är en viktig del i vår parlamentariska demokrati att vi i vanlig ordning, när vi upptäcker problem, ser om dessa är av sådan art att de omedelbart går att åtgärda eller om de är mer komplicerade och kräver utredningar. När vi får utredningar måste vi också ha lite tålamod och vänta på att de lämnar sina rapporter och får erforderlig behandling på ett sjyst sätt. Sedan kan regeringen återkomma med sina förslag.

Det är ofta så med näringslivets krav på förenklingar att det inte handlar om förenklingar utan i stället om att kräva sänkt skatt. Jag har respekt för sådana krav, men jag tror att de hela tiden måste vägas mot andra krav på skattesänkningar. Jag vill påminna interpellanten om att den här regeringen under mandatperioden har sänkt skatterna med 60 miljarder kronor, inte enbart för fysiska personer utan även för juridiska personer. Vi sänkte exempelvis skatterna för investmentbolagen så sent som vid årsskiftet. Det hade stor betydelse också för småföretagens möjligheter att få kapital.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

26 § Svar på interpellationerna 2001/02:431 om skogsbruket och dieselskatten samt 493 om konkurrensvillkor för svenskt jordbruk

Anf. 128 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Per-Samuel Nisser har frågat statsrådet Ulrica Messing vilka åtgärder hon avser att vidta för att det svenska skogsbruket inte ska ha sämre villkor än konkurrerande länders. Per-Samuel Nisser anför att skogsnäringen arbetar på en alltmer internationell marknad som är hårt konkurrensutsatt och menar att de länder det svenska skogsbruket konkurrerar med har lägre löner och skattenivåer. Han är av uppfattningen att särskilt den högre dieselskatten i Sverige är en orimlig konkurrensnackdel. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på den interpellationen.

Vidare har Holger Gustafsson frågat mig varför regeringen inte har infriat löftena om en sänkning av dieselskatten för arbetsfordon, och när jag avser att föreslå en sänkning av dieselskatten för arbetsfordon samt hur stor en sådan sänkning kommer att vara. Holger Gustafsson anför att regeringen måste skapa rimliga konkurrensvillkor för svenskt jordbruk gentemot omvärlden och menar att bönderna pålagts extra höga skatter på dieselolja och gödsel. Han anser att regeringen måste sänka dessa skatter så att det svenska jordbruket kan konkurrera på lika villkor med omvärlden.

Jag vill inledningsvis framhålla att riksdagen beslutat, i enlighet med regeringens förslag, att det för energiförbrukning inom jord- och skogsbruket inte tas ut någon energiskatt och att uttaget av koldioxidskatt begränsas till 30 %. Vidare har riksdagen beslutat, även detta i enlighet

med regeringens förslag, att uttaget av fordonsskatt för traktorer i jord- och skogsbruket slopas. Därutöver har det i kommittédirektiv för översynen av skatterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel bl.a. angetts att utredaren ska bedöma effekter på jordbrukets internationella konkurrenskraft. Regeringen har således redan dels föreslagit åtgärder för att förbättra det svenska jord- och skogsbrukets konkurrensförutsättningar, dels beslutat om översyn av vissa specifika skatteuttag för jordbruket.

Några löften om en sänkning av dieseloljeskatten för arbetsfordon inom jord- och skogsbruket har inte lämnats i regeringsförklaringen. Däremot har aviserats att en särskild utredare ska se över dieseloljeskatten för jord- och skogsbrukets motordrivna fordon.

Vägförskattutredningen har nyligen lämnat en promemoria om beskattningen av dieselolja för arbetsmaskiner. I promemorian redovisas en del av uppdraget som avser beskattningen av dieselolja för arbetsmaskiner. Utredaren har i promemorian pekat på olämpligheten av att ändra beskattningen av dieselolja för arbetsmaskiner innan de grundläggande principerna för trafikbeskattningen utretts. För det fall regeringen vill tillmötesgå kraven på en sänkt dieseloljeskatt för arbetsmaskiner har utredaren föreslagit att dieseloljeskatten sänks till den nivå som gäller för uppvärmningsolja.

Ett ställningstagande från regeringen huruvida beskattningen av dieselolja ska förändras förutsätter att frågan först bereds. Promemorian har därför lämnats på remiss och svar ska lämnas senast den 3 juni 2002. Remissvaren kommer därefter att sammanställas och utvärderas innan regeringen tar ställning i frågan.

Anf. 129 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret, eller rättare sagt för svaren – det var ju två interpellationer. Den fråga som vi har tagit upp har varit uppe många gånger. Det beror väl på att den är mycket viktig och angelägen.

Jag tycker att det är viktigt att vi för en politik som ger enskilda människor rätt och möjlighet att själva forma sina liv och bygga sin framtid. Det gäller inte minst för alla småföretagare. Jag tycker att det är grunden i politiken.

Jag tror också på att vi ska ha som målsättning att föra en politik som är bra för hela Sverige. Det handlar om att skapa förutsättningar för olika regioner, för olika bygder och för olika företagare, så att de ska kunna utvecklas. Då är det flera saker som är viktiga, speciellt kanske för landsbygdsföretag. Vägnätet – ett bättre underhållet och utbyggt vägnät – diskuteras mycket och är viktigt. Sverige är ju ett avlångt land med stora avstånd. Vägnätet är viktigt inte minst för lantbruks- och skogsbruksföretagen.

Andra frågor handlar om att minska krånglet med att starta och driva företag, men också det som tas upp här: att förbättra konkurrenskraften för landets jordbrukare, skogsbrukare och skogsentreprenörer. En riktig väg att gå är att få ned dieselskatten till 53 öre per liter för maskiner som används i skogs- och jordbruket.

Detta är några av de förslag som vi moderater ofta tar upp. Det syftar till att skapa bättre förutsättningar för nuvarande företag, men även för att fler företag ska kunna startas. Det är genom stabila och bra företag

som vårt land kan få tillväxt och kan utvecklas. Många kanske glömmer det, men det finns inga genvägar till det. Det är alltså bakgrunden till att jag skrev den här interpellationen.

Långsiktiga och stabila företag kräver att vi har långsiktiga och stabila förutsättningar och villkor som är jämförbara med konkurrerande länder och företag. Därför vill jag fråga statsrådet, efter det svar vi fick, om det är statsrådets egen målsättning och regeringens vilja att på sikt försöka sänka dieselskatten till en jämförbar nivå. Är det önskvärt?

Anf. 130 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Först vill jag tacka finansministern för svaret på interpellationen.

Som en liten bakgrund till min interpellation om dieselskatten vill jag gärna påminna om att den ekonomiska tillväxten i Sverige i väldigt hög grad är koncentrerad till Stockholm, Mälardalen, Göteborg och Malmö. Vi har ett betydande problem på landsbygden när det gäller den ekonomiska tillväxten. Det är en av grunderna för min interpellation.

Landsbygdens ekonomiska motor är faktiskt jordbruket. Jordbruket genererar väldigt mycket arbetstillfällen för de servicenäringar som hör ihop med primärproduktionen. Det finns väldigt många små företag inom servicesektorn. Så har vi hela förädlingsindustrin, som också hör till den motor som jag kallar jordbruket.

Det råder arbetskraftsbrist i storstadsområdena, men vi har en växande arbetslöshet på landsbygden. Om vi ser lite mer generellt över Europa kan vi se att det finns en gemensam EU-politik med samma produktionsersättningar till alla, och det råder också en gemensam marknad med en ganska tuff och hård konkurrens från andra EU-länder och också från import. Det råder kamp om försäljningspriserna. Det är okej, och vi tycker att det är rätt att det är så.

Vi kan också konstatera att Sverige allmänt sett har de högsta produktionsskatterna, vilket höjer kostnaderna i alla produktionsled och därmed äventyrar svensk konkurrens. Sverige har också klimatstyrda produktionskostnader i form av framför allt högre lokalkostnader för lantbruket och jordbruksnäringen när det gäller att kunna hysa boskapsdjur.

Till dessa problem och den tuffa konkurrensen kommer en dieselskatt på 312 öre per liter. Det motsvarar, herr finansminister, 900 miljoner kronor per år. Dessa pengar måste våra lantbrukare ta in på något annat sätt för att komma i nivå med sina kolleger ute i Europa.

Jordbruksverket har låtit göra en studie, en s.k. EAA-kalkyl, som visar att en svensk bonde har en inkomst som är ungefär hälften så stor som den inkomst en finsk eller en dansk lantbrukare har. Den svenska lantbrukaren har hälften av vad en finsk eller en dansk lantbrukare har. De svenska livsmedlen kostar i dag ungefär 20 % mer än livsmedlen i övriga EU. Det beror inte enbart på ICA:s och KF:s oligopolmarknad i Sverige. Det beror också på regeringens skattepålägg i varje produktionsled, som fördyrar livsmedlen.

Mot den bakgrunden, herr finansminister, undrar vi kristdemokrater: Måste regeringen systematiskt pressa upp kostnaderna, bl.a. dieselskatten, för landsbygdsnäringen, och därmed pressa ned lönsamheten? Detta ger en lägre ekonomisk tillväxt på landsbygden, där vi verkligen skulle

behöva en tillväxt, och i förlängningen leder det till en ökad arbetslöshet just på landsbygden. Varför? är min fråga.

Anf. 131 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Regeringen är mycket väl medveten om betydelsen av att ge både skogsbruket och jordbruket bättre villkor. Vi lever naturligtvis i en värld där den internationella konkurrensen, inte minst den europeiska konkurrensen, gör att vi gärna tittar på våra grannländer och deras villkor för jordbruk och, i förekommande fall, skogsbruk. Jag är medveten om att det går att hitta många länder i Europa där man har en lägre beskattning än vi på vissa områden. Omvänt finns det områden där Sverige kanske har en förmånligare beskattning än många länder i Europa. Så är det inte minst när det gäller fastigheter på landsbygden.

Regeringen har full förståelse och respekt för att det finns skäl att se om vi också kan förbättra villkoren för svenskt jordbruk och svenskt skogsbruk. Det var en av anledningarna till att vi med förtur gav Vägtrafikskatteutredningen i uppdrag att se över just möjligheterna att göra förändringar när det gäller dieselolja. Eftersom det behövs tid för att ta fram ett sådant förslag var det inte möjligt att lägga fram något konkret förslag till budgetpropositionen i höstas. Då valde regeringen en annan väg som till någon del – om än inte av samma omfattning men likväl till någon del – förbättrar för skogs- och jordbruket, nämligen att ta bort skatten på traktorer. Det har ju också varit ett önskemål som näringen länge har haft. Ett sådant förslag kunde tas fram med kortare tid och med mindre mått av förberedelser.

Det förslag som nu under hand har tagits fram av Vägtrafikskatteutredningen och som har varit ute på remiss ska bedömas inför höstens budgetarbete. Jag kan redan nu säga att det naturligtvis är angeläget att hitta en modell som gör att man kan sänka kostnaderna för jord- och skogsbruket, men samtidigt är problemet egentligen detsamma som vi såg innan utredningen påbörjades. Det gäller att hitta ett sätt att också säkerställa de minskade resurser som samhället får in från det här området på ett sådant sätt att det i första hand kommer näringen till godo och att det inte blir en sammanblandning mellan de enskilda hushållens och näringens intresse av detta.

Det är en problematik som inte är speciellt svensk. Den finns i många andra länder också, även om man kan säga att det är på en annan nivå eftersom man i en del länder har en betydligt lägre skattenivå än vi har. Men vi har också ett intresse av att det är sjysta villkor för medborgarna i vårt land, oavsett om de bor i tätorter, i större städer eller på ren landsbygd. Därför ska vi inför höstens budgetarbete noga titta på det förslag som Vägtrafikskatteutredningen har lämnat och se om det går att hantera också i vårt övriga budgetarbete. Det får vägas mot alla andra önskemål om skatteförändring som finns, antingen det gäller jordbruket, skogsbruket eller andra områden.

Vi har självfallet tagit till oss de synpunkter som har förts fram från jord- och skogsbruket. Vi har kommit med särskilda direktiv om förtur för Vägtrafikskatteutredningen. Vi kommer också att i samband med höstens budgetproposition skyndsamt hantera de förslag som utredaren har lagt fram.

Anf. 132 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Statsrådet säger att regeringen ”är medveten om”, ”ska se över” och ”titta på” och använder andra liknande uttryck. Är man positiv kan man hoppas att inriktningen är att man vill sänka. Jag hörde inte riktigt något med den innebörden, men det kanske vi kan få höra i nästa inlägg. Jag hoppas att viljan är att få ned de här skatterna.

Den andra interpellanten, Holger Gustafsson, tog upp mycket om jordbruksfrågan. Min interpellation är mer vinklad från skogsbrukets sida. Skogen har en avgörande betydelse för Sverige vad gäller ekonomi, sysselsättning och möjligheter för landsbygden att kunna leva och utvecklas.

Skogsnäringen arbetar på en internationell marknad som är oerhört hårt konkurrensutsatt. Skogsnäringens förmåga att betala för råvaror påverkas bl.a. av löner, skatter, transportkostnader och möjligheter till rationaliseringar.

De svenska företagen konkurrerar med många företag i andra länder som har lägre löne- och skattenivåer. Och det finns även länder som t.o.m. har olika former av stöd och bidrag till skogsbruket, men det förordar inte jag.

Om skogsnäringen ska få tillgång till råvara inom landet krävs det att skogsbruket ges bra och långsiktiga förutsättningar. Det är en av de viktigaste uppgifterna för skogspolitiken tycker jag. Och förutsättningen för ett långsiktigt och uthålligt skogsbruk är att kunna behålla en stark konkurrenskraft.

En orimlig kostnadsnackdel är dieselskatten, som vi tar upp här. I dag ligger skatten på ca 2 kr per liter över EU-genomsnittet. Men variationerna är väldigt stora mellan länderna.

I min interpellation gjorde jag en jämförelse med Finland och tog upp ett konkret exempel på en s.k. produktionsgrupp i skogen, en skotare som transporterar virket och en skördare som avverkar, alltså två maskiner. En svensk grupp kan få betala uppåt en kvarts miljon, 200 000–250 000 kr, mer än en finsk grupp i skatt på diesel. Det är naturligtvis orimliga nivåer på en sådan liten produktionsenhet. Jag tycker att det borde tala för sig själv att man ska försöka ha en inriktning som är annorlunda.

Jag vill återigen fråga varför svenska skogsägare, jordbrukare eller skogsentreprenörer ska ha sämre villkor än de i andra länder som de konkurrerar med. Jag vill helt klart och tydligt försöka sänka dessa kostnader. Men är det detta som är inriktningen och viljan från regeringen?

Anf. 133 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag har avsiktligt försökt att ta upp det breda perspektivet. Dieselskatten är självklart en oerhört tydlig symbol för problemet. Det var därför som jag nämnde inkomstskillnaden mellan finska, danska och svenska lantbrukare som ligger på ungefär 50 %. Det visar lite grann var summan till slut hamnar i de olika sammanhangen med skatter och andra villkor. Därför faller så att säga även fastighetsskatten in i den bilden. Och slutbilden är bekymmersam för svenska bönder.

Svenska folket är ett naturälskande folk med fritidsboende, det rörliga friluftslivet och alla motionärer. Och såvitt jag förstår tar också finansministern sig ibland en löparrunda i naturen och uppskattar den, och det gör vi alla.

Prot. 2001/02:113

27 maj

Svar på
interpellationer

Det är sannolikt ett nationellt allmänintresse att medborgare kan komma ut på landsbygden och njuta av allemansrätten. Men då ska naturen också vara öppen och inbjudande, och om den ska vara det är det ett ansvar för riksdag och regering att se till att det fungerar på landsbygden och att vi har en ekonomisk tillväxt, vilket jag egentligen är ute efter, så att landsbygden får lov att växa.

Jag är bekymrad över regeringens ekonomiska strypsnara när det gäller landsbygdens lönsamhet. Den är ofta väldigt tufft och tajt hållen. Jag menar att kvaliteten på allemansrätten och sysselsättningen därmed hotas. Och det är inte enbart landsbygdsbefolkningens intresse som jag nu argumenterar för, utan det är allas vårt intresse som är viktigt. Vi önskar och vill ha landsbygden.

Kommer regeringen, dvs. finansministern och jordbruksministern, att väga in också dessa kollektiva nyttigheter när det blir diskussion om dieselskatten så småningom, eller är det bara en intäktssida i budgeten? Jag tycker att det är en väsentlig skillnad på det.

En ökad ekonomisk tillväxt genom att skatten kommer på lägre nivåer kan faktiskt också skapa fler jobb på landsbygden och därmed fylla upp statsbudgeten genom att det blir fler jobb och mer tillväxt och därmed också sänka kostnaderna för arbetslösheten som vi har i dag.

Slutligen vill jag fråga finansministern varför regeringen inte riktigt vill släppa fram lönsamheten och den ekonomiska tillväxten på landsbygden och utnyttja EU-politikens alla möjligheter i stället för att bromsa den med exempelvis dieselskatten och andra liknande bromsar.

Anf. 134 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Holger Gustafsson efterlyser ett bredare grepp, att man inte bara ska se frågan om jordbrukets och skogsbrukets ekonomiska situation utan även se till landsbygdens tillväxtmöjligheter och framtid. Jag delar helt den uppfattningen. Jag tycker faktiskt att det handlar om mycket mer än bara om jordbrukets och skogsbrukets ekonomi. Vi ska naturligtvis se på hela landets växtkraft i ett större sammanhang och naturligtvis på våra möjligheter att bibehålla en levande landsbygd och en natur som vi alla uppskattar.

Jag är övertygad om att detta är en diskussion som kommer att bli mycket intensiv åren framöver, framför allt ur ett EU-perspektiv. Sverige hade nämligen i början av 90-talet en situation där vi kanske hade effektiviserat och rationaliserat vårt jordbruk och även vårt skogsbruk mer än många andra hade gjort. Men när vi inordnades i Europeiska unionen och fick ta över det regelsystem som man har framför allt kring jordbruket var det på sätt och vis också några steg tillbaka i vår egen process. Vi har efter hand kunnat utveckla jordbruket med de EU-regler som finns. Jag ser också att vi kommer att behöva ta ställning, inte minst inför de nya medlemsstater som bankar på dörren till EU, för att också ändra EU:s regelverk kring jordbruket åren framöver. Och vi kommer att behöva förändra inriktningen på jordbruksstödet. Det kommer kanske att vara nya medlemsnationer i EU som kommer att få ta del av detta jordbruksstöd. Men icke desto mindre ser jag hur angeläget det är att utifrån svenska nationella intressen se till att vi också kan använda våra resurser för att stärka landsbygden och stärka framför allt det öppna landskapet. I takt med att vi ser en ännu mer ökad effektivisering i svenskt jordbruk

ser vi att det inte alltid kanske är via det traditionella sättet att driva jordbruk som det kommer att vara möjligt att hålla ett öppet landskap, utan det behövs andra insatser också på det sätt som vi har utvecklat under senare år och som säkerligen kommer att behöva förstärkas också under åren framöver. Därför är jord- och skogsbruket en viktig del i hela landsbygdsutvecklingen, även om jag också ser många andra metoder, medel och vägar som vi ska ha för att kunna skapa en levande landsbygd.

Det är alltid svårt att göra jämförelser mellan olika länder. Statens jordbruksverk och Livsmedelsekonomiska institutet gjorde en rapport för ett tag sedan och konstaterade att just inkomstjämförelser länderna emellan när det gäller jord- och skogsbruk är väldigt vanskliga att göra. Det är svårt att generellt säga att svenskt jord- och skogsbruk skulle ha en mycket sämre konkurrenssituation än andra länder. Man kan peka just på transportområdet där vi, precis som interpellanterna säger, har högre skatter framför allt på dieselområdet. Det är alldeles riktigt. Det finns andra områden där vi kanske har en mer förmånlig situation. Det är i sista hand en sammanvägning som man måste göra av dessa olika aspekter för att se på vilket sätt vi kan stärka svenskt jordbruk och svenskt skogsbruk i fortsättningen med det regelverk som EU har, med de statsstödsregler som finns och allt annat.

Vi ska naturligtvis, på samma sätt som vi gjorde i höstas när vi föreslog riksdagen att besluta om att ta bort traktorskatten, se i vad mån det är möjligt att komma fram också när det gäller dieselskatten för jord- och skogsbruket.

Jag är medveten om att det finns svåra gränsdragningsproblem. Det är inte bara jord- och skogsbruket som är användare av dieselolja i dessa transportsammanhang. Byggindustrin och entreprenadföretagen använder också i stor utsträckning dieselolja. Och avsikten är i första hand att stärka jord- och skogsbruket och inte andra näringar. Därför gäller det att hitta en teknik och framkomstvägar så att man kan nå det avsedda syftet. Men vi är öppna för en sådan fortsatt diskussion för att se på vilket sätt man kan hitta bättre villkor för svenskt jord- och skogsbruk i fortsättningen inom ramen för de ekonomiska resurser som vi kan ha när vi i höst ska göra en budgetproposition.

Anf. 135 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Jag tycker att det är en bra diskussion och ett bra resonemang som statsrådet för, nämligen frågan om en levande landsbygd och växtkraften i hela samhället och i hela landet. Det är naturligtvis detta som det handlar om. Detta är en viktig fråga. Svenskt jord- och skogsbruk utgör basen för så mycket mer än bara för det företag, den produktionsgrupp eller den entreprenör som kör i skogen. Det finns siffror som visar att det är över 600 000 personer som i förlängningen jobbar med verksamheter som är kopplade till jord och skog. Frågan har också den bredden i förlängningen. Man kan säga att jord- och skogsbruk är en mycket viktig motor i det svenska näringslivet och i den svenska industrin.

Skogsnäringen är den största exportnäringen med en nettoexport på 70–75 miljarder. Det är enorma summor som kommer in den vägen. Men i dag pressas många enskilda jord- och skogsbrukare av en hård och otillfredsställande lönsamhet. Det är de frågor som jag har velat ta upp

här. Och jag tycker att det är i den delen som vi kan påverka politiskt, bl.a. skattefrågorna. Jag och Moderaterna tänker fortsätta att driva frågan att försöka få ned dieselskatten till 53 öre. Jag hoppas att statsrådet också tar tag i detta så att det händer någonting framåt så snart det går.

Anf. 136 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Herr finansminister! Jag sitter med i Västra Götalands skattestyrelse, som i dag har haft ett av sina möten i Tidaholm. Jag har avstått från det mötet för att vara här och möta finansministern i denna för hela landsbygden viktiga skattefråga.

Den fysiska landsbygden blomstrar i dessa dagar, men landsbygdens ekonomi blomstrar tyvärr inte. Det behövs en ekonomisk tillväxt och en framtidstro på svensk landsbygd. Och varför skulle inte en sådan kunna komma från finansministern nu?

I morgon, tisdagen den 28 maj, samlas Sveriges lantbrukare till LRF:s riksstämma i Växjö. Det skulle kunna vara en mycket lämplig plats för finansministern att tillkännage att dieselskatten tas bort från den 1 juli 2002. Jag erbjuder mig att personligen betala finansministerns resa till Växjö, så att det inte behöver belasta statsbudgeten.

Anf. 137 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag tackar för alla generösa erbjudanden. Jag höll på att säga att Finansdepartementet aldrig säger nej till inkomster, så skicka pengar – jag ska lämna postgironumret sedan. Det kanske är det mindre hindret i sammanhanget. Det större hindret är väl att vi först och främst inför hösten måste göra en totalbedömning av vilket utrymme det finns för eventuella skattesänkningar. Jag har tidigare offentligt sagt att det med tanke på den tillväxttakt vi har haft, som är en följd av den internationella konjunkturdämpningen, inte finns samma förutsättningar i höst som har funnits de senaste åren.

De skattesänkningar om ungefär 60 miljarder kronor som vi har kunnat genomföra under mandatperioden har varit av stor vikt både för enskilda, löntagare, och för företagare och pensionärer. Även om det handlar om betydligt mindre utrymme i höst är det icke desto mindre viktigt att prioritera bland olika angelägna önskemål. Det här finns med på den listan.

Jag vill definitivt skicka med interpellanten att när nu Lantbrukarnas riksförbund har sin riksstämma och diskuterar sin framtid finns det anledning att uppmärksamma detta önskemål. Den insats som vi gjorde via sänkt traktorskatt i höstas hade kanske inte lika stor ekonomisk omfattning som man hade trott från näringens sida, men jag tror att den är betydelsefull. Men den är inget slutsteg, utan vi är beredda att gå vidare och ska se om vi kan hitta en modell. Det finns avgränsningsproblem mot byggmaterialindustri, entreprenörer och andra, men det är möjligt att det går att hitta någon form av modell. Vi är öppna för sådana resonemang och synpunkter inför hösten. Vi får se om vi kan hitta ett utrymme i höstens budgetproposition.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 138 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Sven Brus har frågat mig om jag avser att ta några initiativ för att medge skattereduktion för hushållstjänster.

Inledningsvis vill jag framhålla att frågan om särskilda skatteregler för hushållstjänster inte enligt min mening har samma prioritet som mer generellt inriktade åtgärder. Genom generellt inriktade åtgärder undviks snedvridningar av ekonomin och avgränsningsproblem. När det gäller skattesystemets utformning är regeringens huvudlinje att stimulera arbetsmarknadsdeltagande, arbetsutbud, sysselsättning och utbildning med brett inriktade justeringar av skatteuttaget på förvärvsinkomster. Vid förändringar i skattereglerna är ambitionen, liksom vid 1990–1991 års skattereform, att skapa så enkla, neutrala och likformiga skatteregler som möjligt. Den pågående inkomstskattereformen – med kompensation för den allmänna pensionsavgiften och höjning av den nedre skiktgränsen – har medfört lägre skatter för alla låg- och medelinkomsttagare. I detta avseende är reformen särskilt betydelsefull för deltidsarbetande och för kvinnor.

Särregler för enstaka branscher eller yrkesområden skapar oundvikliga krångel och gränsdragningsproblem. Av analyserna i Tjänstebeskattningsutredningens betänkande framgår vidare att skattelättnader av detta slag är ett dyrbart sätt att stimulera en överföring av svart arbetskraft till vit. Särregler kan också te sig orättvisa: Varför ska de som jobbar i icke gynnade branscher betala högre skatter än övriga? Varför ska man genom särskilda skatteregler av detta slag gynna konsumtion av hushållstjänster framför annan konsumtion? Det är trots allt de som har relativt goda ekonomiska resurser som kommer att efterfråga denna typ av tjänster och därmed få del av skattesubventionen.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att vidta några åtgärder för att medge skattereduktion för hushållstjänster.

Anf. 139 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Jag vill tacka finansministern för svaret. Det är dock lätt att konstatera av svaret, och av regeringens politik, att finansministern och jag ser på den här frågan från två skilda utgångspunkter. Ministern ser främst själva skattesystemet, ser avgränsningsproblem och tycker sig se snedvridningseffekter på ekonomin.

Jag har ställt interpellationen ur ett annat perspektiv och skulle gärna vilja diskutera den ur ett annat perspektiv. Jag vill gärna se att skattesystem och lagar är till för människornas skull och inte tvärtom.

Det finns en föreställning hos ministern att möjligheten till skattereduktion främst skulle gynna människor med goda ekonomiska resurser. Inom parentes kan man konstatera att det i och för sig inte har generat regeringen i en rad andra avseenden. Titta bara på maxtaxan för barnomsorgen t.ex. Vilka är det som gynnas av den? Det är just människor med goda ekonomiska resurser. Den svenska inkomstbeskattningen har också den profilen, som innebär att låg- och medelinkomsttagare beskattas högst i Europa. Det argumentet från ministrerns sida känns med förlov sagt inte riktigt relevant.

*Svar på
interpellationer*

Nu säger finansministern att sådana skattelättnader som vi talar om är ett dyrt sätt att göra svarta jobb vita. Någon mer grundlig belysning av den här frågan finns väl egentligen inte. Regeringen har redan bestämt sig för att skattereduktion för hushållstjänster är politiskt inkorrekt och inte ens värt att utreda närmare.

Den svarta sektorn kostar dock statskassan enorma resurser i form av uteblivna skatter. Det kan vi väl ändå vara överens om, finansministern?

Sedan säger ministern att regeringens huvudlinje är att stimulera arbetsmarknadsdeltagande, arbetsutbud och sysselsättning. Det är en bra huvudlinje. Precis det är också syftet med förslaget om skattereduktion för hushållstjänster. Det är uppenbart att det finns en efterfrågan. I undersökningar säger sig vart fjärde hushåll vara intresserat av någon form av stimulans för att kunna köpa hushållstjänster. Det finns alltså en marknad för de här tjänsterna inom hushållssektorn.

I ministerns och regeringens föreställningsvärld ligger det något suspekt i en sådan efterfrågan. Jag tror att regeringen har något slags 1800-talsbild på näthinnan av pigan i svart klänning och vitt förkläde i våningen på övre Östermalm. Jag vill bara upplysa finansministern om att tiden har gått sedan dess. I dag handlar det om människor som har svårt att få livets alla sidor att gå ihop.

Vore det inte värt att titta på den här frågan ur ett annat perspektiv, inte bara ur själva skattesystemets perspektiv utan ur ett perspektiv som handlar om människors vardag för den totala välfärdens skull? Den aspekten skulle jag gärna vilja lägga på den här diskussionen.

Anf. 140 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är säkerligen sant, som Sven Brus säger, att vi har olika utgångspunkter för diskussionen. Jag ser det för min del som viktigt att man när man analyserar förslagen om förändrad tjänstebeskattnings också för in fördelningspolitiska aspekter, men också effektivitetsaspekter, i vår skattelagstiftning.

Sven Brus säger att regeringen inte ens vill utreda. Regeringen har ju utrett. Vi har låtit en särskild utredare gå igenom hela området, och han kom med sin rapport för ett par år sedan. Regeringen har av de analyser som gjordes i denna särskilda utredning dragit slutsatsen att det inte är möjligt att lämna någon form av förslag som är sådant att det tillgodoser både fördelningspolitiska aspekter och effektivitetsaspekter för skattesystemet som sådant och tar hänsyn till det inkomstbortfall som kan vara aktuellt.

Jag delar uppfattningen att det kan finnas många människor som har behov av förstärkt stöd i hemmet för olika typer av tjänster. Jag skulle för min del vilja lyfta fram att det i synnerhet är de äldre som har behov av detta. Det kan också handla om barnfamiljer, men jag vill särskilt framhålla de äldre. Därför tror jag att den bästa insats vi kan göra är att överföra resurser till framför allt kommunerna, så att kommunerna får möjligheter att bygga ut hemtjänsten och göra andra former av insatser för våra äldre. Det ger också kommunerna möjlighet att i första hand utforma system som tar hänsyn till behovet hos de äldre, och inte låta den ekonomiska bärkraften vara avgörande om man ska ha rätt och möjlighet att utnyttja de resurser som samhället ställer till förfogande. Jag skulle

för min del vilja säga att en förstärkt hemtjänst kanske är den mest angelägena insatsen just på det här området.

Om man väljer barnfamiljerna som en annan grupp som kan ha behov av ytterligare stöd i det här avseendet, tror jag att både de höjda barnbidragen och det faktum att fler människor har jobb, som ordentligt har ökat barnfamiljernas ekonomiska styrka, och inte minst maxtaxereformen, är en god grogrund för barnfamiljerna att själva i valfrihet välja om de vill lägga sina resurser på den här typen av tjänster eller på något annat.

Jag tycker att Sven Brus har fel när han säger att maxtaxereformen var en reform som gynnade de inkomstgrupper som har goda inkomster. Maxtaxereformen var en reform som i första hand gynnade barnen eftersom den är kopplad till den allmänna förskolans genomförande för våra fyra- och femåringar, som har oerhört stor betydelse. Men den var också en reform för barnen på så vis att den gav de barn som har föräldrar som är arbetslösa eller på annat sätt är frånvarande från arbetsmarknaden möjlighet att vara kvar på sina förskolor. Därför tycker jag att detta i allra högsta grad är en reform som är viktig ur fördelningssynpunkt.

Dessutom har de sänkta dagis- och fritidshemstaxorna relativt sett kanske haft störst betydelse för grupper som lever under relativt små omständigheter. Jag är medveten om att det också finns grupper som tjänar ganska bra som har haft nytta av maxtaxereformen. Detta har naturligtvis varit ett incitament för dem att öka sitt arbetskraftsutbud, och det är ju något som vi i andra sammanhang gemensamt har varit överens om här i riksdagen – hur viktigt det är att kapa av de trösklar som kan finnas när det gäller inträde på arbetsmarknaden. Det gäller alltså att öka sitt arbetskraftsutbud.

Maxtaxereformen har alltså haft många goda effekter som både ur fördelningspolitisk synpunkt och ur tillväxtsynpunkt har varit oerhört betydelsefulla.

Till sist vill jag säga att vi kanske har lite olika utgångspunkter. Jag tycker att det är viktigare att i det här fallet lyfta fram de äldres situation. Det kan man göra på annat sätt än via skattesubventioner, som ur fördelningspolitisk synpunkt kommer att ge en ganska orättvis bild.

Anf. 141 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Vi gör en samstämmig analys av vilka som i första hand skulle ha glädje av en sådan här reform. Det är barnfamiljer och äldre, och jag skulle vilja lägga till en tredje grupp människor. Det är ungdomar, som är på väg in i arbetsmarknaden och som på det här sättet skulle kunna besparas det trista att behöva jobba svart, och kunna få sina jobb vita.

Det gjordes en undersökning redan 1993 – tror jag att det var – som pekade på att det utförs 13 miljarder arbetstimmar under ett år i Sverige. Sex miljarder av dessa är lönearbete. Sju miljarder timmars arbete utför vi i våra hem! Det är alltså mer än hälften av arbetsvolymen som utförs i hemmen i form av oavlönat arbete. Dessutom beräknas det finnas ett svartarbete som uppgår till någonstans runt 700 miljoner timmar. Detta var för åtta nio år sedan, och sannolikt har siffrorna ökat – inte minst för den svarta delen. Jag tycker att det är en allvarlig sida att det sker så

mycket svartarbete inom denna sektor. Inte minst får ju många ungdomar sin arbetsmarknadsdebut på detta snedvridna sätt.

Som jag sade tidigare handlar detta om människor som har svårt att få livet att gå ihop. En grupp är just barnfamiljerna. Det finns några siffror som jag i hastigheten inte fick tag i i dag, men som ändå pekar på att i de höga sjukskrivningstal, som vi ju för en mycket intensiv debatt om just nu, handlar det i hög grad om dubbelarbetande kvinnor. Det kan vi tycka både det ena och det andra om. Vi kan tycka illa om att det fortfarande är så att ansvaret för hemarbete främst vilar på kvinnor. Jag tror dock att vi rör oss i en mer rättvis och jämlik riktning när det gäller arbetsfördelning i hemmet. Men det tar tid.

Tror verkligen inte finansministern att det finns ett sug efter avlastning i dag i de här trängda arbetssituationerna i massor av svenska hem? Då talar jag inte om hem med stark ekonomi, utan jag talar om helt vanliga familjer i helt vanliga inkomstlägen där båda två är dubbelarbetande. Man skulle kunna höja livskvaliteten genom att få hjälp med vissa tjänster och kunna få betala för dem vitt. I dag gör man det säkert svart i många avseenden.

Det gäller också de äldre. Hemtjänsten i kommunerna går alltmer ifrån service till att tillgodose tunga vårdbehov. Jag är övertygad om att många äldre människor skulle kunna känna sig både tryggare och mer ekonomiskt tillfreds om de kunde få hjälp med servicetjänsterna på en vit marknad. Även här handlas det i dag i hög grad upp svart. Jag tror att vi är ganska medvetna om att det är på det sättet, och det är inte bra för vare sig den svenska samhällsekonomin eller för människor som tvingas in i denna sektor.

Det gäller alltså barnfamiljerna, de äldre och de unga på arbetsmarknaden. Vi gör ungefär samma analys, men ändå hamnar vi i två olika ståndpunkter och två olika sätt att lösa problemen. Regeringen har tittat på det här, säger finansministern, men trots allt med de glasögon som finansministern och regeringen har. Man har ju egentligen från början sagt att detta inte är politiskt korrekt och att man därför inte går vidare med det.

Jag vill ändå påminna finansministern en gång till om ett annat perspektiv än det strikt skatterättsliga och skattelagstiftningsperspektivet.

Anf. 142 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag är inte säker på att vi gör samma analys av situationen. Min analys är att det finns ett stort behov av denna typ av tjänster på hela arbetsmarknaden. Så långt kan vi vara överens. Men jag är inte säker på att den bästa metoden för att ta hand om det behovet av tjänster går via att göra någon form av skatteavdrag, som uppenbarligen mer gynnar dem som har bättre inkomst än dem som har sämre.

Dessutom gör man inte den prioritering som jag vill göra, dvs. att i första hand lyfta fram de äldres situation. De äldre har ju ofta mycket låga inkomster och pensioner, och de har mest att tjäna på att man i stället kan förstärka resurserna för kommunernas möjligheter att förbättra hemtjänstutbudet och kvaliteten i hemtjänsten. Där kanske vi gör lite olika analys av hur man ska göra olika prioriteringar.

Jag tror att vi också kan skilja oss åt när det gäller tekniken för hur man kommer åt svartarbete på hushållsmarknaden och andra typer av

tjänster. Jag tror för min del att det finns mer att vinna på att skärpa skattekontrollen. Det kräver naturligtvis förstärkta resurser för Riksskatteverket, på det sätt som vi har sett under senare tid. Under de senaste åren har vi i varje budgetproposition förstärkt Riksskatteverkets resurser. Vi får se vilket utrymme det finns inför hösten, när vi kommer till budgetpropositionen, att också ta upp den frågan.

Det är naturligtvis en angelägen fråga, eftersom vi har ett intresse av att hålla nere den internationellt sett betydligt lägre andel av svartarbete som vi har i Sverige jämfört med många andra länder. När man gör sådana jämförelser kan man konstatera att vi har en väldigt stor andel i sysselsättning. Det finns säkerligen länder som önskar att de skulle kunna komma upp till lika höga sysselsättningstal, men de inser att de kanske har ett betydligt större mått av svartarbete än vad Sverige har, och därför har de problem på det området.

Därför tycker jag att det är angeläget och bra – Sven Brus och jag är överens om det – att vi kan diskutera olika tekniker och metoder för att minska svart arbete inom hushållssektorn eller andra tjänstenäringsar. Men jag tror inte att det är någon särskilt bra metod att använda sig av någon form av avdragsrätt för hushållsnära tjänster, som i praktiken dessutom skulle vara väldigt orättvis fördelningspolitiskt.

Anf. 143 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Jag delar inte synen att detta skulle vara fördelningspolitiskt orättvist, eftersom jag tror att det inte alls handlar om den profilen på detta. Det gynnar inte bara dem med höga inkomster, utan även människor i vanliga inkomstlägen.

Svartarbetet är ett jätteproblem för vår samhällsekonomi. De resurser som undandras statskassan skulle kunna bidra till vår välfärd på ett bra sätt. Här är vi överens om att vi behöver skärpa kontrollen. Vi kristdemokrater har också i våra budgetalternativ lagt mer pengar till just skattekontroll, så där tror jag inte att vi är oense.

Men vore det inte lämpligare att börja med att minska behovet av kontroll? Vi kan aldrig komma ifrån att vi måste göra kontroller, och vi kanske också måste lägga större resurser på det, men man borde först titta på vilka möjligheter det finns att minska behovet av kontroll. Ett sätt att minska behovet av kontroll är att medvetet arbeta för att det som i dag är en svart sektor i möjligaste mån görs vit.

Avslutningsvis handlar detta också om attityder. Jag nämnde ordet pigjobb tidigare. Det finns naturligtvis ett slags ideologisk nedlåtande syn på detta; vi ska inte återgå till ett samhälle med pigjobb osv. Det ska vi självfallet inte göra, utan vi ska uppvärdera allt arbete. Men det arbete som görs för att höja livskvaliteten för dubbelarbetande familjer, för ensamma pensionärer osv. är precis lika mycket värt som det arbete som utförs i det här huset när duktiga människor städar våra lokaler och våra toaletter och tömmer våra papperskorgar. Det är inte mer pigjobb att höja livskvaliteten för familjer och pensionärer än att höja miljön och kvaliteten här i Riksdagshuset.

Anf. 144 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Interpellanten och jag är överens om att det är bra om vi kan minska behovet av svarta tjänster. Jag tror att den bästa vägen är att

se till att vi kan få fler företag som arbetar konkurrensutsatt, och inte minst fler mindre företag som kan anställa fler personer. Vi måste få en bra arbetsmarknad och en bra efterfrågan på arbetskraft. Då tror jag också att ungdomar söker sig till dessa företag som arbetar på det reguljära sättet. Det är naturligtvis det bästa sättet att förhindra och förebygga att vi får en växande svart arbetsmarknad. Jag ser framöver att en bra ekonomisk politik, näringspolitik och arbetsmarknadspolitik som stimulerar tillkomsten av många nya företag också kommer att leda till att det blir företag som växer och kan erbjuda sina anställda goda villkor. Det är också ett bra sätt att förhindra att vi får en växande svart arbetsmarknad.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på interpellation 2001/02:456 om fastighetsskatten

Anf. 145 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Inger Strömbom har frågat mig vad jag avser att göra för att sänka de ökande boendekostnader som fastighetsskatten ger. Inger Strömbom påstår att fastighetsskatten leder till att segregationen ökar i och runt våra större städer eftersom familjer med vanliga inkomster inte har råd att bo kvar i sina småhus.

Fastighetsskatten är en del av kapitalinkomstbeskattningen och en viktig inkomstkälla för att finansiera den offentliga välfärden. Den beräknas i år ge intäkter till staten på mer än 20 miljarder kronor.

Av rättviseskäl och för att det inhemska sparandet ska fördelas på ett samhällsekonomiskt tillfredsställande sätt är likformighet i kapitalbeskattningen viktig. Fastighetsskatten baseras därför på taxeringsvärden som speglar fastigheternas marknadsvärden.

De senaste årens prisökningar på fastigheter till följd av den goda ekonomiska utvecklingen har dock medfört att skatten på fastigheter skulle ha ökat kraftigt om inga åtgärder vidtagits.

Fastighetsskatten har därför sänkts. För småhus har skatten sänkts från 1,5 % till 1,0 % under de senaste åren.

För att i vissa fall mildra effekterna för låg- och medelinkomsttagare har vidare en begränsningsregel för fastighetsskatten införts. Bestämmelsen tillämpas retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 2001 och innebär att fastighetsägare under vissa förutsättningar högst ska betala 5 % av hushållets inkomst i fastighetsskatt. Många fastighetsägare med låga och normala inkomster som bor i attraktiva områden kommer att kunna dra nytta av regeln. Regeln motverkar därför boendesegregation.

Det s.k. omräkningsförfarandet vid fastighetstaxeringen ska ersättas med en förenklad fastighetstaxering mittemellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Förslag kommer att lämnas om regler som innebär att höjda taxeringsvärden inte får omedelbart genomslag på uttaget av fastighetsskatt.

Vidare har regeringen för avsikt att före sommaren besluta om direktiv till en ny utredning om fastighetsskatt. Utredningen ska ha möjlighet att pröva lösningar som kan innebära vissa avsteg från nu gällande principer för fastighetsbeskattningen under förutsättning att de fördelningsmässiga konsekvenserna är acceptabla.

Regeringen har således vidtagit åtgärder för att mildra negativa effekter av fastighetsskatten. Vidare kommer regeringen att avvakta den kommande utredningens arbete. Några ytterligare åtgärder är för närvarande inte aktuella.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 146 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret även om det inte innehöll några överraskningar precis. Finansministern talade om rättviseskäl och likformighet i kapitalbeskattningen. Då frågar jag: Vad är det för rättvisa när en typvilla beskattas så olika beroende på var den råkar ligga? Vad är det för likformighet i kapitalbeskattningen när boendet beskattas både som konsumtion och som kapital? Vari ligger likformigheten i kapitalbeskattningen när allt annat kapital beskattas efter värde och avkastning, medan min bostad beskattas utifrån ett fiktivt värde? Jag får ju ingen utdelning från min bostad. Jag får inga pengar i handen att betala skatt för så länge jag bor kvar.

Nej, fru talman, fastighetsskatten är ett totalt feltänkande. Boskatten bryter mot principen om skatt efter bärkraft. Jag kan ju inte själv påverka min boskatt. Jag kan inte ens beräkna den framtida skatten eftersom det inte är mina egna eller familjens åtgärder eller ekonomiska förändringar som styr hur hög skatten blir i framtiden. Det är mina grannars agerande som är mer avgörande. Fastighetsskatten har visserligen sänkts, som ministern talade om, men i slutänden innebär det ändå för väldigt många i attraktiva boendeyrömden att boskatten ökar genom höjda taxeringsvärden och därigenom ökad förmögenhetsskatt.

Fru talman! Alltfler i Sverige inser det orimliga i att behålla fastighetsskatten. Regeringen befriar huvudägarna i aktiebolag från förmögenhetsskatt, men normalinkomsttagare måste betala förmögenhetsskatt eftersom de råkar ha sin bostad i ett attraktivt område som har stigit i attraktivitet just efter det att de byggde eller köpte sitt hus. Det tycker jag inte är varken rättvist eller riktigt.

För alltfler människor blir flytt en nödvändighet. Det är gamla med låga pensioner eller medelpensioner och barnfamiljer där det inte räcker längre att båda arbetar som måste flytta beroende på var de bor. Det är gamla tant Märta som vid 82 års ålder fortfarande bor kvar i den lilla villan som hon och maken byggde för snart 60 år sedan. Lånen är betalda för länge sedan, men pensionen räcker inte till i dag eftersom villan ligger på fel ort. Det är inte bara fastighetsskatten det gäller, utan här hos tant Märta slår förmögenhetsskatten till, och den har inga begränsningsregler.

Jag undrar om finansministern läser de sorgliga livsbeskrivningar som kommer in till Regeringskansliet i fråga om fastighetsskatten. Läser ministern de, i mitt tycke, ganska känslolika svarsbrev som brukar skickas ut? Det handlar ju om livsöden som jag menar borde räcka till för att få en finansminister att ligga sömlös på nätterna. Jag tycker att det är väldigt sorgligt det som drabbar alltfler personer just på grund av det skattesystem vi har kring boendet. Jag vill fråga: Vad gör finansministern nu för att normalinkomsttagare och pensionärer ska kunna bo kvar i sina småhus oavsett var i landet de råkar ligga?

Anf. 147 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! De principer som ligger till grund för den nuvarande fastighetsbeskattningen togs fram i en proposition av min företrädare finansminister Anne Wibble 1992. I den regering som föreslog dessa principer fanns också Inger Strömboms partiledare Alf Svensson. Där fanns Moderaternas nuvarande partiledare Bo Lundgren och en rad andra företrädare för de borgerliga partierna. De principer som riksdagen fastställde på grundval av den borgerliga regeringens förslag 1992 har gällt hela 90-talet. Det handlar naturligtvis om att jämställa fastighetsskatten med annan typ av kapitalbeskattning.

Nu ställer Inger Strömbom frågan: Vad är det för likhet att bli beskattad för en villa på olika håll i landet på olika sätt? Likheten ligger i att villorna är olika värda. Det hade varit orimligt om man skulle betala lika mycket i skatt för en villa som är värd 4 miljoner i ett område som för en villa som är värd 400 000 kr i ett annat område. Det hade verkligen inte varit en likformig kapitalbeskattning. Hade man dessutom haft en kapitalbeskattning på fastigheter som hade varit betydligt lägre än på annan form av kapital hade man ju drivit upp prisutvecklingen på småhus ytterligare. Tyvärr har inte minst de borgerliga majoriteterna i Stockholms stad, Lidingö och en rad andra kommuner i Stockholmsområdet bidragit till att driva upp priserna kraftigt under senare år. Det är det som är det egentliga fastighetsskatteproblemet. Det handlar inte om principerna som den dåvarande borgerliga regeringen föreslog 1992 och som riksdagen ställde sig bakom. Det är inte den principiella synen att jämställa fastighetstaxering och fastighetsbeskattning med annan form av kapitalbeskattning utan de kraftigt höjda huspriserna som är det ursprungliga, primära och stora problemet. Det har regeringen kraftfullt hanterat på det sättet att regeringen har sänkt fastighetsskatten från 1,5 % till 1,2 % i ett första steg och från 1,2 % till 1,0 % i ett andra steg. Det innebär att det vi tar in i dag i form av fastighetsskatt, trots de kraftigt stegrade huspriserna och trots de kraftigt stegrade fastighetstaxeringarna, i stort sett är samma summa som tidigare.

Jag ska dessutom framhålla att sedan vi från 2000 började ändra fastighetstaxeringsvärdena som en följd av de kraftigt stigande huspriserna har faktiskt 70 % av dem som äger småhus i Sverige fått sänkt fastighetsskatt.

Jag är medveten om att det bland de 30 % som har fått höjd fastighetsskatt finns många som har haft betydande bekymmer och oro för sin framtid. Det är mot den bakgrunden som regeringen dels har gjort justeringarna i fastighetsskattesatsen, dels infört en begränsningsregel som kanske kommer att gynna ett par hundra tusen låginkomsttagare, framför allt pensionärer, och som gör att många som har varit oroliga för att de inte har kunnat hantera sina fastighetsskattekostnader nu kan göra det eftersom de enligt den nya begränsningsregeln betalar högst 5 % i fastighetsskatt.

Jag har mött många människor som har varit bekymrade men som inte har känt till denna begränsningsregel. När begränsningsregeln har blivit beslutad av riksdagen och man har klart för sig att den gäller har man bland låginkomsttagarhushållen i väldigt många fall kunnat konstatera att man har fått sänkt fastighetsskatt, även i Stockholmsområdet.

För det tredje har vi utöver justeringen av skattesatsen och begränsningsregeln också vidtagit en rad åtgärder när det gäller förmögenhetsskatten. Vi har försökt att leva efter den principen att den som bor i ett normalt småhus, även i Stockholmsområdet, inte ska behöva betala förmögenhetsskatt. Jag kan för interpellanten framhålla att av de ungefär två miljoner småhus som vi har i Sverige har bara ungefär 2 % ett taxeringsvärde om 2 miljoner kronor eller mer. Det är alltså en mycket liten grupp som kommer ovanför det s.k. fribeloppet om 2 miljoner kronor som numera finns i förmögenhetsbeskattningen.

Det kan naturligtvis även i de grupper som har högt taxerade fastigheter finnas en del problem, och det är därför som vi ska utreda fastighetsskatten också i ett vidare perspektiv.

Anf. 148 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Bäste finansminister! Vi kan inte komma ifrån att folk som drabbas av de höga skatterna har ett problem. Så länge en familj, 100 familjer, 1 000 familjer eller flera tusen familjer är berörda av det här svåra problemet måste vi titta på effekterna av den förda politiken. Vi måste stoppa ett skenande tåg innan det krossar alltför många människor.

Jag ser runtomkring mig i min hemkommun att de unga barnfamiljerna måste flytta ifrån kommunen till ett billigare boende långt utanför Stockholm. Det ligger ofta långt bort från arbetsplatserna. Barnen hamnar i nya skolor, familjen får längre restider och barnen måste vara längre tid i barnomsorgen. Man får kortare fritid och ökad familjestress.

Förutom många sorgliga personliga och samhällsekonomiska konsekvenser är detta också en form av segregation. Man har inte råd att bo kvar där man vill bo. Det genomsnittliga taxeringsvärdet i min hemkommun är numera drygt 3,3 miljoner. Där ser vi problemen. I min hemkommun hjälper dessutom inga begränsningsregler, för där slår förmögenhetsskatten knockout på alltfler.

Nu går flyttlassen, och det är bara mycket rika personer som har råd att flytta in i de tomma husen. Det är segregation, och det är socialdemokratisk politik som leder till denna.

Finansministern talar om att fastighetsskatten sänks. Ja visst, men genom det system som vi har ökar den ändå på sikt. Regeringen har själv i budgeten räknat med att statens intäkter från fastighetsskatten ska öka med nära en miljard under de kommande två åren.

Nu försöker regeringen inför valet stilla den oro som finns över hela landet genom att tillsätta en utredning till. Bara det faktum att det blir ytterligare en utredning innebär en bekännelse av att boskatten är olämplig och borde avskaffas. Kristdemokraterna vill avskaffa fastighetsskatten och sänka förmögenhetsskatten.

Finansministern har i dag ett gyllene tillfälle att tala om och tydliggöra hur den kommande utredningen ska se ut. Vilka ramar och vilka direktiv är det som ska gälla? Kommer direktiven att innehålla den sedvanliga begränsningen att statens skatteintäkter inte får minska? Eller är det så, som jag tyckte att jag kunde läsa mellan raderna i en DN-artikel häromdagen och som jag tror väckte många förhoppningar, att utredningen ska få fria händer? Är det så att man förutsättningslöst kan lägga fram de klokaste förslagen?

Om resultatet trots allt ska vara oförändrat för staten, vilka konsekvenser får det för t.ex. villaägarna i Stockholm? Det finns mycket som man måste fundera på, finansministern, och det finns mycket som oroar dem som bor i småhus.

Fru talman! Villaägarna har all anledning att känna oro för sitt framtida boende. Att tvingas flytta är en stor personlig tragedi. Jag skulle vilja höra vad ministern har att säga för att lugna alla dem som går omkring med oron för detta och som varje månad ängslas över om de måste flytta eller kan bo kvar. Kommer normalinkomsttagare och pensionärer att kunna bo kvar i sina småhus i framtiden? Vad är syftet med och innehållet i den kommande utredningen?

Anf. 149 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är regeringens mycket bestämda syfte att vanliga inkomsttagare och pensionärer ska kunna bo kvar i vanliga småhus, och regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder för att underlätta ett sådant boende. Den inkomst som staten i dag får från fastighetsskatten är i stort sett densamma som för några år sedan. Däremot har det skett en viss omfördelning, och den har just skett till förmån för pensionärer och inte minst för barnfamiljer. Begränsningsregeln gäller faktiskt även i kommuner som har relativt höga taxeringsvärden. Pensionärer som bor i sådana kommuner har särskild nytta av begränsningsregeln, och där handlar det oftast om att begränsningsregeln har inneburit ordentligt sänkta skatter för pensionärer med låga inkomster.

Regeringen har alltså via de insatser som har gjorts de senaste åren sett till att 70 % av alla fastighetsägare sedan 2002 har fått sänkt fastighetsskatt. Vi har sänkt skattenivån, infört begränsningsregeln och gjort förändringar i förmögenhetsskatten som innebär att det i dag är bara ungefär hälften så många som tidigare som betalar förmögenhetsskatt. Intäkterna från förmögenhetsskatten är i dag lägre än tidigare. Detta har varit en väldigt god hjälp just för vanliga barnfamiljer och pensionärer att kunna bo kvar i sina fastigheter.

Jag skulle vilja hävda att den allra största vinsten, som inte minst barnfamiljerna har gjort av regeringens ekonomiska politik, är att den räntekostnad som en barnfamilj i dag har för sina småhuslån kanske bara är hälften så stor som den var för fem till åtta år sedan, i mitten på 90-talet. I och med att vi i dag har en mycket lägre räntenivå än vi hade under exempelvis regeringen Carl Bildt i början på 90-talet har barnfamiljerna fått sänkta kostnader för sina lån.

I väldigt många fall, kanske i de allra flesta, är det faktiskt så att sänkningarna av lånekostnaderna uppgår till många fler kronor än den höjning som man kan ha fått i de lägen i landet där man har fått höjda fastighetstaxeringsvärden och höjd fastighetsskatt.

En stor del av Sveriges befolkning bor i sådana delar av landet där man har fått både lägre kostnader för sina lån och sänkt fastighetsskatt. Hela 70 % har ju sedan 2002 fått en sänkt fastighetsskatt.

Man bör inte felaktigt beskriva vad som har hänt på fastighetsskattens område. Men man ska naturligtvis också understryka att det fortfarande finns problem kvar att diskutera, och det är ett av skälen till att regeringen nu inom kort ska besluta om en fortsatt översyn av fastighetsskatten. Syftet med den är naturligtvis att se om det fortfarande, trots de insatser

som har gjorts, finns grupper som kan råka ut för problem med de kraftigt stigande huspriser som vi har sett i Stockholmsområdet och även i andra delar av landet och som har medfört förändringarna i fastighetsskatten.

Det är också viktigt, vilket inte är en uppgift för den kommande utredningen men för den kommande riksdagen, för regeringen och framför allt för kommunerna i Stockholms län, att se till att vi får i gång ett nytt bostadsbyggande. Om några har drivit upp huspriserna och bidragit till de höjda fastighetsskatterna är det väl de borgerliga majoriteter som Inger Strömbom och andra får ta ansvaret för i Stockholms stad, Lidingö, Danderyd, Täby och alla andra borgerligt styrda kommuner med en fullständigt misskött bostadspolitik. Man bygger några hundra lägenheter fastän efterfrågan uppgår till tiotusentals bostäder. Där ligger ansvaret för höjda huspriser, för höjda fastighetstaxeringar och för höjda fastighetsskatter.

Anf. 150 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Nu talar vi om fastighetsskatt och till viss del förmögenhetsskatt, inte om låneränta och annat som varken regering eller riksdag har att besluta om.

Jag förstår om finansministern är trött på debatter här i kammaren om fastighetsskatten. Den har diskuterats många gånger. Men jag lovar, de diskussionerna kommer att fortsätta så länge fastighetsskatten finns kvar och drabbar på det vis som den gör.

Det gamla talesättet "mitt hem är min borg" lever kvar hos människor. De vill ha ett hem där de känner att de kan bo kvar tills de blir gamla, om de nu trivs i sin bostad. Det är många som är oroade i dag. Vi har ett system med taxeringsvärden, fastighetsskatt och förmögenhetsskatt som egentligen är ett system utan broms. Det ministern säger känns inte betryggande. Jag lovar att de som har lyssnat till vad vi har sagt här i dag kommer att vara lika oroade när vi har talat klart i kammaren. Det enda sättet att komma ut ur systemet är att börja med att ta bort fastighetsskatten och sänka förmögenhetsskatten.

Fastighetsskatten är ju så fel. Skatt kan man betala när man har pengar i handen, först när man har sålt sitt hus och gör en reavinst. Huset ger mig inte några intäkter medan jag bor där. Det är så i grunden fel.

Nej, finansministern, avskaffa fastighetsskatten.

Anf. 151 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag noterar att Inger Strömbom inte vill tala om de sänkta boendekostnader som de flesta småhusägare har fått under senare år genom betydligt lägre räntor. Jag förstår det. Inger Strömbom har väl i minne en period i början på 90-talet med en annan regering som lyckades driva upp räntenivåerna väldigt högt. Det gjorde att lånekostnaderna var oerhört betungande för många barnfamiljer.

Via den ekonomiska politik som den socialdemokratiska regeringen nu har fört i åtta år och den budgetsanering som har skett av det där som Carl Bildt och andra lämnade efter sig har vi kunnat pressa tillbaka räntenivåerna och därmed lånekostnaden rätt ordentligt. Det är en stor hjälp för barnfamiljerna. Men jag förstår att Inger Strömbom helst vill glömma

den oerhörda förbättring som har skett för barnfamiljer och andra som har lån på sina småhus.

Man kan säga som Inger Strömbom, att man borde avskaffa fastighetsskatten. Jag har tittat efter i Kristdemokraternas motioner som ju säger att man vill avskaffa fastighetsskatten. Då har jag upptäckt att fastighetsskatten återuppstår i form av en kommunal avgift. Det är ingen enskild som låter sig luras på det enkla sättet. Å ena sidan säger man att man tar bort fastighetsskatten, som Kristdemokraterna. Å andra sidan inför man en kommunal fastighetsavgift. Det är samma pengar för småhusägaren. Jag tror att småhusägaren har svårt att förstå logiken i att den som äger en fastighet för 4 miljoner kronor och den som äger en fastighet för 400 000 kr ska betala samma fastighetsavgift. Det är väl ändå rimligt att man tar någon hänsyn till värdet på de olika fastigheterna.

Samtidigt ser jag att Kristdemokraterna, Inger Strömboms parti, vill öka skatten med 50 % när man väl säljer sin fastighet. Det är en väldigt kraftig skattehöjning som många kommer att höja på ögonbrynen för. Det är en kraftigt höjd fastighetsskatt vid försäljning som Inger Strömboms parti förordar.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på interpellationerna 2001/02:467 om miljöbelastande drivmedel och 492 om alternativa drivmedel

Anf. 152 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Ingegerd Saarinen har frågat näringsminister Björn Rosengren om de medel som avsatts för skattestrategin avseende alternativa drivmedel kan disponeras så att nya pilotprojekt kan beviljas och hur han avser att gå vidare med arbetet att ändra reglerna för pilotprojektdispenser. Ingegerd Saarinen pekar på att de i skattestrategin avsatta medlen för att kompensera intäktsbortfallet för en generell koldioxidskattebefrielse för koldioxidneutrala drivmedel är mer än vad som behövs på kort sikt, men att de medel som avsatts för pilotprojekt är en otillräcklig summa som knappast medger några nya dispenser. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Ingegerd Saarinen har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att utvecklingen i Sverige och EU ska vridas åt ett mer gynnsamt håll, så att lagar och regler stimulerar utvecklingen av alternativa drivmedel i stället för att i bästa fall följa utvecklingen. Ingegerd Saarinen menar att det svenska regelverket kring alternativa drivmedel innebär en detaljstyrning och att utvecklingsarbetet styrs ryckigt. Ingegerd Saarinen menar dessutom att EG-rättens utformning leder till ytterligare svårigheter.

Regeringen har i budgetpropositionen för år 2002 lagt fast en skattestrategi för alternativa drivmedel som kan börja tillämpas år 2003. EG-domstolen har i en dom i september 2000 ansett att pilotprojektsbestämelsen i mineraloljedirektivet ska tolkas restriktivt och enbart omfatta sådana projekt som avser teknisk utveckling av mer miljövänliga produkter. För rena pilotprojekt kan fullständig energiskatte- och koldioxidskattebefrielse ges. Till dessa rena pilotprojekt har regeringen avsatt 150 miljoner kronor per kalenderår. För de koldioxidneutrala drivmedlen

har regeringen föreslagit att koldioxidskattebefrielse ges. För detta ändamål har avsatts 750 miljoner kronor per år. Detta belopp avses täcka såväl användning av drivmedel i ren form som i blandning med andra produkter. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Regeringen gav i mars 2002 Naturvårdsverket i uppdrag att analysera möjligheten att revidera och komplettera nuvarande bestämmelser om miljöklassning av bränslen enligt lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen. Naturvårdsverket ska utreda om det är möjligt att genomföra förändringar som innebär att alternativa bränslen, rena eller blandade i bensen eller dieselolja, som sammantaget har lika goda egenskaper som bränslen i miljöklass 1, inte missgynnas i förhållande till konventionella bränslen. I den utsträckning som utredningen föranleder det ska verket lämna förslag till ändrade regler för miljöklassning av bränslen. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 29 april 2003.

Jag är övertygad om att den i budgetpropositionen för år 2002 fastlagda skattestrategin kommer att stimulera utvecklingen av alternativa drivmedel. Även kompletteringen av nuvarande bestämmelser om miljöklassning av bränslen, i den mån det är möjligt, kommer att gynna alternativa drivmedel. Regeringen kommer att noggrant följa utvecklingen på området.

Anf. 153 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Jag vill tacka finansministern för svaret på min interpellation. En del frågor kvarstår dock. Jag skulle vilja gå in på ett mer principiellt resonemang genom att peka på ett antal avigsidor som sammantaget gör att vi inte har riktigt bra villkor för miljövänliga fordon och drivmedel.

Finansministern tog upp två viktiga åtgärder för att förbättra situationen. Skattestrategin för alternativa drivmedel är ett bra initiativ, men det finns frågetecken.

Kommer definitionen av koldioxidneutrala drivmedel att bli klokt utformad, så att den i realiteten styr utvecklingen mot minskade utsläpp av koldioxid? Här är livscykelanalyser ett bra redskap för att avgöra att det verkligen blir så.

Är det inte stor risk att medlen för sänkning av koldioxidskatt inte utnyttjas fullt ut medan potten för pilotprojekt blir övertecknad? Kan medel flyttas mellan de två pottorna om det skulle behövas?

Pilotprojekt är för övrigt ett kortsiktigt instrument som inte kan användas vid investeringar i nya produktionsanläggningar. Det vore bra om finansministern kunde kommentera mina farhågor kring det.

Den andra åtgärden som finansministern tog upp var miljöklassningen av drivmedel och att en utredning har påbörjats vid Naturvårdsverket. Det är jag glad för. Det var delvis på mitt initiativ som processen inleddes. Men det tar ju ett år innan utredningen är klar. Vi har faktiskt en del konkreta problem på marknaden sedan några år. Det är tekniska detaljer som hade kunnat lösas för länge sedan. Om regeringen också hade beviljat skattedispenser för pilotprojekt de senaste åren i stället för att helt stänga kassakistan hade problemen egentligen inte varit lika stora.

Det finns fler exempel på åtgärder som har avigsidor. Sänkta förmånsvärden på miljöbilar är en som Miljöpartiet har bidragit till och är stolt över. Men några enskilda typer av fordon har valts ut, möjligen på bekostnad av andra lösningar. Åtgärderna ska gälla tre till fyra år, och det är troligen för kort tid för att många företag ska kunna köpa sådana bilar.

Det pågår en vägskatteutredning som gör en samlad översyn av skatter på fordon. Detta kommer säkert att leda till ett antal förändringar i beskattningen, men först om några år. Under tiden råder en osäkerhet på marknaden.

Fordonsskatten på tunga fordon, som lastbilar och bussar, är utformad så att den reduceras kraftigt om motorerna är modifierade för att gå på annat drivmedel än diesel. Om fordonet inte modifieras, men ändå går på alternativt drivmedel, utgår full skatt.

Biogas till fordonsdrift är fullt skattebefriad, och det är bra. Biogasen måste dock tillverkas genom rötningsprocess. Om den tillverkas på något annat vis blir det full skatt på gasen. Om man tillverkade vätgas på solenergi skulle ingen skattebefrielse utgå. Det är synd att ha regler som sätter stopp för vettiga alternativ om dessa utvecklas.

Ett förslaget EU-direktiv om biodrivmedel innehåller både definitioner och villkor som till viss del skulle vrida klockan bakåt för alternativa drivmedel. Är finansministern beredd att kämpa för att den svenska skattestrategin sätter sin prägel på EU-direktivet i stället för tvärtom?

Sammantaget ser man en rad bra insatser, men de har också avigsidor. Detaljregler styr hur miljövänligare fordon och drivmedel ska se ut, snarare än att styra mot slutresultatet lägre miljöpåverkan. En rad åtgärder och utredningar ger inte heller det klimat av konsekvens och långsiktighet som behövs för teknisk utveckling och investeringar i företag. Det handlar om ett komplext område.

Anf. 154 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Jag vill ta tillfället i akt och ställa en fråga till ministern. Jag har uppfattat saken så att man i Regeringskansliet förbereder en notifiering av hur Sverige använder dessa medel. Därför passar jag på att ta upp frågan.

Idén med att ge befrielse från koldioxidskatt men inte från övriga energiskatter är vad jag förstår enbart en svensk konstruktion. Nu finns ramen på 900 miljoner kronor, och vi menar att det är avgörande att hela ramen kan utnyttjas för befrielse från både koldioxidskatt och energiskatt. Vi måste ha flexibilitet. I annat fall är det nog tyvärr så att vi lägger en död hand över hela biodrivmedelsbranschen.

EU-kommissionen har föreslagit att biodrivmedel från 2005 ska svara för 2 % av den totala försäljningen av bensin och diesel i varje medlemsland, för att därefter öka med 0,75 % per år. Vidare föreslår man från EU:s sida utökade möjligheter för medlemsstater att ge skattebefrielse.

Vi tycker att det är en bra inriktning, men vi hyser samtidigt farhågor för att Sverige handlar för snabbt. I avvaktan på nya EU-regler får inte regeringen i skrivelser till kommissionen och till ministerrådet låsa fast sig vid en skattepolitik som kanske inte kommer att fungera framgent.

Jag vill fråga ministern: Kan ministern lugna miljövänner och biodrivmedelsbranschen och lova att Sverige inte lägger ett lock på den

Anf. 155 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! De frågor som Ingegerd Saarinen har tagit upp är oerhört viktiga och samtidigt komplicerade. Vi befinner oss på ett område där vi alla har en stark strävan att försöka skapa fler alternativa drivmedel som belastar vår miljö mindre. Samtidigt pågår en snabb teknisk utveckling, och det är därför viktigt att man inte låser sig för ett enda alternativ, för det finns ju flera.

Jag har lång erfarenhet av den här branschen eftersom jag som trafikpolitiker på 80-talet var involverad i många av dessa diskussioner. Någon tekniker påstod ständigt att de hade hittat det slutgiltiga exakta drivmedlet som inte hade några negativa effekter. Nästa år hade något nytt drivmedel ungefär samma egenskaper. Men det visade sig att inget av dem höll i verkligheten.

Därför har regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet – som Ingegerd Saarinen ju vet – medvetet formulerat att det handlar om att försöka hitta en inriktning där så mycket som möjligt av koldioxidneutralitet kan främjas. Vilken teknik man i sista hand använder sig av är av underordnad betydelse.

Jag kan svara på Ingegerd Saarinens fråga genom att säga att det självklart alltid finns möjlighet att göra omfördelningar mellan olika anslag. Men trycket kommer säkert att vara så hårt på båda posterna, både de 150 miljonerna som används för pilotprojekten och de 750 miljonerna för nedsättning av koldioxidneutrala drivmedel, att det kommer att vara svårt att göra den typen av omfördelningar. Tekniskt finns möjligheten, men vi ska naturligtvis inte ens diskutera detta förrän vi har bättre erfarenheter av det.

Nu är vi starkt inriktade på att försöka hantera den alternativa strategi som finns utformad på ett sådant sätt att den både passerar Europeiska unionen och sedan praktiskt kan omsättas i verklighet fr.o.m. nästa år.

Samtidigt som vi är inne i den här processen har vi också jobbat med andra förslag som riksdagen har att ta ställning till. Det gäller t.ex. förslaget om alkylatbensin. Jag hoppas att EU snabbt kan hantera frågan. Det kan bidra till att våra gräsklippare, båtmotorer och många andra mindre motorredskap får en mer miljövänlig drivmedelssituation i fortsättningen.

Detta är alltså långt ifrån något slutarbete. Det är snarare en start på ett ganska omfattande miljöarbete med alternativ drivmedelsenergi. Vi ska naturligtvis hela tiden utvärdera detta arbete. När det gäller just pilotprojekt och allmän nedsättning kan vi göra de förändringar som kan behöva göras också mellan de olika insatserna.

Jag hoppas också att teknikutvecklingen och teknikförnyelsen kan vara till hjälp. Den kan vara det om vi är beredda att ställa krav på att industrin och forskningen ska bidra till detta.

För att ta exemplet med alkylatbensin är jag övertygad om att när vi gör en rejäl förändring på det området genom en sänkning av skatten med 1:50 per liter kan det i sin tur påverka hela distributionsapparaten. Detta gör att vi på kort tid, på några år, kan få en helt annan situation just

*Svar på
interpellationer*

när det gäller de mindre motorerna. De finns ofta inne i våra tätbebyggda samhällen, och det är därför av stor betydelse att få bort dem.

Detta gäller naturligtvis också förhållandena på sjön, där inte minst den tyngre sjöfarten är en miljöbov. Även där måste vi försöka hitta alternativa drivkällor.

Anf. 156 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Jag delar finansministerns uppfattning om att alkylatbensinen bör fram så snabbt som möjligt. Nu har jag tyvärr erfarit att den nog inte kommer i juli, som jag hade hoppats, utan först tidigast i augusti. Det är jättetråkigt.

Jag tänker främst på utombordarna. Bensinspill förgiftar väldigt mycket i vattnet. Om alkylatbensinen funnits skulle man alltså ha fått en betydligt gynnsammare situation. Men det går inte så fort som man skulle önska. Förhoppningsvis kommer den i augusti.

Ingenting skulle glädja mig mer än om hela potten på 750 miljoner för koldioxidneutrala drivmedel utnyttjades. Det skulle innebära att marknaden växer fort, och det finns alternativ som faktiskt kan klara sig enbart med en subvention på koldioxidskatten. Det vore ju fantastiskt glädjande. Då skulle vi ha nått nästan dit där vi vill vara.

Men jag är lite mer pessimistisk än finansministern. Jag tror att det dröjer ett tag innan vi får den marknaden, innan fabriker har kunnat byggas och vi får drivmedel. Jag är rädd för att det tar lite längre tid än så.

Till Inger Strömbom vill jag säga att koldioxidskatten är en utmärkt konstruktion. Nu har vi kommit fram till att koldioxidneutrala drivmedel inte ska betala koldioxidskatt. Framför allt är detta en långsiktigt mycket klok inriktning som kan göra att företag vet hur framtiden kommer att se ut och vågar investera.

Som finansministern förstår är jag ute efter en inställning som går ut på att miljövänligare alternativ inte ska hindras av teknikaliteter. Det handlar om ett slags beredvillighet från regeringens sida att vid problem snabbt ändra regler i förebyggande syfte, eller att utforma regler så att de är resultatınriktade och målstyrande mer än detaljstyrande såsom det har varit hittills.

Man kan i dag se en situation där starka politiska aktörer får alla fördelar medan svagare aktörer, inte minst framtida aktörer och de som ännu inte finns på marknaden, t.ex. framtida teknologier, inte får några särskilda fördelar alls.

Det gäller inte bara riktade skattesubventioner utan också i fråga om utformningen av detaljerna i skattereglerna. Om vi håller på så här kommer vi att få se att enbart dagens etablerade aktörer fortsätter sin verksamhet med samma teknik fast i större skala. Vi kommer inte att se de nya aktörerna och innovatörerna. Förhoppningen var att vi skulle få se dem.

Vi har sett vad en framsynt teknikupphandling kan innebära och åstadkomma i form av teknisk utveckling på miljöområdet. Man skulle kunna använda skattesystemet på liknande sätt genom att utforma skatteregler så att de verkligen lägger grunden för och gynnar teknisk utveckling i en miljömässigt bättre riktning.

Man kan t.ex. sätta upp tuffa miljöklasser för bilar och drivmedel som ännu inte finns på marknaden och koppla rimliga skattefördelar till dem. Har finansministern några förslag till hur man skulle kunna ha en sådan proaktiv och offensiv hållning?

När miljöfördelarna från en satsning inte blir så stora som vi har hoppats används det ibland som argument för att inte satsa på andra tekniker. Det är ett ganska underligt sätt att resonera. Också finansministern har tidigare fört sådana resonemang och gör det även nu.

Om man i stället vänder på systemet och har mer generella skatteregler som ger en skattefördel för alla miljövänligare lösningar och nivån på skattefördelen anpassas till miljönyttan låter man marknad och aktörer anstränga sig att försöka klara utmaningen. Lyckas det är det jättebra. Lyckas det inte slipper man betala skattesubventionerna.

Anf. 157 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Jag ska fatta mig kort. Vi vill alla ha ökad biodrivmedelsproduktion och ökad användning av biodrivmedel i vårt land. Det är självklart. Det är just därför som jag undrade över regeringens förhållande till EU i det här fallet och också hur regeringen ser på de svenska biodrivmedlens situation i framtiden.

Kommer regeringen att verka för att man får samma utveckling och samma möjligheter i Sverige som i andra europeiska länder? Jag tror att det är väldigt viktigt hur regeringen ställer sig och hur regeringen rapporterar om sin politik till EU.

Vi vill alla att vi ska ha en positiv utveckling. Vi vet att kraven kommer att öka från EU. Kommer Sverige att klara detta om vi i tidigt skede låser oss för en viss skattemodell?

Anf. 158 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Ingegerd Saarinen och jag är överens om att det är bra om man kan använda sig av generella medel så långt det går och att man kan stimulera fram en teknikutveckling på området som gör att industri kan bidra. Sedan finns det lägen där det tyvärr inte går att använda generella medel. Om man inte gör begränsningar, inskränkningar och preciseringar kan det också missbrukas.

Vi har framgångsrikt gemensamt mellan Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna tagit fram de nya förmånsskatte regler som gör att vi förhoppningsvis successivt kommer att få en ändrad inriktning på vår bilpark i vårt land. I det läget fanns en risk. Om man utformade reglerna på ett sådant sätt att den som hade möjlighet till s.k. blandad körning där man kan använda ibland bensin och ibland andra drivmedel fick samma form av skatteförmån var risken att människor bara var miljöintresserade när de köpte fordonet men inte när de brukade fordonet.

Det är ett exempel på hur viktigt det är att också göra preciseringar så att man inte låter sig luras och tror att man får fram ett stort antal miljövänliga fordon, men där de sedan inte används miljövänligt. Ibland tvingas man att göra den här typen av preciseringar.

Det är viktigt att vi har en mycket öppen attityd. Vi ska självfallet inte ha några andra och sämre regler än vad EU-staterna har i övrigt. Det finns inget intresse från svensk sida att vi ska ha en sämre position. Vi ska också ha en öppen attityd till att försöka främja ny teknik och inte

läsa oss vid en viss modell eller teknik som den enda saliggörande. Vi har intresse av att sätta tryck på industrin, forskningen och producenterna. Det kan vi göra via skattevapnet och andra insatser för att få fram fler och bättre alternativa drivmedel för framtiden.

Om man ser långsiktigt har vi en situation där vi under 50- och 60-talen hade en enorm ökning av – för att ta ett annat område som är viktigt ur energisynpunkt – oljekonsumtionen för vår uppvärmning. Det har nu dramatiskt ändrats över ett par årtionden. I dag sker bara ungefär en tredjedel av vår uppvärmning med olja jämfört med tidigare. På motsvarande sätt tror jag att det över tiden går att göra en rätt stor förändring också av bränslen och drivmedel och se till att nya koldioxidneutrala drivmedel efterhand blir dominerande.

Anf. 159 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Det är självklart mycket tricksigt att göra regler för fordon. Det borde vara en fördel om ett fordon kan drivas med både konventionella drivmedel och förnybara. Det borde vara en ekonomisk fördel ur alla synvinklar. Att utesluta dem är kanske inte helt bra. Men jag inser att det är ett mycket svårt område.

Skattefördelar och skattesubventioner ska givetvis sättas i relation till de samlade miljöfördelar de ger liksom övriga fördelar. Poängen är att utforma reglerna så generellt och målinriktat som möjligt och låta alla aktörer och tekniker vara med på lika villkor. Då drar man också bästa nytta av marknadsekonomin.

Sverige har en hel del innovativa småföretag i energi- och drivmedelsbranschen. Det är mycket bra och ganska unikt. Vi borde ta vara på dem och deras idéer. Men ingen innovatör eller entreprenör fortsätter att utveckla sina idéer och man ser att det krävs radikala förändringar av skatter och regler för att få samma villkor som de större aktörerna. Så mycket uthållighet har de flesta inte.

Vi har i dag en ganska ensidig situation när det gäller alternativa drivmedel. Nästan alla tillgängliga resurser går till att stödja ett par tre tekniker och till några enstaka aktörer. Inte minst den passiva hanteringen skattedispenserna för pilotprojekt har bidragit till den situationen.

Vi måste låta fler blommor blomma. Jag är säker på att finansministern ser det positiva värdet i en blomsteräng även om den inte alltid växer precis som man tänkt. Det satsas mycket på forskning och utveckling men då främst på fordonsteknik och inte specifikt på drivmedel. De resurser som satsas på drivmedel förbrukas i största utsträckning av några få alternativ. För andra alternativ finns inte så mycket att tillgå.

Anf. 160 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Ingegerd Saarinen och jag är överens om att om man ser på den teknikutveckling som har skett av fordonen står den inte alls i proportion till den mycket ringa teknikutveckling som har skett när det gäller drivmedel. Det är inte så svårt att dra slutsatsen av det att i det första fallet har det funnits starka intressen i industrin som har främjat en sådan teknikutveckling. Omvänt har det funnits starka motintressen i oljeindustrin som inte har velat främja en utveckling av alternativa drivmedel.

Även i oljebranschen och oljeindustrin börjar man inse att om inte deras tid är utmätt är deras tid i varje fall mer begränsad i framtiden. Man kan inte fortsätta med den drivmedelsutvecklingen. Det skulle bli oerhörda skador på vår natur om den bilparken, de luftföroreningarna och de andra problemen de nuvarande drivmedlen för med sig skulle föras över till alla de nya länderna i tredje världen de närmaste åren.

Därför tror jag att vi kommer att kunna se ett starkare tryck på industrin och också ett större intresse från industrin att försöka utveckla de alternativa drivmedlen. Jag är medveten om att också den inser att detta är en marknad som är starkt växande. Är man inte ute i god tid kommer man att förlora sin chans. Därför är jag trots allt ganska hoppfull. Om vi med svenska insatser och insatser i andra EU-länder kan hjälpa till i starten kommer vi att få en bra skjuts när vi väl får i gång processen mot alternativa drivmedel.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på interpellationerna 2001/02:362 och 373 om adoptionslagstiftningen

Anf. 161 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Sten Tolgfors har frågat mig när regeringen kommer att tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över hela adoptionslagstiftningen. Sten Tolgfors hänvisar bl.a. till att det i dag är tillåtet för en adoptant och ett adoptivbarn att gifta sig med varandra.

Sten Tolgfors har också frågat socialminister Lars Engqvist när regeringen kommer att tillsätta en utredning för att undersöka hur det har gått för de adoptivbarn som hittills har kommit till Sverige och för att initiera forskning om adoptivbarns utveckling och behov. Interpellationen har överlämnats till mig.

Jag har valt att besvara båda interpellationerna i ett sammanhang.

Adoptivbarn kan vara särskilt sårbara på grund av sin bakgrund. Jag håller därför med Sten Tolgfors om att det är mycket viktigt med forskning om adoptivbarns utveckling och behov.

Som jag tidigare framhållit i ett svar på en fråga från Sten Tolgfors finns det dock redan i dag en betydande mängd forskning om adoptioner och adoptivbarns situation. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA, arrangerade i september förra året en forskningskonferens om adoptioner där ett trettiotal forskare deltog.

Ett problem är att det i dag saknas sammanställningar om forskningen. Sådana sammanställningar är av stort värde för dem som arbetar med adoptionsfrågor i praktiken. Hur behovet av sammanställningar ska tillgodoses övervägs för närvarande av NIA.

Ytterligare forskning om adoptivbarn behövs säkert. Jag har dock svårt att se behovet av en parlamentarisk utredning på det området.

Det pågår i dag ett omfattande arbete som rör frågor om adoption.

Regeringen överlämnade i mars 2002 propositionen *Partnerskap och adoption* till riksdagen.

Dessutom har en departementspromemoria om vissa adoptionsfrågor varit ute på remiss. Remisstiden gick ut i slutet av mars. Departements-

promemorian tar upp föräldrars samtycke till adoption och barnets rätt till information om att det är adopterat.

Som Sten Tolgfors nämner i interpellationerna har regeringen också tillsatt en utredning med uppgift att överväga vissa frågor med anknytning till internationella adoptioner. Enligt vad jag inhämtat har utredningen för avsikt att göra en sammanställning av den internationella forskning som är relevant för utredningens uppdrag.

Jag håller med om att man kan ifrågasätta vissa av de nuvarande adoptionsreglerna, bl.a. möjligheten för en adoptant och ett adoptivbarn att ingå äktenskap med varandra, även om sådana äktenskap knappast lär förekomma. Någon särskild utredning för att se över den frågan behövs dock inte. Förmynderskapsutredningen (SOU 1989:100) har redan föreslagit att möjligheten ska tas bort.

Förmynderskapsutredningen övervägde också den nu gällande 25-årsgränsen, dock utan att föreslå att den skulle ändras. Avsikten är att vissa av Förmynderskapsutredningens förslag ska behandlas i en kommande proposition till riksdagen, troligen tillsammans med förslaget med anledning av den departementspromemoria som jag nämnt tidigare.

Att ensamstående har möjlighet att adoptera är inget unikt för Sverige. Sådana adoptioner omfattas också av 1967 års europeiska konvention om adoption av barn och av 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Det är dock viktigt att de som bedömer lämpligheten hos potentiella adoptivföräldrar, framför allt inom socialtjänsten, har den kunskap som behövs. De måste också få stöd i sitt arbete. Utredningen om internationella adoptioner kommer att uppmärksamma dessa frågor i sitt arbete.

Det kan finnas anledning att i framtiden göra en allmän översyn av adoptionsreglerna. Jag är dock inte beredd att nu ta initiativ till en sådan översyn.

Anf. 162 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Av alla politiska beslut är det om adoption det beslut som har mest långtgående effekter för den enskildes liv. Därför måste kraven på lagstiftning, beslutsunderlag och uppföljning vara mycket höga och frågan hanteras med största ödmjukhet.

Adoption är ett löfte som staten ger ett barn inte bara om ett bättre liv – som det ibland verkar vara fråga om i debatten – utan också om bästa tänkbara förutsättningar för livet. Adoption är i grunden någonting mycket positivt. Men det hindrar inte att Sverige har ett ansvar att erkänna och att söka kunskap om adopterades situation och speciella behov för att kunna förstå och stödja de barn som behöver stöd. Det ansvaret har politiken inte tagit.

En ny undersökning visar att 4,7 % av landets utlandsadopterade kvinnor försökt begå självmord under undersökningsperioden. Motsvarande siffra för svenskfödda var 1 %. Överrepresentationen i självmordsförsök var alltså nästan femfaldig. Adopterade män var dubbelt överrepresenterade när det gällde självmordsförsök och adopterade mer än dubbelt överrepresenterade som patienter inom barn- och ungdomspsykiatri, i dygnsvård för tonåringar och på § 12-hemmen. Adopterade tjänar mindre, har lägre utbildning och är oftare utan arbete än kontrollgrupperna. Det är bara hälften så vanligt att man finner en äktenskapspartner.

De här siffrorna ifrågasätter totalt den rådande bilden av den problematiska integrationen och identitetsbildningen bland adopterade.

Jag vill understryka att det inte gör att internationella adoptioner ska stoppas men väl att stödet måste öka till de adopterade som behöver stöd – det gäller inte alla, men många. Det gör också att forskningen måste öka och att lagstiftningen måste ses över. Vi kan inte ha en lagstiftning, justitieministern, som ger den här typen av effekter, och vi kan inte ha ett stöd som är så bristfälligt att vi får en femfaldig överrepresentation i självmord. Detta är ett politiskt ansvar som regeringen måste ta.

I övrigt präglas regeringens arbete med adoptionsfrågorna av att det sker styckevis och delt. Det saknas sammanhang, och det saknas ett konsekvent barnperspektiv i frågorna. I utredningen *Barn i homosexuella familjer* avfärdades, i direkt strid med barnexperter och forskningen, att ”adopterade barns psykiska hälsa och sociala anpassning skiljer sig från andra barns”. Regeringen vet att utredningen hade fullständigt fel. I utredningsdirektiven om internationella adoptioner kan man läsa: ”Identitetsbildningen i tonåren är ofta problematisk för adoptivbarnen. Frågor kring varför barnet lämnades för adoption, de biologiska föräldrarnas situation etc. kan förstärka de vanliga tonårsproblemen. Adoptivbarn har ofta med sig traumatiska upplevelser av förändringar och av att ha blivit övergivna.”

Att regeringen ändå har tagit ett så uppenbart bristfälligt betänkande som grund för att utvidga adoptionslagstiftningen är för mig obegripligt. Det är för övrigt häpnadsväckande att höra Bodström hänvisa till en konvention som regeringen tänker säga upp och till en annan som regeringen kommer att kringgå, som båda gäller kvalitetssäkring av adoptioner, utan att ens nämna att så är fallet.

De mest grundläggande adoptionsfrågorna ingår inte i regeringens ensamutredning av internationella adoptioner. Men hela adoptionslagstiftningen behöver nu ses över. Det är ett politiskt ansvar, Thomas Bodström, att följa upp hur det har gått för de adoptivbarn som hittills har kommit till Sverige som ett resultat av politiska beslut.

Mer forskning om adoptivbarns utveckling och behov behövs för att det ska gå att undanröja dagens ganska betydande kunskapsbrister.

Att regeringen inte är beredd att göra detta är ett svek mot barnperspektivet i adoptionsfrågorna. Jag kan inte undandra mig att fråga justitieministern: Varför vill regeringen först utvidga adoptionslagstiftningen och sedan se över den?

Bodström medger ju att det kan behöva göras. Finns det en taktik bakom detta – att först baxa detta med adoption för registrerade partner genom riksdagen för att därefter ta ställning till hela adoptionslagstiftningen, alltså att först ta ställning till en del och sedan till helheten? I så fall är det, justitieministern, med förlov sagt en bakvänd ordning.

Anf. 163 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Ja, jag delar uppfattningen och instämmer i det som framförts, nämligen att det är en sårbar grupp som kommer från andra länder. Det är väldigt viktigt att man ger de här barnen det stöd som de behöver. Det är också viktigt att vi fortsätter att utveckla forskningen och att den även i framtiden har stor betydelse. Det är därför som det nu pågår forskning inom Socialstyrelsen bl.a. om adoptivbarns hälsa.

Jag har också sagt att det kan vara nödvändigt att se över en del frågor i framtiden. Men jag anser inte att det skulle vara ett hinder när det gäller att införa en möjlighet som innebär att det ska vara samma rättsliga förutsättningar för homosexuella och heterosexuella att prövas om det är det bästa för det enskilda barnet.

Anf. 164 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Jag blev lite beklämd över att justitieministerns samlade inlägg om adoptionsfrågor innefattar ett antal spridda sekunder i talarstolen och över att det inte är djupare tänkt.

Vad frågan här handlar om är faktiskt inte just nu om det är rätt eller fel just att homosexuella ska adoptera, utan det är grunden för att utvidga en lag som jag försöker diskutera med justitieministern – kunskapsgrunden. På vilken annan grund ska man kunna bedöma enskilda personers ansökningar om att få adoptera än på den om forskning eller kunskap? När den saknas blir det svårt, och risken finns att det hela blir godtyckligt.

Regeringen måste snarast tillsätta en parlamentarisk utredning för att följa upp och undersöka hur det har gått för de adoptivbarn som kommit till Sverige och initiera mer forskning om adopterades utveckling och behov.

Bodström sade tidigare att det krävs sammanställningar av forskningen – ja, säkert. Men det räcker inte, vilket han också vet om. Han sade i sitt första inlägg att ytterligare forskning säkert behövs. Kommittén om barn i homosexuella familjer hade i uppdrag att sammanställa kunskaperna om adopterade men misskötte, enligt min och många forskares uppfattning, detta uppdrag grovt.

Vi vet att många adopterade mår dåligt, men vi vet inte varför. Adopterade som grupp är sårbara, visar forskningen. Det är inte bara så som Bodström sade, att de kan vara sårbara, utan de *är* sårbara.

När kunskap saknas räcker det inte att hänvisa till att det sker hemutredningar. Det är ett underkännande av politikens förmåga att ta ansvar att det viktigaste bidraget till kunskap om de adopterade i Sverige har lämnats av journalister, inte politiker, som har beställt och lyft fram ny kunskap. Nu har vi undersökningar om hur adopterades liv blivit i Sverige. Dessa ställer krav på omedelbara fördjupningar av kunskapen, därför att vissa siffror är alarmerande. Det saknas kvalitativa undersökningar av orsaker till de problem som breddundersökningarna visar. Därför är det, justitieministern, inte bara en sammanställning som behövs utan också ny forskning. Det saknas t.ex. longitudinella studier om hur adopterades situation utvecklats över tid. Den forskning som finns har mer karaktären av ögonblicksbilder vid givet ögonblick. Vi vet inte hur familjebildning fungerar, hur föräldraskapet fungerar, men vi vet att forskningen visat att det finns problem med äktenskap och skilsmässor.

Det finns holländsk och annan internationell forskning som Kommittén om barn i homosexuella familjer fullständigt bortsåg ifrån och som måste ingå i en sammanställning. Detta gäller också, och det är viktigt, det holländska programmet för stöd till adopterade och deras familjer, liksom utbildning av dem som jobbar inom socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Vad säger justitieministern annars till en familj där ett barn har haft svåra problem, kanske så svåra att det krävs allvarlig

vård, kanske så svåra att barnet har begått självmord därför det aldrig har funnits något stöd och hjälp, därför att regering och riksdag inte tagit problemet på tillräckligt stort allvar? Det är oacceptabelt. 30 år efter det att adoptionerna började på allvar i Sverige råder en påtaglig kunskapsbrist. Vad tänker Bodström göra?

Det andra är att det är obegripligt att regeringen tillsätter parlamentariska utredningar för att se över delar av adoptionslagstiftningen, som om den ska utvidgas till att gälla registrerade partner, men inte tycker att en parlamentarisk utredning är påkallad för att se över helheten. Kan justitieministern förklara för mig hur det kommer sig att delfrågan av regeringen anses vara större än helheten? Hur kan adoptionslagstiftningen utvidgas utan att följderna av den nuvarande utformningen av lagstiftningen kan överblickas?

Hela adoptionslagstiftningen måste ses över. Då vill jag fråga justitieministern: Om inte nu, när? Om den forskning som nu har kommit fram inte är en grund, vad ska då vara en grund? Justitieministern medger att det kan finnas skäl att se över helheten. Varför inte göra det nu? Vad säger Thomas Bodström t.ex. till en adopterad som jag känner och som har tvingats transplantera levern i 25-årsåldern därför att vi inte förstod när han kom till Sverige att vi skulle testa adopterade för gulsot? Vår bristande kunskap ger problem för människor i verkligheten. Därför måste kunskapen och ansvarstagandet öka nu, inte sedan.

Anf. 165 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tror inte att Sten Tolgfors är ensam om att ha träffat människor som har blivit adopterade, men det kan låta så när man hör honom. Sedan kan man säga saker på ett långgrandigt sätt, som Sten Tolgfors gör, där det i stort sett är samma sak, eller så kan man säga det kortfattat. Jag väljer att vara lite mer koncis.

Om den forskning som sker vill jag åter säga att Socialstyrelsen sedan drygt ett år tillbaka arbetar med frågan om adopterades hälsa och sociala utveckling, alltså precis det som jag nämnde tidigare. Det är inte fråga om att behöva vänta på någon forskning, utan forskning pågår just nu.

Den pågående utredningen om internationella adoptioner går bl.a. ut på att man ska pröva om det går att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen, anvisa former för att förbättra hemutredningarna i syfte att tillförsäkra adoptivbarnet så goda förhållanden som möjligt i det nya hemmet och pröva om det nuvarande systemet med psykosocialt stöd och rådgivning tillgodoser adoptivfamiljernas behov. Det uppdraget ska redovisas senast den 15 december i år.

Anf. 166 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Det hade varit vackert om justitieministern hade gjort en ansträngning för att klara ut de motsägelser som han hade i sitt inledande svar. Om det finns skäl att se över lagstiftningen så gör man det nu. Varför vänta till sedan? Varför först konstatera att det behövs och sedan ändå inte göra det? Varför först påstå att det bara behövs en sammanställning av forskningen, åse hur den parlamentariska utredningen missköter sitt uppdrag, och sedan medge att det behövs mer forskning? Jag tycker att det blir ett sammelsurium av detta. Motsägelsen ligger i att man från regeringens sida tillsätter en parlamentarisk utredning för att se över en

del av adoptionslagstiftningen men vill inte ha en parlamentarisk utredning för att se över helheten, utan då räcker det med en ensamutredare.

Kan justitieministern förklara för mig hur en del kan vara viktigare än helheten, hur en del kan vara större än helheten? Hur kan det vara mer viktigt att partierna får insyn och inflytande över en del i en översyn i stället för över hela adoptionslagstiftningen? För mig är det en fullständigt obegriplig ordning. Jag undrar hur ett ansvarigt statsråd kan vila när vi ser femfaldig överrepresentation vad gäller självmord och dubbel överrepresentation vad gäller alla former av psykosocial vård. För vilken annan grupp i landet skulle regeringen kunna acceptera detta utan att omedelbart agera? Jag vill påstå att man inte hade gjort det för någon annan grupp.

Det som är unikt – för att gå över till ensamadoptioner – är att det saknas förarbeten där man utreder och problematiserar det hela. Att andra länder har ensamadoptioner minskar på intet sätt kraven på Sverige att ha underlag för det vi gör. Den enda motivtext som finns för ensamadoptioner är några enstaka rader i förarbetena till 1917 års adoptionslag, då internationella adoptioner inte fanns. På den tiden hade man inte heller det barnperspektiv som vi har i dag. Det fanns t.ex. ingen FN:s barnkonvention. Det gör att det finns ett alldeles särskilt behov, både på grund av den extra överrepresentationen beträffande olika psykosociala problem och på grund av att lagarna aldrig utreds, att nu se över just den saken.

Låt mig avsluta med att fråga om justitieministern kan vara beredd att åtminstone på den punkten göra mig till viljes.

Anf. 167 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Som jag sade kan det behövas att saker utreds i framtiden. Det är ett antal arbeten som pågår. Därför ska man inte säga det säkert. Det finns saker som man redan nu har lagt fram delförslag om. Sedan kan man se om de behöver kompletteras.

Det man däremot vet redan nu är att forskningen måste fortsätta. Det är, som vi vet och som vi är överens om, en särskilt sårbar grupp, och vi måste ge de här barnen allt det stöd som de behöver. Jag vill erinra Sten Tolgfors om att det är få frågor som har diskuterats så mycket under det senaste året som denna. Jag tror att alla partier är oerhört angelägna om att ge det stöd som behövs. Vi kan ha olika uppfattningar om hur det ska göras, men jag tror att man ska vara försiktig med att påstå att det bara är man själv som är angelägen, utan det är vi nog egentligen allihopa.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på interpellation 2001/02:397 om skyddet för mötes- och demonstrationsfriheten

Anf. 168 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Sten Andersson har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att förbjuda störningar av politiska möten.

Mötes- och demonstrationsfriheten är en fundamental del av vår demokrati. Därför är den också skyddad i regeringsformen och får inskränkas endast med hänsyn bl.a. till ordning och säkerhet eller till trafiken.

Det finns emellertid rättsliga instrument som ger polisen möjligheter att hindra ordningsstörningar i samband med demonstrationer. Personer som stör den allmänna ordningen kan i vissa fall med stöd av polislagen avvisas eller avlägsnas från en viss plats.

Frågor som rör demonstrationer utreds för närvarande av den kommitté, under ledning av förre statsministern Ingvar Carlsson, som tillsattes efter händelserna vid EU-toppmötet i Göteborg förra året. Utredningen ska redovisa sina slutsatser senast vid årsskiftet. Jag vill avvakta resultatet av den kommitténs arbete innan jag tar ställning till om ytterligare bestämmelser behövs när det gäller demonstrationer.

Anf. 169 STEN ANDERSSON (-):

Fru talman! Jag noterar att Thomas Bodström skulle kunna konkurrera med sportjournalisterna i det kommande fotbolls-VM om snabbheten i uttalanden.

Mötesfriheten är en fundamental rättighet i Sverige. Det är ett vackert ämne i olika högtidstal. Men nu är det verkligheten som gäller. Störningar på olika sätt förekommer, dock sällan hos riksdagspartierna. Deras möten är närmast att likna vid stillsamma frikyrkoaktiviteter innan man börjar tala tungomål.

Men i andra partier får man ofta vänja sig vid att människor ikläder sig roller och agerar, med eller utan våld, för att störa politiska möten. Dessa ligister – eller rättare sagt demokratins dödgrävare – skrämmar medborgarna från att närvara vid politiska möten och demonstrationer.

För en tid sedan uppmanade en ledamot i Sveriges riksdag, Kalle Larsson i Vänsterpartiet – och jag vill påpeka att riksdagen inte är någon myndighet – medlemmarna i sitt ungdomsförbund att störa Sverigedemokraternas möten genom att blåsa i visselpipor och föra annat oljud. Det här slogs upp som en ganska stor nyhet i medierna. Men jag har inte läst någon ledarkommentar och inte hört någon kommentar från någon politiker i riksdagen om att detta låg under anständighetens gräns.

Jag vill då fråga justitieministern: Är detta förenligt med de regler som gäller i dag? Har politiska motståndare eller andra rätt att med oljud – t.ex. i form av blåsande i visselpipor – störa ett partis politiska möten eller demonstrationer?

Jag ska vara med på ett möte i Malmö i morgon kväll där det har avisserats störningar. Det skulle vara trevligt om jag i bagaget fick med mig ett protokoll från Sveriges riksdag där justitieministern tydligt talar om ifall det som baseras på nuvarande lagstiftning gäller eller inte.

Anf. 170 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tänker bara svara att vår lagstiftning gäller generellt, och jag tänker inte uttala mig om några enskilda händelser eller komma med några slags instruktioner för kommande möten. Det är inte och ska inte vara min uppgift. Jag hänvisar till den lagstiftning som vi har på det här området.

Anf. 171 STEN ANDERSSON (-):

Fru talman! Det var något av det sämsta svar som jag har hört. Jag vet vad det beror på och varför svaret är så tunt. Men jag tolkar det så att om människor skräms i väg av personer i rånarluvor som blåser i visselpipor för att störa det budskap som jag och andra vill framföra vid det möte som jag ska delta i morgon har Sveriges justitieminister i dag ingen kommentar. Det här kommer att ge demokratin dödgrävare råg i ryggen. Det gäller också en del andra som jag tror att Thomas Bodström innan valet inte bör underskatta.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på interpellation 2001/02:425 om närpolisnärvaron i sommar

Anf. 172 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Henrik S Järrel har frågat mig vilka konkreta åtgärder jag avser vidta för att se till att tryggheten för medborgarna garanteras den här sommaren.

Förutsättningarna för polisens arbete är annorlunda under sommaren än under året i övrigt. Brottsligheten förändras och planeringen av arbetet måste anpassas till att poliserna har semester. Det är inga nyheter och polisen har stor vana vid att förbereda och utföra sina uppgifter med hänsyn till vad som gäller under sommaren.

Regeringens arbete tar hänsyn till förhållandena i stort för polisen. En viktig del är att se till att vi har tillräckligt många poliser för att de ska kunna sköta sina uppgifter. De på grund av det statsfinansiella läget nödvändiga nedskärningarna i den offentliga sektorn under 1990-talet drabbade också polisen. Antalet poliser minskade – även om Henrik S Järrels uppgifter är överdrivna.

Dagens situation är en annan, som väl är. Jag och regeringen vidtar åtgärder på en mängd områden för att ge polisen ännu bättre förutsättningar att förebygga och bekämpa brott. Ekonomin är ett bra exempel. Vi höjer nu polisens anslag med 1 850 miljoner kronor på bara fyra år. Rikspolisstyrelsen bedömer att antalet poliser kommer att öka så mycket under den kommande treårsperioden att det motsvarar nästan en ny polis varje dag. Vi kan redan nu se effekterna av regeringens satsning genom att ökningen av antalet poliser har börjat. I januari utexaminerades 188 nya polisaspiranter och i juni kommer ytterligare drygt 250.

Henrik S Järrel tar också upp frågan om att ett antal närpolisstationer har stängts på senare år. Det är en vanlig missuppfattning att polisens förmåga kan mätas i antalet närpolisstationer. Tvärtom är det så att alltför små närpolisområden har svårt att få resurserna att räcka till mer än de mest akuta uppgifterna. Det långsiktiga arbete som ska skapa trygghet blir eftersatt. Dessutom blir verksamheten i små närpolisområden sårbar för ledigheter och sjukskrivningar. Det är därför bra att polisen nu arbetar med att hitta en balans mellan närhet till medborgarna och polisiär effektivitet.

Anf. 173 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieministern för svaret. Jag är dock – måste jag tyvärr säga – inte helt nöjd med detsamma. Det verkar lite som om justitieministern vill smita undan ansvaret för att t.ex. närpolisverksamheten inte riktigt fungerar på det sätt som justitieministerns företrädare, Laila Freivalds, en gång ansåg att den skulle göra, nämligen vara en grundpelare och en ryggrad för polisverksamheten.

Sedan Socialdemokraterna tog över regeringsmakten har avvecklingen av närpolisverksamheten varit systematisk. Under slutet av 1990-talet stängde regeringen den enda dåvarande Polishögskolan under fem terminer, vilket resulterade i 1 000 färre nyutbildade poliser. Sedan mitten av 1990-talet har antalet poliser minskat med ca 2 000 personer. I dag finns det drygt 16 120 tjänster, i varje fall om man får tro Rikspolisstyrelsens årsstatistik per den 31 december 2001.

Närpolisverksamheten har halverats. Knappt 20 % av poliskåren arbetar i dag med det som drabbar medborgarna och det som oroar medborgarna, nämligen vardagsbrottsligheten. En tredjedel av landets närpolisstationer har lagts ned. I glesbygden och på mindre orter i landet finns det i stort sett inga poliser att tillgå under nätter och helger.

Sommartid stängs nästan 50 polisstationer i landet, och många tvingas att dra ned på öppettider. Förra sommaren var sju kommuner i Västerbotten och sex kommuner i Dalarna utan bemannade polisstationer.

Nyligen presenterade Polisförbundet i en rapport oacceptabla utryckningstider, ibland uppemot fyra fem timmar för vissa brott. Misshandelslarm ska alltid ges högsta prioritet och innebära omedelbar utryckning. I praktiken är den genomsnittliga tiden från larmsamtalet till dess att en polispatrull är på plats över 30 minuter. I vissa län är genomsnittstiden över 1 timme.

I väntan på polisen uppmanades personalen i en butik i östra Norrbotten att själva hålla fast två narkotikapåverkade snattare. Det tog 45 minuter innan polisen hann fram. I Boden, t.ex., fick brandkåren försöka att hålla kvar en rattfyllerist i nästan 1 timme innan polis kunde komma till platsen.

Fru talman! Människor ställs alltmer utan polishjälp, trots att de befinner sig i allvarliga och utsatta situationer.

Jag hörde i dag på Efter 3 i P 4 då justitieministern hade ett samtal med Polisförbundets ordförande. Justitieministern uttryckte då lite irritation över att Polisförbundet självt anser att vi har för få poliser.

Utan att hamna i en alltför stor sifferexcursus vill jag ändå säga att vi moderater länge har velat utöka antalet polisutbildningar. Det har inrättats två nya polishögskolor, men det kommer att ta tid innan några nyexaminerade poliser kan fylla vakanser och vikariera under semestrar. Det var just sommaren som vi skulle tala om. Jag undrar hur man från regeringen tänker sig att polisen ska klara sommaren som är mycket speciell, och jag ska återkomma till det.

Anf. 174 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig bara korrigera en uppgift som jag nämnde. I januari utexaminerades 188 nya polisaspiranter och i juni kommer ytterligare 237. Det är marginellt, men rätt ska vara rätt.

Nej, jag försöker inte på något sätt att smita undan den här debatten. Det är nog ingen fråga som jag diskuterar så mycket som polisfrågan. Inte heller jag tycker att det är särskilt intressant med siffexcensis, men när det förekommer uppenbart felaktiga uppgifter om att antalet skulle ha minskat med 2 000 måste jag ändå reagera. Jag hoppas att det är ett miss-tag när Henrik S Järrel nämner detta. Förklaringen är ju den att i början av 90-talet var man anställd även om man studerade på polisutbildning-en. När det gäller färdigutbildade poliser är minskningen inte alls så stor som Henrik S Järrel gör gällande, utan vi har ungefär så många poliser som vi hade för ungefär tio år sedan. Antalet har minskat något, men alltså inte med 2 000.

Låt oss i stället se framåt. Vi har, som Henrik S Järrel mycket riktigt sagt, nu två ytterligare polisutbildningar. Det innebär att man kan utbilda uppemot 700 poliser per år. Jag tror att det skulle vara svårt att behålla den höga kvalitet som vi har på poliser, och ska ha, om man skulle ut-bilda ännu fler poliser.

Med den här utbildningstakten kommer antalet poliser att öka med nästan en polis om dagen framöver. Det är svårt att göra exakta beräk-ningar för Rikspolisstyrelsen. Det beror bl.a. på pensioneringar och mycket annat.

Låt mig också bara korrigera uppgiften att jag har kritiserat att Polis-förbundet anser att det ska vara fler poliser. Det har jag absolut inte kriti-serat. Tvärtom är jag av samma uppfattning, och det är därför vi gör de här satsningarna. Det är bra att det är fler som har den uppfattningen, och vi gör den här satsningen därför att det finns en ökad otrygghet ute i samhället.

Sedan är det dessutom så att polisen har fått nya arbetsuppgifter som man kanske inte hade för tio år sedan. Det finns vissa brott som ökar, vilket ger anledning till stor oro. Inte minst när det gäller narkotikamiss-bruk bland ungdomar är polisens arbete gentemot ungdomar viktigt. Det är också ett stort antal sjukskrivna poliser, och det är, liksom på andra håll, ett särskilt problem.

Avslutningsvis vill jag bara säga att jag inte vill bygga upp någon perfekt bild av polisens situation. Det finns mycket som kan göras bättre. Man jobbar hårt med det inom polisen, och vi försöker också ge det stöd som behövs. Jag vill ändå säga att jag tycker att polisen gör ett väldigt bra jobb, och att jag ser fram emot att tillsammans med polisen fortsätta att utveckla den verksamheten.

Anf. 175 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag konstaterar att vi moderater gärna vill dra i gång en fjärde polishögskola, därför att vi anser att det måste till flera poliser för att, som sagt var, täcka de vakanser som uppstår på grund av sjukfrån-varo, pensionsavgångar och inte minst för att täcka semestrar.

Jag sade att jag skulle återkomma till situationen på sommaren, och det är ju detta som interpellationen tar sikte på. På sommaren ändrar brottsligheten lite karaktär. Jag vill minnas att justitieministern själv berör det något i sitt interpellationssvar. Vi får internationella stöld- och snattarligor som turnerar i de europeiska huvudstäderna. Våldsbrotten, inte minst de med sexuella förtecken, har också en tendens att öka under sommartid. Det är också många turister som kommer hit och behöver

vägledning och stöd, för att inte tala om svenskarna själva som befinner sig på olika semesterorter. När deras hus är tomma passar en del oärliga individer på att länsa dem i förekommande fall.

Det är olyckligt när vissa polisdistrikt t.ex. måste stänga eller koppla på automatisk telefonsvarare för att det inte finns bemanning tillräcklig för att klara larm som dyker upp under dygnets olika timmar, i synnerhet då under de mörka timmarna och icke ordinarie arbetstid så att säga.

I Sverige finns det ca 1,8 poliser per 1 000 invånare räknat generellt sett, vilket är färre än i Tyskland, Frankrike, Danmark och Island. Sjukfrånvaron ökar och uppgår inom polisen till 1 200 årsarbetskrafter.

I Jämtland ligger polismyndigheten back 10 miljoner kronor och kan inte för närvarande nyanställa poliser.

Medelåldern i Härjedalen är 55 år. Det är bara 9 poliser som kan jobba ute på fältet, och långtidssjukskrivningarna ökar.

I Norrbotten är nästan var fjärde polis befriad från skiftarbete, och var tionde polis har sjukintyg på att de inte kan jobba tunga skift.

I Västerbotten har man 7 poliser på 10 000 invånare. Under helgkvällar ska 2 närpoliser i Gällivare och Jokkmokk ansvara för 34 140 kvadratkilometer, en yta som är lika stor som Belgiens ungefär.

I Södra Lapplands polisdistrikt arbetar normalt 4 poliser på en yta lika stor som Skåne, Halland, Blekinge och halva Småland och med ca 40 000 invånare. En vanlig utryckningsresa är på 25 mil där, att jämföra med om polisen i Stockholm skulle åka till Jönköping eller polisen i Göteborg till Värmland.

I Västra Götaland har man förlorat över 300 poliser på sex år, och i Götene kommun finns knappt 1 polis för 13 000 invånare.

Fru talman! Det här är bara några axplock ur den flora av, som vi moderater tycker, missförhållanden runtom i Sveriges polisdistrikt som bidrar till att människor känner en otrygghet i sin vardag för just vardagsbrottsligheten.

Nu säger justitieministern i sitt svar att man har stort förtroende för hur polisen planerar för sin sommarverksamhet. Men han säger samtidigt att det är annorlunda under sommaren än under året i övrigt, att brottsligheten förändras och att planeringen av arbetet måste anpassas till att polisen har semester. Då undrar jag bara mot den stillsamma bakgrund som jag har tecknat: Hur ska människor i Sommarsverige, både infödda svenskar och invandrade men också turister, kunna känna sig trygga när nästan hela den svenska ordningsmakten befinner sig på semester eller är sjuk?

Anf. 176 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Det var intressant att två av de nordiska länderna räknades upp. Det är närmast de andra länderna i Norden som vi kan jämföra oss med. Vi har ungefär samma struktur. Henrik S Järrel glömde att nämna de två andra, Finland och Norge, medvetet eller omedvetet. Hur som helst har Sverige flera poliser per invånare än Finland och Norge. Vi ligger alltså på ungefär samma nivå som de övriga nordiska länderna, och vi gör det i ett läge då vi påbörjar den stora satsningen på flera poliser. Det är väl glädjande, Henrik S Järrel, att vi nu gör den här stora satsningen.

Låt mig påminna Henrik S Järrel om något som moderater lätt glömmar – nu vet jag inte om Henrik S Järrel glömmar det – att det faktiskt var Moderaterna som påbörjade minskningen av polisen 1992 när man skulle spara 500 miljoner. Nu vill jag inte kritisera det, därför att det var något som stöddes av Socialdemokraterna. Men rätt ska ändå vara rätt även i det här sammanhanget.

Sedan vill jag bara säga, som jag sade i mitt tidigare svar, att allting är inte perfekt, inte på något sätt. Vi har särskilda problem i glesbygden. Det är också därför som en utredning nu arbetar med detta och kommer att lägga fram sina förslag inom några veckor. Utredningen tar upp den särskilda problematiken, som är precis på det sätt som Henrik S Järrel beskriver.

Sedan blir det naturligtvis en annan situation under semestertider. Polisen arbetar också utifrån de förutsättningarna. Bl.a. är det så att där det behövs flera poliser under sommaren kanske det inte behöver vara lika många under vintern. Det är därför man har ett samarbete mellan Gotland och Jämtland. Poliser från Gotland arbetar i Jämtland under vintern och vice versa just för att man på ett bra sätt ska kunna möta situationen och skydda medborgare från brottslighet och bättre utnyttja de resurser som finns.

Anf. 177 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Jag tittar lite i statistiken här över antalet poliser som påverkade brottsbekämpningen. 1982 klarade polisen upp 46 % av antalet anmälda brott, och i dag, 20 år senare, är siffran 26 %. Det är 20 % mindre, dvs. 1 % mindre per år, kan man säga, sedan 1982.

Rikspolisstyrelsen anser för andra året i rad att man ej uppnått de mål i uppdraget som polisen fått av regering och riksdag. En rad viktiga områden har fått stryka på foten. Det brottsförebyggande arbetet ligger i stort sett nere. Ingripande- och utredningsverksamheten ligger på en oacceptabelt låg nivå.

Regeringen har nu gett som riktmärke 17 000 poliser år 2004, men börjar i stället att prata om att det är allt viktigare med kompetenta poliser än själva antalet. I och för sig kan man väl hålla med om att det är viktigt att kompetensen hos dem som utbildas är hög och god, men det är en klen tröst och ursäkt för att regeringens stora satsning på polisen, som justitieministern gärna vill göra ett litet nummer av, inte visar sig räcka till för att anställa de poliser som dock utbildas och nyexamineras.

De extra pengar som regeringen tillfört polisen, 1,8 miljarder kronor, går i stort sett enbart till att sanera ekonomin och hantera myndigheternas underskott på grund av brist på kompensation för löneökningar. Polisen måste t.ex. före utgången av 2003 ha investerat i ett nytt radiokommunikationssystem, Tetra, för hundratals miljoner kronor. Regeringen hävdar ständigt att den investeringen ryms inom ram, men vi har ju ännu inte sett några pengar för detta.

Fru talman! Jag kan inte frigöra mig från intrycket att regeringen har väldigt mycket kvar att göra för att förbättra polissituationen och rättstrygghetsfrågorna i vårt land.

Anf. 178 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Om Henrik S Järrel tror att det brottsförebyggande arbetet har stannat av råder jag Henrik S Järrel att åka runt och besöka landets kommuner. Nu har det gått från att finnas brottsförebyggande råd i ett trettio-tal kommuner till att finnas i nästan 80 % av landets kommuner. Det har alltså ökat enormt under de senaste åren. I det brottsförebyggande arbetet har polisen en central roll. Det är alltså en alldeles felaktig uppgift om man tror att det här har lagts ned. Tvärtom har det ökat på ett fantastiskt sätt, och det ska också fortsätta öka.

Jag vill också understryka att det *behövs* fler poliser. Det är därför vi gör den här satsningen. Sedan är det flera andra frågor som dessutom behöver lösas. Jag vill också erinra om att polisen vid utgången av föregående år faktiskt hade ett överskott. Däremot är det riktigt att det behövs ytterligare resurser till polisen, det är ingen tvekan om det, de kommande åren. Det behövs bl.a. med anledning av Tetra, som det är svårt att exakt beräkna summan för. Men det behövs också för att det har inträffat ett antal händelser och för att vi ska kunna fortsätta den här satsningen på polisen. Det budgetarbetet pågår just för närvarande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2001/02:113

27 maj

Svar på
interpellationer

33 § Svar på interpellation 2001/02:426 om förmyndarskapslagstiftningen

Anf. 179 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Den 24 april besvarade jag en fråga av Lennart Fridén som gällde uppföljning och översyn av lagar som rör "svaga grupper". I svaret redovisade jag bl.a. min uppfattning om innebörden av 1995 års förmyndarskapsreform.

Lennart Fridén har nu i interpellationsform frågat mig vilka åtgärder jag menar bör komma i fråga för att öka skyddet för de personer som omfattades av 1989 års förmyndarskapsreform. I det sammanhanget har han gjort gällande att mitt uttalande i frågesvaret gällde just den reformen och inte 1995 års förmyndarskapsreform.

Det är möjligt att Lennart Fridén och jag i något sammanhang har missförstått varandra. Till att börja med vill jag dock klargöra att jag i frågesvaret uttalade mig om 1995 års reform. Detta framgår tydligt av svaret.

Den reform som trädde i kraft år 1989 innebar att institutet omyndigförklaring avskaffades. I stället infördes ett nytt institut – förvaltarskap – för att tillgodose det skyddsbehov som varit ett av motiven för omyndigförklaring. Reglerna om godmanskap lämnades däremot i huvudsak orörda.

Jag tror inte att det kan ifrågasättas att det var en välkommen åtgärd att avskaffa möjligheten att omyndigförklara människor. En omyndigförklaring medförde inte bara att den enskilde förlorade rätten att själv bestämma över sina ekonomiska angelägenheter. Den medförde också långtgående verkningar på områden som låg utanför den ekonomiska rörelsefriheten. Det allvarligaste i det sammanhanget var att rösträtten i allmänna val gick förlorad.

Vad som stod i förgrunden vid 1989 års reform var således respekten för människors självbestämmanderätt och integritet. Det var därför förvaltarskapet fick ersätta det trubbiga och otidsenliga instrumentet omyndigförklaring. Även ett förvaltarskap medför att den enskilde förlorar sin rättsliga handlingsförmåga, men till skillnad från omyndigförklaringen ska förvaltarskapet i varje särskilt fall få en omfattning som motsvarar den enskildes konkreta behov av bistånd. Ingen människa ska alltså fråntas sin rättshandlingsförmåga i vidare mån än vad som är klart befogat i den enskilda fallet.

Som jag uppfattar interpellationen menar Lennart Fridén att skyddet för dem som numera kommer i fråga för förvaltarskap skulle ha varit större om de regler som gällde före 1989 års reform fortfarande hade varit i kraft.

Jag antar att Lennart Fridén inte eftersträvar en återgång till omyndigförklaringen. Jag uppfattar att kritiken i stället gäller att förvaltarskap inte skulle anordnas i tillräckligt många fall eller – när så sker – inte ges tillräcklig omfattning.

Jag har inte tidigare hört någon kritisera detta. Inte heller har det presenterats något underlag som gör att man kan bedöma kritikens riktighet.

Som jag nämnde i mitt tidigare frågesvar har regeringen nyligen beslutat tillkalla en särskild utredare som utöver uppdraget att utvärdera 1995 års förmyndarskapsreform ska ha i uppgift att se närmare på flera frågor som rör skyddet för hjälpbehövande. Inom ramen för utredarens direktiv faller bl.a. olika frågor om utseende av och behörighet för god man och förvaltare. I utredarens uppdrag ligger att han ska föreslå de författningsändringar som kan anses behövliga. Jag kan självfallet inte föregripa det utredningsarbete som just har inletts. Om det skulle visa sig finnas fog för den kritik som framförs här, finns det dock förutsättningar för att saken kan uppmärksammas av utredningen.

Avslutningsvis vill jag säga att det givetvis inte ska förnekas att det ibland kan vara en svår uppgift att göra den nödvändiga avvägningen mellan å ena sidan den enskildes berättigade krav på respekt för sin självbestämmanderätt och integritet och å andra sidan hans eller hennes behov av skydd. Sådana svårigheter får dock inte leda till att man gör avsteg från vad som bör vara den självklara utgångspunkten, nämligen att ingen ska berövas sin rättshandlingsförmåga i större omfattning än vad som är klart befogat i det enskilda fallet. Jag upprepar gärna det.

Anf. 180 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag får för artighetens skull först tacka för svaret, eftersom det nu aktuella svaret i alla fall till stor del handlar om det som frågan gäller. Att jag av kommunikationsskäl inte fick det under mina ögon förrän omkring halv fyra i eftermiddags är en annan sak.

Låt mig först påpeka att justitieministern gör ett försök till skuldfördelning för det faktum att jag tvingas använda mig av en interpellation för att få ett svar. Han säger: ”Det är möjligt att Lennart Fridén och jag i något sammanhang har missförstått varandra.” Ja, det är möjligt, men inte i det här sammanhanget.

Vid ett besök på Kronofogdemyndigheten den 8 mars, där ledamöter från flera partier, däribland Socialdemokraterna, deltog, fick vi klart för oss att ett inte oväsentligt antal personer råkar i trassel för att det finns

brister i regelverket efter den ändring som gjordes på initiativ av Sten Wickbom och som resulterade i lagen 1988:1251 och de därmed nya skrivningarna i föräldrabalkens kapitel 10 och 11, främst i kapitel 11.

Prot. 2001/02:113
27 maj

De problem som skulle kunna skapas med dessa i kombination med de förändringar som gjordes med mentalvårdsreformen varnades det för från flera remissorgan. Jag hann under ett par år under slutet av min verksamhet som överförmyndare kring 1990 också uppleva ett antal otrevliga fall som inte skulle ha förekommit med tidigare lagstiftning. Jag hade hoppats att detta var initialsvårigheter, men chefen för KFM vidimerade att så inte var fallet, att bristerna i regelverket försätter många i onödigt trassliga och otrevliga situationer.

Det för mig naturliga var då självfallet att fråga om detta. Min fråga av den 12 april inleddes på följande otvetydiga sätt: "I slutet av 1980-talet genomfördes ett antal reformer som berörde det som brukar kallas 'svaga grupper'". Döm om min förvåning när jag den 24 april får ett svar av typen goddag – yxskaf! Svaret handlar om något helt annat, nämligen de ändringar som gjordes 1995 och främst berörde de underåriga. Om detta har jag inte frågat.

Uppenbarligen har någon på departementet inte kunnat läsa innantill. Är det något departement där man måste behärska såväl semantik som hermeneutik är det ju Justitiedepartementet. Det är självfallet inte Thomas Bodström som har suttit och utarbetat svaret själv, men det allvarliga är att han har underskrivit detsamma – uppenbarligen utan att penetrera texten i fråga.

När man drar ut texten på riksdagens utskriftsprogram står det längst ned: "Läs frågan". Det hade ju varit bra om så skett. Det är inte jag som har missförstått i detta ärende, och det är min plikt som riksdagsman att utföra mitt uppdrag som granskare och representant för många tusen väljare.

När jag genom den nonchalans som jag upplevde vid mottagandet av frågesvaret inte fått möjlighet att utöva dessa mina uppgifter kände jag mig som demokrat, som politiker och som statsvetare kränkt. Det var en självklarhet att samma dag upprepa frågan, och då som interpellation. Min första tanke var också att den som så negligerat frågan, som är otroligt viktig för samhällets små och utsatta medlemmar, av sin chef måste sättas på plats, och då lämpligtvis på en annan plats än den nuvarande.

Jag debatterade etik med statsministern här i kammaren i torsdags och citerade en tidigare svensk regeringschef, som sade att samhället inte ska skapa problem åt de små. När vi ibland ändå med våra schablonbeslut gör just detta känner jag det som min plikt som medmänniska och som politiker med uppdrag från människorna att verka för ett undanröjande av dessa problem. Jag kan bara beklaga att jag inte tagit upp den nu aktuella frågan tidigare.

Den 17 maj kunde vi i pressen läsa årets resultat av JO:s granskning av överförmyndarna. I den artikel som fanns i Svenska Dagbladet kan man läsa: "Mängden med ärenden har ökat 'närmast explosionsartat' efter att fler psykiskt sjuka bor hemma ... och allt fler behöver hjälp." Det här får kronofogden alltmer av, och man tycker själv att det är många onödiga ärenden. Om belastningen hos Kronofogdemyndigheten har vi kunnat läsa i pressen i dag, men det ska jag inte beröra ytterligare här.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 181 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Kenneth Johansson har frågat om jag avser att lämna förslag till riksdagen om genomförandet av EG-direktivet om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar (98/44/EG), om jag avser verka för att direktivet omförhandlas och vilka åtgärder jag avser vidta för att det i patentlagstiftningen ska göras en tydlig åtskillnad mellan upptäckt och uppfinning.

Inom Regeringskansliet utarbetades under förra året en departementspromemoria med förslag till genomförande av direktivet. Promemorian har remissbehandlats och ett femtiotal remissvar har kommit in. Som Kenneth Johansson helt riktigt påpekar har viss kritik framförts mot delar av förslagen, men låt mig säga att endast ett fåtal remissinstanser har invänt mot att direktivet genomförs i svensk lagstiftning.

För närvarande pågår inom Regeringskansliet beredning av förslagen med hänsyn till de remissynpunkter som vi mottagit. Lagrådsremiss och proposition är planerade till i höst. När det gäller frågan om omförhandling följer vi löpande utvecklingen för att se om det finns behov av ändringar i regelsystemet på europeisk nivå. Frågan om eventuellt behov av framtida omförhandling av någon bestämmelse i direktivet berörs vidare av den pågående beredningen, som jag inte vill föregripa. Detsamma gäller frågan om gränsdragningen mellan upptäckt och uppfinning. Jag vill ändå ta tillfället i akt att med anledning av de frågor Kenneth Johansson tar upp framhålla följande.

För att patentsystemet ska fylla funktionen att stimulera innovation och utveckling krävs att systemet är väl balanserat mellan olika samhällsintressen. Särskilt på bioteknikområdet gör sig också viktiga etiska aspekter gällande i fråga om patentskydd för biologiskt material. I synnerhet gäller detta mänskligt biologiskt material.

Min bedömning är att direktivet inte innebär någon utvidgning av möjligheterna till patent jämfört med vad som redan gäller i Sverige. Direktivet slår fast en praxis som redan i dag tillämpas av Patent- och registreringsverket och det europeiska patentverket. Enligt direktivet och gällande svensk praxis kan vad som enbart är en upptäckt inte patenteras. Jag delar helt synsättet att upptäckter inte ska kunna patenteras och jag kan försäkra Kenneth Johansson att jag noga följer utvecklingen när det gäller frågan om gränsdragningen mellan upptäckt och uppfinning.

För att patentera en gensekvens krävs att funktionen av den har fastställts och att det finns en industriellt tillämpbar användning. Det krävs också att de grundläggande kraven om nyhet och uppfinningshöjd är uppfyllda för att patent ska kunna beviljas. Patent som gäller i Sverige för gensekvenser har sedan nästan 20 år tillbaka beviljats i enlighet med nu nämnda förutsättningar. Sådana patent har stor betydelse på läkemedelsområdet.

Jag är dock medveten om att frågan om patent på gener och genetiskt material är komplex. Självklart måste människans värdighet och integritet skyddas. Jag anser att direktivet och förslaget om genomförande vi lagt fram uppfyller detta krav. För mig är det givet att människokroppen i sina olika bildnings- och utvecklingsstadier inte ska kunna utgöra en

*Svar på
interpellationer*

patenterbar uppfinning. Detta är och förblir för mig en orubblig grundbult.

Kenneth Johansson tar också upp de uppmärksammade bröstcancerpatenten. Jag förstår den oro som kan finnas när det gäller effekterna av hur dessa patent utövas av enskilda företag. Som jag sade innan måste patentsystemet vara väl balanserat mellan olika samhällsintressen och vara utformat så att användningen av patenterad teknik sker på rimliga villkor. Skulle ett patent missbrukas på ett sätt som innebär att starka samhällsintressen hotas kan ytterst också s.k. tvångslicens beslutas av domstol. En sådan licens innebär att uppfinningen kan utövas utan patenthavarens samtycke. Målsättningen måste dock vara att tvångslicenser endast ska behövas i undantagsfall.

Jag vill också i fortsättningen se en utveckling där innovatörer och investerare kan lita till ett tydligt skydd, så att nya och viktiga uppfinningar tas fram och kommer till användning. När det gäller de aktuella patenterna ska också sägas att fortsatt överprövning för närvarande pågår vid det Europeiska patentverket.

Vi får inte glömma att patent är en viktig förutsättning för utveckling och investeringar inom bioteknikområdet. Detta gäller inte minst för utvecklingen av nya läkemedel där det är fråga om betydande investeringskostnader och långa utvecklingstider. Avsaknaden av möjligheter till bioteknikpatent skulle innebära att viktiga investeringar inom området skulle utebli. Skyddet måste vara väl balanserat för att skapa goda förutsättningar för utvecklingen. Patentsystemet måste stå i god samklang med grundläggande etiska hänsynstaganden i samhället. Jag är övertygad om att genomförandet av direktivet kan bidra till att uppnå dessa mål. Samtidigt är jag medveten om att vi ständigt måste se över systemet i takt med att samhället utvecklas.

Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag får tacka för svaret, justitieministern.

Först av allt vill jag understryka att jag och Centerpartiet tycker att det är viktigt att det finns möjlighet att få patent på biotekniska uppfinningar. Jag välkomnar en europeisk och internationell harmonisering på det området. Men det måste vara en vettig lagstiftning, och den måste bygga på aktuella kunskaper.

Låt mig inledningsvis slå fast att vi måste ha klara gränser mot en icke acceptabel kommersialisering och monopolisering. Människokroppen ska inte under några omständigheter kunna patenteras. Möjligheterna till vård och etiskt godtagbar forskning får heller inte inskränkas. En viktig grundprincip är att patent ska avse uppfinningar, inte upptäckter.

Justitieministern säger att endast ett fåtal remissinstanser har invändningar mot att direktivet genomförs. Jag undrar om vi har tagit del av samma underlag. Trots utgångspunkten att direktivet till varje pris ska genomföras i svensk lag har flera tunga remissinstanser gett massiv kritik. Patentbesvärnämnden, Statens medicinsk-etiska råd, Gentekniknämnden och Landstingsförbundet är några av dem.

Runtom i Europa protesterar alltfler mot direktivet: Europarådet, nationella etiska råd, flera regeringar och många patientföreningar. Justitieministern verkar vara beredd att införa en lag som vi redan vet är bristfäll-

lig. Alla i den här församlingen är väl medvetna om att det är ett elände att införa dåliga lagar. Varför lyssnar inte justitieministern på kritiken?

Ministern säger indirekt att det är självklart att patentlagstiftningen ska göra tydlig åtskillnad mellan upptäckt och uppfinning. Det är just detta som saknas. Direktivet och det svenska lagförslaget ger ingen klar vägledning om och när en gensekvens ska anses vara en uppfinning. Som direktivet är formulerat är en gen eller gensekvens patenterbar så snart den har isolerats, dvs. tagits ut ur kroppen. Detta öppnar för alltför breda patent. Det är ett problem som justitieministern valt att inte kommentera.

Justitieministern verkar inte heller se några risker för hälso- och sjukvårdens del, utan hänvisar till möjligheten att via licens få tillgång till tekniken och därmed till den inmutade genen. Själv är jag bekymrad över de breda patenten och över att detta är säljarens marknad. Vi kan faktiskt inte förutse hur prislappen ser ut.

Ett annat bekymmer som i hög grad rör hälso- och sjukvården är att genpatent faktiskt också kan vara integritetskränkande. Det amerikanska företaget Myraid Genetics patent på att diagnosticera bröst- och äggstockscancer hos enskilda kvinnor kränker kvinnans integritet. Inser inte justitieministern det?

Ser ministern verkligen inget behov av åtgärder för tydlig åtskillnad mellan upptäckt och uppfinning? Ser ministern inte heller behov av åtgärder och de problem som kan förutses för hälso- och sjukvården – patienters integritet för medicinsk forskning?

Lyssna på kritiken! Lyssna på oron, ministern! Lagg lagförslaget åt sidan och omförhandla EG-direktivet!

Anf. 183 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill säga att det alltså är Statens medicinsk-etiska råd som har sagt att detta inte bör genomföras. När det gäller åtskillnaden mellan upptäckt och uppfinning tror jag att vi har samma uppfattning om vad som bör gälla. Enligt regeringens uppfattning är det här alltså ingen upptäckt och ska inte bedömas som det. Direktiven håller fast vid principen att vad som enbart är en upptäckt inte kan patenteras.

När det gäller gensekvenser fastslår direktivet att det för att patent ska vara möjligt krävs att gensekvensens funktion fastställs. Vidare måste det finnas en yrkesmässig användning av gensekvensen, och denna måste framgå av patentansökan. Funktion och användning finns exempelvis när man har lyckats fastställa vilket protein en gensekvens kodar för och kan ange en terapeutisk användning av proteinet.

Visst vet jag att det finns en viss oro. Jag vet också att det har funnits problem, men jag ska inte uttala mig om något enskilt fall. Men visst kan man känna en oro för det.

Nu finns det möjlighet till frivilliga licenser och tvångslicenser. Men visst kan det finnas anledning att känna oro. Men detta direktiv bygger alltså på att man genomför det som redan är praxis i Sverige.

Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att ministern lite grann negligerar det som faktiskt har framförts av dem som har mycket kritiska synpunkter. SMER är en av dem.

Jag vidhåller att som direktivet är formulerat är en gen eller en gensekvens patenterbar så snart den tagits ur kroppen, vilket öppnar för alltför breda patent. Krav som ministern tidigare har uttryckt i artiklar och annat, bl.a. med rubriken "Patent på gener måste förbjudas", garanteras inte i detta direktiv. Jag och Centerpartiet är kompromisslösa. Det ska inte vara möjligt att ta patent på liv.

En DNA-sträng är en DNA-sträng vare sig den finns i min kropp eller i provrör. Den DNA-sträng som jag har lämnat ifrån mig med ett vävnadsprov och som utgör förutsättningen för ett patent skiljer sig alltså inte från den DNA-sträng som företaget använder för diagnostik hos andra patienter med samma sjukdom. Samma information finns i de bägge DNA-strängarna. Det är samma enzym som används i bägge processerna. Det är enbart platsen för produktionen som skiljer.

Då direktivet togs fram trodde man att sambanden mellan genetiska förändringar och hur en organism eller en individ fungerar var betydligt mer entydiga än de visat sig vara.

Människor har ca 30 000 gener. Forskarna räknar med att det finns minst 300 000 och kanske upp emot en miljon olika äggviteämnen i människokroppen. Sambanden mellan gener och äggviteämnen är komplexa, och avgränsningen av ett patent på en gen är närmast en omöjlig uppgift. Hur ska patenttjänstemännen klara detta när inte ens forskarna gör det?

Beviljas patent för en gen som tagits ur kroppen, produktskyddas genen och dess tillämpningar. Problemet är att framtida ännu inte kända funktioner och tillämpningar av genen ingår i patentet. Orimligt breda patent riskerar att blockera snarare än att stimulera utvecklingen. Den fria kunskapsutvecklingen och forskningen kan hämmas och sjukvårdskostnaderna drivas i höjden. Kunskapen om oss själva och våra gener stannar innanför låsta dörrar och blir för dyr att komma åt. Vill vi ha en sådan utveckling. Nej, självfallet inte.

Men det är inte bara teorier. Jag hänvisar åter till Myraid Genetics patent på bröstcancer-genen.

Dessutom är samma företags patent att diagnostisera bröst- och äggstockscancer hos enskilda kvinnor integritetskränkande. Det är ingen tvekan om det. Varken hon själv eller ansvarig läkare kan påverka hur analysresultatet används i framtiden. Och jag förstår att bröstcancerföreningar runtom i Europa protesterar mot direktivet.

Ett annat område som jag uppmanar ministern att närmare analysera och som jag har tagit upp i interpellationen är att väsentliga delar av den embryonala stamcellsforskningen enligt direktivets formuleringar skulle kunna anses strida mot allmän ordning och goda seder.

Jag beklagar att ministern inte ser risken för och allvaret av alltför breda patent. Kontentan kan ju faktiskt bli att ministern avser att tillåta patent på liv, och jag tror inte att det är ministerns avsikt. Ser ministern inte heller problemet med direktivet kontra stamcellsforskningen?

Anf. 185 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill hänvisa till vad som tidigare har sagts. Jag vill bara understryka att jag också delar den uppfattningen när vi ser ett komplext system. Men erfarenheten visar ändå att det fungerar generellt sett.

Men visst kan det finnas en risk och en oro. Jag håller med om det. Man har ju tidigare kunnat patentera gensekvenser.

Vi har alltså olika uppfattningar om hur detta ska tolkas när det gäller upptäckt och uppfinning. Men jag vill avslutningsvis säga att det är regeringens uppfattning att detta överensstämmer med svensk praxis.

Prot. 2001/02:113

27 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Avslutningsvis beklagar jag att ministern verkar avse att lägga fram en proposition i höst som i stort ska bygga på direktivet. Jag beklagar också att ministern inte avser att snarast ta initiativ till omförhandling av direktivet. Det är enligt min mening motiverat. Ministern tar för lätt på kritiken.

Däremot är jag nöjd med att ministern åtminstone inte helt avfärdar den oro som jag och många andra ger uttryck för och de frågeställningar som jag har väckt i min interpellation. Jag hoppas att det är ett uttryck för att detta är frågor som ministern aktivt kommer att arbeta med i departementet och att vi så småningom kommer att kunna se förbättringar av förslaget och få åtminstone delvis tillfredsställande svar.

Mest trängande är att tillse att patentlagstiftningen kommer att göra en åtskillnad mellan upptäckt och uppfinning. Det gör inte direktivet från 1998, och det gör inte heller det lagförslag som presenterats. Biotekniska patent måste göras användningsbundna, dvs. det ska vara tekniken och inte genen eller en annan biologisk beståndsdel som ska kunna patenteras.

Nu förväntar jag mig att justitieministern vidtar de åtgärder som krävs för att vi ska få en lagstiftning som är anpassad till dagens biologiska kunskap och som stimulerar och inte hämmar forskning och utveckling och som inte får negativa återverkningar för hälso- och sjukvården. Är detta möjligt att åstadkomma utan att direktivet omförhandlas? Mitt svar på frågan är nej.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 2001/02:KU27 och KU36

Skatteutskottets betänkanden 2001/02:SkU27 och SkU25

Lagutskottets betänkanden 2001/02:LU21–LU23 och LU25

Trafikutskottets betänkanden 2001/02:TU12–TU14

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02:AU9

Socialutskottets betänkande 2001/02:SoU20

36 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skrivelse

2001/02:188 Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning

Justitieutskottets betänkanden

2001/02:JuU22 Godkännande av rambeslut om åtgärder mot terrorism

2001/02:JuU25 Sveriges tillträde till Förenta nationernas internationella konvention om bekämpande av finansiering av terrorism

2001/02:JuU9 Unga lagöverträdare

2001/02:JuU26 Medling med anledning av brott

2001/02:JuU27 Straffansvaret för gränsöverskridande människohandel

37 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 maj

2001/02:1240 av *Ester Lindstedt-Staaf* (kd) till miljöminister Kjell Larsson

Åtgärdsstrategier för miljön

2001/02:1241 av *Chatrine Pålsson* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Ungdomar med socialbidragstagande föräldrar

2001/02:1242 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Tandhälsan

2001/02:1243 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Mona Sahlin

Sveriges 3 G-utbyggnad

2001/02:1244 av *Alice Åström* (v) till justitieminister Thomas Bodström

Osmo Vallo-utredningen

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 juni.

38 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 24 maj

2001/02:1168 av *Lennart Värmbj* (v) till statsrådet Britta Lejon

Poströstning

2001/02:1175 av *Ester Lindstedt-Staaf* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Ideellt arbete vid arbetslöshet

2001/02:1177 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Mona Sahlin

A-kassan vid ideellt arbete

2001/02:1179 av *Helena Zakariasén* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Elräkningar

2001/02:1184 av *Elver Jonsson* (fp) till näringsminister Björn Rosengren

A-kasserättigheter vid ideellt arbete

Prot. 2001/02:113

27 maj

den 27 maj

2001/02:1171 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Ulrica Messing

Dopningskontroll av kvinnor

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 juni.

39 § Kammaren åtskildes kl. 18.47.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 11 § anf. 43 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 81 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 28 § anf. 146 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om frågestund	1
3 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan.....	1
4 § Svar på interpellation 2001/02:433 om diskriminering på grund av sexuell läggning.....	1
Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	1
Anf. 2 TASSO STAFILIDIS (v)	3
Anf. 3 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	3
Anf. 4 TASSO STAFILIDIS (v)	4
Anf. 5 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	5
Anf. 6 TASSO STAFILIDIS (v)	5
5 § Svar på interpellation 2001/02:439 om offentlig utsmyckning	6
Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	6
Anf. 8 EVA ARVIDSSON (s)	7
Anf. 9 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	8
Anf. 10 EVA ARVIDSSON (s)	8
Anf. 11 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	9
Anf. 12 EVA ARVIDSSON (s)	9
6 § Svar på interpellation 2001/02:460 om offentlig konkurrens	10
Anf. 13 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	10
Anf. 14 KENT OLSSON (m).....	11
Anf. 15 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	12
Anf. 16 KENT OLSSON (m).....	13
Anf. 17 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	14
Anf. 18 KENT OLSSON (m).....	14
Anf. 19 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	15
7 § Svar på interpellation 2001/02:469 om sociala arbetskooperativ	15
Anf. 20 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	15
8 § Svar på interpellation 2001/02:488 om glesbygdsombudsman.....	16
Anf. 21 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	16
Anf. 22 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	17
Anf. 23 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	18
Anf. 24 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	19
Anf. 25 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	20
9 § Svar på interpellation 2001/02:393 om sjuksköterskor	20
Anf. 26 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	20
Anf. 27 MARGARETA CEDERFELT (m)	21
Anf. 28 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	22
Anf. 29 MARGARETA CEDERFELT (m)	23
Anf. 30 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	24
Anf. 31 MARGARETA CEDERFELT (m)	24

Anf. 32 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	25
10 § Svar på interpellation 2001/02:359 om förskrivningsrätter för legitimerade sjuksköterskor	25
Anf. 33 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	25
Anf. 34 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	26
Anf. 35 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	27
Anf. 36 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	27
Anf. 37 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	28
Anf. 38 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	29
Anf. 39 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	29
11 § Svar på interpellation 2001/02:365 om patienträttigheter	29
Anf. 40 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	29
Anf. 41 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	30
Anf. 42 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	31
Anf. 43 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	32
Anf. 44 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	33
Anf. 45 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	33
12 § Svar på interpellation 2001/02:422 om statlig finansiering av äldreomsorgen.....	34
Anf. 46 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	34
Anf. 47 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	35
Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	36
Anf. 49 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	37
Anf. 50 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	38
Anf. 51 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	39
Anf. 52 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	40
13 § Svar på interpellation 2001/02:372 om utbildningsnivån och tillsynen inom äldreomsorgen.....	41
Anf. 53 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	41
Anf. 54 CHATRINE PÅLSSON (kd)	42
Anf. 55 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	43
Anf. 56 CHATRINE PÅLSSON (kd)	44
Anf. 57 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	45
Anf. 58 CHATRINE PÅLSSON (kd)	45
Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	46
14 § Svar på interpellation 2001/02:428 om de funktionshindrades vård	47
Anf. 60 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	47
Anf. 61 CHATRINE PÅLSSON (kd)	48
Anf. 62 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	49
Anf. 63 CHATRINE PÅLSSON (kd)	50
Anf. 64 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	51
Anf. 65 CHATRINE PÅLSSON (kd)	51
15 § Svar på interpellation 2001/02:376 om ersättning enligt patientskadelagen.....	51
Anf. 66 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	51
Anf. 67 GÖRAN LINDBLAD (m).....	52
Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	53

Anf. 69	GÖRAN LINDBLAD (m)	53
Anf. 70	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	54
Anf. 71	GÖRAN LINDBLAD (m)	54
16 §	Svar på interpellation 2001/02:465 om företagsklimatet	54
Anf. 72	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	54
17 §	Svar på interpellation 2001/02:475 om företagens villkor	56
Anf. 73	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	56
Anf. 74	MARIA LARSSON (kd)	57
Anf. 75	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	58
Anf. 76	MARIA LARSSON (kd)	59
Anf. 77	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	60
Anf. 78	MARIA LARSSON (kd)	61
Anf. 79	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	62
18 §	Svar på interpellation 2001/02:429 om svenskt glas	63
Anf. 80	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	63
Anf. 81	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	64
Anf. 82	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	65
Anf. 83	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	66
19 §	Svar på interpellation 2001/02:461 om miljövänlig energiproduktion	66
Anf. 84	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	66
Anf. 85	GÖTE JONSSON (m)	67
Anf. 86	INGEGERD SAARINEN (mp)	68
Anf. 87	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	69
Anf. 88	GÖTE JONSSON (m)	70
Anf. 89	INGEGERD SAARINEN (mp)	71
Anf. 90	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	71
Anf. 91	GÖTE JONSSON (m)	72
Anf. 92	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	72
20 §	Svar på interpellation 2001/02:472 om regelkrångel	73
Anf. 93	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	73
Anf. 94	KARIN FALKMER (m)	74
Anf. 95	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	75
Anf. 96	KARIN FALKMER (m)	76
Anf. 97	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	77
Anf. 98	KARIN FALKMER (m)	78
Anf. 99	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	79
21 §	Svar på interpellation 2001/02:474 om resegarantin	79
Anf. 100	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	79
Anf. 101	PETRA GARDOS (m)	80
Anf. 102	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	81
Anf. 103	PETRA GARDOS (m)	82
Anf. 104	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	82
Anf. 105	PETRA GARDOS (m)	83
22 §	Svar på interpellation 2001/02:489 om yttrandefriheten	83
Anf. 106	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	83

23 § Svar på interpellationerna 2001/02:389 och 473 om rättssäkerheten inom skatteområdet.....	84
Anf. 107 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	84
Anf. 108 PETRA GARDOS (m)	86
Anf. 109 CARL ERIK HEDLUND (m)	87
Anf. 110 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	88
Anf. 111 PETRA GARDOS (m)	89
Anf. 112 CARL ERIK HEDLUND (m)	89
Anf. 113 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	89
Anf. 114 PETRA GARDOS (m)	90
Anf. 115 CARL ERIK HEDLUND (m)	90
Anf. 116 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	90
24 § Svar på interpellation 2001/02:395 om alkoholskatten.....	91
Anf. 117 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	91
Anf. 118 MARGARETA CEDERFELT (m)	92
25 § Svar på interpellationerna 2001/02:459 och 457 om arvs- och gåvoskatterna	93
Anf. 119 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	93
Anf. 120 STEFAN HAGFELDT (m)	93
Anf. 121 PETRA GARDOS (m)	94
Anf. 122 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	95
Anf. 123 STEFAN HAGFELDT (m)	95
Anf. 124 PETRA GARDOS (m)	95
Anf. 125 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	96
Anf. 126 STEFAN HAGFELDT (m)	96
Anf. 127 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	96
26 § Svar på interpellationerna 2001/02:431 om skogsbruket och dieselskatten samt 493 om konkurrensvillkor för svenskt jordbruk	97
Anf. 128 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	97
Anf. 129 PER-SAMUEL NISSER (m)	98
Anf. 130 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	99
Anf. 131 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	100
Anf. 132 PER-SAMUEL NISSER (m)	101
Anf. 133 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	101
Anf. 134 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	102
Anf. 135 PER-SAMUEL NISSER (m)	103
Anf. 136 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	104
Anf. 137 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	104
27 § Svar på interpellation 2001/02:455 om skattereduktion för hushållstjänster	105
Anf. 138 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	105
Anf. 139 SVEN BRUS (kd)	105
Anf. 140 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	106
Anf. 141 SVEN BRUS (kd)	107
Anf. 142 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	108
Anf. 143 SVEN BRUS (kd)	109
Anf. 144 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	109

28 § Svar på interpellation 2001/02:456 om fastighetsskatten.....	110
Anf. 145 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	110
Anf. 146 INGER STRÖMBOM (kd)	111
Anf. 147 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	112
Anf. 148 INGER STRÖMBOM (kd)	113
Anf. 149 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	114
Anf. 150 INGER STRÖMBOM (kd)	115
Anf. 151 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	115
29 § Svar på interpellationerna 2001/02:467 om miljöbelastande drivmedel och 492 om alternativa drivmedel.....	116
Anf. 152 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	116
Anf. 153 INGEGERD SAARINEN (mp)	117
Anf. 154 INGER STRÖMBOM (kd)	118
Anf. 155 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	119
Anf. 156 INGEGERD SAARINEN (mp)	120
Anf. 157 INGER STRÖMBOM (kd)	121
Anf. 158 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	121
Anf. 159 INGEGERD SAARINEN (mp)	122
Anf. 160 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	122
30 § Svar på interpellationerna 2001/02:362 och 373 om adoptionslagstiftningen	123
Anf. 161 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	123
Anf. 162 STEN TOLGFORS (m)	124
Anf. 163 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	125
Anf. 164 STEN TOLGFORS (m)	126
Anf. 165 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	127
Anf. 166 STEN TOLGFORS (m)	127
Anf. 167 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	128
31 § Svar på interpellation 2001/02:397 om skyddet för mötes- och demonstrationsfriheten	128
Anf. 168 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	128
Anf. 169 STEN ANDERSSON (-).....	129
Anf. 170 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	129
Anf. 171 STEN ANDERSSON (-).....	129
32 § Svar på interpellation 2001/02:425 om närpolisnärvaron i sommar	130
Anf. 172 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	130
Anf. 173 HENRIK S JÄRREL (m)	130
Anf. 174 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	131
Anf. 175 HENRIK S JÄRREL (m)	132
Anf. 176 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	133
Anf. 177 HENRIK S JÄRREL (m)	134
Anf. 178 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	134
33 § Svar på interpellation 2001/02:426 om förmyndarskapslagstiftningen	135
Anf. 179 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	135
Anf. 180 LENNART FRIDÉN (m)	136

34 § Svar på interpellation 2001/02:435 om biotekniska	
upptrinnningar	138
Anf. 181 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	138
Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c)	139
Anf. 183 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	140
Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c)	140
Anf. 185 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	141
Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (c)	142
35 § Förnyad bordläggning.....	142
36 § Bordläggning.....	143
37 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	143
38 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	143
39 § Kammaren åtskildes kl. 18.47.....	144

Prot. 2001/02:113

27 maj

Elanders Gotab, Stockholm 2002